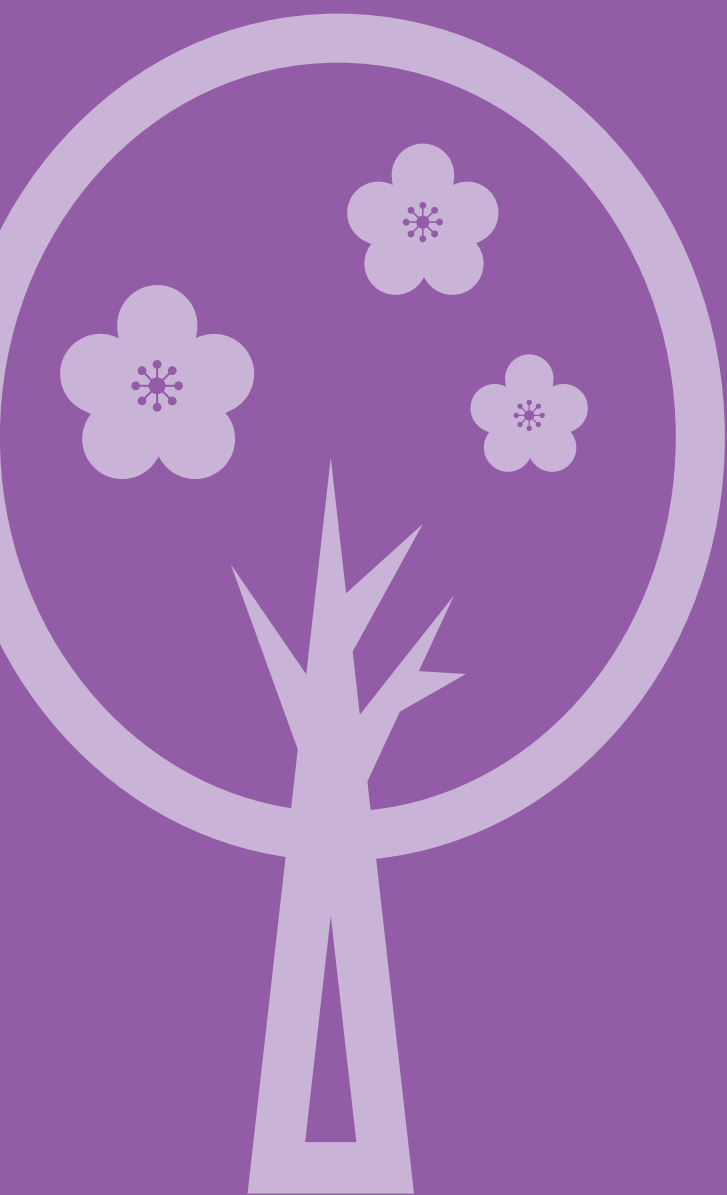

Socialtjänst- rapport 2019

En beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad

Socialtjänstrapport 2019
Maj 2020

Diarienummer: 3.1.1707/2019
Utgivare: Socialförvaltningen

2019 – ett år av utveckling och utmaningar

För elfte året i rad har Socialtjänstrapporten tagits fram av socialnämnden. Rapporten syftar till att beskriva tillståndet inom Stockholms stads socialtjänst. I rapporten beskrivs också hur socialtjänsten utvecklats över tid och en del analyser har även gjorts.

Rapporten är ett verktyg i arbetet för likställighet inom stadens socialtjänst och är tänkt att vara behjälplig i beslutsprocesser och planering, för både politiker såväl som för verksamheterna. Staden ska erbjuda en modern, rättssäker och evidensbaserad socialtjänst. Socialnämnden ska verka för att stadens socialtjänst har ett barnrättsperspektiv och att barn och unga görs delaktiga i socialtjänstens arbete.

Socialnämnden har samlat in och sammanställt statistikuppgifter och annan relevant information för följande verksamhetsområden: *ekonomiskt bistånd, nyanlända, barn och unga, familjerätten, funktionsnedsättning, socialpsykiatri, missbruk och beroende, hemlöshet och våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck*. Om brukarundersökningar har genomförts under det gångna året är de också beskrivna i rapporten.

Stockholms stad fortsätter att växa. Under 2019 levde 974 073 personer i staden, marginellt fler kvinnor än män. Årets socialtjänstrapport visar att den totala andelen biståndsmottagare har minskat under det gångna året. Till stor del beror detta på att färre nyanlända tagits emot under 2019 och därmed en minskning av hushåll som beviljats ekonomiskt bistånd inom Intro Stockholm. Trots den totala minskningen har samtidigt över hälften av stadsdelsnämnderna en ökning av antal hushåll med ekonomiskt bistånd under året. Inom staden pågår ett aktivt arbete med att kunna erbjuda individuellt anpassade insatser som leder till egen försörjning för individen.

I linje med de senaste årens utveckling syns en fortsatt ökning av orosanmälningar bland barn och unga under 2019. I år redovisas för första gången innehåll i anmälningarna, det vill säga vad oron i de inkomna anmälningarna handlar om.

Vi kan också se att behovet av bostad med särskild service inte har kunnat tillgodoses inom stadens befintliga verksamheter under de senaste åren. Anledningarna till detta är flera men några av förklaringarna är långa byggprocesser och svårighet att matcha behov med utbyggnadstakt.

Rapporten visar på såväl positiv utveckling som utmaningar inom socialtjänsten i staden. Stockholms stad ska erbjuda alla stockholmare skydd, stöd och nya livschanser.

Stockholm är en modern storstad med möjligheter för alla.

Lena Lundström Stoltz

Lena Lundström Stoltz
Förvaltningschef socialförvaltningen

Innehåll

2019 – ett år av utveckling och utmaningar	3
---	----------

Förkortningar	8
----------------------	----------

Demografi	13
------------------	-----------

Befolkning	13
-------------------	-----------

Utbildningsnivå	15
------------------------	-----------

Medelinkomst	16
---------------------	-----------

Ekonomiskt bistånd	19
---------------------------	-----------

Målgruppsbeskrivning	20
-----------------------------	-----------

Insatser, biståndets omfattning och utformning	20
---	-----------

Biståndsbehov över tid	20
------------------------	----

Skillnader av biståndsbehov mellan stadsdelsområden	21
---	----

Biståndshushåll	21
-----------------	----

Biståndshushållens storlek	22
----------------------------	----

Barn i familjer med ekonomiskt bistånd	23
--	----

Skillnader i kön	23
------------------	----

Hushållstyper	24
---------------	----

Åldersfördelning	25
------------------	----

Försörjningshinder	26
--------------------	----

Biståndstider	28
---------------	----

Kostnader för ekonomiskt bistånd	29
----------------------------------	----

Biståndets ändamål	30
--------------------	----

Medelbidrag	33
-------------	----

Avslutade ärenden	33
-------------------	----

Brukardelaktighet	33
--------------------------	-----------

Budget och skuldrådgivning	34
-----------------------------------	-----------

Målgruppsbeskrivning	34
----------------------	----

Insatser, biståndets omfattning och utformning	35
--	----

Nyanlända	39
------------------	-----------

Ny lagstiftning	39
------------------------	-----------

Överföring från Migrationsverket till kommun	40
---	-----------

Stadens mottagande av nyanlända	40
--	-----------

Mottagande av nyanlända som anvisats boende i Stockholm stad	42
--	----

Stadens mottagande av kvotflyktingar	43
--------------------------------------	----

Egenbosatta i Stockholms stad	44
-------------------------------	----

Barn och unga	47
Målgruppsbeskrivning	48
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	48
Anmälningar och inledda utredningar	48
Ansökningar	54
Utredningstider	55
Öppna insatser	56
Heldygnsvård	58
Familjehem	59
Barn och unga med LVU-beslut	61
Unga lagöverträdare	62
Ensamkommande barn och unga som söker asyl	67
Nya bestämmelser som trätt i kraft under 2019	67
Antal ensamkommande barn har förändrats över tid	67
Nyttillkomna ensamkommande barn och unga som mottagits i Stockholms stad	68
Placeringsformer för ensamkommande barn och unga	69
Ensamkommande barn och unga är en utsatt grupp	69
Idéburet offentligt partnerskap (IOP)	70

Familjerätten	73
Målgruppsbeskrivning	73
Utredning inom familjerätten	73
Faderskap och föräldraskap	73
Adoption	75
Vårdnad, boende och umgänge	77

Våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck	83
Målgruppsbeskrivning	84
Utredningar och insatser	85
Utredningar	85
Skydd och stöd till våldsutsatta	85
Medföljande barn	90
Stöd till våldsutövare	90
Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld	91
Brottsstatistik om våld i nära relationer i Stockholm	91

Missbruk och beroende	95
Målgruppsbeskrivning	96
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	99
Icke biståndsbedömda insatser	99
Biståndsbedömda insatser i öppenvård	99
Stadsövergripande stöd	99
Biståndsbedömda boendeinsatser	101
Institutionsvård	102
Anmälningar enligt LVM	103
Vård enligt LVM	103
Brukardelaktighet	105

7

Hemlöshet	107
Stockholms stads program för att motverka hemlöshet	107
Målgruppsbeskrivning	108
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	108
Barnfamiljer med socialtjänstkontakt som lever under osäkra boende- förhållanden	108
Socialtjänstens ansvar för bostadsanskaffning	111
Tak över huvudet-garantin	112
Socialförvaltningens stadsövergripande verksamheter för personer som lever i hemlöshet	113
Äldre personer som lever i hemlöshet	115
Vräkningsförebyggande arbete	115
Försöks- och träningslägenheter (FoT)	117
Bostad Först	119
Brukardelaktighet	120
Brukarskola i socialförvaltningens boende- och behandlingsenhet	120
Peer Support-projekt i Bostad först och socialförvaltningens försöks- och träningslägenhetsverksamhet	120
EU-medborgare som lever i social eller ekonomisk utsatthet	120

8

Socialpsykiatri **123**

9

Målgruppsbeskrivning **123**

Uppföljning av målgruppen **125**

Hemmaboende barn	125
Stöd från anhöriga	126
Arbete och försörjning	126
Samverkan	126
Valfrihet	126

Utskrivning från slutenvård **126**

Typ av vård	127
In- och utskrivningsmeddelande, fast vårdkontakt och SIP	127
Hemlöshet	127
Antal dagar personen stannade efter utskrivningsmeddelande	128

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning **128**

Sysselsättning	128
Boendestöd	131
Boendeformer	133
Anhörigstöd	135
Personligt ombud	136

Brukardelaktighet **137**

Funktionsnedsättning **141**

10

Målgruppsbeskrivning **142**

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning **145**

Insatser enligt LSS	145
Bostad med särskild service	146
Ledsagarservice och ledsagning	148
Daglig verksamhet	149
Höjd pensionsålder till 68 år	150
Insatser enligt SoL inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning	150
Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning – KBF	151

Valfrihetssystem **153**

Brukardelaktighet **154**

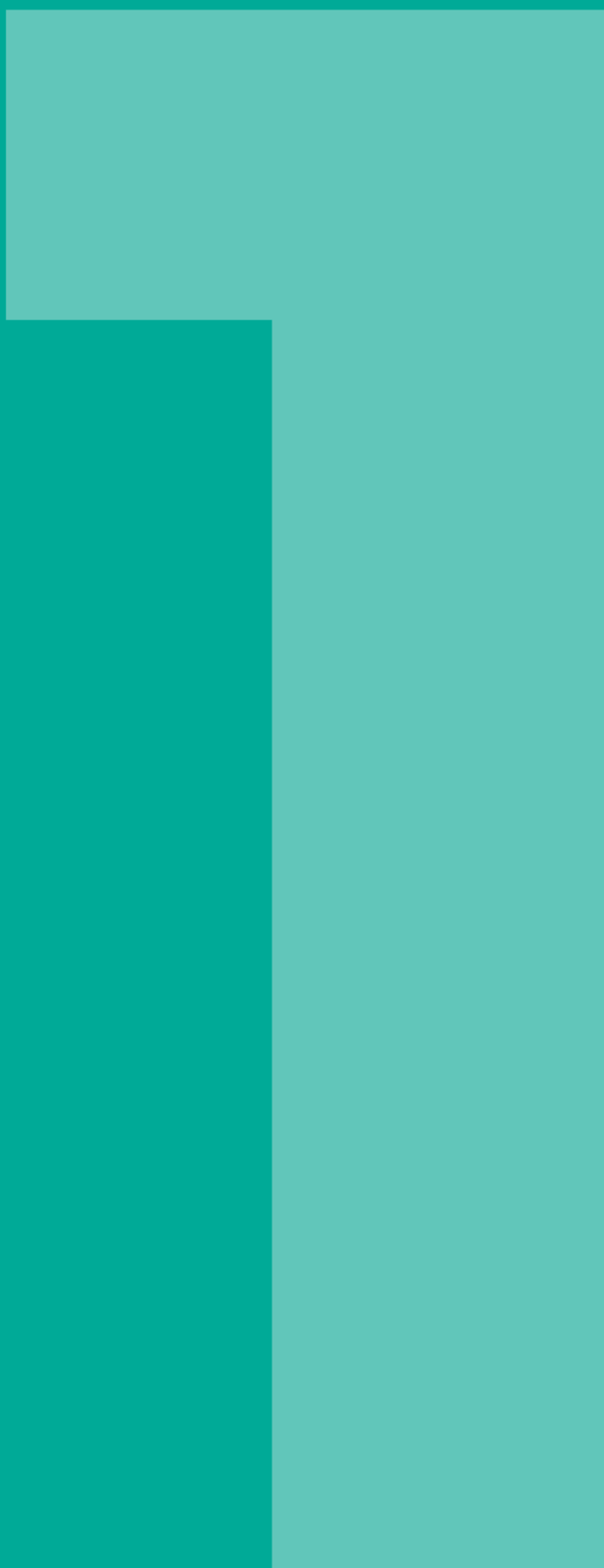
Resultatindikatorer	154
Nationell brukarundersökning, daglig verksamhet samt vuxna med boende enligt LSS	155
Diskriminering	156

Förkortningar

ABO	Anläggningsboende för asylsökande
ADAD	Adolescent Drug Abuse Diagnosis
ANDT	Alkohol, narkotika, doping och tobak
ASI	Addiction Severity Index
BBIC	Barns behov i centrum
BoF	Socialnämndens grupp för bedömning och förmedling
BoU	Barn- och ungdomsenheterna
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
BUP	Barn- och ungdomspsykiatri
BVC	Barnavårdscentral
CAN	Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning
CEPI	Centrum för evidensbaserade psykosociala insatser
CSN	Centrala studiestödsnämnden
DUR	Socialpsykiatrins utredningsinstrument, (Dokumentation, Utvärdering, Resultat)
EBO	Egenbosatt nyanländ under asyltiden
EFH	Enheten för hemlösa
FB	Föräldrabalk (1949:381)
FIA	Förutsättning inför arbete
FL	Förvaltningslag (2017:900)
FN	Förenta nationerna
FoT	Försöks - och träningslägenhet
FUT	Felaktiga utbetalningar
GDPR	The General Data Protection Regulation
HLM	Hemlöshetsmottagningen
HSL	Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)
HVB	Hem för vård eller boende
HVH	Hem för viss annan heldygnsvård

IB	Initial bedömning
IFO	Individ- och familjeomsorgen
IOP	Idéburet offentligt partnerskap
IPS	Individual placement and support
i.u	Inga uppgifter
IVO	Inspektionen för vård och omsorg
KBF	Kommunalt bostadstillägg för personer med funktionsnedsättning
KBT	Kognitiv beteendeterapi
LMA	Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
LOV	Lag (2008:962) om valfrihetssystem
LSS	Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
LSU	Lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård 9
LUL	Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
LYHS	Lag (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område
MI	Motiverande samtal (motivational interviewing)
MFoF	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
MNKR	Miljoner kronor
Mv	Medelvärde
MVC	Mödravårdscentral
MVP	Mentorer i våldsprevention
NSPH	Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa
OSL	Offentlighet- och sekretesslagen (2009:400)
PRIO	Plan för riktade insatser inom området psykisk ohälsa
PUT	Permanent uppehållstillstånd
RVC	Relationsvårdscentrum

RÅ	Regeringsrättens årsbok
SAVRY	Structured Assessment of Violocene Risk in Youth
SFB	Socialförsäkringsbalk (2010:110)
SHIS	Stiftelsen Hotellhem i Stockholm
SIP	Samordnad individuell plan
SiS	Statens institutionsstyrelse
Skoll	Skollag (2010:800)
SKKP	Särskilt kvalificerad kontaktperson
SKR	Sveriges kommuner och regioner
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOSFS	Socialstyrelsens föfattningssamling
SSBTEK	Sammansatt bastjänst ekonomiskt bistånd
STIS	Stärkt tidigt stöd i samverkan
TKR	Tusen kronor
TUT	Tillfälligt uppehållstillstånd
TÖG	Tak över huvudet-garanti
UNHCR	The office of the United Nations High Commissioner for Refugees

Demografi

Detta inledande kapitel av socialtjänstrapporten tar avstamp i Stockholms stads demografi. Det blir en kort introduktion till stadens socialtjänst då stadens utveckling inom många områden, om inte alla, korrelerar med socialtjänstens utveckling.

De demografiuppgifter som presenteras nedan har valts ut specifikt på basis av deras påverkan för socialtjänstens utveckling men även för att de kan bidra till ökade möjligheter att analysera de enskilda verksamhetsområdenas utveckling.

Uppgifterna som redovisas är stadens *befolkningsantal*, *utbildningsnivåer* och *medelinkomst*. Statistiken är uppdelad i stadsdelsnämnder samt hela staden. Värt att notera är att den sammanlagda summan för stadsdelsnämnderna inte summerar till den totala summan för hela staden. Detta beror på att det finns restförda personer i staden. Det är personer som saknar adress som redovisas som en restpost på staden. I restposten återfinns personer med skyddad adress, personer som är i utlandstjänst för offentliga och privata arbetsgivare eller av annan anledning saknar känd hemvist. Dessa har tidigare fördelats på stadsdelarna men ingår nu enbart i summan för hela staden.

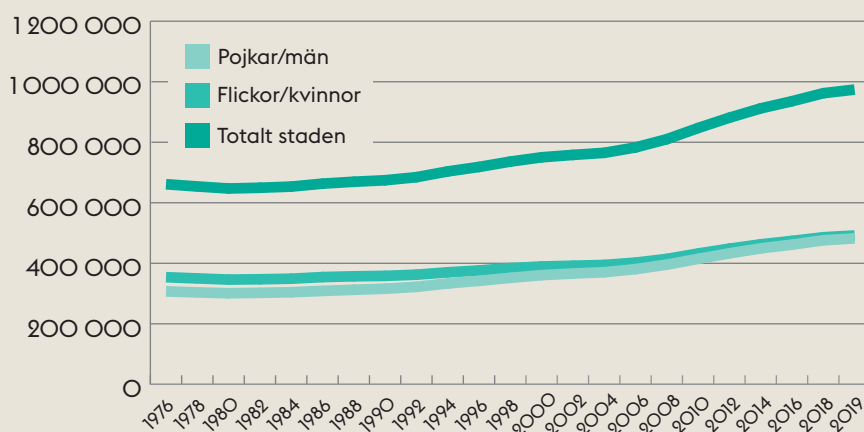
Befolkning

Befolkningsutvecklingen inom Stockholms stad har stadigt ökat sedan 80-talet. I figuren nedan visas hur befolkningsökningen har sett ut sedan 1976 fram till 2019. I slutet av 70-talet skedde en minskning av invånarantalet men sedan 80-talet har ökningen skett varje år. I Stockholms stad bor fler flickor och kvinnor än pojkar och män. Skillnaden mellan könen har minskat genom åren men fortfarande är kvinnor och flickor i majoritet, om än marginellt. År 2019 hade Stockholms stad en befolkning som bestod av 491 853 kvinnor och 482 220 män. Fördelningen mellan kvinnor och män i stadsdelsnämnderna förhöll sig likt fördelningen som fanns i staden totalt sett.

År 2019 hade Stockholms stad en befolkning som bestod av 491 853 kvinnor och 482 220 män.

Figur 1:1 Stockholms stads befolkningsutveckling 1976–2019.

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

974 073

personer levde i Stockholms stad under 2019.

Under 2019 levde totalt 974 073 personer i Stockholms stad, vilket motsvarade en ökning med 11 919 (1,2 procent) personer i jämförelse med 2018. Befolkningen i Älvsjö, Östermalm, Norrmalm och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsområden hade den högsta procentuella ökningen, medan Skarpnäck, Kungsholmen och Spånga-Tensta hade den lägsta. Spånga-Tensta var det enda stadsdelsområdet som minskade i befolkning i jämförelse med 2018. En del av befolkningsökningen i staden kan förklaras av ett positivt flyttnetto, det vill säga inflyttningarna är fler än utflyttningarna. År 2019 flyttade 72 423 personer in till staden och 67 553 personer flyttade ut ur staden, vilket ger ett totalt flyttnetto om 4 870 personer. För att vidare förklara befolkningsökningen kan man se till hur många i befolkningen som föds och avlider under ett år. I Stockholms stad föddes 12 946 barn medan det avled 6 269 personer 2019. Det var således fler barn som föddes än personer som avled.

Tabell 1:1 Befolkningsantal per stadsdelsnämnd, 2018–2019.

Stadsdelsnämnd	2018	2019	Skillnad 2018–2019 (antal)	Skillnad 2018–2019 (%)
Rinkeby-Kista	50 404	51 226	822	1,6%
Spånga-Tensta	39 106	38 929	-177	-0,5%
Hässelby-Vällingby	75 904	76 573	669	0,9%
Bromma	80 045	80 725	680	0,8%
Kungsholmen	71 191	71 264	73	0,1%
Norrmalm	71 800	73 331	1 531	2,1%
Östermalm	76 587	78 358	1 771	2,3%
Södermalm	130 034	131 124	1 090	0,8%
Enskede-Årsta-Vantör	100 859	102 828	1 969	2,0%
Skarpnäck	46 427	46 467	40	0,1%
Farsta	59 219	59 523	304	0,5%
Älvsjö	30 580	31 531	951	3,1%
Hägersten-Liljeholmen	90 203	91 728	1 525	1,7%
Skärholmen	37 349	37 818	469	1,3%
Staden totalt	962 154	974 073	11 919	1,2%

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

I tabellen nedan redovisas befolkningens uppdelning utifrån åldersgrupperna 0–20 år och 21 år och uppåt. Eftersom befolkningen totalt sett har ökat, har de två åldersindelade grupperna också gjort det. Det fanns 221 528 barn och unga i åldern 0–20 år i staden 2019, vilket var en ökning med 3 076 barn och unga i jämförelse med 2018. Motsvarande siffror för personer 21 år eller äldre var 752 545 personer, vilket innebar att åldersgruppen ökade med 8 843 personer.

Det fanns 221 528 barn och unga i åldern 0–20 år i staden 2019.

Tabell 1:2 Antal i befolkningen 0–20 år respektive 21 år och äldre, 2019.

Stadsdelsnämnd	0–20 år	Förändring sedan 2018	21 år och äldre	Förändring sedan 2018
Rinkeby-Kista	14 307	247	36 919	575
Spånga-Tensta	11 837	-199	27 092	22
Hässelby-Vällingby	20 851	-4	55 722	673
Bromma	20 480	180	60 245	500
Kungsholmen	11 982	144	59 282	-71
Norrmalm	13 362	306	59 969	1 225
Östermalm	13 905	329	64 453	1 442
Södermalm	24 387	208	106 737	882
Enskede-Årsta-Vantör	24 483	679	78 345	1 290
Skarpnäck	11 147	62	35 320	-22
Farsta	14 739	146	44 784	158
Älvsjö	8 917	243	22 614	708
Hägersten-Liljeholmen	20 741	548	70 987	977
Skärholmen	10 155	158	27 663	311
Staden totalt	221 528	3 076	752 545	8 843

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

Utbildningsnivå

Utbildningsnivån i Stockholms stad är god, 84 procent av invånarna mellan 16–64 år hade gymnasial eller eftergymnasial utbildning 2018. Vid jämförelse med övriga riket är det tydligt att staden har invånare med hög utbildningsnivå. I riket hade 42 procent av befolkningen i åldern 25–64¹ år 2018 någon form av eftergymnasial utbildning, i Stockholm hade 53 procent av befolkningen i åldern 16–64 år någon form av eftergymnasial utbildning. Motsvarande andel som hade gymnasial utbildning i riket var 43 procent och i Stockholm 30 procent. Enligt Statistiska centralbyrån finns det variationer i utbildningsnivåer mellan regioner och kommuner. Högst utbildningsnivå återfinns oftast i residensstäder och i storstadsområden.²

Inom staden varierade utbildningsnivåerna mellan stadsdelsnämnderna. Fortsatt hade innerstadsdelarna samt Bromma och Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnder övervägande del av invånare med eftergymnasial utbildning. Andelen med eftergymnasial utbildning varierade mellan 54 och 66 procent. Andelen invånare med eftergymnasial utbildning i övriga stadsdelsnämnder varierade mellan 31 till 50 procent. De stadsdelsnämnder med högst andel invånare med förgymnasial utbildning var Rinkeby-Kista, Skärholmen och Spånga-Tensta, andelen med förgymnasial utbildning var i nämnderna mellan 23 till 25 procent. Övriga stadsdelsnämnder hade mellan sju till 19 procent av invånarna som hade förgymnasial utbildning. Utjämnat över hela staden hade 12 procent av invånarna förgymnasial utbildning 2018.

54%

av stadens invånare hade eftergymnasial utbildning 2018.

¹ Observera att jämförelsegrupperna skiljer sig åt, statistiken som avser Stockholms stad avser invånare i åldern 16–64 år medan statistiken för riket avser 25–64 år. Året som avses är 2018.

² <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/befolkningens-utbildning/befolkningens-utbildning/pong/tabell-och-diagram/utbildningsniva-efter-kon-2564-ar/>

Tabell 1:3 Andel av befolkningen 16–64 år efter högsta utbildningsnivå 2018.

Stadsdelsnämnd	Förgymnasial utbildning (%)	Gymnasie- utbildning (%)	Efter- gymnasial- utbildning (%)	Uppgift saknas (%)
Rinkeby-Kista	25	35	32	8
Spånga-Tensta	23	34	36	6
Hässelby-Vällingby	18	38	40	5
Bromma	10	29	58	3
Kungsholmen	6	24	67	3
Norrmalm	7	23	67	3
Östermalm	6	22	67	5
Södermalm	8	27	62	3
Enskede-Årsta-Vantör	13	35	48	4
Skarpnäck	12	30	56	3
Farsta	16	38	43	3
Älvsjö	13	32	52	3
Hägersten-Liljeholmen	9	29	59	3
Skärholmen	22	37	34	7
Staden totalt	12	30	54	4

Källa: SCB.

Medelinkomsten för kvinnor var 330 257 kronor och för män 424 088 kronor under 2018, skillnaden ökade med 4206 kronor under året.

Medelinkomst

Medelinkomsten har för 2018 ökat i jämförelse med 2017. Medellönen för kvinnor ökade med 11 135 kronor (3,5 procent) och motsvarande ökning för män var 15 341 kronor (3,8 procent).

Den sammanlagda årliga medelinkomsten är fortsatt högre för män än för kvinnor. Medelinkomsten för kvinnor var 330 257 kronor och för män 424 088 kronor. Skillnaden i medelinkomst var 93 831 kronor. Skillnaden mellan mäns och kvinnors medelinkomst har därmed ökat med 4 206 kronor mellan 2017 och 2018.

Högst medelinkomst för kvinnor återfanns i innerstadsdelarna, Norrmalm, Kungsholmen och Bromma stadsdelsnämnder, som samtliga hade medelinkomster som översteg stadens sammanlagda medelinkomst för kvinnor. Rinkeby-Kista, Skärholmen, och Spånga-Tensta stadsdelsnämnder hade de lägsta medelinkomsterna bland kvinnor, vilken var 198 587 till 264 589 kronor i medelinkomst.

Tabell 1:4 Medelinkomst kvinnor 2017–2018.

Stadsdelsnämnd	Medel- inkomst 2017	Medel- inkomst 2018	Skillnad 2017–2018 (kr)	Skillnad 2017–2018 (%)
Rinkeby-Kista	193 925	198 587	4 662	2,4%
Spånga-Tensta	257 075	264 589	7 514	2,9%
Hässelby-Vällingby	274 480	281 000	6 520	2,4%
Bromma	361 322	376 706	15 384	4,3%
Kungsholmen	373 395	387 911	14 516	3,9%
Norrmalm	384 744	400 334	15 590	4,1%
Östermalm	358 721	371 807	13 086	3,6%
Södermalm	350 824	362 280	11 456	3,3%
Enskede-Årsta-Vantör	289 159	298 814	9 655	3,3%
Skarpnäck	299 745	311 172	11 427	3,8%
Farsta	276 109	285 114	9 005	3,3%
Älvsjö	337 724	349 286	11 562	3,4%
Hägersten-Liljeholmen	325 609	336 308	10 699	3,3%
Skärholmen	211 028	218 459	7 431	3,5%
Staden totalt	319 122	330 257	11 135	3,5%

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

Högst medelinkomst för män återfanns i Östermalm, Norrmalm och Bromma stadsdelsnämnder, samtliga översteg stadens sammanlagda medelinkomst för män. De lägsta medelinkomsterna för män fanns i Rinkeby-Kista, Skärholmen, och Spånga-Tensta stadsdelsnämnder, vilken var 258 705 till 333 375 kronor i medelinkomst. Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd hade lägst medelinkomst för både kvinnor och män 2018.

Tabell 1:5 Medelinkomst män 2017–2018.

Stadsdelsnämnd	Medel- inkomst 2017	Medel- inkomst 2018	Skillnad 2017–2018 (kr)	Skillnad 2017–2018 (%)
Rinkeby-Kista	248 893	258 705	9 812	3,9%
Spånga-Tensta	323 586	333 375	9 789	3,0%
Hässelby-Vällingby	345 990	353 364	7 374	2,1%
Bromma	506 357	521 964	15 607	3,1%
Kungsholmen	497 592	519 886	22 294	4,5%
Norrmalm	528 925	554 000	25 075	4,7%
Östermalm	554 459	578 376	23 917	4,3%
Södermalm	426 957	442 046	15 089	3,5%
Enskede-Årsta-Vantör	350 017	362 408	12 391	3,5%
Skarpnäck	347 466	360 268	12 802	3,7%
Farsta	323 784	335 641	11 857	3,7%
Älvsjö	425 898	439 551	13 653	3,2%
Hägersten-Liljeholmen	391 018	407 288	16 270	4,2%
Skärholmen	253 182	261 314	8 132	3,2%
Staden totalt	408 747	424 088	15 341	3,8%

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd utgör samhällets yttersta skyddsnät och kan beviljas om behovet av försörjning inte kan tillgodoses på annat sätt. Ekonomiskt bistånd består av två delar, försörjningsstöd och stöd till livsföringen i övrigt. I den senare delen ingår andra nödvändiga utgifter vid sidan av den vardagliga försörjningen, som exempelvis kostnader för barnomsorg, läkarvård, medicin och tandvård. Utgångspunkten för biståndet är att tillförsäkra befolkningen en skälig levnadsnivå, vilken preciseras i riksnormen för försörjningsstöd och i stadens riktlinjer.

4 kap 3 § socialtjänstlagen (SoL):

Försörjningsstöd lämnas för skäliga kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon (riksnorm).
2. boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

I arbetet med ekonomiskt bistånd är den första och huvudsakliga uppgiften att hjälpa personer så att de på sikt kan klara sin försörjning på egen hand. Socialtjänstens bistånd är inte kravlöst, men kraven måste anpassas efter varje persons förutsättningar och hänsyn tas till den enskildes integritet och självbestämmande. Därmed är det viktigt att välja insatser och åtgärder utifrån den aktuella situationen samt den enskildes behov. Den andra uppgiften är att utreda rätten till ekonomiskt bistånd vid varje ansökan till dess att den enskilde kan försörja sig själv. Det är stadsdelsnämnderna och socialnämnden som ansvarar för bistånd till enskilda i Stockholms stad. En förutsättning för handläggningen är att den utförs med noggrannhet och att felaktiga utbetalningar förebyggs.

Som stöd i arbetet med att utreda och kartlägga den enskildes behov, resurser och förutsättningar med syfte att hitta individuella lösningar på försörjningsproblemen använder Stockholms stad två bedömningsinstrument, Initial Bedömning (IB) och Förutsättningar Inför Arbete (FIA). IB används vid utredning av nya ärenden och är uppdelad i fyra delar, varav stadens jobbsökarverksamhet Jobbtorg Stockholm ansvarar för en av delarna. FIA används när det finns behov av en fördjupad utredning kring den enskildes behov av insatser och stöd. FIA ska om möjligt göras i samverkan med Jobbtorg.

Barnets bästa ska särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn. Detta framgår av 1 kap. 2 § SoL vilket svarar mot artikel 3 i FN:s barnkonvention. Hänsynen till barns bästa, det så kallade barnperspektivet, innebär att barnens situation ska uppmärksammas när vuxna ansöker om ekonomiskt bistånd. I Stockholms stad finns ett stödmaterial¹ för att uppmärksamma barnperspektivet vid handläggning av ekonomiskt bistånd. Syftet med stödmaterialet är att underlätta för socialtjänstens ledning och socialsekreterare att i det dagliga arbetet lyfta fram barnets perspektiv såväl som att genomföra barnkonsekvensanalyser som underlag inför beslut.

¹ Stödmaterial. Barnrättsperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd. Uppdaterad version januari 2020.

Målgruppsbeskrivning

Det kan finnas många orsaker till varför man inte kan försörja sig och sin familj men oftast handlar det om arbetslöshet, sjukdom eller sociala hinder av olika slag. Socialtjänsten kan efter en individuell prövning bevilja ekonomiskt bistånd till den som inte kan få sitt och sin familjs behov av försörjning tillgodosett på annat sätt.

Av de vuxna biståndsmottagare som varit aktuella under 2019 var ungefär hälften arbetslösa. Andelen invånare med ekonomiskt bistånd varierar mycket mellan de olika stadsdelsförvaltningarna. Exempelvis påverkar befolkningssammansättning, arbetsmarknad och befolkningens utbildningsnivå det samlade behovet av ekonomiskt bistånd.

Insatser, biståndets omfattning och utformning

Biståndsbehov över tid

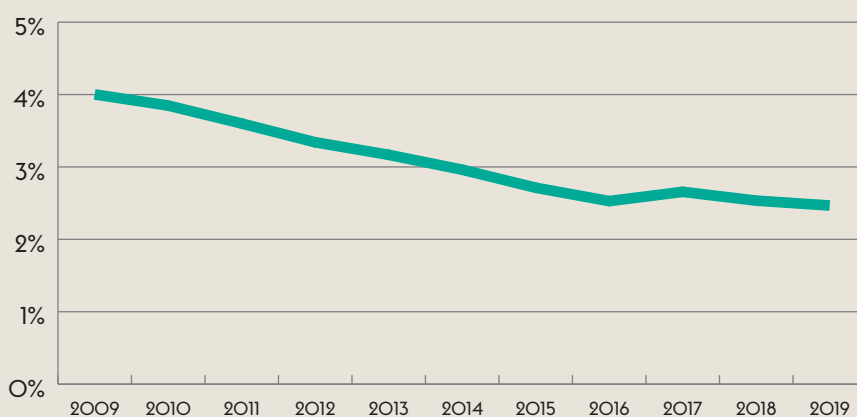
Andelen personer av befolkningen som uppbär ekonomiskt bistånd har stadigt minskat sett ur ett tioårsperspektiv, med undantag för en mindre uppgång under år 2017 vilken främst förklaras av det ökade antalet nyanlända individer som beviljades ekonomiskt bistånd vid Intro Stockholm² i avvaktan på sin etableringsersättning. Från år 2017 fram till år 2019 har antalet personer som uppbär ekonomiskt bistånd vid Intro Stockholm minskat med 48 procent i takt med att asylmottagandet i Stockholm har minskat.

Troligtvis är detta den främsta förklaringen till att den totala andelen biståndsmottagare i Stockholms stad åter minskar.

Den minskade andelen personer i behov av ekonomiskt bistånd kan även förklaras med den goda arbetsmarknaden. Arbetskraftsdeltagandet i Stockholms län är högt både för inrikes- och utrikes födda i jämförelse med riket som helhet.³ Utöver detta arbetar man från både stadsdelsnämndernas och arbetsmarknadsnämndens sida aktivt med att kunna erbjuda individuellt anpassade insatser som leder till egen försörjning för individen.

Diagrammet nedan visar utvecklingen av ekonomiskt bistånd i Stockholms stad i förhållande till befolkningen under de senaste tio åren.

Figur 2:1 Andel av befolkningen i Stockholms stad, vuxna och barn, som fått ekonomiskt bistånd någon gång under året, 2009–2019.

Källa: Sociala System.

23 845 personer, vuxna och barn, uppbär någon gång under året ekonomiskt bistånd. Detta motsvarar 2,5 procent av befolkningen i staden. Det sammanlagda antalet personer som under året uppburit ekonomiskt bistånd har minskat med 348 personer jämfört med föregående år.

² Intro Stockholm tillhör socialförvaltningen och handlägger ekonomiskt bistånd för nyanlända.

³ Arbetsförmedlingens prognos för arbetsmarknaden 2019–2020.

Sett ur en tioårsperiod har antalet personer som uppbär ekonomiskt bistånd minskat med 9 350 personer, vilket motsvarar ungefär 28 procent.

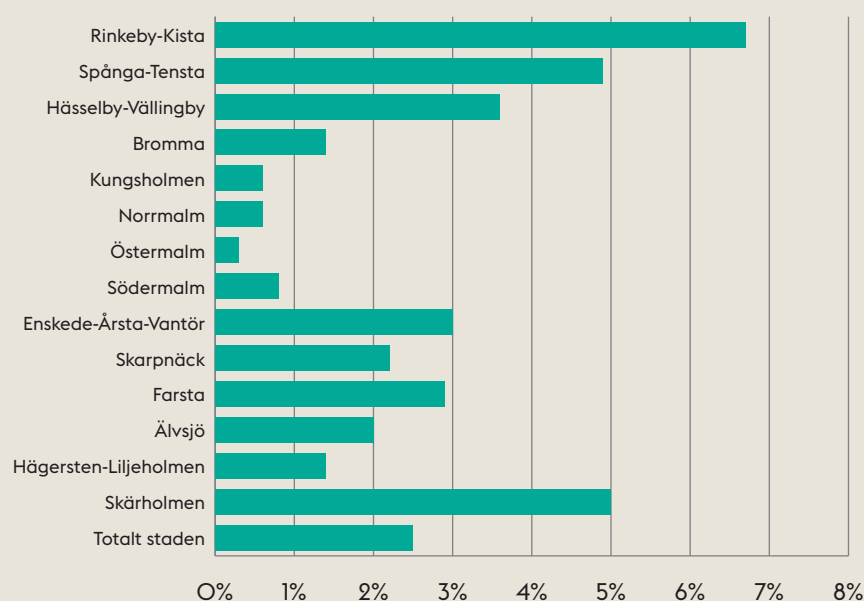
Skillnader av biståndsbehov mellan stadsdelsområden

Befolkningens behov av ekonomiskt bistånd fördelar sig olika över staden och är avhängig befolkningssammansättningen i respektive stadsdelsområde. Genomgående visar sig skillnader mellan innerstads- och ytterstadsområden, där befolkningen i de senare har ett större behov av ekonomiskt bistånd. Andelen biståndsmottagare i befolkningen varierar från högst i Rinkeby-Kista (6,7 procent), Skärholmen (5,0 procent) och Spånga-Tensta (4,9 procent) till lägst på Kungsholmen (0,6 procent), Norrmalm (0,6 procent) och Östermalm (0,3 procent).

I ytterstadsområdena bor en större andel nyanlända och utrikes födda personer, vilka är två av de grupper som har en sämre anknytning till arbetsmarknaden än genomsnittet och därmed kan behovet av ekonomiskt bistånd vara större i dessa områden till följd av detta.

Diagrammet nedan visar en jämförelse av stadsdelarnas andel av befolkningen som någon gång under år 2019 haft ekonomiskt bistånd.

Figur 2:2 Andel av befolkningen i Stockholms stad, vuxna och barn, som fått ekonomiskt bistånd någon gång under året 2019, fördelat per stadsdelsnämnd.

Källa: Sociala System.

Biståndshushåll

Makar, registrerade partners och sambor ska ansöka om ekonomiskt bistånd tillsammans och bådas sammanräknade inkomster och utgifter ska ligga till grund för bedömningen av biståndsbehovet. Av denna anledning redovisas inte enbart individer utan även hushållens behov av ekonomiskt bistånd. Ett hushåll kan bestå av en ensamstående individ med eller utan barn, eller ett sammanboende par med eller utan barn.

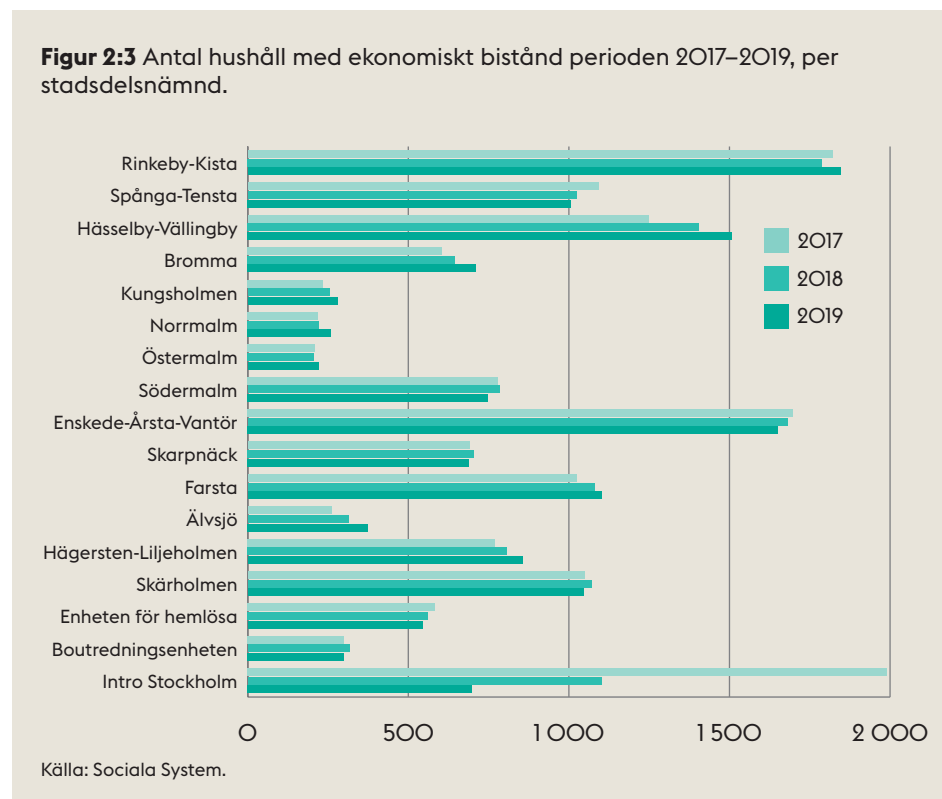
Under år 2019 var det 13 839 hushåll som uppbar ekonomiskt bistånd i staden. Det var en minskning med 127 hushåll jämfört med året innan. Sett ur en tioårsperiod har antalet hushåll med ekonomiskt bistånd i staden sjunkit med 25 procent, vilket motsvarar ungefär 4 600 hushåll.

Antalet biståndshushåll ökade vid nio av de fjorton stadsdelsnämnderna under år 2019. Vid Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ökade antalet hushåll mest med 102 hushåll, följt av Bromma stadsdelsnämnd med 65 hushåll. Procentuellt sett hade Älvsjö stadsdelsnämnd den största ökningen av hushåll med 19 procent, vilket motsvarar en ökning med 60 hushåll.

Vid Södermalm och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnder återfinns de största minskningarna med 35 respektive 29 antal hushåll. Södermalm stadsdelsnämnd hade även den största procentuella minskningen (4,5 procent) bland stadsdelsnämnderna.

Den allra största minskningen av hushåll återfinns hos Intro Stockholm som gick från 1 101 hushåll till 699, vilket motsvarar en minskning med 36,5 procent.

Nedanstående diagram visar fördelningen av antal hushåll per stadsdelsnämnd de tre senaste åren. Hushållen presenteras på den stadsdelsnämnd där de senast under året fick bistånd.

Biståndshushållens storlek

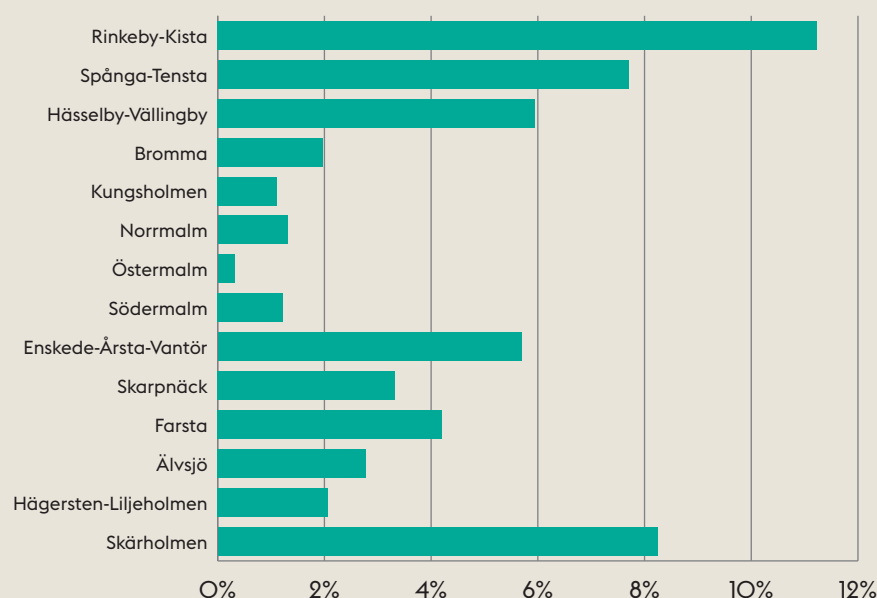
Under år 2019 var den genomsnittliga storleken på biståndshushållen 1,7 personer. Stadens genomsnittliga storlek på biståndshushåll har varit oförändrad sedan år 2011. Den genomsnittliga storleken på biståndshushållen skiljer sig något åt mellan stadsdelsnämnderna. Ytterstadsdelarna kännetecknas generellt sett av hushåll med större familjer. Spånga-Tensta har den högsta genomsnittliga hushållsstorleken på 1,9 personer och Östermalm har den lägsta genomsnittliga hushållsstorleken på 1,2 personer. När det gäller innerstadsdelarna särskiljer sig Norrmalm med en högre genomsnittlig hushållsstorlek (1,7 personer) än övriga innerstadsdelar. Detta kan troligen förklaras av att det inom stadsdelsområdet Norrmalm finns ett boende för nyanlända där flera stora barnfamiljer bor. Den genomsnittliga hushållsstorleken hos Intro Stockholm är 3,1 personer.

Barn i familjer med ekonomiskt bistånd

Antal barn i familjer som uppbär ekonomiskt bistånd har successivt minskat de senaste tio åren. Från år 2009 har antalet barn sjunkit från 11 972 barn till 8 551 barn år 2019, vilket motsvarar ungefär 29 procent färre barn. Även andelen barn i hushåll med ekonomiskt bistånd i relation till befolkningen har successivt minskat under de senaste tio åren från 7,6 procent under 2009 till 4,5 procent 2019. Detta följer trenden med överlag minskad andel i befolkningen som har behov av ekonomiskt bistånd sett till hela befolkningsunderlaget.

Andelen barn av befolkningen som lever i familjer med ekonomiskt bistånd skiljer sig kraftigt åt mellan stadsdelarna. I stadsdelsnämnden Rinkeby-Kista lever 11,2 procent av barnen i befolkningen i familjer som någon gång under 2019 har uppburit ekonomiskt bistånd jämfört med 0,3 procent vid Östermalm stadsdelsnämnd. Samtidigt är Rinkeby-Kista den stadsdel vars andel barn i befolkningen som uppbär ekonomiskt bistånd minskat mest i staden de senaste tio åren, från 22,6 procent till 11,2 procent⁴.

Figur 2:4 Andel i befolkningen 0–17 år som ingår i hushåll som någon gång under år 2019 har uppburit ekonomiskt bistånd, per stadsdelsnämnd.

Källa: Sociala System.

Skillnader i kön

Under 2019 var 46 procent av de vuxna biståndstagarna kvinnor och 54 procent var män. Sett över en tioårsperiod är det tydligt att män uppbär ekonomiskt bistånd i något högre utsträckning än vad kvinnor gör. De senaste tre åren syns dessutom en växande skillnad mellan mäns och kvinnors behov av ekonomiskt bistånd. Under 2019 var skillnaden i fördelningen mellan könen den största sedan början av 1980-talet.

Rinkeby-Kista är den stadsdel vars andel barn i befolkningen som uppbär ekonomiskt bistånd har minskat mest i staden de senaste tio åren, från 23 procent till 11 procent.

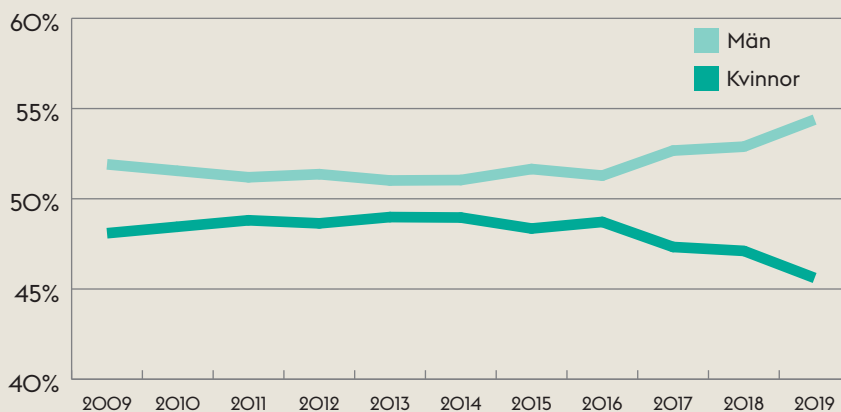

De senaste tre åren syns en växande skillnad mellan mäns och kvinnors behov av ekonomiskt bistånd.

⁴ Befolkningsstatistiken för 2019 baseras på preliminära siffror från SCB.

Nedanstående diagram visar utvecklingen de senaste tio åren vad gäller fördelningen mellan kvinnor och män bland vuxna biståndsmottagare.

Figur 2:5 Andelen kvinnor och män bland vuxna biståndsmottagare, 2009–2019.

Källa: Sociala System.

74%

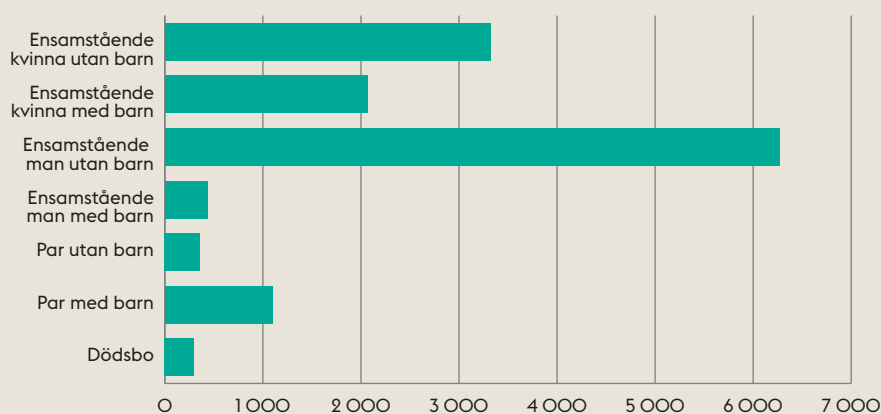
av hushållen som
uppbar ekonomiskt
bistånd under 2019 var
hushåll utan barn.

Hushållstyper

I likhet med tidigare år var den vanligast förekommande hushållstypen under 2019 ensamstående män utan barn, 46 procent av biståndshushållen utgörs av denna grupp. Den näst största gruppen är ensamstående kvinnor utan barn, vilka utgör 25 procent av samtliga hushåll. Den hushållstyp som är i minst behov av ekonomiskt bistånd är par utan barn som utgör 3 procent av samtliga hushåll. Hushåll utan barn utgör 74 procent av samtliga hushåll och hushåll med barn utgör 26 procent. Den enda hushållstypen som under 2019 ökar i jämförelse med 2018 är ensamstående män utan barn. Jämfört med 2018 är det främst hushåll med barn som har minskat, både sett till andel och antal. Hushåll med barn har minskat med 6 procentenheter, vilket motsvarar 212 färre hushåll⁵.

I en jämförelse mellan stadsdelsnämnderna framkommer att Östermalm är den nämnd som har högst andel ensamstående män utan barn (58 procent) i relation till nämndens totala antal aktuella hushåll. Näst högst andel återfinns vid nämnderna Kungsholmen och Södermalm med 55 procent vardera. I samtliga stadsdelsnämnder är majoriteten av hushållen ensamhushåll utan barn, Östermalm har den högsta andelen med 87 procent. Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta har lägst andel ensamhushåll utan barn, 63 procent.

⁵ Exklusive hushåll som varit aktuella för ekonomiskt bistånd på boutredningsenheten.

Figur 2:6 Antal hushåll med ekonomiskt bistånd 2019, efter hushållstyp.

Källa: Sociala System.

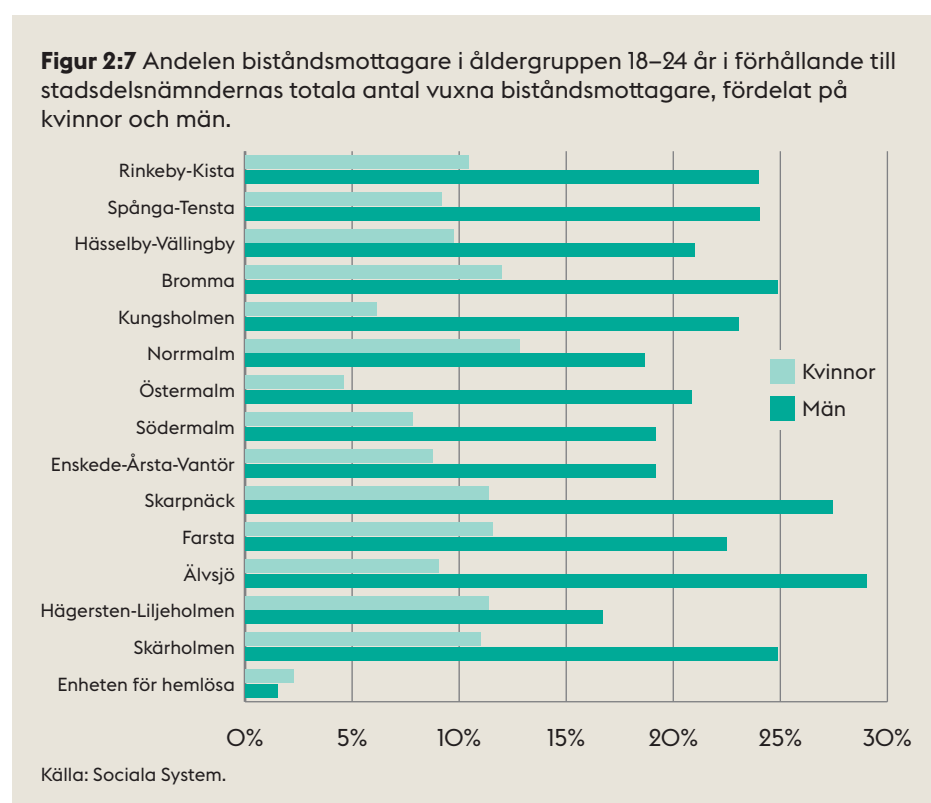
Åldersfördelning

Den största åldersgruppen av vuxna biståndsmottagare som uppburit ekonomiskt bistånd någon gång under 2019 var i åldrarna 40–64 år (7 543 personer), vilket motsvarar 61 procent. Den näst största gruppen var personer i åldrarna 30–39 år. Unga vuxna mellan 18–24 år som betraktas som vuxna med eget hushåll är den tredje största gruppen, vilken utgör 19 procent jämfört med 14 procent under 2018. Gruppen 18–24 år som uppbär ekonomiskt bistånd har således ökat sedan föregående år både vad gäller antal och andelen av biståndsmottagare i staden. I den yngre gruppen finns även en större könsskillnad än i övriga åldersgrupper. Av samtliga kvinnor som uppburit ekonomiskt bistånd under 2019 var 10 procent i åldern 18–24 år, motsvarande andel för män var 21 procent män.

Gruppen 18–24 år som uppbär ekonomiskt bistånd har ökat sedan föregående år både vad gäller antal och andelen av biståndsmottagare i staden.

Nedanstående diagram visar andelen biståndstagare i åldersgruppen 18–24 år i förhållande till stadsdelsnämndernas totala antal vuxna biståndsmottagare för respektive kön.

Försörjningshinder

Försörjningshinder registreras för varje ärende och avser skälet till att en individ inte kan försörja sig på egen hand. Av de försörjningshinder som förekommer i socialtjänstens verksamhetssystem Sociala System finns tre kategorier som är de mest förekommande: arbetslöshet, sjukdom och sociala skäl.

Den som är arbetsför och oförhindrad att söka samt omgående påbörja en erbjuden anställning tillhör kategorin arbetslösa. Denna grupp omfattar både individer som saknar annan ersättning och individer som uppbär ersättning såsom arbetslöshetsersättning från sin arbetslöshetskassa eller aktivitetsstöd som betalas ut av Försäkringskassan, men där ersättningen inte täcker hela behovet av försörjning. Kategorin arbetslösa är ingen homogen grupp och det finns stora variationer vad gäller hur nära arbetsmarknaden dessa personer befinner sig. Kategorin arbetslösa innefattar även nyanlända individer som väntar på eller som deltar i etableringsprogrammet och som har en otillräcklig inkomst av etableringsersättning.

Den grupp som på grund av sjukdom har behov av ekonomiskt bistånd består framförallt av sjukskrivna individer, som har ett läkarintyg som styrker den tillfälligt nedsatta arbetsförmågan, men som antingen inte har kvalificerat sig för sjukpenning eller har en så pass låg sjukpenning att de inte kan försörja sig endast med hjälp av denna. Gruppen som på grund av sjukdom har behov av ekonomiskt bistånd består även av individer som bedömts ha en varaktigt nedsatt arbetsförmåga och som har beviljats sjuk- eller aktivitetsersättning genom Försäkringskassan, men som inte helt klarar sin egen försörjning och därför behöver kompletterande ekonomiskt bistånd.

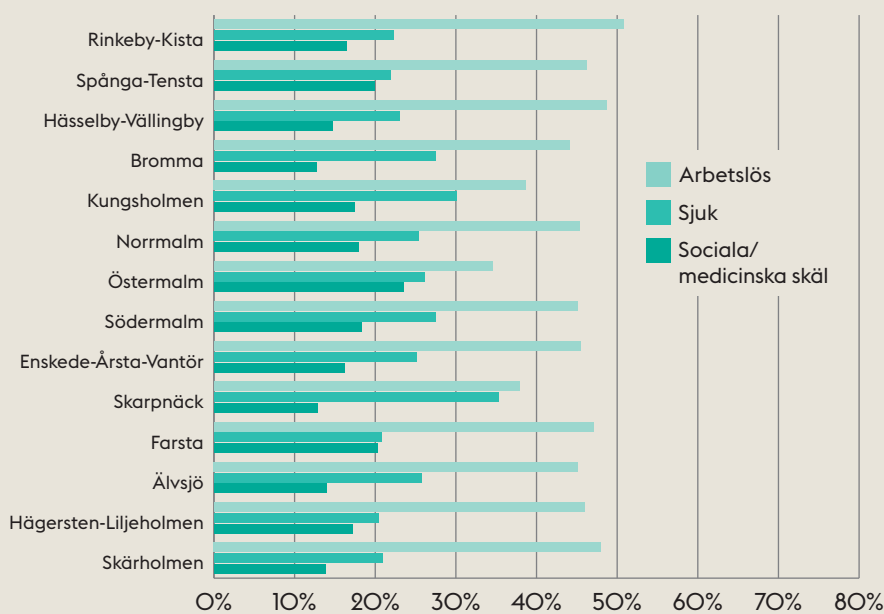
Personer som av socialtjänsten bedöms att de av sociala eller medicinska skäl är förhindrade att arbeta har ofta behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från sjukvården. Skälen kan exempelvis vara en allvarlig missbruksproblematik, psykisk ohälsa eller att individen befinner sig i en akut krissituation.

Av samtliga vuxna personer som uppbar ekonomiskt bistånd under 2019 var det vanligaste försörjningshindret *arbetslöshet* med 47 procent. Det näst vanligaste försörjningshindret var *nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom* med 22 procent och det tredje vanligaste försörjningshindret var *sociala/medicinska skäl* med 16 procent. Värt att notera är att biståndsmottagare kan ha ett eller flera olika försörjningshinder under året. Resultatet som presenteras här avser det försörjningshinder som varit mest förekommande under året för varje biståndsmottagare. Om två försörjningshinder var lika vanliga för personen har det senaste valts.

I diagrammet nedan presenteras andelen av dessa tre kategorier av försörjningshinder fördelat på respektive stadsdelsnämnd. Där framgår bland annat att stadsdelsnämnderna Skarpnäck och Kungsholmen särskiljer sig från övriga nämnder med en högre andel sjukskrivna jämfört med de andra huvudkategorierna. Östermalm har den högsta andelen biståndsmottagare med försörjningshindret sociala/medicinska skäl.

Figur 2:8 Andel vuxna biståndsmottagare fördelat på de tre vanligaste huvudkategorierna av försörjningshinder 2019, per stadsdelsnämnd.

Källa: Sociala System.

Fördelningen mellan kvinnor och män vad gäller olika försörjningshinder skiljer sig något åt. Män har i högre grad arbetslöshet och sociala/medicinska skäl som försörjningshinder medan kvinnor i högre grad erhåller ekonomiskt bistånd till följd av sjukdom. När det gäller vård av barn, vilket oftast handlar om att man uppbar en låg nivå av föräldrapenning, återfinns främst kvinnor inom detta försörjningshinder. Att män är överrepresenterade i kategorierna *övriga* och *ersättning enligt LMA*⁶ kan till stor del förklaras av att majoriteten av antalet ensamkommande flyktingbarn som kommit till Sverige är av manligt kön.

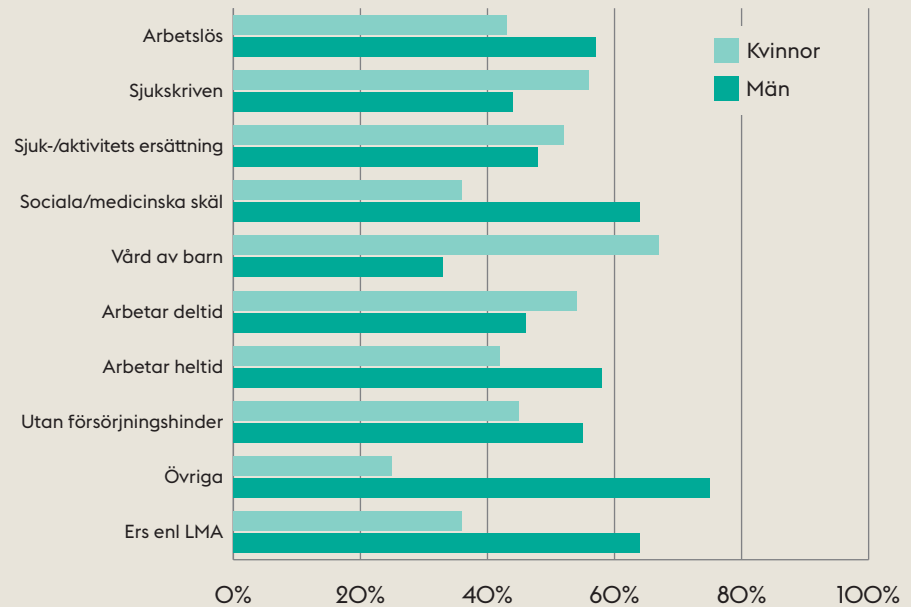

Män har i högre grad arbetslöshet och sociala/medicinska skäl som försörjningshinder medan kvinnor i högre grad erhåller ekonomiskt bistånd till följd av sjukdom.

⁶ Lagen om mottagande av asylsökande.

Diagrammet nedan visar fördelningen av unika personer som någon gång under året uppburit ekonomiskt bistånd fördelat mellan kön och kategori av försörjningshinder.

Figur 2:9 Andelen kvinnor respektive män inom olika kategorier av försörjningshinder 2019.

Källa: Sociala System.

Jämfört med föregående år och över tid har den genomsnittliga biståndstiden ökat.

Biståndstider

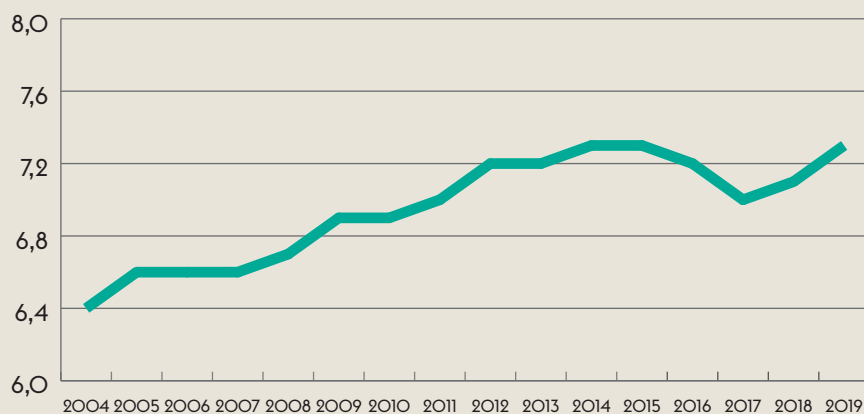
År 2019 fick hushåll med ekonomiskt bistånd i genomsnitt biståndet under 7,3 månader⁷. Året dessförinnan var den genomsnittliga biståndstiden 7,1 månader.

Den genomsnittliga biståndstiden i staden är relativt jämnt fördelad mellan stadsdelsnämnderna. Generellt sett syns en tendens till något längre biståndstider i ytterstadsdelarna. Stadsdelsnämnderna Rinkeby-Kista och Enskede-Årsta-Vantör har de högsta genomsnittliga biståndstiderna med 8,0 månader. Av samtliga stadsdelsnämnder har Älvsjö den lägsta genomsnittliga biståndstiden om 6,5 månader.

⁷ Den genomsnittliga biståndstiden beräknas på den senaste tolv månadersperioden.

Diagrammet nedan visar hur den genomsnittliga biståndstiden förändrats under de senaste femton åren. Avbrottet år 2017 antas bero på det stora antal nyanlända som sökt ekonomiskt bistånd en kortare tid i det så kallade ”glappet” som uppstår i väntan på etableringsersättningen.

Figur 2:10 Genomsnittlig biståndstid (månad/år) 2004–2019.

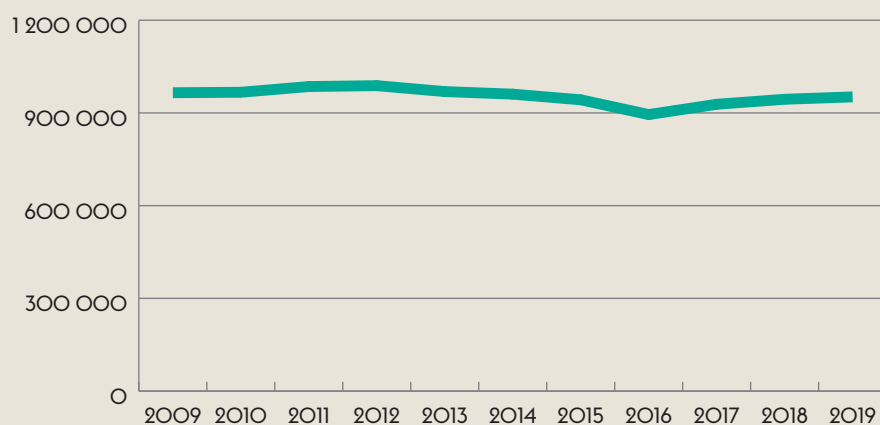
Källa: Sociala System.

Kostnader för ekonomiskt bistånd

Sedan år 2012 har kostnaderna för ekonomiskt bistånd successivt minskat i staden, fram till 2016 då kostnaderna trots ett minskat antal hushåll började öka under 2017 och 2018. Ökningen i staden har fortsatt något även under 2019. Den totala kostnaden för ekonomiskt bistånd i Stockholms stad under år 2019 uppgick till 952 miljoner kronor vilket var en ökning med 7,8 miljoner kronor eller 0,8 procent jämfört med år 2018.

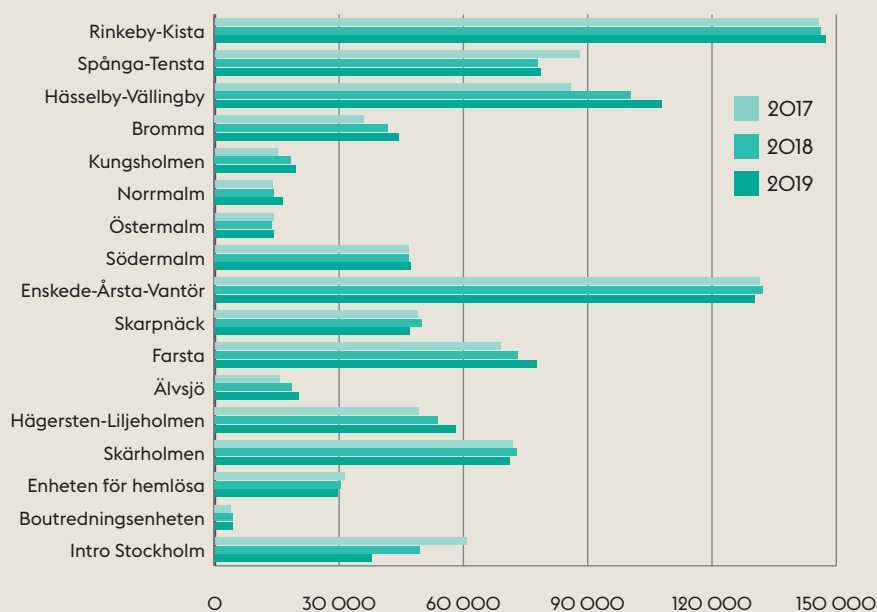
Figur 2:11 Kostnader för ekonomiskt bistånd (tkr) 2009–2019.

Källa: Sociala System.

Under 2019 ökade kostnaderna av utbetalt ekonomiskt bistånd⁸ på samtliga stadsdelsnämnder förutom vid stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Skarpnäck och Skärholmen. Störst var ökningen vid Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd med 7,4 miljoner kronor följt av stadsdelsnämnderna Farsta och Hägersten-Liljeholmen med ökning på dryga 4 miljoner kronor. Norrmalm stadsdelsnämnd hade den procentuellt största ökningen jämfört med föregående år, 16,4 procent. Skarpnäck stadsdelsnämnd hade den största kostnadsminskningen med 2,8 miljoner kronor, vilket motsvarar en minskning på 5,6 procent. Detta var även den procentuellt sett största minskningen av stadsdelsnämnderna. Vid Intro Stockholm minskade kostnaderna med 11,5 miljoner kronor, vilket motsvarar en minskning med 23 procent.

Figur 2:12 Kostnader för ekonomiskt bistånd (tkr) fördelat per nämnd, 2017–2019.

Källa: Sociala System.

15,4

miljoner kronor har kostnaderna för tillfälliga boenden minskat med jämfört med 2018.

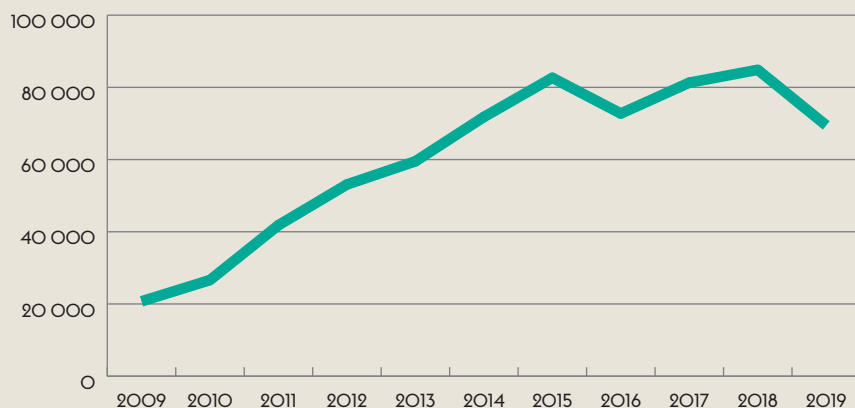
Biståndets ändamål

Av den totala kostnaden för ekonomiskt bistånd utgjordes 87 procent av bistånd till försörjningsstöd och 13 procent av bistånd till livsföringen i övrigt. Andelen utbetalt bistånd för livsföringen i övrigt har de senaste tio åren successivt ökat, under 2019 syns dock en minskning av andelen av totalt utbetalt bistånd som avser livsföringen i övrigt. Även den faktiska kostnaden för bistånd i övrigt har minskat med 18 miljoner jämfört med föregående år, från 144 miljoner kronor under 2018 till 126 miljoner under 2019. Framförallt är det kostnader för tillfälliga boendelösningar såsom härbärge, hotell och vandrarhem som står för de minskade utbetalningarna av bistånd till livsföring i övrigt.

⁸ Statistiken avseende utbetalt ekonomiskt bistånd/ersättning enligt LMA avser totalt utbetalt bistånd till hushållen samt redovisas på den senaste stadsdelsnämnd de erhöll bistånd under året.

Under den senaste tioårsperioden har kostnaderna för tillfälligt boende ökat dramatiskt mellan 2009 och 2015. Mellan 2015 och 2019 har kostnadsutvecklingen inte följt någon tydlig trend, men för 2019 syns en minskning jämfört med 2018. Totalt utbetalades 69,5 miljoner kronor till dessa tre ändamål under 2019, vilket är en minskning med 15,4 miljoner kronor jämfört med föregående år.

Figur 2:13 Kostnader (tkr) för härbärge, hotell och vandrarhem, 2009–2019.

Källa: Sociala System.

Antal hushåll som någon gång under året beviljats bistånd till hotell, vandrarhem eller härbärge har dock ökat något under år 2019 jämfört med år 2018. Under 2019 beviljades 2 551 hushåll tillfälligt boende jämfört med 2 469 hushåll under 2018. I genomsnitt har cirka 18 procent av de hushåll som någon gång under 2019 beviljats ekonomiskt bistånd vid stadsdelsnämnderna beviljats någon form av tillfälligt boende, jämfört med 20 procent under 2018.

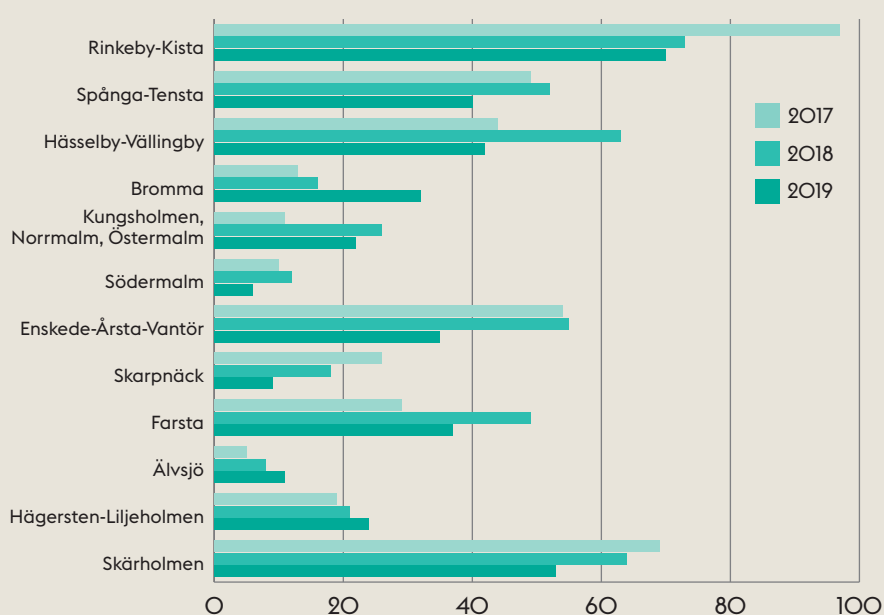
Att kostnaderna för härbärge, hotell och vandrarhem minskar trots ett ökat antal hushåll som beviljas tillfälligt boende skulle kunna indikera ett mer kortvarigt behov av tillfälliga boendelösningar. Det kan möjligen till viss del även förklaras av att antalet hushåll med barn som har behov av tillfälliga boendelösningar har minskat, då en barnfamilj i tillfälligt boende är mer kostsamt än ett ensamhushåll.

Att kostnaderna för härbärge, hotell och vandrarhem minskar trots ett ökat antal hushåll som beviljas tillfälligt boende skulle kunna indikera ett mer kortvarigt behov av tillfälliga boendelösningar.

Under 2019 beviljades 384 hushåll med barn någon gång under året bistånd till boende på hotell eller vandrarhem jämfört med 460 hushåll under 2018. Nedanstående diagram visar antalet hushåll med barn som saknar stadigvarande boende och som beviljats ekonomiskt bistånd till hotell eller vandrarhem, uppdelat per stadsdelsnämnd. De största minskningarna av antalet hushåll med barn som beviljats ekonomiskt bistånd för tillfälligt boende återfinns i stadsdelsnämnderna Hässelby-Vällingby och Enskede-Årsta-Vantör med 21 respektive 20 hushåll mellan 2018 och 2019. En förklaring kan vara ett ökat användande av boende för barnfamiljer via SHIS (Stiftelsen hotellhem i Stockholm).

Figur 2:14 Antal hushåll med barn som beviljats ekonomiskt bistånd för tillfälligt boende på hotell eller vandrarhem 2017–2019, per stadsdelsnämnd.

Källa: Sociala System.

Skillnaderna mellan stadsdelsnämnderna gällande såväl kostnader för tillfälliga boendelösningar som antal hushåll som beviljats bistånd till ändamålet är relativt stora. Skillnaderna mellan stadsdelsnämnderna vad gäller antalet hushåll som saknar stadigvarande bostad beror till stor del på stadsdelarnas varierade invånarantal, hushållsantal och socioekonomiska förutsättningar.

Vidare återfinns minskningar vad gäller kostnader för ekonomiskt bistånd till livsföring i övrigt främst till ändamålen ej akut tandvård, hemutrustning och medicinkostnader. Kostnaderna för tandvård som inte är akut har minskat från 7,7 miljoner kronor under 2018 till 6,8 miljoner kronor. Kostnaderna för tandvård som inte är akut har under de senaste fem åren minskat med nästan 30 procent.

Under 2017 infördes sommarlovspeng som är ett särskilt bistånd utöver försörjningsstödet som beviljas till alla barn som lever i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd i Stockholms stad. Under 2019 beviljades 737 hushåll sommarlovspeng jämfört med 819 hushåll under 2018. Minskningen kan sannolikt förklaras av det minskade antalet hushåll med barn som uppbär ekonomiskt bistånd.

Medelbidrag

Under perioden 2010–2018 har medelbidraget ökat något för varje år. Under 2019 var medelbidraget 9 481 kronor per månad och hushåll, vilket var en minskning med 78 kronor eller 0,8 procent jämfört med 2018. Storleken på medelbidraget skiljer sig åt mellan stadsdelsnämnderna där Kungsholmen har det högsta medelbidraget på 10 288 kronor och Älvsjö har det lägsta på 8 247 kronor. Östermalm hade den procentuellt största ökningen av medelbidrag jämfört med 2018 med 6,2 procent och Skarpnäck den största minskningen med 4,2 procent.

Avslutade ärenden

Totalt avslutades 4 060 ärenden under året 2019, vilket motsvarar drygt 29 procent av antalet biståndshushåll som var aktuella för ekonomiskt bistånd någon gång under samma år. Det var 331 färre ärenden som avslutades detta år jämfört med föregående och även andelen avslutade ärenden var lägre jämfört med föregående år.

Den vanligaste avslutsorsaken, med 25 procent, var okänd orsak vilket kan kopplas till att det inte finns någon skyldighet för den enskilde att rapportera varför man inte längre ansöker om ekonomiskt bistånd. Den näst vanligaste avslutsorsaken, med 21 procent, var att individen har påbörjat ett arbete och därefter, med 14 procent, att individen flyttat ifrån stadsdelen i fråga.

Avslutsorsakerna och dess omfattning i staden i stort förhåller sig likartat som föregående år.

Av de hushåll som avslutades under 2019 var ungefär hälften ensamstående män utan barn och 22 procent ensamstående kvinnor utan barn.

Tabell 2:1 Antal avslutade biståndshushåll under 2019, efter avslutsorsak.

	Antal
Börjat arbeta	851
Börjat studera	316
Beviljats sjuk- eller aktivitetsersättning	126
Beviljats pension eller äldreförsörjningsstöd	157
Beviljats A-kassa, Alfa-kassa eller aktivitetsstöd	33
Beviljats annan ersättning	231
Engångsansökan	390
Intro Stockholm – Beviljats etableringsersättning	140
Intro Stockholm – Ärendansvar övergår till stadsdel	19
Intro Stockholm – Etableringsperiod avslutad	11
Flyttat från stadsdelen	589
Kriminalvård	33
Avliden	74
Okänt	1 049
Registrering av ny samhörighet	41
Summa	4 060

Källa: Sociala System.

Brukardelaktighet

Initial Bedömning är ett utrednings- och bedömningsinstrument som används i Stockholm stad. Syftet med Initial Bedömning är att i ett så tidigt skede som möjligt synliggöra eventuella stödbehov hos den enskilde för att kunna göra en individuell planering och erbjuda adekvat stöd så snart som möjligt. Genom att använda samma underlag för utredning och bedömning säkerställs att individen ges samma möjlighet att beskriva sin situation och sina behov oavsett vid vilken stadsdelsnämnd man ansöker om ekonomiskt bistånd.

Sedan år 2018 tar socialnämnden fram statistik från de svar som registrerats av socialsekreterare efter samtal med klienter. Syftet med statistikuttaget är att få ökade kunskaper kring hur målgruppen som söker ekonomiskt bistånd i Stockholms stad ser ut och vilka behov som föreligger för att i förlängningen kunna utveckla adekvata insatser såväl inom ekonomiskt bistånd som inom andra verksamhetsområden inom socialtjänsten. Det går inte att härleda svaren till en individ, men däremot går det att se svar per stadsdelsnämnd för att på så vis kunna uppmärksamma eventuella geografiska skillnader.

En av frågorna vid första besöket på stadsdelsnämnden är hur individen skattar sin fysiska samt psykiska hälsa på en skala från 1 (inte alls bra) till 7 (mycket bra). Syftet med frågorna är att ta del av individens egen uppfattning om sin arbetsförmåga samt att uppmärksamma eventuella stödbehov och då kunna vägleda individen till rätt stöd. Resultatet från år 2019 visar att majoriteten av de individer som ansöker om ekonomiskt bistånd uppger sig må bra eller mycket bra fysiskt. Männens skattar sin fysiska hälsa högre jämfört med kvinnorna. Skattningen av den psykiska hälsan är för både män och kvinnor något lägre än den fysiska hälsan.

Frågor om beroendeproblematik ställs till samtliga som söker ekonomiskt bistånd då det enligt forskning är en bidragande orsak till att ett behov av bistånd blir långvarigt. Frågan ställs i syfte att tidigt kunna erbjuda bästa möjliga stöd. Den absoluta majoriteten av de tillfrågade uppger sig inte ha någon form av beroendeproblematik. Under år 2019 har dock närmare 400 av totalt drygt 5000 tillfrågade individer uppgett för sin socialsekreterare att de har en beroendeproblematik som avser alkohol eller narkotika.

Frågor om problem med beroende och hälsa ställs även gällande individens nära anhöriga då denna problematik hos en anhörig också är någonting som visat sig vara en bidragande orsak till ett långvarigt behov av bistånd och en svårighet att komma ut i arbetslivet. För att kunna utforma en hållbar planering mot självförsörjning är det viktigt att synliggöra om det finns behov av stöd inom detta område. Mer än 700 individer anger att de har en nära anhörig med hälso- eller beroendeproblematik.

Budget och skuldrådgivning

Budget- och skuldrådgivning är en obligatorisk verksamhet för kommunen och regleras i 5 kap. 12 § Socialtjänstlagen. Budget- och skuldrådgivningens främsta uppgift är att genom olika former av ekonomisk rådgivning bidra till att förebygga skuldproblem och hjälpa skuldsatta personer att finna en lösning på sin situation. Stödet som ges ska ha till syfte att hjälpa rådsökande att kunna klara sin ekonomiska situation på egen hand. Budget- och skuldrådgivning innefattar budgetrådgivning, skuldrådgivning, stöd inför och under skuldsanering, samverkan samt utåtriktade insatser. Rådgivningen utgår från den sökandes individuella behov och förutsättningar och sker på frivillig grund. Verksamheten utgör inte myndighetsutövning.

Målgruppsbeskrivning

Budget- och skuldrådgivarna i Stockholms stad registrerar ärenden i journalförings-systemet Boss. Under 2019 var det genomsnittliga antalet pågående ärenden per månad 2 178 stycken och antalet unika rådsökanden var 1 986 personer. Av de rådsökande var 44 procent kvinnor och 56 procent män. Den största delen av de rådsökande, 23 procent, återfanns i ålderskategorin 45–54 år. Andelen personer under 35 år motsvarade 21 procent. Av de rådsökande var den största gruppen ensamstående utan barn. Av de personer som varit aktuella för budget- och skuldrådgivning under 2019 hade 17 procent hemmavarande barn. Övervägande del av barnen är heltidsbonde i hushållen.

Det vanligaste sättet för kommuninvånare att komma i kontakt med rådgivningen är på eget initiativ och genom annan aktualitet inom socialtjänsten. Den främsta anledningen till kontakt är skuldsättning.

Insatser, biståndets omfattning och utformning

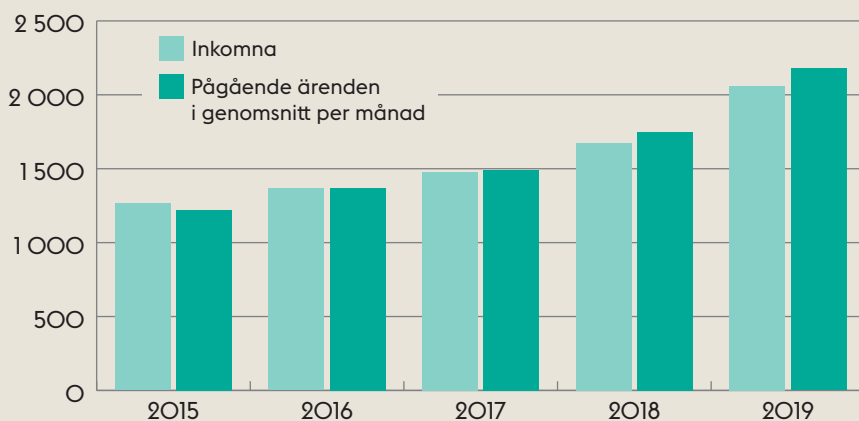
Utvecklingen av rådsökande över tid

Antalet personer som söker stöd och hjälp hos en budget- och skuldrådgivare i Stockholms stad har successivt ökat de senaste fem åren. Under 2015 registrerades 1 265 ärenden i Boss som ett inkommande ärende jämfört med 2 061 ärenden under 2019. Detta var en ökning på cirka 800 ärenden, vilket motsvarar cirka 63 procent. Den största ökningen skedde mellan 2018 och 2019 med 388 ärenden. Orsaker till det stadigt ökande antalet rådsökande kan bero på flera olika saker. Bland annat kan det vara ett resultat av de nationella rekommendationerna kring budget- och skuldrådgivningen som publicerades under 2016 och som tydliggör att i budget- och skuldrådgivarens uppdrag ingår att samverka samt arbeta utåtriktat och förebyggande vilket kan ha bidragit till att stadsdelsnämndernas budget- och skuldrådgivare har ett mer aktivt utåtriktat arbete med informationsspridning om sin verksamhet. Det är också möjligt att Konsumentverkets regeringsuppdrag om att höja allmänhetens kunskap om att hjälp och stöd kring ekonomiska svårigheter finns att få genom budget- och skuldrådgivning har resulterat i att fler personer har kännedom om var de ska vända sig för att få stöd.

Även det genomsnittliga antalet pågående ärenden per månad har ökat. Under 2015 var det genomsnittliga antalet pågående ärenden i månaden 1 223 jämfört med 2 178 under 2019. Att ökningen av antalet pågående ärenden är större än ökningen av antalet inkomna ärenden tyder på att tiden för ett pågående rådgivningsärende de senaste åren har blivit allt längre. Detta kan eventuellt till viss del förklaras av att antalet skuldsaneringsansökningar har ökat och därmed är det fler ärenden som är fortsatt pågående i stadens verksamhet under kronofogdens handläggningstid. Ett rådgivningsärende ska inte avslutas förrän beslut från kronofogden har fattats.

Nedan illustreras ärendeökningen uppdelat på inkomna ärenden per år samt genomsnittligt pågående ärendeantal per månad under respektive år.

Figur 2:15 Antal inkomna och pågående budget- och skuldärenden 2015–2019.

Källa: Boss.

Utöver inkomna ärenden som registreras i Boss tillkommer besök i stadsdelsnämndernas öppna mottagningar, en del av dessa ärenden har endast behov av en kortare rådgivningsinsats och registreras således inte i Boss medan en del har ett större behov och registreras som inkommit ärende efter att de har besökt den öppna rådgivningen. Under 2019 besökte 2 938 unika rådsökande öppen mottagning, av dessa var 545 vuxna med hemmavarande barn. Sett över en femårsperiod har antalet besökare till öppna mottagningen legat på en relativt jämn nivå.

63%

har antalet inkomna budget- och skuldrådgivningsärenden ökat med de senaste fyra åren.

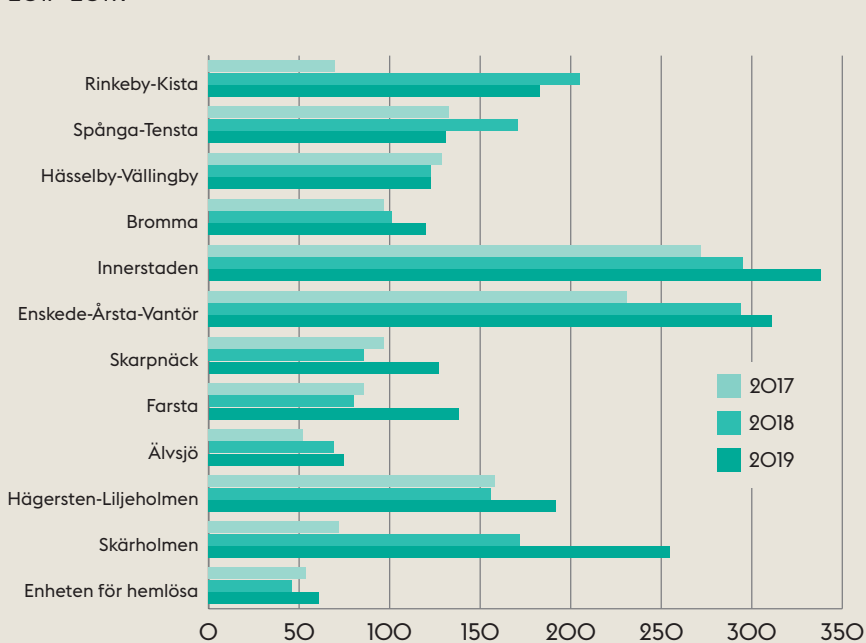
2 938

unika rådsökande besökte stadens öppna mottagningar under 2019.

Skillnader mellan stadsdelsnämnder

Antalet personer som söker sig till stadens budget- och skuldrådgivning skiljer sig åt mellan de olika stadsdelsnämnderna. Under 2019 hade innerstaden som består av Kungsholmen, Östermalm, Norrmalm och Södermalm flest inkomna ärenden, följt av Enskede-Årsta-Vantör. Sett ur en treårsperiod har antalet inkomna ärenden ökat stadigt i innerstaden, Enskede-Årsta-Vantör och Skärholmen. Variationerna mellan nämndernas antal ärenden kan bero på en mängd olika saker såsom stadsdelsområdets befolkningsmängd samt socioekonomiska förutsättningar. Det kan även bero på bemaningstäthet inom respektive stadsdelsnämnds budget- och skuldrådgivningsverksamhet samt arbetssätt både vad gäller vägar in till rådgivningsverksamheten och samverkan med andra delar av socialtjänsten.

Figur 2:16 Antal inkomna ärenden som registreras i Boss per stadsdelsnämnd, 2017–2019.

Källa: Boss.

Antalet och andelen av befolkningen i Stockholm som är skuldsatta hos Kronofogden har sjunkit något under 2019 jämfört med 2018 och 2017.

Skuldsättningens omfattning

Vid årsskiftet 2019/2020 hade 3,8 procent av landets invånare som är 18 år eller äldre en skuld hos Kronofogdemyndigheten. I Stockholm hade 3,6 procent av invånarna en skuld hos Kronofogden, vilket motsvarar drygt 28 000 personer. Antalet och andelen skuldsatta hos Kronofogden i Stockholm har sjunkit något jämfört med 2018 och 2017.

Av de personer som har kontakt med stadens budget- och skuldrådgivning varierar skuldsättningens omfattning men vanligast är att de rådsökandes skulder är 100 000–299 000 kronor detta gäller både män och kvinnor. Personer som under 2019 haft kontakt med en budget- och skuldrådgivare och som har skulder över 500 000 kronor motsvarar ungefär 32 procent.

För rådsökande i Stockholms stad är de vanligast förekommande skuldtyperna konsumtionsskulder, kommunikation (tele/internet), sjukvård och fordonsrelaterade skulder. Det vanligaste är att en rådsökande har mellan 11 och 20 olika skulder.

Råd- och stödinsatser

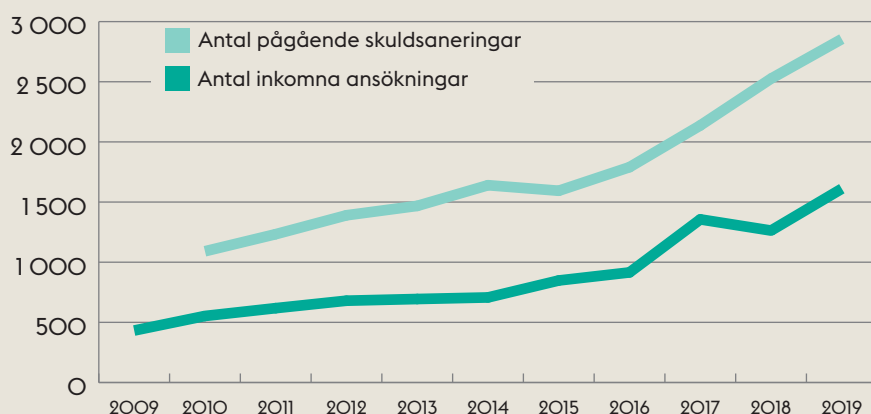
Under 2019 var skuldrådgivning den vanligaste råd- och stödinsatsen inom budget- och skuldrådgivningen i Stockholms stad. Många skuldrådgivningsärenden mynnar ut i en ansökan om skuldsanering hos Kronofogden. Under 2019 har det registrerats i Boss att 722 personer av de som har haft kontakt med budget- och skuldrådgivningen under året har ansökt om skuldsanering. Under året var 69 procent av de beslut om skuldsaneringar som registrerats i Boss bifall och 31 procent var avslag⁹. Av de kvinnor som fått beslut om skuldsanering under 2019 beviljades 72 procent, medan motsvarande siffra för män var 66 procent. Denna könsskillnad i beviljandegraden återfinns även nationellt i Kronofogdens statistik. Kronofogdens analys av riksstatistiken avseende skuldsaneringsbeslut visar att det finns en markant skillnad i beviljandegraden mellan de som har varit hos kommunernas budget- och skuldrådgivare jämfört med dem som inte har tagit hjälp. Av de som har haft kontakt med en budget- och skuldrådgivare beviljas 72 procent jämfört med 52 procent för de som inte fått hjälp med sin ansökan. Sannolikt bidrar rådgivarna således både till att rätt personer söker och att ansökan är väl genomarbetad.

Nedan redovisas antalet ansökningar om skuldsanering från stockholmare hos Kronofogdemyndigheten samt antalet pågående skuldsaneringar. Sett ur ett tioårsperspektiv har ansökningarna successivt ökat, med en särskilt kraftig ökning från 2016. Under 2019 ansökte 1 611 stockholmare om skuldsanering och 2 855 invånare i Stockholms stad hade en pågående skuldsanering.

72 %

av de som haft kontakt med en budget- och skuldrådgivare beviljas skuldsanering, jämfört med 52 procent för de som inte haft kontakt med budget- och skuldrådgivare.

Figur 2:17 Antal inkomna ansökningar om skuldsanering till Kronofogden samt antal pågående skuldsaneringar avseende invånare i Stockholms stad, 2009–2019.

Källa: Kronofogden.

⁹ Det är inte möjligt att göra direkta jämförelser mellan beviljade och inkomna ansökningar under ett enskilt år eftersom handläggningstiden hos Kronofogden gör att ärenden i många fall handläggs över ett årsskifte.

5

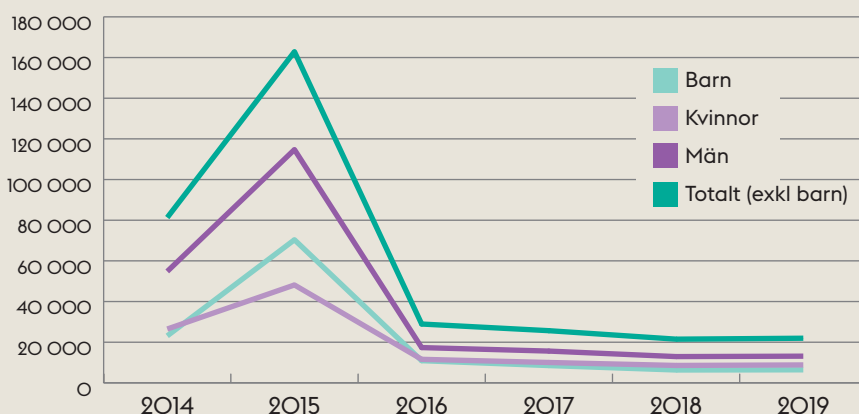
Nyanlända

Under åren 2014 och 2015 kom många asylsökande till Sverige vilket ledde till att Migrationsverket tog emot drygt 240 000 asylansökningar. Sedan dess har migrationslagstiftningen ändrats och asylmottagandet är inte längre lika omfattande. Under 2019 sökte 21 958 personer asyl i Sverige.

21 958

personer sökte asyl
i Sverige under 2019.

Figur 3:1 Antal asylsökande i Sverige 2014–2019.

Källa: Migrationsverket.

Ny lagstiftning

Samtidigt med det omfattande asylmottagandet under hösten 2015 infördes begränsningar i migrationslagstiftningen. Den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet som slöts i januari 2019, innebär att lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige, förlängs i två år. Överenskommelsen innebär även att skyddsbehövande ges samma rätt till familjeåterförening som flyktingar.

Den 1 januari 2020 trädde en lagändring (prop. 2019/20:1) om ett socialt hållbart eget boende för asylsökande, den så kallade EBO-reformen, i kraft. Lagändringen innebär att om en asylsökande på egen hand ordnar bostad (EBO) i ett område med socioekonomiska utmaningar, ska han eller hon som huvudregel inte ha rätt till dagersättning från Migrationsverket. I nuläget kommer 32 kommuner att kunna anmäla att en eller flera delar av kommunen ska omfattas av begränsningen som börjar gälla den 1 juli 2020. Frågan är under beredning i Stockholms stad och det är i dagsläget svårt att avgöra vilka konsekvenser den nya lagen kommer att få för socialtjänsten.

Antal och fördelning av nyanlända som ska anvisas enligt bosättningslagen under ett år beslutas av regeringen.

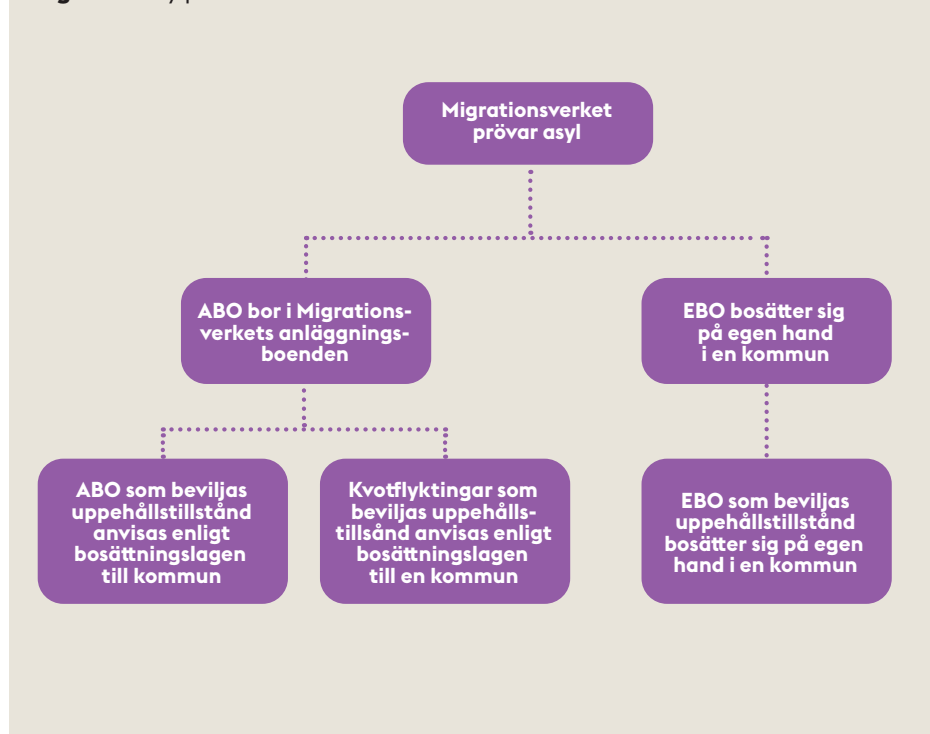
Överföring från Migrationsverket till kommun

Det är staten, Migrationsverket, som ansvarar för asylmottagandet. Under asyltiden kan asylsökande ordna sitt boende på egen hand (EBO) eller bo på något av Migrationsverkets anläggningsboenden (ABO). Asylsökande som beviljas uppehållstillstånd kallas nyanlända och omfattas av den kommunala servicen. Många nyanlända ordnar sitt boende på egen hand och folkbokför sig i en kommun (fortsatt kallade EBO). De som inte ordnar eget boende bor kvar i Migrationsverkets anläggningsboenden i väntan på att anvisas ett boende i en kommun (fortsatt kallade ABO). En konsekvens av att bo kvar på asylboende kan vara att nyanländas etablering på arbetsmarknaden och i samhället fördröjs. För att motverka detta och samtidigt ge en mer rättvis fördelning av nyanlända i landets kommuner infördes bosättningslagen (2016:38) den 1 mars 2016. Lagen omfattar kvotflyktingar och nyanlända som beviljats uppehållstillstånd som flykting eller skyddsbehövande som inte ordnat boende på egen hand.

Antal och fördelning av nyanlända som ska anvisas enligt bosättningslagen under ett år beslutas av regeringen. Länsstyrelserna har sedan i uppdrag att fördela anvisningstalet mellan länets kommuner. I fördelningen tas hänsyn till faktorer som arbetsmarknad, befolkningsstorlek, egenbosättning, antal ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen.

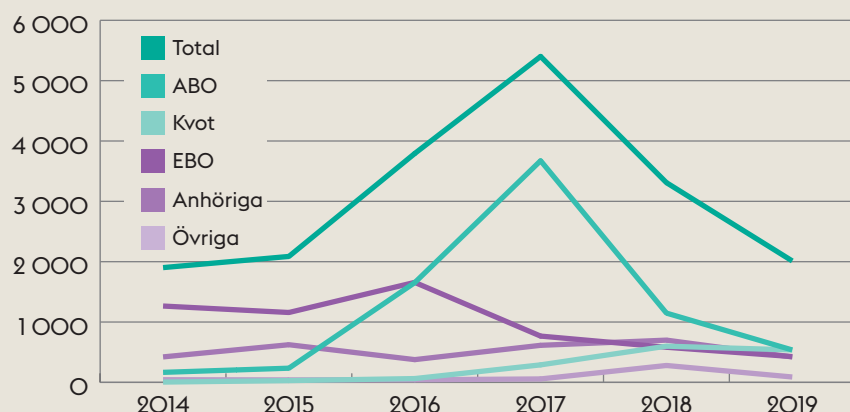
Följande figur illustrerar asylprocessen för ABO respektive EBO.

Figur 3:2 Asylprocessen för ABO och EBO.

Stadens mottagande av nyanlända

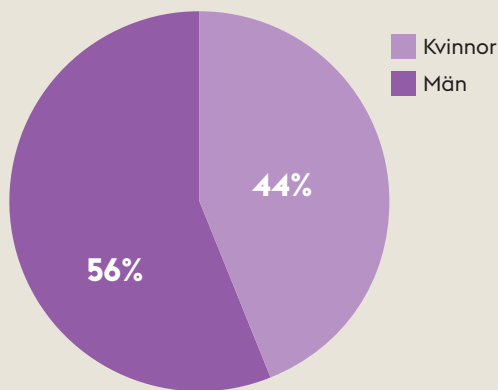
Asylsökande som beviljats uppehållstillstånd kallas nyanlända. En person brukar definieras som nyanländ under hela etableringstiden som kan uppgå till 36 månader. Kommunernas mottagande av nyanlända som får uppehållstillstånd finansieras genom statsbidrag. Det innebär att staten ersätter kommunen för vissa kostnader kopplat till mottagandet, dels genom schablonbelopp som utgår från folkbokföringen och betalas ut automatiskt och dels genom att ersätta vissa kostnader som kommuner särskilt ansöker om.

Figur 3:3 Antal nyanlända som tagits emot i Stockholm stad 2014–2019.

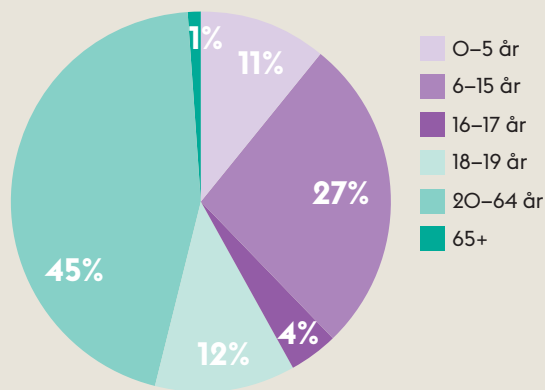
Källa: Migrationsverket.

2 012nyanlända bosatte sig
i Stockholms stad
under 2019.**27 %**av de nyanlända i
Stockholms stad 2019
var barn i grund-
skoleålder.

Under 2019 bosatte sig sammanlagt 2 012 nyanlända inklusive ensamkommande barn som beviljats uppehållstillstånd i Stockholms stad. Av dem är 44 procent kvinnor och 56 procent män. Bland de nyanlända är 27 procent skolbarn och 11 procent mellan 0–5 år. En närmare redogörelse för stadens mottagande av ensamkommande barn finns i kapitel fyra *Barn och ungdom*.

Figur 3:4 Nyanlända i Stockholm uppdelat på kön 2019.

Källa: Migrationsverket.

Figur 3:5 Nyanlända i Stockholm uppdelat på ålder 2019.

Källa: Migrationsverket.

I Stockholms stads budget för 2019 framhålls vikten av att staden skapar förutsättningar för att vägen till utbildning, arbete och svenskkunskaper är kort och att nyanlända snabbt kan etablera sig på bostadsmarknaden. Samhällsorientering, Svenska för Invandrare, (SFI), och stadsdelsnämndernas samhällsvägledning för nyanlända lägger grunden för nyanländas väg in i samhället samt stärker förutsättningarna för arbete och bostad efter etableringstidens slut.

Intro Stockholm tar emot och introducerar nyanlända som anvisats boende i staden.

26%

av de nyanlända som kommit till staden inom ramen för bosättningslagen har hittills flyttat vidare från genomgångsbostad till egen boendelösning.

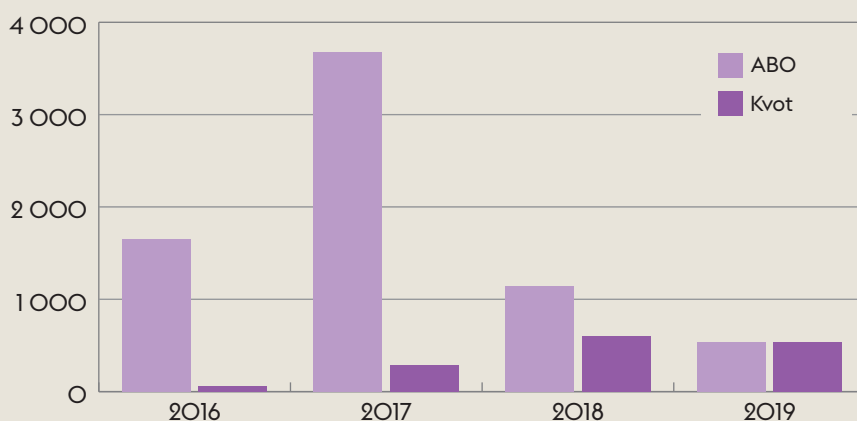
Mottagande av nyanlända som anvisats boende i Stockholm stad

Det är socialnämndens enhet Intro Stockholm tar emot och introducerar nyanlända som anvisats boende i staden. Intro Stockholm uppdrag är att matcha nyanlända till genomgångsboenden, handlägga ekonomiskt bistånd för nyanlända i avvaktan etableringsersättning från Försäkringskassan och tillhandahålla initialt socialt stöd och praktisk hjälp i samband med bosättning. Intro Stockholm handlägger även ärenden där nyanlända erhåller etableringsersättning men har behov av kompletterande ekonomiskt bistånd på grund av hög boendekostnad under etableringstiden. Vid behov av andra insatser från socialtjänsten överförs hela ärendet till aktuell stadsdelsnämnd.

Att ha en bostad är centralt för att nyanlända ska kunna tillgodogöra sig introduktion och utbildning samt fullfölja sin etablering på ett effektivt sätt. Sedan bosättningslagens införande har samtliga anvisade nyanlända blivit erbjudna ett genomgångsboende i staden. Majoriteten av anvisade bor inom SHIS bostäder, stadens bostadssociala resurs. SHIS genomgångsbostäder finns i modulhus, omvandlade servicehus samt styckvisa lägenheter från bostadsbolag som står inför upprustning. I SHIS Bostäders uppdrag ingår att stödja nyanlända i bosociala och praktiska frågor. Genom boskolan och individuell bostadsvägledning erbjuds bland annat kunskap om hur nyanlända tar sig från genomgångsboendet till ett eget stadigvarande boende.

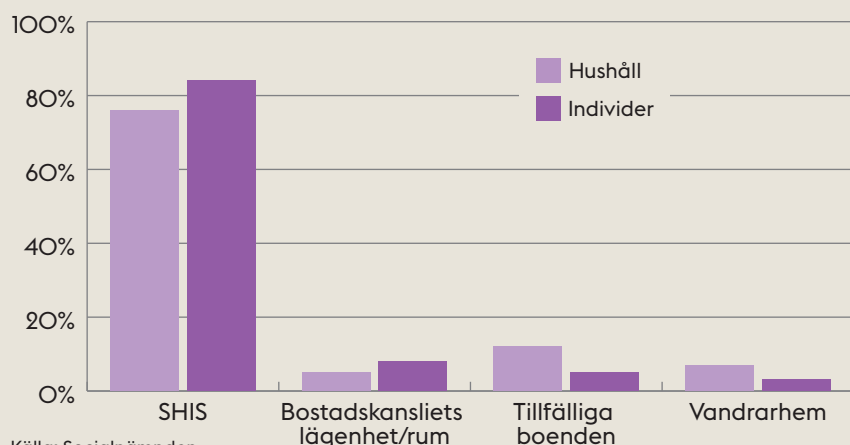
För att samtliga anvisade enligt bosättningslagen ska kunna erbjudas en genomgångsbostad har socialnämnden boendelösningar som kompletterar SHIS bostäder. Det är Bostadskansliet, som administrerar in- och uthyrning av lägenheter och rum som hyrs in av privatpersoner och bostadsbolag och hyrs ut till nyanlända vuxna och familjer. För ensamhushåll finns Tillfälliga boenden som ansvarar för kollektiva boendelösningar för enpersonshushåll, samt upphandlade vandrarhemspplatser. Samtliga boenden är genomgångsbostäder och vidareflytt är inte bara en förutsättning för integration utan även en viktig faktor för att staden ska kunna uppfylla bosättningslagen också för framtida nyanlända. Cirka 6 300 av de 8 500 nyanlända som anvisats till Stockholms stad mellan 2016 och 2019 bor kvar i något av stadens boenden. Detta innebär att 26 procent flyttat vidare.

Figur 3:6 Antal nyanlända som tagits emot enligt bosättningslagen i Stockholms stad 2016–2019.

Källa: Migrationsverket.

Figur 3:7 Fördelning av nyanlända inom SHIS och socialförvaltningens genomgångsboenden december 2019.

Källa: Socialnämnden.

Stadens mottagande av kvotflyktingar

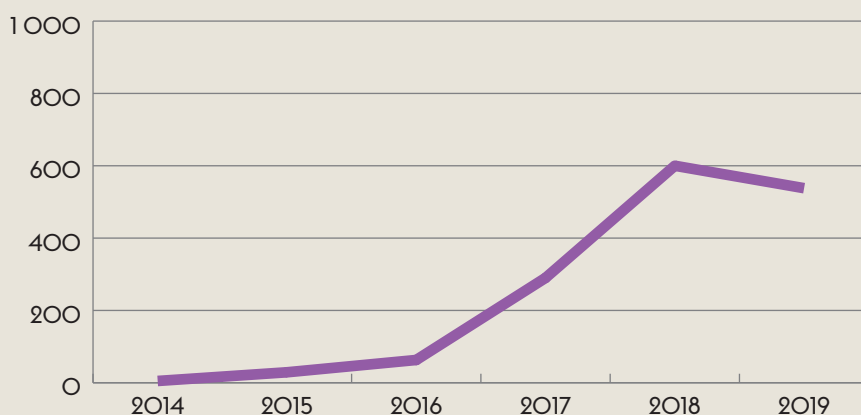
Den svenska flyktingkvoten är avsedd för flyktingar bosatta i flyktingläger där UNHCR¹ (FNs flyktingkommissariat) utesluter möjligheten att återvända till hemlandet eller att bosätta sig i landet där de befinner sig på flykt. Dessa ärenden presenteras av UNHCR för något av de cirka 27 länder i världen – varav Sverige är ett – som tar emot kvotflyktingar. Kvotflyktingar som beviljas uppehållstillstånd reser direkt från flyktinglägret till det mottagande landet. Från 2017 ökade mottagandet av kvotflyktingar i Sverige till 5 000 per år, vilket också återspeglats i stadens mottagande.

Kvotflyktingar ingår i anvisningstalet för Stockholms stad och Intro Stockholm ansvarar för mottagandet. Det innebär att ta emot vid ankomsten till Arlanda, bereda boende och introduktion till samhället i Sverige. Under 2019 har 538 kvotflyktingar tagits emot och erbjudits bostad.² Följande figur illustrerar mottagandet 2014–2019. Att antalet mottagna kvotflyktingar gått ned under 2019 beror på att en del av de kvotflyktingar som anvisats till staden inte har kunnat resa ut ur de länder där de befinner sig på flykt. De kommer att tas emot under 2020.

5 000

personer var den svenska flyktingkvoten 2019, av dem blir ungefär 600 nya Stockholmare.

Figur 3:8 Antal mottagna kvotflyktingar i Stockholms stad 2014–2019.

Källa: Migrationsverket.

¹ The office of the United Nations High Commissioner for Refugees.

² Socialnämndens statistik.

Kvot-projektet ska bidra till utveckling av kvot-mottagandet genom tydliggörande av strukturer och rutiner samt intern och extern samverkan.

Mottagandet av kvotflyktingar medför utmaningar då kvotflyktingar kan ha ett större behov av samhällsintroduktion och socialt stöd samt att en del kvotflyktingar har medicinska behov på kort eller lång sikt. Under 2019 överfördes 15 procent av kvot-hushållen inom en månad till socialtjänsten i ansvarig stadsdelsnämnd. Det är en lägre andel än 2018 då siffran var 21 procent. Vid sidan av stärkt introduktion behövs tydliga rutiner i samband med överlämningar av ärenden från Intro Stockholm till stadsdelsnämnderna.

För att stärka mottagandet av och stödet till kvotflyktingar pågår sedan 2018 Kvot-projektet. Med stöd av utvecklingsmedel för att underlätta etablering av nyanlända (§ 37) från Länsstyrelsen leds projektet av socialnämnden i samverkan med arbetsmarknadsnämnden och Region Stockholm. Kvot-projektet ska bidra till utveckling av kvot-mottagandet genom tydliggörande av strukturer och rutiner samt intern och extern samverkan. Två modeller för samverkan i arbetet med kvotflyktingar har tagits fram i samverkan med fyra stadsdelsnämnder och implementerats i samtliga. Modellerna finns att hitta på Plattform socialtjänst.

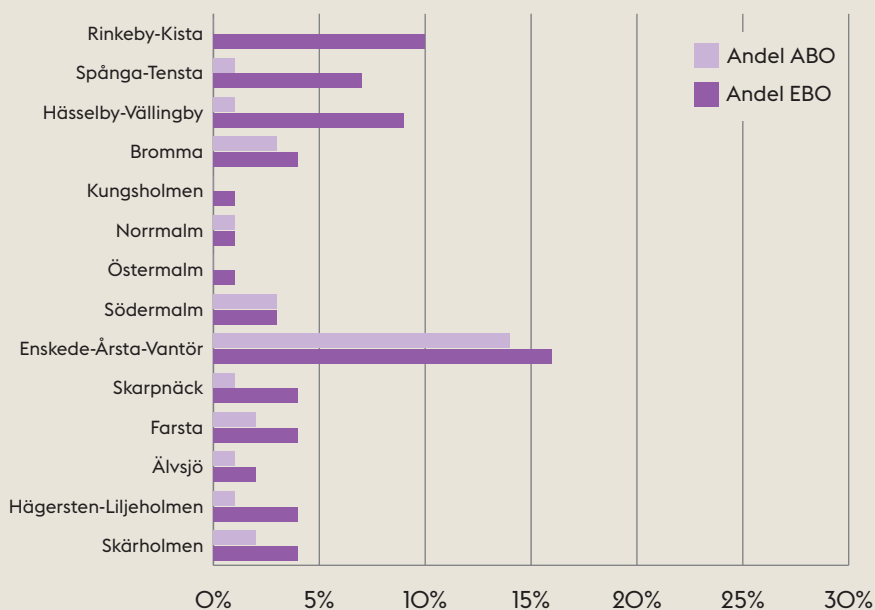
Projektet har utvecklat och implementerat gruppinformation för kvotflyktingar. Målet är att nyanlända får tillgång till grundläggande samhällsinformation i samband med mottagandet. Gruppinformationen fokuserar både på att ge viktig samhällsinformation till de som är alldeles nya i landet och att föra dialog med deltagarna utifrån den informationen om ges.

Migrationsverket använder sedan 2019 en ny metod, asyl 360. Målet är att Migrationsverket ska fatta beslut och underrätta sökande inom 30 dagar i 50 procent av alla nya asylärenden. Det innebär att många av de som anvisas till staden kommer att ha varit en kort tid i Sverige vid anvisningen. De arbetssätt som utvecklats för kvotflyktingar är lämpade för många som kommer från anläggningsboende.

Egenbosatta i Stockholms stad

Under 2019 bosatte sig 1511 nyanlända på egen hand i olika delar av staden (EBO). I socialtjänstrapporten inkluderar statistiken för egenbosatta även anhöriga som får uppehållstillstånd samt nyanlända som inom etableringstiden flyttat till Stockholm från en annan kommun men som ännu inte är folkbokförda här, så kallade sekundärer. I vilken stadsdel kommunanvisade nyanlända bosätter sig styrs av var SHIS Bostäders modulhus byggs. Följande tabell beskriver var i staden nyanlända ABO och EBO bosatt sig under 2019.

Figur 3:9 Nyanländas bosättning i Stockholms stad 2019 andel ABO och Kvot respektive EBO, efter stadsdelsnämnder³.

Källa: Arbetsmarknadsnämnden.

Nyanlända som bor i Stockholm har rätt till stöd och service i den stadsdelsnämnd där de bor. Förutom ärenden som rör anvisade nyanlända med etableringsersättning i behov av ekonomiskt bistånd till följd av hög hyra, är det socialtjänsten i berörd stadsdel som utreder nyanländas behov av ekonomiskt bistånd eller annat stöd.

Med stöd från arbetsmarknadsnämnden har stadsdelsnämnderna under 2019 utvecklat samhällsvägledning till nyanlända. Samhällsvägledningen kompletterar övriga kommunala arbetsmarknads- och etableringsinsatser och består av praktiskt stöd och information för att kunna hantera vardagliga uppgifter. Samhällsvägledningens utformning och tillgänglighet skiljer sig åt mellan stadsdelsnämnderna, bland annat beroende på om det finns medborgarkontor, i vilken utsträckning SHIS har bostäder för nyanlända i stadsdelen och hur utvecklad samverkan är med civilsamhället. Arbetet med bostadsvägledning har prioriterats av de flesta stadsdelsnämnder under 2019. Några stadsdelsnämnder har erbjudit tematräffar kring bostäder, vardagsekonomi, förskola och/eller föräldraskapskurser. I flera stadsdelsnämnder har kontakt med civilsamhället initierats med syfte att utveckla samarbeten för ökad integration av nyanlända.

³ Fördelningen mellan ABO, Kvot och EBO är enligt Arbetsmarknadsnämnden inte helt tillförlitlig. Summan av dem är dock korrekt.

Barn och unga

Stadsdelsnämndernas och socialnämndens verksamheter för barn och unga ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga. Socialtjänstens arbete med barn och unga ska omfatta såväl uppsökande fältförlagd verksamhet, annat förebyggande arbete liksom insatser för att förhindra att barn och unga far illa. Stadens socialtjänst ska arbeta aktivt för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga av alkohol, droger och andra beroendeframkallande medel samt dopningsmedel och tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem. I nära samarbete med barn, unga och deras föräldrar ska socialtjänsten säkerställa att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och det stöd som de behöver och om barnets eller den ungas bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet.

För de barn och unga som har varit placerade eller vars verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård har upphört, ska socialtjänsten vid behov tillhandahålla behövligt stöd och hjälp.

I sin omsorg om barn och unga ska socialtjänsten även tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts.

Socialtjänstens ansvar omfattar bland annat skydd, vård, stöd och psykosocial behandling av utsatta barn och unga i enlighet med lagstiftningen i:

- socialtjänstlagen (2001:453), SoL
- föräldrabalken (1949:381), FB
- lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter¹
- lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU
- lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)

Samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa är ett gemensamt samhällsuppdrag som kräver nära samverkan mellan myndigheter och organisationer och ofta tvärprofessionella insatser. Socialtjänsten ska aktivt verka för att en samverkan kommer till stånd, ansvaret finns reglerat i SoL, skollagen (2010:800), Skoll, hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL, samt lag (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, LYHS.

Socialnämndens yttersta ansvar för stöd och skydd till barn och unga som far illa samt för att förhindra att barn och unga utvecklas ogynnsamt, framtar inte andra myndigheter som förskolan, skolan och hälso- och sjukvården, deras ansvar att inom ramen för sina uppdrag uppmärksamma barn och unga som far illa och se till att deras behov tillgodoses.

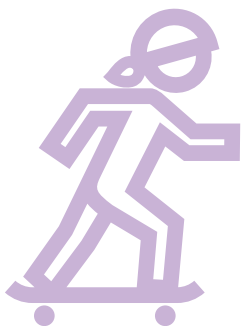
¹ Barnkonventionen blev lag först den 1 januari 2020 och var alltså inte en lag som reglerade den sociala barn- och ungdomsvården 2019.

Målgruppsbeskrivning

Socialnämnden (i Stockholm avser det de 14 stadsdelsnämnderna och socialnämnden) är den myndighet som i lag ålagts ett särskilt ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden samt för skydd och stöd till barn och unga i utsatta livssituationer.

Målgruppen som avses i kapitlet är barn och unga i åldern 0 till 18 år och i vissa fall upp till 21 år. Socialtjänstens arbete med stöd och service till barn och unga med funktionsnedsättning beskrivs i kapitel 10.

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för barn och unga som visar tecken på en ogynnsam utveckling och även särskilda utredningsbefogenheter. I en utredning av barnets behov av skydd och/eller stöd utreder socialtjänsten barnets eller den unges utveckling, föräldrarnas förmåga samt faktorer i familj och miljö. Om det finns behov av skydd- och eller stödinsatser ges det. Utredningar av huruvida socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd genomförs med stöd av SoL. Vid en sådan utredning får nämnden, för bedömning av behov av insatser, konsultera andra huvudmän och sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Eventuella insatser beviljas med stöd av SoL eller LVU.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Anmälningar och inledda utredningar

En förutsättning för att socialtjänsten ska kunna ingripa till ett barns skydd eller stöd och utreda barnets behov av insatser är att socialtjänsten får vetskap om förhållanden som kan innebära en risk för ogynnsam utveckling. Kännedom om missförhållanden erhålls främst genom anmälningar som kommer från andra myndigheter, organisationer samt från privatpersoner. Det kan också komma information om oro för att ett barn far illa från tjänstepersoner vid andra enheter inom socialnämnden.

Ansökningar om skydd eller stöd från barn, unga och/eller deras vårdnadshavare ska alltid föranleda utredning och är inte medräknade i tabellen nedan.

Tabell 4:1 Antal inkomna anmälningar och inledda utredningar 2012–2019.

År	Befolkning 0–20 år	Antal inkomna anmälningar	Antal inledda utredningar*	Flickor	Pojkar
2012	191 465	14 115	6 454	2 742	3 712
2013	195 084	15 224	7 889	3 343	4 546
2014	198 671	17 701	9 593	4 262	5 331
2015	201 631	21 926	13 012	5 038	7 974
2016	204 704	22 219	12 143	5 286	6 857
2017	204 630	26 453	13 866	5 957	7 909
2018	218 452	28 597	16 040	7 131	8 909
2019	221 528	31 957	18 113	8 160	9 953

Källa: Sociala System.

* Inklusive kopplade utredningar (det vill säga när en anmälan inkommer då en utredning redan är inledd, anmälan kopplas då till den befintliga utredningen).

Under 2019 inkom totalt 31 957 anmälningar enligt 14 kap. 1§ SoL till stadsdelsnämnderna. Flera anmälningar kan ha inkommit för varje enskilt barn eller ungdom. Motsvarande antal för 2018 var 28 597, vilket innebär att antalet anmälningar till socialtjänsten fortsätter att öka.

56,7%

procent av anmälningarna under 2019 ledde till utredning.

Mellan åren 2012 och 2019 har antalet inkomna anmälningar ökat med 126 procent. Även vid jämförelse med åldersgruppens andel av befolkningen har antalet anmälningar ökat sedan 2012, från 7,4 procent till 14,4 procent. Andelen anmälningar som ledde till att en utredning inleddes år 2012 var 52,4 procent. Motsvarande andel för 2019 var 56,7 procent. En kontinuerlig ökning har skett sedan år 2011 då andelen inledda utredningar uppgick till 40 procent.

En bidragande förklaring till ökningen av inkomna anmälningar sedan 2012 och den stora ökningen under 2015 var det ökade antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige. Antalet nytillkomna asylsökande ensamkommande barn har minskat kraftigt sedan år 2016, men motsvarande minskning av det totala antalet inkommande anmälningar har inte skett under de följande åren. En del av förklaringen till det ökade antalet anmälningar kan vara de satsningar som gjorts på att utveckla samverkan med skolan. Under 2019 inkom totalt 6 593 anmälningar från skola och förskola, jämfört med 5 615 under 2018.

Sedan 2014 gäller att om det av anmälan eller under en förhandsbedömning framkommer uppgifter om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående, ska en utredning om barnets behov av skydd eller stöd alltid inledas utan dröjsmål (6 kap. 1 § Socialstyrelsens författningssamling, SOSFS 2014:4). Detta har sannolikt haft en stor påverkan på att andelen anmälningar som leder till utredning ökat markant de senaste åren och också fortsätter att öka, då effekten av nya regler ibland kan ha en viss fördröjning.

I tabellerna nedan redovisas anmälningar och andel inledda utredningar i förhållande till antalet anmälningar, uppdelat på stadsdelsnämnd.

Tabell 4:2 Antal inkomna anmälningar och av dessa inledda utredningar enligt 11 kap. 1 § SoL per stadsdelsnämnd år 2019.

Stadsdelsnämnd	Antal invånare 0–20 år	Antal inkomna anmälningar	Antal inledda utredningar*	Andel inledda utredningar (%)	Flickor	Pojkar
Rinkeby-Kista	14 307	3 057	1 925	63,0	783	1 142
Spånga-Tensta	11 837	1 867	1 135	60,8	536	599
Hässelby-Vällingby	20 851	3 895	2 094	53,8	1 002	1 092
Bromma	20 480	1 993	1 105	55,4	567	538
Kungsholmen	11 982	884	396	44,8	137	259
Norrmalm	13 362	874	340	38,9	153	187
Östermalm	13 905	1 006	507	50,4	199	308
Södermalm	24 387	2 389	1 249	52,3	535	714
Enskede-Årsta-Vantör	24 483	4 144	2 357	56,9	1 044	1 313
Skarpnäck	11 147	1 465	805	54,9	308	497
Farsta	14 739	3 522	2 194	62,3	1 053	1 141
Älvsjö	8 917	1 100	582	52,9	289	293
Hägersten-Liljeholmen	20 741	2 951	1 486	50,4	681	805
Skärholmen	10 155	2 810	1 938	69,0	873	1 065
Staden totalt	221 528	31 957	18 113	56,7	8 160	9 953

Källa: Sociala System.

* Inklusive kopplade utredningar (det vill säga när en anmälan inkommer då en utredning redan är inledd, anmälan kopplas då till den befintliga utredningen). Tidigare var restförda personer fördelade på stadsdelsområdena, fr.o.m. 2015 redovisas dessa för sig. Befolkningen i staden är därför större än summan av stadsdelsförvaltningarna.

Tabell 4:3 Andel anmälningar som ledde till utredning, i relation till befolkningen i respektive åldersgrupp inklusive kopplade utredningar.

Stadsdelsnämnd	0–5 år (%)	6–12 år (%)	13–14 år (%)	15–17 år (%)	18–20 år (%)	Samtliga (%)
Rinkeby-Kista	10,8	13,3	27,3	27,5	2,3	13,9
Spånga-Tensta	8,8	7,8	18,1	19,5	1,3	9,8
Hässelby-Vällingby	9,6	10,8	16,8	15,4	0,5	10,3
Bromma	4,6	5,6	8,0	10,3	0,0	5,5
Kungsholmen	2,2	3,8	5,5	8,6	0,0	3,4
Norrmalm	2,1	2,4	4,6	5,7	0,6	2,6
Östermalm	2,3	4,6	8,4	6,4	0,3	3,8
Södermalm	3,5	5,1	9,2	12,0	0,4	5,3
Enskede-Årsta-Vantör	7,8	10,3	21,5	15,7	0,6	10,0
Skarpnäck	4,7	8,3	12,2	14,8	0,3	7,4
Farsta	10,1	16,0	31,7	28,0	1,2	15,3
Älvsjö	7,1	4,5	8,5	15,3	1,8	6,7
Hägersten-Liljeholmen	4,0	7,2	16,9	18,8	0,9	7,4
Skärholmen	14,9	18,9	33,9	42,1	0,4	19,8
Staden totalt	6,1	8,4	15,9	16,5	0,7	8,4

Källa: Sociala System.

Av de anmälningar som leder till utredning utgör de yngre barnen en lägre andel och unga mellan 15 och 17 år den högsta andelen, vilket har varit fallet under de senaste åren. Det finns dessutom variationer mellan stadsdelsnämnderna när det gäller hur hög andel av barnen i olika åldersgrupper som utreds. Skillnader i social utsatthet hos befolkningen i olika stadsdelar generellt förklarar en del av dessa skillnader. Andra faktorer som påverkar förhållandet kan vara hur aktiv och omfattande den förebyggande och uppsökande barn- och ungdomsverksamheten är.

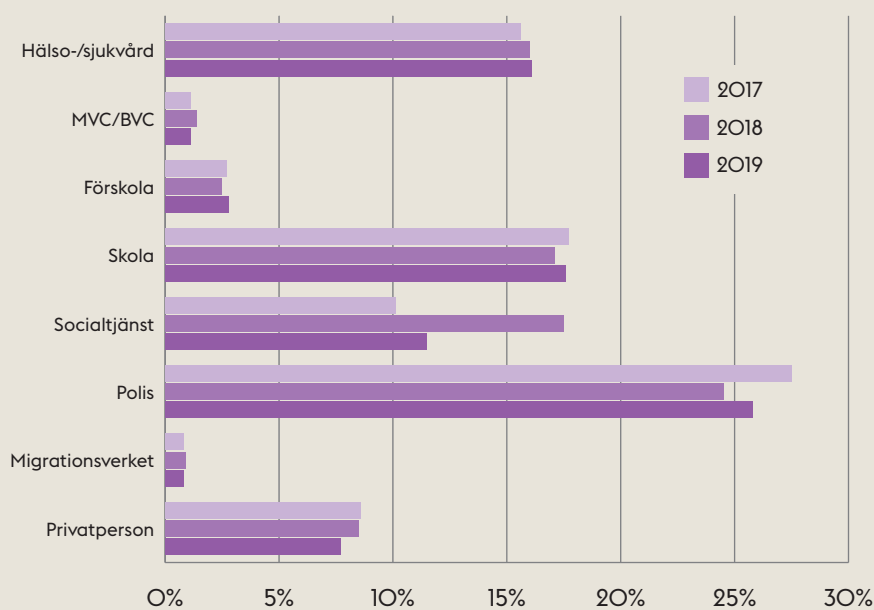
Tabell 4:4 Redovisning av varifrån anmälan kom i aktualiserade barnärenden, fördelat på olika åldersgrupper år 2019.

Uppgiftslämnare	0–5 år	6–11 år	12–14 år	15–17 år	18–20 år	Samtliga
Hälso- och sjukvård	15,6	13,7	12,3	13,9	6,3	13,9
MVC och BVC	4,1	0,5	0	0,1	0	1,1
Skola och fritids	6,6	28,5	26,8	17,3	18,8	20,5
Förskola	11,1	2,1	0,6	0,2	0	3,4
Socialtjänst	19,4	15,7	15,3	18	25,1	17,1
Polis	22,8	18,5	29,2	36	28,8	25,7
Privatperson	9,8	10,9	6,1	4,2	6,3	8,2
Övrigt	10,4	9,5	8,1	8	12,6	9,1

Källa: Sociala System.

Ovanstående tabell visar varifrån anmälan kom för aktualiserade barn och unga fördelat på olika åldersgrupper. Tabellen visar vidare att i de fall socialtjänsten inleder en utredning av ett barns eller en ung persons behov av skydd eller stöd. Vanligtvis kommer uppgifterna till nämndens kännedom via anmälan från polisen eller skolan och fritids, eller genom information på annat sätt inom socialtjänsten, exempelvis genom egna iakttagelser eller information från en handläggare vid en annan enhet.

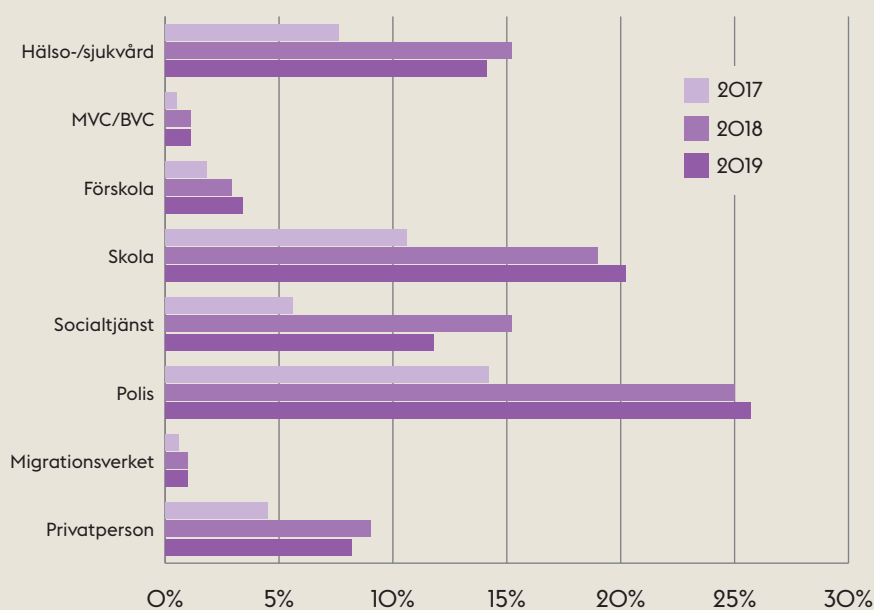
Figur 4:1 Andel anmälningar per kategori uppgiftslämnare av totalt antal inkomna anmälningar.

Källa: Sociala System.

Liksom tidigare år inkom det under år 2019 flest antal anmälningar från polisen och andelen uppgick till nästan 28 procent av det totala antalet inkomna anmälningar. Anmälningar från mödravårds- och barnavårdscentraler liksom från förskolan utgör en mycket liten andel av det totala antalet inkomna anmälningar. Andelen inkomna anmälningar gällande barn och unga från socialtjänstens verksamheter har minskat från år 2018 till år 2019. Antal inkomna anmälningar från hälso och sjukvården har varit stabilt de senaste tre åren. I figuren ovan redovisas inte samtliga aktualiseringar utan endast ett urval av aktualiseringar per kategori uppgiftslämnare.

Figur 4:2 Andel anmälningar per kategori uppgiftslämnare av totalt antal aktualiserade.

Källa: Sociala System.

Av de anmälningar som leder till att ett ärende aktualiseras (en utredning inleds) inom den myndighetsutövande sociala barn- och ungdomsvården är det vanligast att det sker till följd av en orosanmälan från polisen, skolan eller hälso- och sjukvården. I figuren ovan redovisas inte samtliga aktualiseringar utan endast ett urval av aktualiseringar per kategori uppgiftslämnare.

Stockholms stad har en hög ambition vad gäller att utveckla socialtjänstens samverkan med andra myndigheter som möter familjer med yngre barn i syfte att förebygga problem och tidigt upptäcka behov av stöd. Detta inkluderar samverkan mellan individ- och familjeomsorgen (IFO), förskolorna inom stadsdelsområdena samt hälso- och sjukvårdens mödra- och barnhälsovård. En möjlig förklaring till att så få anmälningar inkommer från dessa verksamhetsområden kan vara att små barn och deras föräldrar via Region Stockholm eller socialtjänsten får rådgivande stödinsatser i ett tidigt skede. En annan möjlig förklaring kan vara att det finns en försiktighet hos personal inom mödra- och barnhälsovården respektive förskolan i att uppmärksamma brister i föräldrars omsorg om sina barn och utifrån dessa göra anmälan till socialtjänsten.

Ytterligare en anledning till att få anmälningar inkommer från mödra- och barnhälsovården kan vara att genom riktade satsningar, som till exempel hembesöksprogrammet och stadens satsning i ytterstadsområden på stärkt tidigt stöd i samverkan (STIS), fångas oro upp som annars i ett senare skede skulle kunna leda till en anmälan. Genom dessa arbetssätt som leder till tidig upptäckt kan till exempel en frivillig serviceinsats från föräldrarådgivare eller en ansökan om stöd och hjälp från vårdnadshavarna komma in till socialtjänsten.

För första gången presenteras i och med årets socialtjänstrapport även innehållet i anmälningarna. Det som redovisas är de vanligaste anmälningsorsakerna utifrån bristande omsorg hos vårdnadshavare samt anmälningsorsaker utifrån tecken på svårigheter hos barnet. Statistiken är inhämtad från BBIC²-anmälningsformulär där dessa uppgifter registreras. En anmälan kan innehålla flera anmälningsorsaker både gällande vårdnadshavaren och/eller gällande barnet/den unge.

Tabell 4:5 Antal orosanmälningar om bristande omsorg hos vårdnadshavare efter de vanligaste uppgiftslämnarna och typ av misstanke om bristande omsorg hos vårdnadshavare år 2019.

Bristande omsorg hos vårdnadshavare							
Uppgiftslämnare	Fysiska övergrepp mot barn	Psyksiska övergrepp mot barn	Vanvård/försum-melse	Våld inom familjen/närstående	Relations-konflikt inom familjen	Alkohol-/drogmiss-bruk	Heders-relaterad proble-matik
Skola/fritid/förskola	1 029	183	447	643	328	189	25
Socialtjänst	201	94	288	559	305	253	9
Polis	242	82	215	854	440	443	13
MVC/BVC	10	*	42	42	34	19	*
Hälso- och sjukvård	120	67	244	311	254	613	*
Privatperson	147	86	193	240	323	233	*
Övriga uppgiftslämnare	171	102	281	310	196	227	23

Källa: Sociala System.

* Antal under 4 redovisas ej.

² Barns behov i centrum är ett arbetssätt för socialtjänstens myndighetsutövning och anpassat efter socialtjänstens regelverk.

Anmälningar om fysiska övergrepp mot barnet inkommer främst från skola, fritid eller förskola. Uppgifter om vårdnadshavares alkohol- eller drogmissbruk kommer främst i anmälningar från hälso- och sjukvården. Polisen anmäler flest uppgifter om våld inom familjen/närstående. Det är främst skolan och övriga uppgiftslämnare som rapporterar om hedersrelaterad problematik.

Tabell 4:6 Antal orosanmälningar om misstanke om problem hos barnet efter de vanligaste uppgiftslämnarna och typ av misstanke om problem hos barnet år 2019.

Uppgiftslämnare	Tecken på problem hos barnet				
	Skolsociala problem	Beteendeproblem	Förseelse/annan brottslighet	Alkohol-/narkotika-missbruk	Psykisk ohälsa
Skola/fritid/förskola	963	602	82	148	356
Socialtjänst	48	128	36	55	88
Polis	38	712	897	371	60
MVC/BVC	0	*	0	0	*
Hälso- och sjukvård	83	157	9	208	395
Privatperson	46	85	19	25	59
Övriga uppgiftslämnare	84	133	77	237	122

Källa: Sociala System.

* Antal under 4 redovisas ej.

När det gäller anmälningar kring misstanke om egna svårigheter hos barnet följer anmälningsorsakerna i stort sett den yrkesverksammas profession. Det tydliggörs genom att skolan i störst utsträckning anmäler skolsociala problem, polisen anmäler brottslighet och hälso- och sjukvården anmäler psykisk ohälsa och att dessa myndigheter oroar sig för barnet eller den unge och ser ett behov av stöd från socialtjänsten.

Tabell 4:7 Antal orosanmälningar om bristande omsorg hos vårdnadshavare efter stadsdelsnämnd och typ av misstanke om bristande omsorg hos vårdnadshavare år 2019.

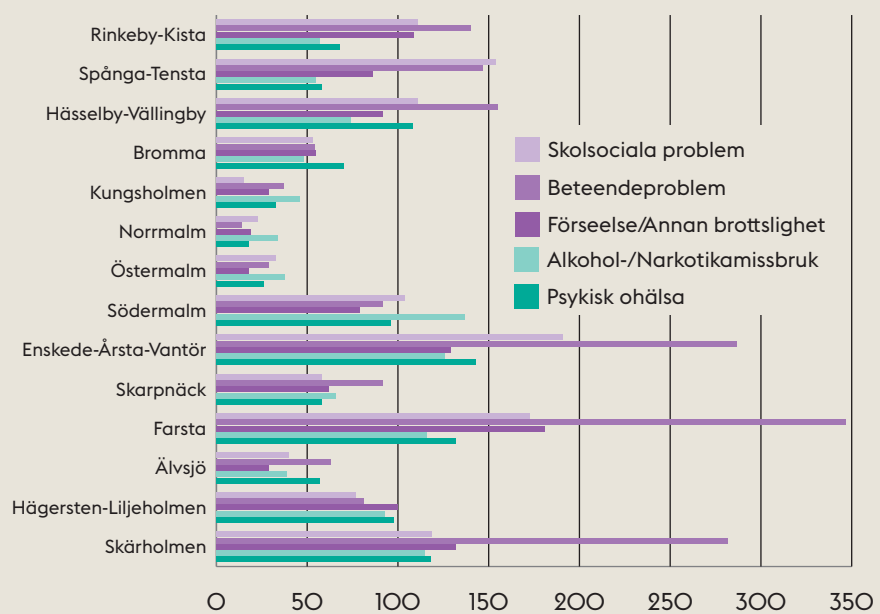
Stadsdelsnämnd	Bristande omsorg hos vårdnadshavare						
	Fysiska övergrepp mot barn	Psykiska övergrepp mot barn	Vanvård/försum-melse	Våld inom familjen/närstående	Relationskonflikt inom familjen	Alkohol-/drogmissbruk	Hedersrelaterad problematik
Rinkeby-Kista	137	24	178	272	110	80	5
Spånga-Tensta	183	32	188	195	133	87	9
Hässelby-Vällingby	212	83	100	253	127	193	*
Bromma	118	49	80	210	159	130	*
Kungsholmen	39	5	29	58	32	60	*
Norrmalm	31	9	28	51	47	49	0
Östermalm	26	6	36	61	72	30	0
Södermalm	132	53	92	162	139	167	9
Enskede-Årsta-Vantör	315	73	247	499	253	296	19
Skarpnäck	81	29	95	162	99	152	*
Farsta	235	120	184	331	276	357	7
Älvsjö	65	20	47	144	90	49	*
Hägersten-Liljeholmen	147	39	107	180	98	82	5
Skärholmen	199	75	299	381	245	245	11
Staden totalt	1920	617	1710	2 959	1880	1977	76

Källa: Sociala System.

* Antal under 4 redovisas ej.

Det är betydligt fler orosanmälningar om bristande omsorg i ytterstaden jämfört med i innerstaden. Våld inom familjen/närstående och fysiska övergrepp mot barnet är också mer vanligt förekommande i ytterstaden. Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd har högst antal anmälningar i staden vad gäller båda dessa anmälningsorsaker.

Figur 4:3 Antal orosanmälningar om tecken på egna svårigheter hos barnet per nämnd, uppdelat på misstanke 2019.

Källa: Sociala System.

Även när det gäller misstanke om egna svårigheter hos barnet så följer anmälningsmönstret samma trend som misstanke om bristande omsorg hos vårdnadshavare, vilket innebär fler anmälningar i ytterstaden än i innerstaden. Farsta stadsdelsnämnd är den nämnd som får in flest antal anmälningar som bedömts innehålla beteendeproblem hos barnet. I Bromma stadsdelsnämnd är det vanligare att en orosanmälan innehåller uppgifter om psykisk ohälsa än andra orsaker i anmälan som rör misstankar om egna svårigheter hos barnet.

Ansökningar

En ansökan om stöd kan vara muntlig eller skriftlig. För barn under 15 år kan vårdnadshavare/god man göra ansökningar. När det gäller unga som fyllt 15 år kan både den unge själv och vårdnadshavare/god man ansöka. För unga som fyllt 18 år är det bara den unge själv som kan ansöka. Det går alltså inte för utomstående att ansöka om stöd för annan persons räkning.

Det finns inga formella krav i vare sig FL eller SoL på hur en ansökan ska vara utformad. Ibland kan det vara otydligt om en person har gjort en ansökan, till exempel när en socialsekreterare under ett samtal får en fråga om stöd. Det är socialtjänstens ansvar att i dessa situationer ta reda på om personen avsåg att göra en ansökan eller inte. En ansökan ska alltid tas emot och utredas och någon förhandsbedömning ska därför inte göras. Däremot kan en ansökan ibland inkomma i ett ärende där det redan pågår en utredning och ansökan kan då kopplas ihop med pågående utredning.

Antalet ansökningar är jämförelsevis en liten del av antalet ärenden. Under 2019 inkom 720 ansökningar jämfört med 31 957 anmälningar.

Tabell 4:8 Antal ansökningar fördelat på åldersgrupper år 2019.

Ålder	Flickor/kvinnor	Pojkar/män	Totalt
0–5 År	20	35	55
6–11 år	52	83	135
12–14 år	20	31	51
15–17 år	52	43	95
18–20 år	150	234	384
Totalt	294	426	720

Källa: Sociala System.

Antalet ansökningar har minskat sedan 2018 då det totalt i staden inkom 1 760 ansökningar. Anledningen kan delvis vara att 2018 var första året som ansökningar redovisades i rapporten och vissa systematiska felaktigheter upptäcktes, exempelvis att anmälningar felaktigt registrerats som ansökningar.

Antalet ansökningar som rör pojkar/män är avsevärt fler än de som rör flickor/kvinnor. Ansökningarna ökar markant när den unge fyllt 18 år.

Tabell 4:9 Antal ansökningar uppdelat på stadsdelsnämnd år 2019.

Stadsdelsnämnd	Flickor/kvinnor	Pojkar/män	Totalt
Rinkeby-Kista	29	29	58
Spånga-Tensta	15	23	38
Hässelby-Vällingby	38	49	87
Bromma	11	17	28
Kungsholmen	13	13	26
Norrmalm	11	16	27
Östermalm	13	24	37
Södermalm	32	36	68
Enskede-Årsta-Vantör	35	63	98
Skarpnäck	24	34	58
Farsta	17	18	35
Älvsjö	10	34	44
Hägersten-Liljeholmen	18	30	48
Skärholmen	28	40	68
Staden totalt	294	426	720

Källa: Sociala System.

Skillnaderna mellan antalet ansökningar i olika delar av staden är stora och har inte något tydligt samband med vare sig antal invånare eller det totala antalet aktuella hos socialtjänsten.

Utredningstider

Det är viktigt att barns behov utreds snabbt för att de ska kunna ta del av de insatser som de har behov av. Det är dessutom en viktig rättssäkerhetsaspekt, att utredningar görs inom den tid lagstiftaren angett. Om det står klart att barnet eller familjen efterfrågar eller har behov av någon insats under utredningstiden ska även den frågan utredas och insatsen kan sättas in parallellt med att utredningen pågår. En utredning ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid (11 kap. 2 § andra stycket SoL). Det är bara sådana förhållanden som socialtjänsten inte själv råder över som kan vara skäl för förlängning, till exempel om en barnpsykiatrisk utredning eller polisutredning i ett fall av misstanke om övergrepp mot barn, inte kan slutföras inom den föreskrivna tiden och om dessa handlingar är viktiga att invänta för socialtjänstens bedömning och beslut. En mätning av utredningstider har skett mellan januari och juni under de senaste fem åren. Under första halvåret 2012 var det en stor andel, nästan hälften, av utredningarna som hade pågått mer än de lagstadgade fyra månaderna. De följande åren har andelen hållit sig mellan 34,9 till 44 procent.

Tabell 4:10 Andel utredningar som pågått mer än 4 månader samt andel med beslut om förlängning år 2019.

Stadsdelsnämnd	Andel utredningar som pågått mer än 4 månader (%)			Därav med förlängningsbeslut, antal			Andel utredningar som pågått mer än 4 månader med beslut om förlängning (%)		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Rinkeby-Kista	47,7	45,0	35,1	22	11	34	13	5,8	20,7
Spånga-Tensta	40,4	25,3	21,7		2	–		2,3	–
Hässelby-Vällingby	38,2	26,9	27,4	10	3	39	5	1,9	26,2
Bromma	18,6	28,6	42,4	4	4	6	10	5,1	5,1
Kungsholmen	32,3	44,1	40,3	1	8	6	28,1	15,4	12,5
Norrmalm	21,2	7,4	13,9	4	1	5	18,2	11,1	25,0
Östermalm	63,4	37,3	45,0	7	3	21	10,9	6,0	36,2
Södermalm	31,9	41,6	45,1	4	–	5	4,8	–	3,5
Enskede-Årsta-Vantör	29,1	20,9	35,3	15	1	18	13	1,1	8,3
Skarpnäck	37,8	43,4	36,2	5	4	9	5,9	4,9	14,1
Farsta	23,1	36,1	36,5	22	4	7	22,7	2,7	4,4
Älvsjö	32,1	35,1	60,5		–	10		–	10,9
Hägersten-Liljeholmen	39,1	26,9	27,1	10	–	15	8,1	–	16,9
Skärholmen	36,6	50,8	42,4	9	2	13	6,4	1,2	7,8
Staden totalt	34,9	33,2	35,3	121	43	188	9,2	3,1	12,1

Källa: Sociala System.

Som framgår av tabellen ovan har flera stadsdelsnämnder fortsatt minska andelen utredningar som pågått mer än fyra månader samtidigt som andra stadsdelsnämnder ökar. Antalet utredningar som pågått längre än fyra månader ligger fortsatt högt i staden, vilket är allvarligt då ett utdraget utredningsförfarande kan skapa minskat förtroende för socialtjänstens arbete och samtidigt minska rättssäkerheten för den enskilde. Antalet beslut om förlängd utredningstid ökar (drygt 12 procent), men är fortfarande jämförelsevis lågt. En orsak till att utredningen drar ut på tiden utan att beslut om förlängd utredningstid fattas, kan till exempel vara hög arbetsbelastning eller byte av handläggare. Dessa orsaker är dock inte lagligt godtagbara skäl för beslut om förlängning.

En annan tänkbar förklaring som lyfts av stadsdelsförvaltningarna, kan vara att vissa mindre akuta och allvarliga utredningar får stå tillbaka och därmed bli mer långvariga än nödvändigt, till förmån för mer akuta och allvarliga utredningar, som prioriteras när det råder brist på resurser. I syfte att skapa bättre möjligheter att utföra ett gott arbete har Stockholms stad tagit fram en handlingsplan för en förbättrad arbetssituation för socialsekreterare och biståndshandläggare. Omfattande förstärkningar har gjorts både av antalet socialsekreterare och av arbetsledande personal under de senaste åren. Förhoppningsvis kommer detta leda till att andelen utredningar som pågår mer än fyra månader successivt minskar.

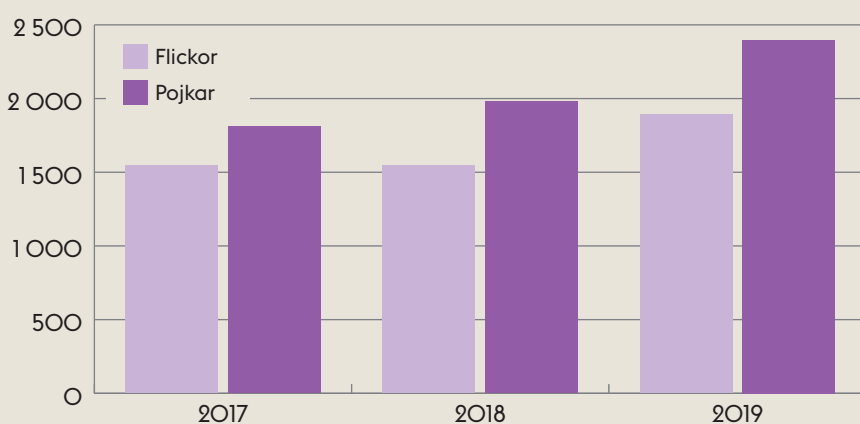
Öppna insatser

Flertalet serviceinsatser erbjuds av stadsdelsnämnderna och socialnämnden i form av rådgivande eller stödjande verksamhet utan att insatsen är biståndsbedömd och utan formellt biståndsbeslut. Detta gäller till exempel kuratorssamtal eller samtalsgrupp vid någon av stadens ungdomsmottagningar. Det gäller även stöd från föräldrarådgivare eller familjebehandlare samt olika stödgruppsverksamheter som stadsdelsnämnderna erbjuder via sina lokala öppenvårdsverksamheter, och som riktar sig till barn och unga och eller deras föräldrar. Även delar av socialnämndens öppenvårdsverksamheter erbjuder insatser utan biståndsbeslut.

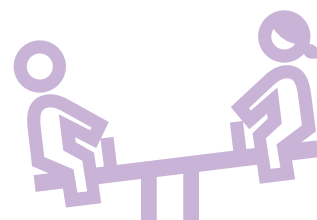
Med biståndsbeslutade öppenvårdsinsatser menas:

- *Strukturerade öppenvårdsprogram för vård/behandling eller sysselsättning/social träning*
Avser individuellt målinriktade program som är regelbundna, begränsade i tid och i vilka barn och unga vistas under hel dag eller del av dag.
- *Personligt stöd*
Avser stöd och behandling som ges till barn och unga och som kan utföras av till exempel socialsekreterare, familjebehandlare eller ”hemmahosare”.
- *Kontaktperson*
Enskild person som utses av socialnämnden med uppgift att hjälpa barn och unga i hans eller hennes personliga angelägenheter.
- *Kontaktfamilj*
Enskild familj som utses av socialnämnden med uppgift att ta emot barn och unga för regelbunden vistelse och att finnas till hands i övrigt för barnet eller den unge och dennes närstående.
- *Särskilt kvalificerad kontaktperson*
Person som bedöms ha relevant utbildning och/eller erfarenhet av psykosocialt arbete med barn och unga som utses av socialnämnden med uppgift att ge barnet eller den unge särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka risk för missbruk, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Figur 4:4 Antal beslutade öppenvårdsinsatser enligt 4 kap 1 § SoL 2017–2019.

Källa: Sociala System.

En jämförelse av åren 2017–2019 visar att antalet barn och unga med *beslutade* öppenvårdsinsatser har varit relativt konstant de senaste tre åren men ökat framförallt för pojkar det senaste året. Det är överlag fler pojkar än flickor som beviljas öppenvårdsinsatser.

Den vanligaste beviljade öppenvårdsinsatsen

Antalet beslutade öppenvårdsinsatser enligt 4 kap. 1 § SoL i form av *strukturerade öppenvårdsprogram* har ökat för både pojkar och flickor jämfört med föregående år och är nu den vanligast beviljade öppenvårdsinsatsen. Sammanlagt 2 523 beslut fattades 2019 varav 1 134 gällde flickor och 1 389 gällde pojkar. Antalet barn och unga som beviljades insatsen – *personligt stöd* – var 668 vilket är en liten ökning mot föregående år.

Antal unga med beslutad insats om särskilt kvalificerad kontaktperson enligt 3 kap. 6 § SoL

Insatskategorin ”särskilt kvalificerad kontaktperson” (SKKP) kan ges antingen med stöd av 3 kap. 6 § SoL eller med stöd av 22 § LVU. Bestämmelserna innebär att en SKKP ska kunna utses för unga som har behov av särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka missbruk, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Under år 2019 beviljades insatsen till 107 unga (19 flickor och 88 pojkar). Detta innebär att insatsen beviljas i en något ökad utsträckning mot föregående år.

18%

fler pojkar får insatsen kontaktfamilj/kontaktperson under 2019 jämfört med föregående år.

Ökning av insatsen kontaktfamilj eller kontaktperson

Under många år var beviljandet av kontaktperson eller kontaktfamilj de vanligaste öppenvårdsinsatserna, och tendensen under de senaste tio åren har varit att dessa insatser minskar i omfattning. Även på nationell nivå har setts en nedgång för insatsen kontaktfamilj eller kontaktperson. Orsakerna till minskningen av insatser i form av kontaktperson/familj är sannolikt flera, men under de senaste åren har forskning visat på en osäkerhet kring vilka effekter dessa insatser uppnår. Statistik för år 2019 visar dock att trenden nu är bruten och insatsen börjar beviljas i utökad omfattning, en ökning med 8 procent för flickorna och 18 procent för pojkarna. En av orsakerna till ökningen kan vara att insatsen numera används i samband med utslussning för ensamkommande unga som är i behov av extra stöd. Ytterligare orsaker skulle kunna vara att socialtjänsten använder insatsen kontaktperson och styr innehållet i insatsen till att stärka skyddsfaktorer, såsom att klara av skolan, ingå i en organiserad fritidssysselsättning och/eller stärka nätverket kring den unge.

Heldygnsvård

Tabell 4:11 Antal barn och unga som någon gång under året varit placerade i dygnet-runt-vård fördelat på stadsdelsnämnd och placeringsform 2019.

Stadsdelsnämnd	§12-hem	HVB	Jourhem	Familjehem	Familjehem, ensamkommande	Skyddat boende	Skyddat boende (medföljande barn)	Stöd-boende	Totalt
Rinkeby-Kista	26	63	109	73	46	*	37	27	381
Spånga-Tensta	16	37	62	51	11	*	28	24	229
Hässelby-Vällingby	13	33	95	68	13	*	*	20	242
Bromma	*	11	40	28	23	*	*	4	106
Kungsholmen	*	9	13	14	3	*	7	4	50
Norrmalm	4	21	15	13	13	*	17	8	91
Östermalm	*	4	17	6	6	*	*	6	39
Södermalm	10	20	50	40	3	*	*	16	139
Enskede-Årsta-Vantör	13	29	124	81	32	*	40	5	324
Skarpnäck	*	14	48	37	5	*	6	14	124
Farsta	10	35	54	42	9	*	19	24	193
Älvsjö	*	19	35	11	7	*	21	12	105
Hägersten-Liljeholmen	*	14	32	42	24	*	13	18	143
Skärholmen	12	42	92	47	32	*	33	8	266
Staden totalt	114	351	786	553	227	11	221	190	2 453

Källa: Nyckeltal, inrapporterade till SLK från stadsdelsförvaltningarnas enheter för barn och unga.
* För få redovisas inte.

Ensamkommande barn är inte medräknade i tabellen, förutom i ”Familjehem, ensamkommande”. I kolumnen skyddat boende har stadsdelsnämnderna endast ett fåtal placeringar. Anledningen är att beslut om placering i skyddat boende för unga fattas endast när det är den unge själv som är i behov av skydd, till exempel vid hedersrelaterat våld och förtryck. Om det är föräldern som har ett behov av skydd fattas beslut om att bevilja föräldern skyddat boende men inget beslut ska fattas rörande barnet, som endast räknas som medföljande till sin vårdnadshavare.

Antalet placeringar ligger på ungefär samma nivå som 2018, då 2 492 barn och unga placerades utanför det egna hemmet. Det har däremot skett en viss förändring mellan kategorierna. Placeringar på de särskilda ungdomshemmen inom SiS de s.k. § 12-hem, HVB, jourhem och skyddat boende (medföljande barn) har ökat under 2019 medan placeringarna på stödboende och ensamkommande i familjehem har minskat.

Familjehem

Familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för *stadigvarande* vård och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt. Familjehem ska utredas och godkännas av socialnämnden. Ett familjehem kan vara ett hem inom barnets nätverk eller ett hem där familjehemsföräldrarna inte känner barnet sedan tidigare.

Jourhem är ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för *tillfällig* vård och fostran på uppdrag av socialnämnden.

Enligt statistik från stadens sociala system så har antalet barn och unga som varit placerade i jourhem legat på mellan 700 och 800 personer under 2018 och 2019. Ensamkommande barn är inte medräknade i dessa siffror.

Konsulentstödda familjehem och jourhem är enskilda hem som är kopplade till en privat verksamhet som tillhandahåller stöd och handledning från en konsulent. Även om socialtjänsten anlitar en sådan verksamhet för att få tillgång till ett familjehem eller ett jourhem, måste socialtjänsten utreda hemmet innan placering. Socialtjänsten har samma ansvar för det placerade barnets vård även om hemmet rekryterats av och får stöd från den enskilda verksamheten.

Socialnämnden har i uppdrag att stötta stadsdelsnämnderna i arbetet med att rekrytera och utbilda nya jour- och familjehem samt erbjuda stöd och handledning till hemmen. Ansvaret för de barn och unga som placeras i jour- och familjehem åvilar stadsdelsnämnderna. För att komplettera stadens egen jourhemsverksamhet finns ramavtal med tio utförare av jourhemsvård. Då varje familjehem enligt lag måste godkännas av placerande stadsdelsnämnd finns inget centralt ramavtal för familjehemsvård.

Besök i familjehemmet

I socialtjänstlagen stadgas att det ska finnas en särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge och som ska besöka det placerade barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets behov och önskemål. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende rekommenderar att socialsekreteraren *bör* besöka barnet minst fyra gånger per år. I de nu gällande nya föreskrifterna och allmänna råden, står det att hur ofta ett visst barn eller en viss ung person ska besökas, bör bedömas fortlöpande under placeringen och att samtal med barnet eller den unge bör föras under sådana former att det underlättar för honom eller henne att beskriva sin situation.

Av de barn och unga som var placerade under hela år 2019 fick drygt 30 procent fyra besök i sitt familjehem. Något fler flickor än pojkar besöktes i sitt familjehem. Försiktighet ska iakttas vad gäller andelen som fått besök i sina familjehem under året, då det inte sällan förekommer felregistreringar av placeringsbesluten eller att journalanteckningen är felrubricerad. Vidare kan samtalen med barnen och ungdomarna genomföras under andra former än genom besök i familjehemmet.

Vårdnadsöverflyttningar

Efter tre års placering i samma familjehem ska socialtjänsten, om barnet rotat sig i familjehemmet, särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning hos tingsrätten enligt 6 kap. 8 § FB. Under 2019 genomfördes 20 vårdnadsöverflyttningar i staden, tolv avsåg pojkar och åtta flickor. År 2017 och 2018 gjordes 21 vårdnadsöverflyttningar under respektive år. Syftet med vårdnadsöverflyttning är att stärka barnets rättsliga ställning och skapa bättre möjligheter för kontinuitet, trygghet och känslomässig förankring för barnet. Barnet ska ha en så stark bindning till familjehemmet att en återförening mellan barn och biologiska föräldrar ter sig orealistisk och det är uppenbart bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå. Familjehemsplaceringen upphör när vårdnaden har överflyttats till familjehemsföräldrarna, men socialtjänsten ska erbjuda de särskilt förordnade vårdnadshavarna fortsatt råd och stöd om de begär det. Särskilt förordnade vårdnadshavare är inte försörjningspliktiga gentemot barnet, som inte heller har arvsrätt. Placeringskommunen kan erbjuda fortsatt skälig ersättning för barnets omkostnader till de särskilt förordnade vårdnadshavarna. Om behov av stöd till barnet uppstår vid en senare tidpunkt efter att familjehemsplaceringen har upphört, ska hjälp och stöd sökas i den kommun eller stadsdelsnämnd där barnet och de särskilt förordnade vårdnadshavarna är folkbokförda.

I Stockholms stad är familjehemsvården på stadsdelsnämnderna organiserad i egna arbetsgrupper. Arbetet med barn som är placerade i jourhem bedrivs oftast i barn- och ungdomsenheternas utredningsgrupper. Efter 2015, då det kom många ensamkommande barn till Stockholm, har arbetet med jour- och familjehemsplacerade ensamkommande barn varit olika organiserat i stadsdelsnämnderna. En del nämnder har haft arbetsgrupper som skött all handläggning för de ensamkommande barnen, från utredning av barnets behov av skydd eller stöd med eventuell jourhemsplacering under utredningstiden, till fortsatt placering i familjehem, på HVB eller i stödboende. I andra stadsdelsnämnder har arbetet varit organiserat på annat sätt, exempelvis genom att arbetsgruppen för de ensamkommande barnen ansvarade för både utredningen av barnets behov och placering i jourhem, HVB eller stödboende men att ansvaret för barnets placering, om hen skulle placeras i familjehem, helt eller delvis övergick till familjevårdsgruppen. Med anledning av minskningen av antalet ensamkommande har de arbetsgrupper som endast arbetar med ensamkommande barn minskat i antal. Dessa barn och unga har då kommit att handläggas inom stadsdelsförvaltningarnas utrednings- och familjevårdsgrupper.

Under den senaste 10-årsperioden har barn och unga i familjehem, exklusive de ensamkommande barnen, minskat något. Under åren 2009 – 2014 låg antalet barn i familjehem stabilt mellan 800 och 900. År 2015 minskade antalet med cirka 27 procent till ungefär 600 barn. Före 2015 redovisades ensamkommande barn i familjehem tillsammans med övriga familjehemsplacerade barn. I och med den stora ökningen av ensamkommande barn under 2015 började dessa redovisas separat, vilket kan vara en förklaring till minskningen av antalet familjehemsplacerade barn under 2015. År 2016 var 663 Stockholmsbarn placerade i familjehem. Därefter har antalet placeringar minskat med drygt 100 personer till 553 barn och unga för 2019. Dessa siffror inkluderar inte ensamkommande barn vilka till antalet var 227 placerade i familjehem under 2019.

Tabell 4:12 Antal nya familjehemsplaceringar under 2019.

Nyplaceringar totalt	Därav flickor	Därav pojkar	Därav 0–6 år	Därav 7–12 år	Därav 13–17 år
126	59	67	28	28	70

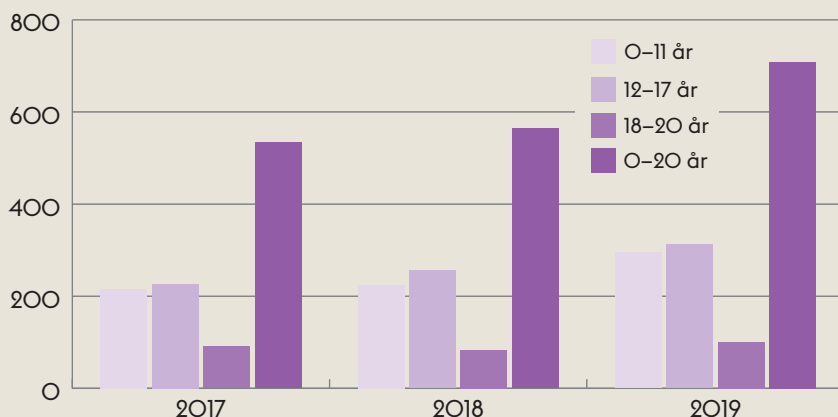
Källa: Sociala System.

Tabellen över det totala antalet nyplacerade barn i åldern 0–17 år under året omfattar också de ensamkommande barnen.

Barn och unga med LVU-beslut

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga handlar om tvångsvård av barn och unga. Vård enligt LVU kan beslutas på grund av missförhållanden i barnets hem (2 § LVU) eller på grund av den unges eget beteende (3 § LVU).

Figur 4:5 Antal barn och unga med LVU-beslut under åren 2017–2019.

Källa: Sociala System.

Totalt hade 708 barn och unga något form av beslut enligt LVU under år 2019. Motsvarande antal var 564 under år 2018. Respektive andel flickor och pojkar med beslut enligt LVU har varit relativt konstant under de senaste åren och uppgått till drygt 40 procent flickor och knappt 60 procent pojkar. År 2019 uppgick andelen flickor till 43 procent och andelen pojkar till 57 procent.

Ansökan om vård på grund av eget beteende är betydligt vanligare för pojkar än för flickor.

Tabell 4:13 Antal beslut enligt LVU och antal unika barn och unga i åldersgruppen 0–20 år.

Beslutsgrund LVU	2019	2018
Ansökan: Miljö (2§)	166	135
Ansökan: Eget beteende (3§)	79	72
Ansökan 2§ + 3§	13	16
Placering (11§)	603	458
Upphörande (21§)	167	122
Inskränkning umgänge (14§)	186	147
Omedelbart omhändertagande (6§)	337	233
Antal unika individer	708	564

Källa: Sociala System.

I tabellen ovan redovisas de vanligaste beslutsgrunderna enligt LVU under åren 2019 och 2018. Av uppgifterna i tabellen kan utläsas att cirka 600 barn och unga någon gång under året var placerade i dygnetruntvård med stöd av LVU. Motsvarande antal under år 2018 var cirka 470. Ökningen av antalet placerade barn och unga som vårdas med stöd av LVU rör framför allt beslut om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU. Ansökan om vård med stöd av LVU med hänvisning till missförhållanden i hemmet är vanligare än ansökan med hänvisning till barnets eller den unges eget beteende.

En jämförelse mellan åren 2019 och 2018 visar att antalet inlämnade ansökningar till förvaltningsrätten avseende vård enligt 2 § LVU fortsätter att öka något. Under år 2019 uppgick antalet ansökningar till 166 och under år 2018 var antalet 135. Antalet ansökningar om vård enligt 3 § LVU är i stort sett oförändrat och antalet var 79 under år 2019 respektive 72 under år 2018. Antalet ansökningar om vård som grundar sig på både 2 och 3 §§ LVU ligger också i stort sett på samma nivå under år 2019 som för år 2018. Antalet ansökningar om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU har fortsatt att öka i antal mellan åren och uppgick till 337 år 2019 respektive 233 år 2018. Gruppens andel av befolkningen i åldersgruppen 0 år till och med 20 år har under de senaste fem åren legat mellan 0,25 och 0,27, men ökade under år 2019 till 0,33 procent.

Ansökan om vård på grund av missförhållanden i hemmet gjordes under år 2019 i samma utsträckning för flickor (83) som för pojkar (83). Motsvarande antal för år 2018 var 73 flickor och 62 pojkar. Ansökan om vård på grund av eget beteende var betydligt vanligare för pojkar (57) än för flickor (22). Motsvarande antal under år 2018 var 14 flickor och 58 pojkar. Ansökan om vård på grund av eget beteende gjordes främst för pojkar i de äldre åldersgrupperna, från 15 år upp till 20 år. Av totalt 57 ansökningar avsåg 53 stycken pojkar.

Ansökningar om omedelbart omhändertagande var vanligare för pojkar (182) än för flickor (155). Inom åldersgruppen 15–17 år gjordes flest ansökningar om omedelbart omhändertagande (85 ansökningar) och minst antal ansökningar gjordes inom åldersgruppen 18–20 år (15 ansökningar).

Unga lagöverträdare

I förhållande till andel av den straffmyndiga befolkningen, är unga i åldern 15–20 år överrepresenterade i statistik kring personer misstänkta för brott. Lagföringsbeslut mot unga 15–20 år utgör 20 procent av samtliga lagföringsbeslut, trots att denna åldersgrupp endast utgör åtta procent av den straffbara befolkningen. Det innebär att antalet lagföringsbeslut i relation till medelfolkmängden är större i de yngre åldersgrupperna 15–17 år och 18–20 år än i de äldre åldersgrupperna.³

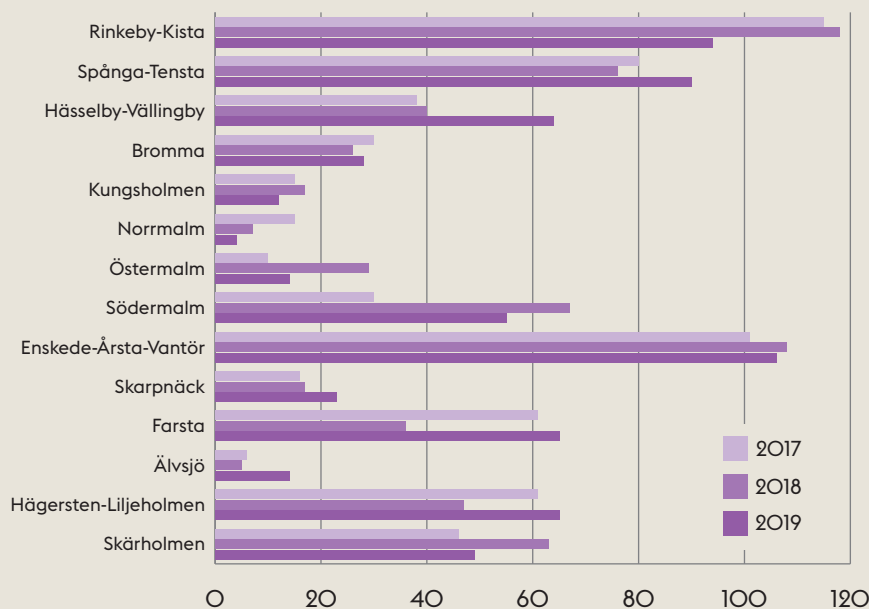
³ Kriminalstatistik 2017 Personer lagförda för brott, slutlig statistik.
https://bra.se/download/18.c4ecee2162e20d258c246fc/1527751812077/Sammanfattning_lagforda_2017.pdf.

Inom staden pågår sedan flera år ett utvecklingsarbete gällande arbetet med unga lagöverträdare. Målet är att få till en långsiktighet och att arbetet ska bygga på evidensbaserad praktik. Utgångspunkten för olika insatser ska vara den kunskap som i forskning och praktik visat sig mest framgångsrik för att förebygga återfall i kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende. Under år 2019 hade socialförvaltningen i uppdrag att arbeta fram en strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna ska dras in i kriminalitet. I september 2019 beslutade socialnämnden att godkänna förslaget till strategin och ärendet överlämnades till kommunstyrelsen för fortsatt beredning.

År 2018 och in på år 2019 gjorde staden en stadsövergripande satsning på utbildning för stadens medarbetare som arbetar med målgruppen unga lagöverträdare. En utbildning arbetades fram mellan kompetenscenter barn och unga och Framtid Stockholm. Närmare 140 medarbetare fick möjlighet att genomgå utbildningen som handlade om socialnämndens yttranden gällande unga lagöverträdare. Under samma tidsperiod satsade staden också på utbildning i SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth), som är ett beslutsstöd för att bedöma risken för återfall i våldsbrott eller annan allvarlig kriminalitet. Drygt 90 medarbetare genomgick utbildningen. Därtill genomfördes en uppdragsutbildning genom Ersta-Sköndal-Bräcke Högskola för 120 medarbetare i staden i ADAD (Adolescent Drug Abuse Diagnosis), som är en bedömningsmetod i arbetet med unga missbrukare och unga med social problematik.

För tredje året i rad redovisas i och med årets socialtjänstrapport antalet beslut om att avge yttranden enligt 11 § lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL). Det är polis, åklagare eller Tingsrätt som kan besluta om att inhämta yttrande från socialnämnden för unga som inte har fyllt 18 år. De senaste sju åren har antalet beslut varierat mellan drygt 500 beslut till drygt 700 beslut. Under år 2019 lämnade staden 683 stycken yttranden enligt 11 § LUL.

Figur 4:6 Beslut om att avge yttrande enligt LUL, antal beslut per år och stadsdelsområde.

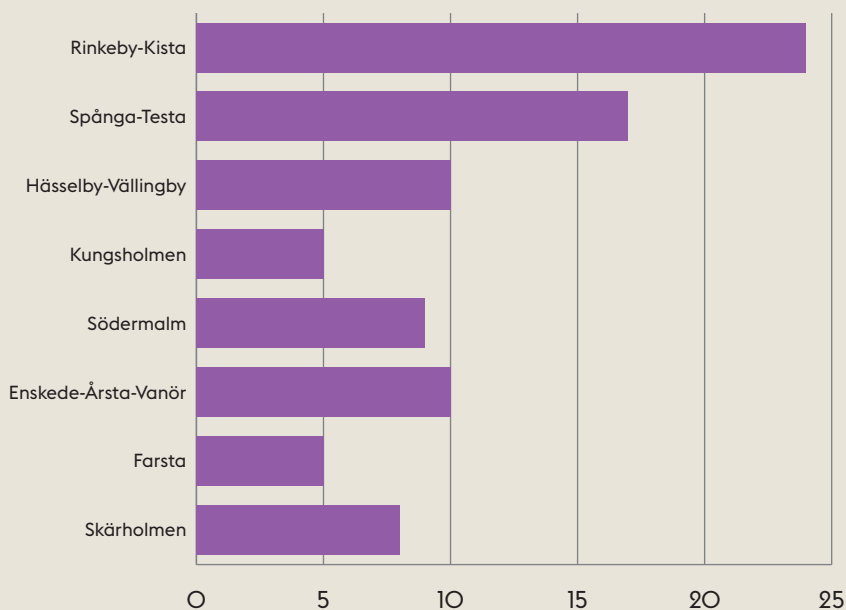
Källa: Sociala System.

Det är färre beslut om att lämna LUL-yttrande i innerstaden än i ytterstaden.

Likt tidigare år har stadsdelsnämnderna i innerstaden avsevärt färre antal beslut om LUL-yttranden jämfört med stadsdelsnämnder i ytterstaden. Stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta lämnade tillsammans ifrån sig 290 yttranden enligt 11 § LUL jämfört med Kungsholmen, Norrmalm och Östermalm som tillsammans lämnade ifrån sig 30 yttranden. En sannolik förklaring till det är att i socioekonomiskt utsatta områden är ungdomsbrottsligheten högre, då dessa unga har högre andel kända riskfaktorer både historiskt, individuellt och kontextuellt samt frånvaro av skyddsfaktorer. Pojkarna står för 86 procent av de begärda LUL-yttrandena.

Figur 4:7 Antal inskrivningar på SiS särskilda ungdomshem enligt LVU.

Källa: SiS.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd har flest antal unga inskrivna enligt LVU på SiS särskilda ungdomshem.

Den dominerande trenden under de senaste åren avseende antalet årligen genomförda LVU-placeringar av Stockholmsungdomar på något av Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem på grund av beteendeproblem (missbruk, kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende) har varierat mellan 103 och 62 inskrivningar. År 2010–2012 minskade antalet inskrivningar för att sedan öka från år 2012 till 2015. Därefter skedde en minskning mellan åren 2015–2017. Den lägsta noteringen på 62 inskrivningar gjordes år 2017. År 2019 stod Stockholms stad för 102 inskrivningar på SiS särskilda ungdomshem. Motsvarande siffror är 83 inskrivningar från Göteborgs stad och 50 inskrivningar från Malmö stad.

SiS har på senare år arbetat intensivt med att öka antalet platser inom sina särskilda ungdomshem för att svara upp mot behovet och möta efterfrågan från socialtjänsten. I dagsläget är det kö till behandlingsplatserna men ingen kö till akutplatser inom SiS ungdomsvård.

Socialförvaltningen deltog under år 2018 i förberedelserna inför en försöksverksamhet inom SiS gällande gemensam målgruppsbedömning. Försöksverksamheten innebar att det under de första 14 dagarna av akutplaceringen genomfördes en strukturerad risk- och behovsbedömning av ett tvärprofessionellt team som utmynnade i en rekommendation om fortsatt vårdbehov. Försöksverksamheten genomfördes på sex utvalda särskilda ungdomshem och pågick under det första halvåret år 2019. Under projekttiden ingick 89 unga från hela landet varav 12 unga kom från Stockholms län och 4 unga från Stockholms stad. Många av de unga kände sig hörda och uppskattade det ökade fokus som SiS och socialtjänsten gav dem. Såväl socialsekreterare som bedömningsteamerna inom SiS var gällande de flesta ärenden positiva till hur samarbetet mellan SiS och socialtjänsten fungerade under pilotprojektet och menade även att samverkan på många sätt stärktes jämfört med hur det var tidigare.

Många av de unga kände sig hörda och uppskattade det ökade fokus som SiS och socialtjänsten gav dem.

Unga som begår mycket allvarliga brott när de är i åldern 15 till 17 år blir oftast dömda till sluten ungdomsvård i stället för fängelse. Det är ett tidsbestämt straff som den unge avtjänar på speciella avdelningar på SiS särskilda ungdomshem, enligt lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU). Antalet unga från Stockholms stad som har dömts till påföljden sluten ungdomsvård har pendlat mellan som lägst sex stycken och som högst 20 stycken per år de senaste tio åren. Under 2015 ökade antalet till 17 unga för att minska till sex unga under år 2018. År 2019 ökade antalet unga dömda till LSU igen till 17 stycken för Stockholms stad. Motsvarande siffror är åtta dömda ungdomar i Göteborgs stad och åtta dömda i Malmö stad. I Stockholms stad är det Farsta stadsdelsnämnd och Skärholmen stadsdelsnämnd som har flest antal dömda unga till LSU med sex unga tillhörande respektive stadsdelsnämnd. Majoriteten av alla domar har avsett pojkar. Unga som dömts till sluten ungdomsvård har begått allvarliga brott så som rån, grov misshandel, mord, dråp, narkotikabrott och sexualbrott.

Forskning har visat att de unga som döms till sluten ungdomsvård har likartade problem som övriga unga som vårdas inom SiS enligt LVU. Det innebär att oavsett om de unga vårdas enligt LVU eller är dömda till sluten ungdomsvård, behöver de sannolikt behandlingsinsatser för missbruk, kriminalitet, relations- och/eller skolproblem.

Ungdomstjänst

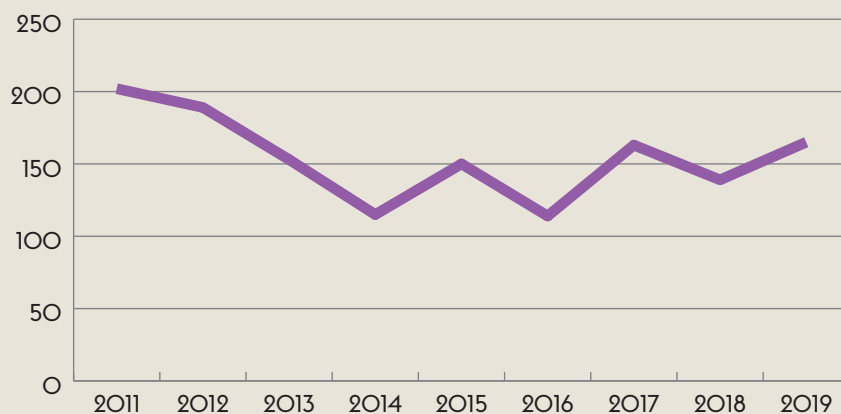
Påföljden ungdomstjänst är en fristående påföljd för unga lagöverträdare och en obligatorisk uppgift för kommunerna att administrera. Stockholms ungdomstjänst är den enhet inom socialförvaltningen som i sitt uppdrag har att verkställa alla Stockholms stads domar om ungdomstjänst. Ungdomstjänsten är tänkt som ett påföljdsalternativ framför allt för unga som begått brott men saknar eller har ett begränsat vårdbehov. De unga som har ett större vårdbehov bör i stället dömas till påföljden ungdomsvård (sociala vårdinsatser).

Antalet domar med ungdomstjänst innan år 2007, då en lagändring trädde i kraft som innebar att ungdomstjänst blev en fristående påföljd, uppgick till mellan 50 och 70 domar per år avseende unga boende i Stockholms stad. Från år 2007 fram till år 2010 ökade antalet domar. Efter en minskning av antalet domar med ungdomstjänst mellan åren 2011 och 2016 med undantag för år 2015 ökar antalet domar år 2017. År 2018 minskade antalet domar till 139 för att 2019 öka till 165 domar.

Antalet domar med ungdomstjänst har ökat med 26 stycken från föregående år till totalt 165 stycken för år 2019.

Figur 4:8 Antal domar om ungdomstjänst vid Stockholms ungdomstjänst 2011–2019.

Källa: Stockholms ungdomstjänst.

Medelåldern för de unga som är inskrivna vid Stockholms ungdomstjänst är drygt 17 år.

Pojkarna utgör en majoritet av de unga som döms till ungdomstjänst och andelen var 78 procent under 2019, vilket är en minskning med 10 procentenheter från 2018. Medelåldern för de unga som är inskrivna vid Stockholms ungdomstjänst är drygt 17 år. Ungdomstjänst ska huvudsakligen bestå av oavlönat arbete. Stockholms ungdomstjänst har kontakt med olika verksamheter som regelbundet används som praktikplatser. Verksamheterna finns både inom offentlig förvaltning, privata företag och ideella föreningar och finns i alla delar av Stockholms stad. En dom till ungdomstjänst kan som lägst vara 20 och som högst 150 timmar. När det gäller de unga i Stockholm är det en stor variation i antalet utdömda timmar. Flertalet av de unga har dömts till relativt korta straff, mellan 20 och 40 timmar.

Intentionerna i lagstiftningen är att ungdomstjänst framförallt ska utgöra en pedagogisk gränssättning för unga som saknar vårdbehov. Uppföljning av ungdomstjänst har visat att påföljden genom sin tydlighet kan anses vara en meningsfull påföljd för unga som har begått ett brott, men som saknar vårdbehov.

Den vanligaste brottstypen för pojkar som dömts till ungdomstjänst år 2019 var kategorin annat som består av flera brottskategorier⁴. Den enskilda brottskategorin som är vanligast bland pojkarna är rån vilken är nästan lika stor som brottskategorin annat. För flickorna är brottskategorierna misshandel och stöld de vanligaste och de är lika stora.

SKKP genom Framtid Stockholm

Framtid Stockholm kan erbjuda insatsen SKKP antingen på frivillig basis eller om den unge dömts till insatsen i form av särskild ungdomsvård. Under år 2019 var det 74 inskrivningar varav 88 procent var pojkar och 12 procent var flickor. Det var 42 pojkar som var dömda till insatsen och 23 pojkar som genomförde den på frivillig basis. Motsvarande siffror för flickorna var sex respektive tre. Medelåldern för pojkarna var nästan 17 år och för flickorna drygt 16 år.

⁴ Brottskategorin annat innehåller till exempel grovt rattfylleri, vapenbrott, våldsamt upplöpp, barnpornografibrott m.fl.

Ensamkommande barn och unga som söker asyl

Den 1 juli 2006 fick kommunerna ansvaret för mottagande och tillhandahållande av boenden för gruppen ensamkommande barn (barn som vistas i Sverige utan sina vårdnadshavare) som sökt asyl i Sverige.

Stockholm stad är en så kallad *anvisningskommun*. För att ha beredskap för att kunna ta emot barn efter anvisning från Migrationsverket, hade Stockholms stad fram till 2016 överenskommelser om ett antal boendeplatser för asylsökande ensamkommande barn och för ensamkommande barn och unga som beviljats uppehållstillstånd. Från och med den 1 april 2016 ändrades anvisningsmodellen. Den nu gällande anvisningsmodellen innebär att varje kommun tilldelas en andel (vilken anges i promille). Andelen bygger sammanfattningsvis på variablerna; folkmängd, tidigare mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt hur länge personerna varit inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem. Anvisning sker till den kommun som för tillfället har lägst måluppfyllelse av sin andel. Andelarna räknas om årligen och de justerade andelarna börjar gälla 1 mars varje år. Hittills har andelarna förändrats när Migrationsverkets prognoser för mottagandet har ändrats.

Ensamkommande barn som har för avsikt att söka asyl i Sverige, ger sig ibland till känna hos socialtjänsten, polisen eller hos någon ideell organisation, *innan* de är kända av Migrationsverket. För dessa barn utgör staden en *ankomstkommun* vilket innebär att staden tillhandahåller ett tillfälligt boende i avvaktan på att Migrationsverket anvisar en kommun som ansvarig för att ordna barnets boende.

Nya bestämmelser som trätt i kraft under 2019

Under året har riksdagen fattat beslut om att förlänga lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjlighet till uppehållstillstånd i Sverige. Några nya bestämmelser har införts kring statslösa flyktingars möjligheter att få uppehållstillstånd och möjligheter för alternativt skyddsbehövande till familjeåterförening. Förlängningen av lagen ska gälla till och med 19 juli 2021.

Under de senaste fem åren har flera nya bestämmelser trätt ikraft som har inneburit en viss osäkerhet i handläggningen av ärenden gällande de ensamkommande barn och unga som staden har tagit emot. Sveriges kommuner och regioner (SKR) har varit ett viktigt stöd i arbetet med att förstå regelverket och med att tydliggöra konsekvenserna för kommunerna av de förändrade regelverken.

Det nya ersättningssystemet från Migrationsverket som infördes år 2017 och minskningen av nytillkomna asylsökande ensamkommande barn har inneburit en omfattande omställning av boenden i stadens egen regi för målgruppen. Antalet boendeplatser i egen regi uppgick i november 2019 till 36 HVB-platser och 40 platser i lägenhetsboende.

Antal ensamkommande barn har förändrats över tid

Antalet ensamkommande barn som kommer till Sverige och söker asyl ökade stadigt under flera år efter det att kommunerna fick ansvaret för mottagandet 2006. Under sommaren och hösten 2015 ökade antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige mycket kraftigt. Totalt sökte 35 369 ensamkommande barn asyl i Sverige under år 2015. Av dessa var 2 847 flickor, vilket motsvarar cirka åtta procent.

Med anledning av det stora antalet flyktingar som sökte sig till Sverige infördes mer restriktiva bestämmelser under år 2016 genom lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd. Under år 2016 minskade antalet flyktingar som sökte sig till Sverige och totalt ansökte 2 199 ensamkommande barn om asyl i Sverige, varav ca 20 procent var flickor. Minskningen fortsatte under år 2017 (1 334 varav cirka 22 procent flickor) och under 2018 då motsvarande antal var 944 varav 249 flickor (26 procent). Antalet ensamkommande barn som ansökte om asyl under år 2019 var 902 och flickorna utgjorde 28 procent.

Andelen flickor av de nytillkomna asylsökande ensamkommande barnen ökar.

Åldersmässigt var majoriteten av de ensamkommande barn som söket asyl i Sverige under år 2019 i åldern 13–17 år och de flesta var pojkar. Men andelen flickor har under de senaste åren ökat stadigt. Skälet till att andelen flickor ökar i förhållande till det totala antalet ensamkommande barn som söker sig till Sverige kan vara att ensamkommande barn från Syrien och Somalia i större utsträckning är flickor och att barn från dessa länder har ökat. Det är vanligare att flickorna är yngre och oftare har en anknytning i Sverige genom anhöriga som är bosatta här. Under år 2018 utgjorde anknytningssanvisningarna för flickor cirka 82 procent av alla anvisade flickor och för pojkar var andelen cirka 56 procent av det totala antalet anvisade pojkar. Tyvärr saknas motsvarande statistik för år 2019.

Under år 2019 kom de flesta ensamkommande barnen från Syrien, Marocko, Somalia och Afghanistan. Handläggningstiden hos Migrationsverket är fortfarande lång. För de beslut som fattades under år 2019 för ensamkommande barn var till exempel handläggningstiden för barn från Afghanistan i genomsnitt 263 dagar. För barn från Marocko var motsvarande tid 143 dagar.

Nytillkomna ensamkommande barn och unga som mottagits i Stockholms stad

Stockholms stad har under åren fått ta ett tillfälligt ansvar för ett stort antal ensamkommande barn som gett sig till känna i staden och som har för avsikt att söka asyl i Sverige. Merparten av dessa barn anvisar Migrationsverket sedan vidare till en annan kommun i Sverige som ansvarar för barnets boende och behov av skydd och stöd. Under 2018 tog Stockholms stad emot 53 barn som tillhörde denna målgrupp. För år 2019 uppgick antalet barn i denna målgrupp till 68.

Tabell 4:14 Antal årligen nytillkomna asylsökande ensamkommande barn per år.

År	Ankomst	Anvisade
2006 (juni)		60
2007		109
2008		106
2009		150
2010	26	124
2011	106	99
2012	132	183
2013	181	163
2014	224	316
2015	5 377	2 143
2016	92	146
2017	148	117
2018	53	85
2019	68	88

Källa: Stockholms socialjour och Migrationsverket.

Många ensamkommande barn anvisas som kvotflyktingar.

Stockholms stad anvisades som ansvarig kommun för 88 asylsökande ensamkommande barn under år 2019, vilket innebär en liten ökning i jämförelse med år 2018. Av de 88 asylsökande barnen var 18 flickor, vilket motsvarar 20 procent. Under året har staden även tagit emot 35 (varav 1 flicka) ensamkommande barn som anvisats som kvotflyktingar. Staden har inte tidigare tagit emot så många ensamkommande barn som anvisats som kvotflyktingar. Detta har lett till nya utmaningar för stadsdelsförvaltningarna bland annat kring att så snabbt som möjligt tillse att barnen får en ställföreträdande vårdnadshavare.

Tabell 4:15 Antal aktuella ensamkommande barn och unga under år 2019 uppdelat på kön och åldersgrupper.

Åldersgrupp	Flickor	Pojkar	Alla
0–14 år	15	64	79
15–17 år	41	185	226
18–20 år	91	681	772
Vuxen	6	37	43
Totalt	153	967	1 120

Källa: Sociala System.

Antalet aktuella ensamkommande barn och unga under år 2019 var 1 120 varav 14 procent var flickor.

Placeringsformer för ensamkommande barn och unga

Majoriteten av de placeringar som gjordes under år 2019 gjordes hos privata utförare. De vanligaste placeringsformerna under tiden för asylprövningen under år 2019 var jourhem följt av placering i HVB. För barn och unga som fått uppehållstillstånd (tillfälligt eller permanent TUT/PUT) var stödboende och familjehem de vanligaste placeringsformerna. Under år 2019 var jourhem den vanligaste placeringsformen under asylden för både flickor och pojkar och efter beslut om uppehållstillstånd var stödboende den vanligaste placeringsformen för både flickor och pojkar.

I jämförelse mellan åren 2017 och 2018 har antalet individer per placeringsform fortsatt minska under 2019. Den stora minskningen beror både på att antalet nytillkomna barn har varit färre än tidigare år och att ett stort antal unga har avslutats inom socialtjänsten.

Tabell 4:16 Antal ensamkommande barn och unga per placeringsform.

Placeringsformer	2019		2018		2017	
	Asyl	TUT/PUT	Asyl	TUT/PUT	Asyl	TUT/PUT
Jourhem	122	114	384	285	1 053	555
Familjehem	60	185	173	245	303	201
Stödboende	19	642	66	815	174	648
HVB	89	73	212	163	551	314
SiS ungdomshem	10	6	18	11	19	5

Källa: Sociala System.

Ensamkommande barn och unga är en utsatt grupp

De mottagna ensamkommande barnen bedöms ha behov av stöd under flera år framöver. Ungdomstiden sträcker sig ofta förbi myndighetsåldern och ungdomarna behöver i de flesta fall bo kvar i ett tryggt boende med ekonomiskt och personligt stöd, även efter att de har fyllt 18 år. Ungdomarna behöver både psykosocialt stöd i vardagen och stöd kopplat till skola och utbildning. Under 2019 har ett stort antal ensamkommande unga påbörjat en utslussning till eget boende. Ensamkommande unga utgör idag en dominerande grupp av boende hos Stiftelsen Hotellhem i Stockholm (SHIS). Erfarenheter har dock visat att målgruppen i de flesta fall har behov av ett fortsatt socialt stöd i varierande omfattning för att klara av ett självständigt liv.

En fortsatt komplikation i mottagandet av ensamkommande barn är Migrationsverkets handläggningstider, som innebär att barnen/de unga kan få vänta lång tid innan beslut fattas i deras asylärenden. Oklarhet kring ålder kan också leda till att handläggningstiderna förlängs. Under de senaste åren har många barn hunna fylla 18 år och därmed blivit myndiga under handläggningstiden, vilket inneburit att villkoren för deras asylansökan förändras. Under året har en fortsatt rapportering skett om en ökad psykisk ohälsa hos målgruppen. Med anledning av detta har insatser som riktar sig till målgruppen fortsatt under året med stöd av statliga medel kring psykisk hälsa.

Idéburet offentligt partnerskap (IOP)

Socialnämnden gav i augusti 2017 socialförvaltningen i uppdrag, att teckna ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) med fyra idéburna organisationer (Rädda Barnen, Svenska Röda korset, Stockholms Stadsmission och Barnrättsbyrån) om verksamhet för ensamkommande barn och unga som helt eller delvis står, eller riskerar att hamna, utanför samhällets insatser. Socialnämnden beslutade den 18 juni 2019 att förlänga partnerskapet. Förlängningen avser perioden 1 september 2019 till och med 31 augusti 2020, med möjlighet till förlängning ytterligare ett år.

Partnerskapet omfattar samarbete med organisationer och föreningar som driver projekt och verksamheter som riktar sig till barn och ungdomar, nyanlända, ensamkommande barn och ungdomar, papperslösa samt personer med osäkra boendeförhållanden. Gemensamt har de idéburna verksamheterna mött 525 individer varav Stockholms Stadsmissionens verksamhet, Baba, och Barnrättsbyrån kan visa på att 100 individer har fått en mer långsiktig lösning på sin situation. Målgruppen har vänt sig till verksamheterna med frågor kring grundläggande rättigheter såsom mat och tak över huvudet, stöd i kontakt med socialtjänsten, rådgivning och stöd gällande migrationsfrågor; till exempel asylprocess, gymnasielagen, familjeåterförening, återvändande eller verkställighets hinder samt frågor om utbildning, brottsutsatthet och fysisk och psykisk hälsa. Via Röda Korsets vårdförmedling har ett 70-tal ungdomar fått sjuksköterskekonversationer eller hjälp med information om och hänvisning till rätt vårdnivå i den offentliga vården. Vid tre tillfällen har stödinsatser anordnats för hjälp vid förlängningsansökningar om tillfälligt uppehållstillstånd med anledning av gymnasiestudier.

Partnerskapet inom IOP har genom sitt samarbete kunnat identifiera nya tendenser inom målgrupper som exempelvis ökad skuldsättning.

En oro finns kring gruppens totala utsatthet avseende kriminalitet, drogmissbruk och risk för exploatering. Med anledning av oron har en enkätstudie genomförts under året där cirka 40 procent av ungdomarna som svarat på enkäten, uppgett sig ha gjort saker hen inte ville för att få boende eller pengar. Resultatet är ett tecken på att ensamkommande barn och unga som helt eller delvis står, eller riskerar att hamna, utanför samhällets insatser utsätts för exploatering.

Familjerätten

En stor del av familjerättens ärenden inkommer som en begäran om upplysning, samarbetsamtal eller utredning från tingsrätten rörande vårdnad, boende eller umgänge. Familjerätten erbjuder även frivilliga samarbetsamtal till föräldrar som ska eller har separerat, eller som inte har levt tillsammans och som vill ha stöd i att komma överens när det gäller frågor om vårdnad, boende, umgänge och barnets försörjning. I familjerättens uppgifter ingår också att göra adoptionsutredningar, yttra sig i namnfrågor till domstol och i passfrågor till Polismyndigheten samt att bekräfta faderskap och föräldraskap och utreda faderskap och föräldraskap där detta krävs.

Området regleras bland annat av:

- lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter¹
- lag (2012:318) om 1996 års Haagkonvention
- föräldrabalken (1949:381), FB
- socialtjänstlagen (2001:453), SoL
- lag (1984:1140) om insemination
- lag (1985:367) om internationella faderskapsfrågor
- lag (1988:711) om befruktning utanför kroppen
- lag (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap
- lag (1997:192) om internationell adoptionsförmedling

Målgruppsbeskrivning

Socialnämnden (i Stockholm avser detta de 14 stadsdelsnämnderna) ansvarar för att på uppdrag av tingsrätten erbjuda samarbetsamtal och utredningar rörande vårdnad, boende och umgänge. Socialnämnden ansvarar också för adoptionsutredningar samt att utreda faderskap och föräldraskap. Målgruppen som avses i kapitlet är barn och unga i åldern 0–18 år och deras föräldrar samt vuxna som önskar adoptera barn.

Stadsdelsnämnderna erbjuder även via familjerätten frivilliga samarbetsamtal.

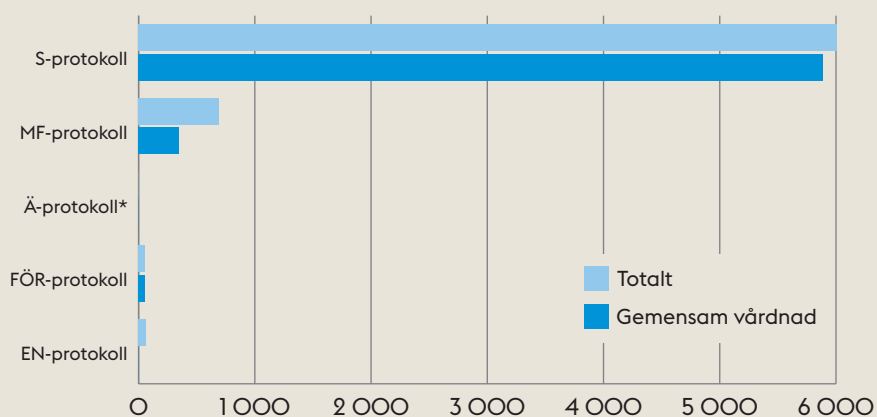
Utredning inom familjerätten

Faderskap och föräldraskap

Om en ogift kvinna föder ett barn ska det fastställas vem som är den andra föräldern. Det gäller också när två kvinnor får barn tillsammans. När faderskapet/föräldraskapet är fastställt, antingen via bekräftelse vid familjerätten eller via dom i domstol, har barnet samma rättsliga status som barn till gifta föräldrar.

¹ Barnkonventionen blev lag först den 1 januari 2020 och var alltså inte en lag som reglerade familjerättens område 2019.

Figur 5:1 Antal barn för vilka faderskap/föräldraskap fastställts genom bekräffelse 2019.

Källa: Sociala System.

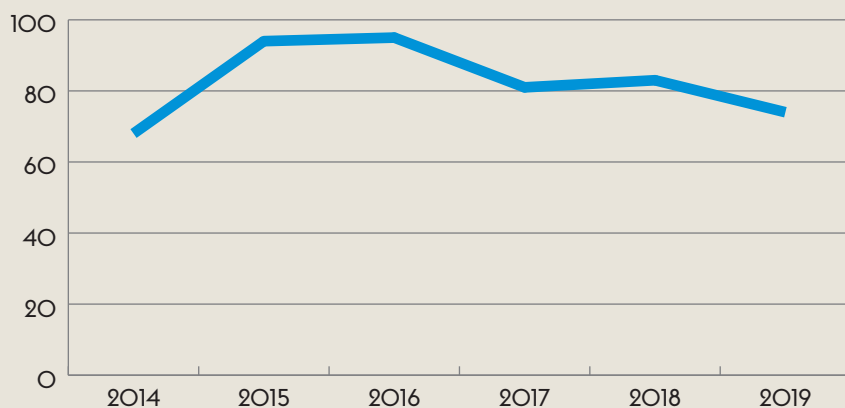
* Inga uppgifter finns rörande Ä-protokoll då dessa inte registreras i sociala system.

Blanketterna för utredningar om faderskap och föräldraskap ingår som bilagor i Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds (MFoF) författningar om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap och föräldraskap.

- FÖR-protokoll används om ett barn har kommit till genom en assisterad befruktning enligt lag (2006:351) om genetisk integritet med samtycke från den kvinna som var moderns maka, registrerade partner eller sambo vid befruktningstillfället.
- Ä-protokoll används om faderskapspresumtionen för mannen i äktenskapet ifrågasätts.
- MF-protokoll används om parterna inte är sambor, eller om de är sambor och omständigheter kommit fram som ifrågasätter faderskapet.
- S-protokoll används om parterna är sambor och övertygade om att barnet är deras gemensamma eller kommit till genom en assisterad befruktning och inga omständigheter har kommit fram som ifrågasätter faderskapet.
- EN-protokoll används om ett barn kommit till genom assisterad befruktning om modern vid behandlingen var en ensamstående kvinna.

Talerätt i mål om fastställande av faderskap och i mål om hävande av faderskapspresumtionen

Barnet har möjlighet att väcka talan om fastställande av faderskap. Det omyndiga barnet har dock alltid modern eller socialnämnden som ställföreträdare i dessa mål. Barnets talan kan föras av modern om hon är vårdnadshavare. Barnet har också rätt att väcka talan om att häva faderskapspresumtionen. En man som anser sig vara ett barns far har ingen rätt att väcka talan om fastställande av faderskapet. I de fall då socialnämnden är skyldig att utreda och om möjligt fastställa faderskapet för ett barn för nämnden barnets talan. När modern till ett barn är gift förutsätts maken vara far till barnet, så kallad faderskapspresumtion. Om så inte är fallet kan faderskapet hävas genom dom. Det är möjligt att i en och samma rättegång pröva frågan om att häva makens faderskap och att fastställa en annan man som barnets far. En situation som förekommer inom familjerätten idag är att modern är gift i sitt ursprungsland och får barn med en annan man i Sverige. Faderskapspresumtionen har till följd att maken i ursprungslandet juridiskt anses vara barnets far, varför det faderskapet måste hävas, för att barnets biologiske far ska kunna registreras som barnets far.

Figur 5:2 Antal barn för vilka faderskap/föräldraskap fastställts genom dom.

Källa: Sociala System.

74

barn fick faderskapet
fastställt genom dom
under 2019.

Adoption

Beslut om adoption fattas av domstol och innebär att barnet anses som adoptantens barn och inte som barn till sina biologiska föräldrar. Ett krav är att inga andra intressen får gå före barnets bästa när beslut om adoption fattas. En adoption går inte att häva. I Sverige har kommunerna ansvar för att utreda dem som önskar adoptera. Ett annat ansvar är att erbjuda obligatorisk föräldrautbildning. Detta gäller såväl nationella som internationella adoptioner.

Internationella adoptioner

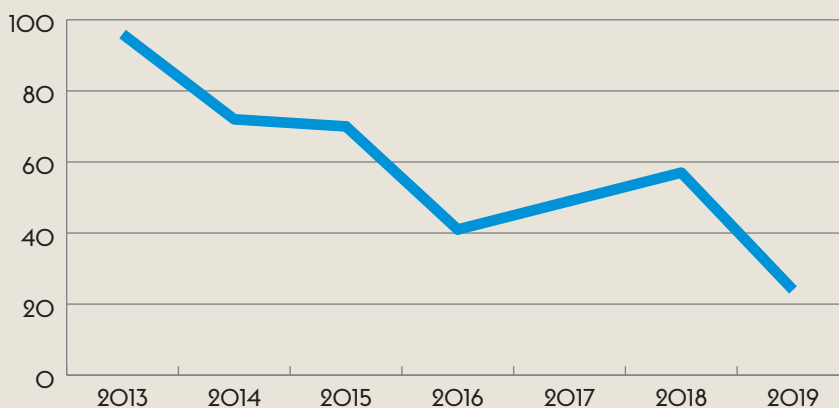
Vid internationella adoptioner förmedlas kontakt med givarlandet genom en av MFoF auktoriserade adoptionsorganisationer. Den som vill adoptera ett barn med hemvist utomlands måste ha socialnämndens medgivande innan barnet lämnar sitt hemvistland. Innan ett medgivande ges ska socialnämnden utreda och bedöma om den som vill adoptera ett barn har tillräckliga kunskaper och insikter om adopterade barn och om deras behov samt goda förutsättningar för att bli adoptivförälder. MFoF kan i vissa särskilda fall bevilja undantag från huvudregeln om att adoptionen måste göras via en auktoriserad adoptionsorganisation. Man får då tillåtelse att genomföra adoptionen utan att gå genom en adoptionsorganisation i Sverige. En sådan adoption brukar kallas "enskild adoption". Då ska MFoF, innan barnet lämnar ursprungslandet, pröva om förfarandet är godtagbart, det vill säga om det finns särskilda skäl och om förmedlings-sättet är tillförlitligt.

Antalet medgivandeutredningar varierar mycket mellan stadsdelsförvaltningarna och har inget tydligt samband med befolkningsmängden i respektive stadsdel. Däremot finns en viss socioekonomisk koppling då fler ansökningar om att få adoptera görs i mer socioekonomiskt starka områden.

Flest medgivande-utredningar har genomförts på Norrmalm och Södermalm medan det i Farsta, Älvsjö, Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta bara gjorts några enstaka under 2019.

Figur 5:3 Antal medgivandeutredningar 2013–2019.

Källa: Sociala System.

Trenden de senaste åren är att antalet internationella adoptioner minskar och att minskningen har pågått en längre tid. Det gäller inte bara i Stockholms stad utan i hela landet och är inte heller unikt för Sverige. Om man går tillbaka tio år i tiden är minskningen 66 procent totalt i landet. Det finns flera anledningar till detta, den ökande välfärden i världen är en av dem. Färre barn är i behov av en ny familj utomlands. På många håll har kunskapen om och tillgången till preventivmedel ökat samtidigt som det har blivit mer accepterat att vara ensamstående mamma. I de fall barn ändå behöver en ny familj har länderna blivit bättre på att hitta lösningar inom det egna landet. Det är också tänkbart att andra vägar till föräldraskap, till exempel assisterad befruktning, har bidragit till att behovet av adoption har minskat.

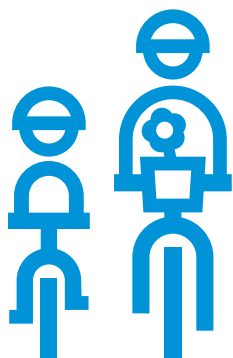
Nationella adoptioner

Det finns olika situationer där nationell adoption är aktuellt:

- Styvbarnsadoption: Ärenden där den ena maken/sambon önskar adoptera den andre makens/sambons barn.
- Adoption av familjehemsplacerat barn: Familjehemsföräldrarna önskar adoptera ett barn som är stadigvarande placerat hos dem.
- Adoption av barn födda i Sverige som lämnats till adoption efter önskemål från vårdnadshavaren/vårdnadshavarna.

Medan antalet internationella adoptioner har minskat så har antalet nationella adoptioner kopplat till surrogatarrangemang och assisterad befruktning utomlands ökat (ingår i siffrorna för styvbarnsadoptioner). Totalt genomfördes i Stockholms stad 62 nationella adoptioner under 2019 och samtliga var styvbarnsadoptioner.

Även siffrorna för yttranden avseende nationella adoptioner visar på en stor variation mellan stadsdelsförvaltningarna och även mellan olika år. Under 2018 förekom totalt 71 barn i Stockholms stad i yttranden rörande nationell adoption jämfört med 62 barn under 2019.

Vårdnad, boende och umgänge

Om det inte är möjligt för föräldrarna att själva, eller med hjälp av frivilliga samarbetsamtal, hitta en lösning efter separation för sitt barns vårdnad, boende eller umgänge, måste domstolen besluta hur barnets framtid ska se ut. I dessa fall gör stadsdelsnämnden på uppdrag av tingsrätten en utredning om vårdnad, boende eller umgänge.

Samarbetssamtal

Samarbetssamtal är strukturerade samtal med föräldrar som ska eller har separerat, eller som inte har levt tillsammans, och som är oeniga om hur de ska lösa frågor om vårdnad, boende eller umgänge för det gemensamma barnet/barnen. Kommunen är skyldig att sörja för att föräldrar erbjuds samarbetssamtal. I Stockholm kan de föräldrar som tar eget initiativ till samarbetssamtal söka hos stadsdelsförvaltningen där barnet är folkbokfört eller hos stadens familjerådgivning. Samarbetssamtal kan också genomföras på uppdrag av domstol i samband med tvist rörande vårdnad, boende och umgänge. Dessa samarbetssamtal ansvarar alltid familjerätten för.

Tabell 5:1 Samarbetssamtal per stadsdel.

Nämnd	2018		2019	
	Antal barn vars föräldrar var aktuella för samarbetsamtal	varav initierade genom tingsrättsbeslut	Antal barn vars föräldrar var aktuella för samarbetsamtal	varav initierade genom tingsrättsbeslut
Rinkeby-Kista	82	18	81	14
Spånga-Tensta	52	0	53	9
Hässelby-Vällingby	165	36	68	27
Bromma	0	13	61	10
Kungsholmen	67	10	92	7
Norrmalm	57	8	52	5
Östermalm	91	9	67	11
Södermalm	157	14	250	7
Enskede-Årsta-Vantör	122	30	275	51
Skarpnäck	82	0	0	0
Farsta	94	0	0	0
Älvsjö	41	*	40	*
Hägersten-Liljeholmen	253	21	214	17
Skärholmen	73	4	37	5
Familjerådgivningen	444	**	650	**
Staden totalt	1 780	163	1 940	163

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

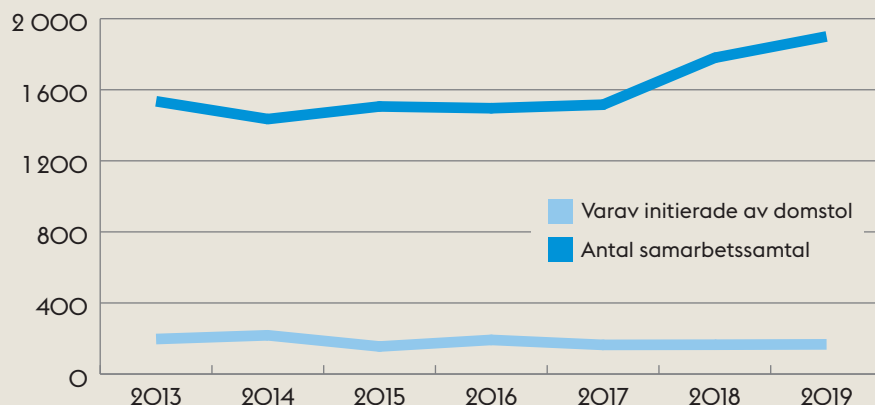
*Antal under 4 redovisas ej.

**Familjerådgivningen utför inte samarbetssamtal på uppdrag av domstol. De sköter endast frivilliga samarbetssamtal.

Staden totalt är justerad för prickade kategorier.

Flera stadsdelsförvaltningar har genomfört extra satsningar och information till föräldrar om frivilliga samarbetsamtal, då det kan förebygga konflikter och leda till att infekterade tvister om vårdnad, boende och umgänge kan undvikas.

Figur 5:4 Samarbetssamtal 2013–2019.

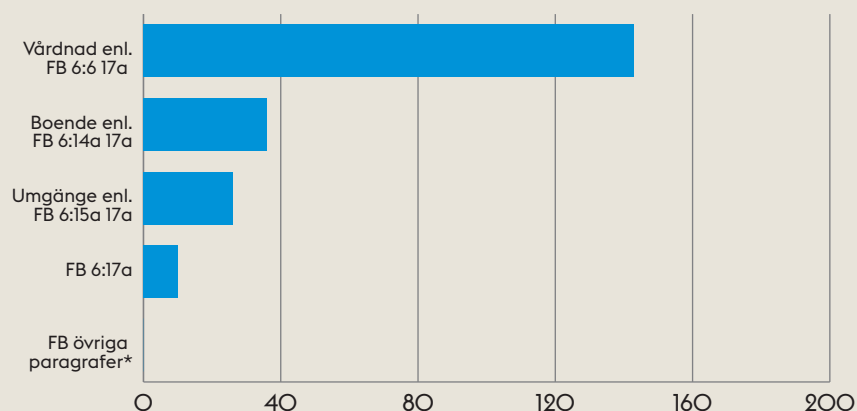

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

Avtal om vårdnad, boende och umgänge

Enligt Föräldrabalken (FB) är socialnämnd (stadsdelsnämnd) skyldig att ge föräldrar hjälp med att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge inklusive fördelningen av eventuella resekostnader vid umgänge med barnet. Ett avtal blir juridiskt bindande och kan precis som en dom verkställas enligt 21 kap. FB. Detta under förutsättning att avtalet är skriftligt, undertecknat av båda föräldrarna och att stadsdelsnämnden prövat att avtalet är förenligt med barnets bästa och godkänt det. Ett sådant avtal kommer ofta till stånd som ett resultat av samarbetsamtalen.

Figur 5:5 Antal avtal om vårdnad, boende och umgänge 2019.

Källa: Sociala System.

* FB övriga paragrafer redovisas inte pga för lågt antal.

Utredningar om vårdnad, boende och umgänge

Om föräldrarna inte kan komma överens utan väljer att gå till tvist om frågor rörande vårdnad, boende och umgänge har domstolen en skyldighet att se till att frågan vid behov utreds innan den avgörs av domstolen. Uppdraget om sådan utredning ställs till stadsdelsnämnden där barnet är folkbokfört. Om den andra föräldern bor i en annan stadsdel eller kommun skrivs det in i uppdraget att samråd ska ske med familjerätten i den stadsdelen eller kommunen.

Tabell 5:2 Utredningar om vårdnad, boende och umgänge 2019.*

Stadsdelsnämnd	Antal barn 2018	Antal barn 2019	Jämförelse mellan 2018 och 2019
Rinkeby-Kista	52	63	11
Spånga-Tensta	31	27	-4
Hässelby-Vällingby	64	51	-13
Bromma	29	37	8
Kungsholmen	28	28	0
Norrmalm	23	15	-8
Östermalm	24	30	6
Södermalm	60	35	-25
Enskede-Årsta-Vantör	49	45	-4
Skarpnäck	21	21	0
Farsta	36	38	2
Älvsjö	**	11	***
Hägersten-Liljeholmen	15	26	11
Skärholmen	31	29	-2
Staden totalt	463	456	-7

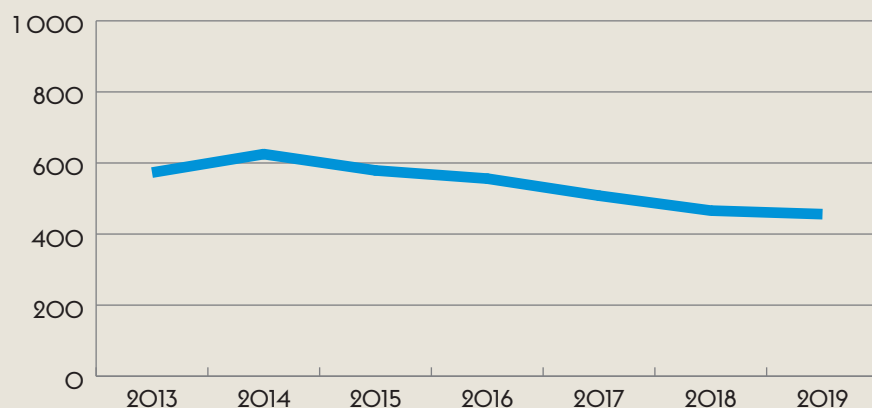
Källa: Sociala System.

*Samma barn kan vara aktuellt i en eller flera av dessa utredningar

**Antal under 4 redovisas ej.

***Motsatsgrupp för få för att redovisa.

Staden totalt är justerad för prickade kategorier.

Figur 5:6 Antal barn som varit aktuella i utredningar om vårdnad, boende och umgänge.*

Källa: Sociala System.

*Samma barn kan vara aktuellt i en eller flera av dessa utredningar.

456

barn var aktuella i utredningar om vårdnad, boende och umgänge under 2019.

En möjlig anledning till minskningen är att flera stadsdelsnämnder sedan några år tillbaka starkt prioriterar samarbetssamtal och även annat förebyggande arbete. Exempel på förebyggande arbete som bedrivs är öppen rådgivning, öppna besökstider hos familjerätten, rådgivning för endast den ena föräldern om den andra inte vill komma på samarbetssamtal, Skilda världar – grupper för barn till skilda föräldrar. Andra exempel är BIFF-utbildning (Barn i Föräldrars Fokus) för att stödja barn och föräldrar i familjerättsliga konflikter, föräldrakoordinator och samverkansteam. Ytterligare en metod är Konflikt och försoning som är ett sätt att lösa konflikter där barnens behov sätts i centrum och som genomförs i samarbete med tingsrätten.

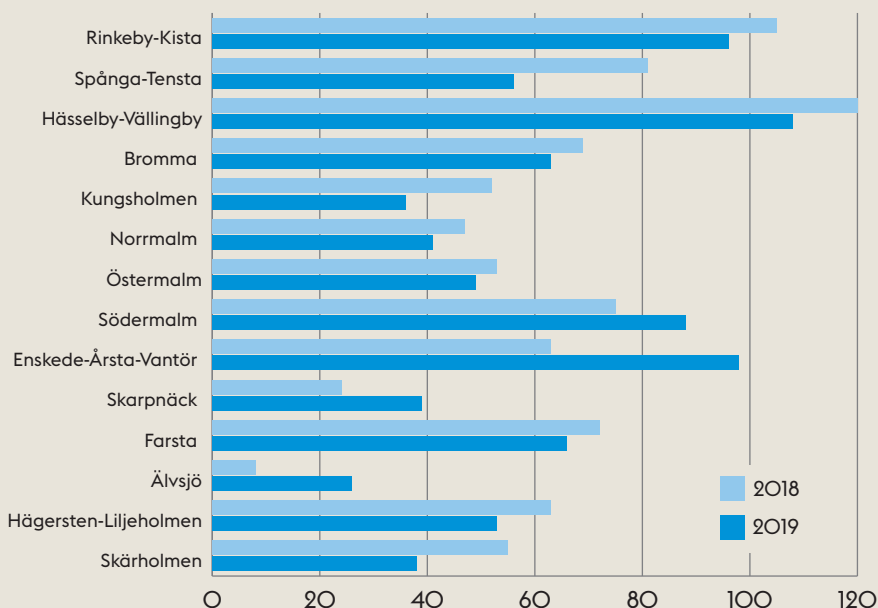
857

barn var aktuella i upplysningar under 2019 jämfört med 887 barn under 2018.

Upplysningar

Innan domstol avgör ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge ska socialnämnden ges tillfälle att lämna upplysningar. Om stadsdelsnämnden har tillgång till material som kan vara av betydelse för domstolens huvudförhandling i målet är nämnden skyldig att upplysa domstolen om innehållet i detta. Domstolen kan också inför ett interimistiskt beslut inhämta upplysningar från nämnden i vårdnads-, boende- och umgängesutredningar.

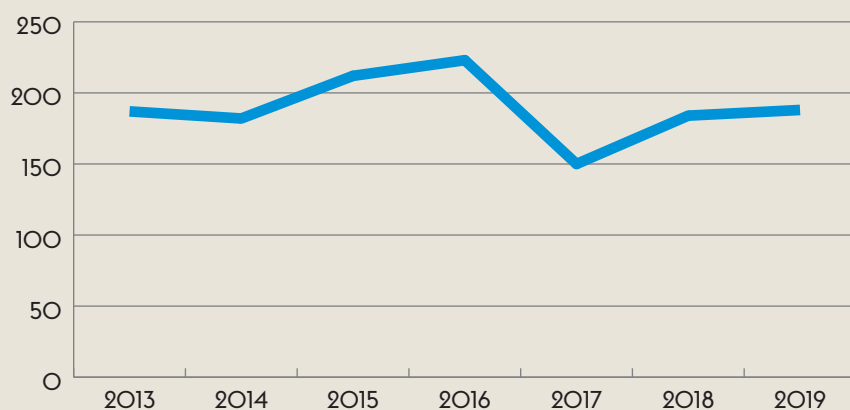
Figur 5:7 Antal barn som var aktuella i upplysningar per stadsdelsförvaltning.

Källa: Sociala System.

Umgängesstöd

Umgängesstöd innebär att barnet och umgängesföräldern umgås några timmar, vanligtvis varannan eller varje helg, i en lokal som socialtjänstens familjerätt har tillgång till. Umgängesstöd är till för att barnet och umgängesföräldern under en begränsad tid och under trygga former ska kunna bygga upp en trygg relation så att de sedan kan umgås utan umgängesstöd. Domstolen har, när den fattar ett beslut om umgänge med en förälder som barnet inte bor med, möjlighet att besluta om att det vid umgänget ska närvara en person som socialnämnden utser. Föräldrar kan inte avtala om umgängesstöd, utan det är endast domstolen som kan besluta om detta.

Figur 5:8 Antal beslut om umgängesstöd.

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

När det gäller umgängesstöd finns skillnader mellan olika stadsdelsnämnder och i Rinkeby-Kista, Östermalm, Norrmalm och Södermalm har ingen ökning av antalet umgängesstöd skett det senaste året medan Enskede-Årsta-Vantör, Skarpnäck och Farsta tillsammans har mer än fördubblat antalet umgängesstöd.

Våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck

Kommunernas skyldigheter att ge stöd till personer som utsätts för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck om brottsoffer regleras i Socialtjänstlagen 5 kapitel 11 §.

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsätts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Lag (2012:776) om ändring i socialtjänstlagen.

Arbetet syftar till att personer som varit utsatta för våld ska få stöd och skydd för att ta sig ur den situationen och leva ett liv utan våld. Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck gäller för samtliga nämnder och bolag i staden. Programperioden är 2017–2020. En stor och viktig del i programmet har fokus på kompetensutveckling för att uppmärksamma dessa frågor vilket leder till att fler våldsutsatta upptäcks och kan få stöd och hjälp. Staden har under året genomfört kampanjer, via bland annat sociala medier och annonser i lokalpress, med information till medborgarna om vilken hjälp som finns att få som våldsutsatt eller våldsutövare.

Inom ramen för det våldsförebyggande arbetet men också för att screena våldsutsatta har det pågått ett arbete för att öka samverkan internt samt stödja berörda nämnder i det fortsatta arbetet. Enligt socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskningar 2019¹ är ett utvecklingsområde att skapa en samsyn och samverkan med barn- och ungdomsenheterna (BoU) genom hela ärendeprocessen. För att våld ska upptäckas så tidigt som möjligt behöver medarbetare ha tillräcklig kunskap om våldets mekanismer och förekomst samt kunna identifiera tecken på våld. Socialförvaltningen bjöd under hösten in till en första gruppleddarutbildning som vänder sig till anställda medarbetare i verksamheter som möter personer med intellektuella och/eller psykiska funktionsnedsättningar. Viktig Intressant Person (V.I.P) är ett strukturerat och manualbaserat program som riktar sig till dem som har svårt att förstå och bearbeta information. Syftet med V.I.P-programmet är att förebygga att personer med intellektuella och/eller psykiska funktionsvariationer utsätts för eller utsätter andra för våld i nära relationer. Socialförvaltningen stöttar också utbildningsförvaltningen i genomförandet av mentorer i våldsprevention (MVP). MVP är ett våldsförebyggande program som bedrivs i skolan.

¹ Kvalitetsgranskningar – Våld i nära relationer Bromma och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltningar augusti 2019. Kungsholmen, Norrmalm och Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltningar januari 2020.

Målgruppsbeskrivning

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är ett stort och allvarligt samhällsproblem där de våldsutsatta mänskliga rättigheter upprepat kränks. Våldet sker ofta i hemmet, den plats där individen ska kunna känna sig som tryggast. Våldet och förtrycket tar sig många olika uttryck, från verbala kränkningar, kontroll och isolering till grovt fysiskt och sexuellt våld. I majoriteten av fallen är det en man som utsätter en kvinna för våld och det sambandet blir alltmer tydligt ju grövre våldet är. Begreppet ”närstående” är könsneutralt och syftar på varje person som den våldsutsatta bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Det kan handla om makar, partners, sambor, pojk- eller flickvänner, föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Det kan även gälla andra personer som den våldsutsatta har eller har haft en nära och förtroendefull relation till som personlig assistent eller hemtjänst.

En del personer påverkas av faktorer som kan utgöra en särskild utsatthet för våld. Sådana faktorer kan vara:

- Att ha en fysisk och eller psykisk funktionsnedsättning
- Att leva i missbruk och beroende
- Att vara homo- eller bisexuell, transperson eller en person med könsöverskridande identitet eller uttryck
- Att ha utländsk bakgrund
- Att leva i en hederskontext
- Att vara ekonomiskt beroende av närstående eller av samhället
- Att vara äldre

Socialtjänstinspektörernas granskning 2019 visade att särskilt utsatta grupper förekom i mer än hälften av ärendena.

Socialtjänstinspektörerna i Stockholms stad har i sina granskningsrapporter 2019² funnit att av de slumpvis utvalda ärendena hörde mer än hälften till särskilt utsatta grupper, av vilka de flesta handlade om kvinnor med utländsk bakgrund. Det var få ärenden som rörde andra utsatta grupper som till exempel våldsutsatta i missbruk, med funktionsnedsättning eller äldre. Detta kan ses som en indikation på att socialtjänsten inte når tillräckligt många våldsutsatta med särskild utsatthet.

Det saknas till stor del statistik om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck för vuxna i det verksamhetssystem som används i staden. Den statistik som ligger till grund för detta kapitel kommer från staden internt och är främst manuell insamlad och ska därför beaktas med viss försiktighet.

Inför budget 2019 gjordes stadens tidigare indikator ”*Antal personer som utsatts för våld i nära relation som är kända av socialtjänsten*” om till ett nyckeltal. Indikatoren avser vuxna personer över 18 år. Totalt var det 2 587 våldsutsatta personer under 2019 som var kända av socialtjänsten, varav ca 90 procent var kvinnor och cirka tio procent var män. Antalet våldsutsatta har ökat med åtta procent sedan 2018.

Att andelen våldsutsatta personer som är kända av socialtjänsten har ökat i Stockholms stad kan bero på medarbetarnas ökade kunskaper om våld i nära relationer, medvetenhet och kompetens att ställa frågor och prata om våld samt att samverkan inom stadsdelsförvaltningars avdelningar har stärkts genom deltagande i gemensamma möten om våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Staden har genomfört kampanjer, via sociala medier och annonser i lokalpress, med information till medborgarna om vilken hjälp som finns att få som våldsutsatt eller våldsutövare. En annan aspekt kan vara att stadens fyra RVC har lyckats fånga upp fler våldsutsatta i och med att hen kan söka sig dit utan biståndsbeslut.

² Kvalitetsgranskningar – Våld i nära relationer Bromma och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltningar augusti 2019. Kungsholmen, Norrmalm och Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltningar januari 2020.

Tabell 6:1 Antal personer utsatta för våld i nära relation och kända av socialtjänsten uppdelat på kön, år 2017–2019.

Stadsdelsnämnd	2017		2018			2019		
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Rinkeby-Kista	220	20	161	14	175	191	17	208
Spånga-Tensta	124	13	145	16	161	180	14	194
Hässelby-Vällingby	287	15	311	14	325	239	24	263
Bromma	117	*	118	19	137	135	22	157
Kungsholmen	48	*	45	4	49	102	11	113
Norrmalm	45	*	79	7	86	131	24	155
Östermalm	36	*	104	*	104	56	*	56
Södermalm	209	11	157	30	187	163	23	186
Enskede-Årsta-Vantör	185	*	186	4	190	567	61	628
Skarpnäck	118	13	135	10	145	124	22	146
Farsta	164	*	175	10	185	156	17	173
Älvsjö	41	*	50	7	57	53	*	53
Hägersten-Liljeholmen	120	*	143	15	158	134	5	139
Skärholmen	135	21	335	93	428	111	5	116
Staden totalt	1 849	108	2 144	243	2 387	2 342	245	2 587

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och socialnämnd.

*Antal under 4 redovisas ej.

Justerad totalt antal kända våldsutsatta män och total summa 2018 och 2019.

Antalet personer som sökt hjälp på Kungsholmen, Norrmalm och Enskede-Årsta-Vantör har ökat markant under 2019. Den största minskningen på stadsdelsnivå mellan 2018 och 2019 har skett i Skärholmens och Östermalms stadsdelsförvaltningar.

Statistik om barn och unga som upplevt våld i nära relationer och eller hedersrelaterat våld och förtryck finns i kapitel 4 Barn och unga.

Utredningar och insatser

Utredningar

Socialtjänstenspektörernas granskningar³ visar att standardiserade bedömningsinstrument och då framförallt FREDA används i hög utsträckning i utredningar av våld i nära relationer. En del stadsdelsförvaltningar har så kallad FREDA-skola där övriga enheter får lära sig att använda FREDA-kortfrågor.

Skydd och stöd till våldsutsatta

Staden driver i egen regi ett antal verksamheter som vänder sig till våldsutsatta vuxna och deras medföljande barn. Verksamheterna erbjuder stöd och skydd, på kort och lång sikt. Det handlar huvudsakligen om samtalsstöd men också visst praktiskt stöd. De verksamheter som erbjuder skyddat boende nämns mer ingående längre ned.

De verksamheter som erbjuder stöd och som inte innefattar skyddat boende är stadens fyra Relationsvåldscentrum (RVC) samt Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. RVC erbjuder stöd till våldsutsatta och våldsutövande vuxna.

Origo, som drivs tillsammans med polisen, Region Stockholm och övriga kommuner i länet, ger stöd och rådgivning till unga personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt till yrkesverksamma som skolsköterskor, kuratorer och socialsekreterare. Statistik för Origo kommer att redovisas längre fram i kapitlet.

Även ideella kvinnojourer och andra frivilligorganisationer erbjuder stöd till våldsutsatta och deras barn, exempelvis samtalsstöd och gruppverksamheter.

³ Kvalitetsgranskningar – Våld i nära relationer Bromma och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltningar augusti 2019. Kungsholmen, Norrmalm och Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltningar januari 2020.

635

våldsutsatta kvinnor
och 41 våldsutsatta män
var i kontakt med RVC
under 2019.

RVC

Sedan 2018 finns totalt fyra RVC. RVC erbjuder stöd och behandling till personer som är eller har varit utsatt för våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd och behandling kan ges individuellt eller i grupp. RVC kan ge stöd under rättsprocessen och har ett nära samarbete med stadsdelsförvaltningarnas relationsvårdsteam (RVT) och familjerätten. De samverkar med Polis och Åklagarmyndigheten.

Då samtliga RVC har haft sin verksamhet öppen under hela 2019 har antalet våldsutsatta kvinnor och män som har haft kontakt med RVC ökat markant jämfört med 2018. Vad gäller resultaten för 2018 öppnade tre av fyra RVC under andra hälften av året.

Verksamheterna ger också insatser till våldsutövare som vill bryta sitt beteende. Information om insatser till våldsutövare redovisas längre fram i kapitlet. Nedan presenteras antal våldsutsatta kvinnor och män som har haft kontakt med RVC under 2019. Värt att notera är att befolkningsmängden för respektive RVC och dess upptagningsområden skiljer sig åt.

Tabell 6:2 Antal våldsutsatta, uppdelat på kön, RVC 2019.

	Våldsutsatta kvinnor	Våldsutsatta män
Sydväst	127	5
Väst	147	13
Sydost	191	7
Innerstad	170	16
Staden totalt	635	41

Källa: Egenrapporterade uppgifter från respektive RVC.

Skyddat boende

Definition av skyddat boende: Boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser⁴.

Staden driver i egen regi fyra skyddade boenden: Hvilan, Kriscentrum för kvinnor och barn, Kruton och Syrenen.

- Hvilans målgrupp är hemlösa kvinnor, med eller utan missbruk. Det är inte bara ett skyddat boende med förstärkt skalskydd, utan också ett akut- och planeringsboende för hemlösa kvinnor, med eller utan aktivt missbruk. Alla kvinnor som bor på Hvilan har inte kommit dit på grund av våldsutsatthet, men en stor andel är våldsutsatta.
- Kriscentrum tar emot våldsutsatta kvinnor och deras barn.
- Kruton vänder sig till unga personer, både flickor och kvinnor och pojkar och män, som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld.
- Syrenen är ett skyddat stödboende för kvinnor i socialt utsatta situationer och tar emot vuxna kvinnor över 18 år. Boendet är anpassat för personer med funktionsnedsättning och missbruk.

De fyra verksamheterna har tillsammans 76 platser. Majoriteten av platserna tillfaller klienter från staden förutom för Kruton. Under 2019 var den totala belägningsgraden på Hvilan 94 procent. Hvilans belägningsgrad ökade med tre procentenheter från 2018. På Kriscentrum för kvinnor och barn var belägningsgraden 83 procent, vilket är en ökning med närmare 8 procentenheter. Krutons totala belägningsgrad på Hem för vård eller boende (HVB) och skyddslägenheter var 42 procent vilket var en minskning med 19 procentenheter. På Syrenen var belägningsgraden 89 procent, en ökning med 11 procentenheter.

⁴ Socialstyrelsen 2014.

Det finns ett flertal skyddade boenden i staden som drivs av andra aktörer, som ideella kvinnojourer, och stiftelser. Kvinnojourerna står för ett omfattande stödarbete på området och utgör ett komplement till socialtjänstens stöd. Stadsdelsnämnderna köper vid behov platser i skyddat boende av jourerna. Vårdsutsatta har även möjlighet att vända sig direkt till ideella kvinnojourer eller andra frivilligorganisationer för att få hjälp.

Socialförvaltningen har sedan 2009 genom en enkät till stadsdelsnämnderna inventerat hur många kvinnor över 18 år som placerats i skyddat boende och antalet medföljande barn. Sedan 2015 har även antalet män, och personer som inte identifierar sig som kvinna eller man, i behov av skyddat boende, inkluderats i enkäten.

I tabellen nedan redovisas antal beslut om placering i skyddat boende respektive antal individer. De två måtten skiljer sig åt då en individ kan ha fått insatsen flera gånger under ett år. Antalet beslut om placering är därför fler än antalet individer. Av utrymmesskäl är det endast statistiken för 2019 i tabellen som är uppdelad på kön och antal beslut om placering respektive individer. Det är en individ som varken identifierar sig som kvinna eller man. I årets rapport redovisas för tredje gången antal beslut om placering i jourlägenhet som stadsdelsförvaltningen tillhandahåller, se längre fram i kapitlet. I vissa fall kan dessa placeringar tidigare ha räknats som placering i skyddat boende, vilket är viktigt att känna till vid jämförelse med tidigare år.

Tabell 6:3 Antal beslut om placering i skyddat boende 2015–2019 samt antal individer och medföljande barn 2019.

Nämnd	2015	2016	2017	2018	2019 Kvinnor		2019 Män		Antal medföljande barn 2019
	Placeringar	Placeringar	Placeringar	Placeringar	Placeringar	Individer	Placeringar	Individer	
Rinkeby-Kista	41	54	39	39	65	60	*	*	69
Spånga-Tensta	60	49	50	43	42	6	4	4	26
Hässelby-Vällingby	65	32	41	55	80	62	0	0	67
Bromma	22	19	15	37	9	9	0	0	7
Kungsholmen	*	25	15	6	10	10	0	0	9
Norrmalm	10	*	12	17	14	10	0	0	14
Östermalm	*	*	*	6	7	7	*	*	*
Södermalm	*	33	24	18	48	42	*	*	19
Enskede-Årsta-Vantör	107	169	59	56	72	52	0	0	55
Skarpnäck	25	52	24	22	17	15	0	0	5
Farsta	24	27	36	21	30	23	0	0	22
Älvsjö	*	*	*	*	11	10	0	0	21
Hägersten-Liljeholmen	20	26	26	23	26	24	*	*	13
Skärholmen	73	48	47	58	35	28	*	*	33
Enheten för hemlösa	*	*	*	4	6	6	0	0	0
Staden totalt	471	554	393	405	472	364	15	15	360

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och socialnämnd.

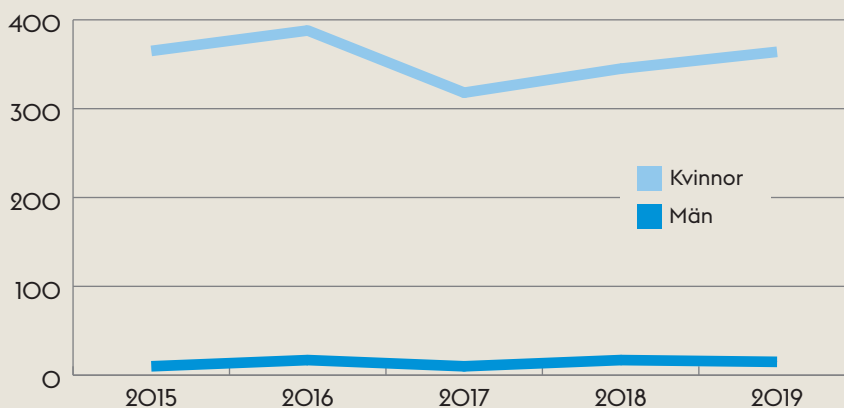
*Antal under 4 redovisas ej.

Justerad totalt antal för placeringar och medföljande barn.

Antal beslut om placering i skyddat boende har ökat med 20 procent.

Figur 6:1 Antal individer som har placerats i skyddat boende uppdelat på kön, 2015–2019.

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och socialnämnd.

Antalet individer som placerades i skyddat boende är i stort sett oförändrat sedan 2018. Däremot har antalet beslut om placering på skyddat boende ökat med 20 procent. Det är mycket vanligt att den som utsätts återvänder till förövaren upprepade gånger innan hen slutgiltigt lämnar⁵, vilket skulle kunna vara en förklaring till ökningen. En annan förklaring kan vara att det är svårt att flytta isär på grund av läget på bostadsmarknaden vilket gör att hen blir kvar i relationen.

Av dem som beviljades skyddat boende 2019 var 364 kvinnor, 15 män samt en individ som varken identifierade sig som man eller kvinna. Fyra av kvinnorna som beviljades skyddat boende var 65 år eller äldre. Det var en man över 65 år som beviljades skyddat boende. 2018 var det 345 kvinnor och 17 män som beviljades skyddat boende, vilket är en marginell minskning för år 2019.

Efterfrågan av psykosocialt stöd inom ramen för insatsen skyddat boende kan eventuellt på sikt komma att förändras då stadens RVC kan ge den typen av stöd i vissa ärenden. Detta skulle kunna innebära ett ökat fokus på skalskyddet på skyddat boende.

Antalet beslut om placering i jourlägenhet har minskat från 2018 till 2019. Antalet medföljande barn har också fortsatt minskat från 69 barn till 41 barn år 2019.

⁵ Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar, 2014, Björk, Heimer och Kunosson.

Tabell 6:4 Antal beslut om placering i jourlägenhet, tillhandahållen av stadsdelsförvaltningen 2017–2019**, uppdelat på kön 2018–2019, samt medföljande barn, 2019.

Nämnd	2017	2018 Kvinnor	2018 Män	2019 Kvinnor		2019 Män		Antal medföljande barn 2019
	Placeringar	Placeringar	Placeringar	Placeringar	Individer	Placeringar	Individer	
Rinkeby-Kista	*	*	*	5	5	*	*	*
Spånga-Tensta	*	○	○	*	*	○	○	*
Hässelby-Vällingby	19	*	○	8	8	○	○	15
Bromma	10	*	○	13	13	○	○	14
Kungsholmen	*	○	○	5	5	*	*	*
Norrmalm	○	○	○	○	○	○	○	○
Östermalm	*	*	○	○	○	○	○	○
Södermalm	25	17	○	23	21	*	*	8
Enskede-Årsta-Vantör	16	12	○	5	5	○	○	4
Skarpnäck	○	*	○	○	○	○	○	○
Farsta	*	○	○	○	○	○	○	○
Älvsjö	14	10	○	○	○	○	○	○
Hägersten-Liljeholmen	*	*	○	○	○	○	○	○
Skärholmen	○	○	○	○	○	○	○	○
Enheten för hemlösa	○	○	○	○	○	○	○	○
Staden totalt	113	61	*	59	57	*	*	41

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och socialnämnd.

*Antal under 4 redovisas ej.

**Alla stadsdelsförvaltningar tillhandahåller inte jourlägenheter.

Justerade siffror 2019 totalt antal placeringar och antal individer för kvinnor och män samt medföljande barn.

Av de ovanstående tabellerna framgår att skillnaden är större mellan antal placeringar och antal individer i skyddat boende än i jourlägenhet, det vill säga att det var vanligare att en och samma person placerades fler gånger i skyddat boende än i jourlägenhet under 2019. Det går inte att se tydliga kopplingar mellan hur de två stödformerna beviljas, exempelvis att de stadsdelar som placerar flest i skyddat boende också placerar flest i jourlägenhet, eller att de som placerar flest i skyddat boende ligger lägst i antal placeringar i form av jourlägenhet eller vice versa.

I enkäten om antal beslut om placering i skyddat boende och jourlägenhet svarar 67 procent av stadsdelsnämnderna att de ser behov av fler platser i skyddat boende för kvinnor med missbruksproblematik. Av stadens egna boenden tar två stycken emot kvinnor i missbruk.

53 procent ser ett behov av skyddat boende för kvinnor med funktionsnedsättning och kvinnor med psykiatrisk problematik.

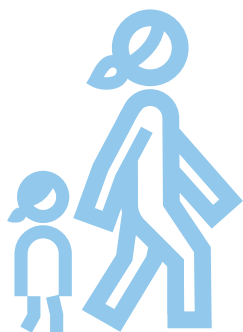
Våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning är givetvis en heterogen grupp bland annat utifrån att typen av funktionsnedsättning varierar. Den kan vara fysisk eller psykisk, lättare eller grav och det kan handla om en eller flera funktionsnedsättningar för en och samma person. Kompetensen hos personal om olika funktionsnedsättningar varierar och många boenden uppger att de inte får så många förfrågningar om plats för personer med fysiska funktionsnedsättningar. Däremot är det vanligare med förfrågningar gällande kvinnor med psykisk ohälsa. Boendena uppger att de ofta får säga nej när det handlar om allvarig psykisk problematik, eftersom de kvinnorna ofta är personalkrävande samtidigt som det ofta inte fungerar så bra för dem (eller för de andra kvinnorna på boendet) med kollektivt boende. Tre av stadens egna boenden samt vissa av de ideella och privata jourerna kan ta emot kvinnor som är rullstolsburna.

53%

av stadsdelsnämnderna upplever att det finns behov av ytterligare platser i skyddat boende för kvinnor med funktionsnedsättningar.

Socialnämndens bidrag till kvinnojourer

I Stockholm finns flera kvinnojourer som drivs i enskild regi, främst av ideella organisationer men också av stiftelser. Kvinnojourerna står för ett omfattande stödarbete på området och utgör ett komplement till socialtjänstens stöd. Jourerna är viktiga samarbetspartners för socialtjänsten och arbetet för att skydda, stödja och hjälpa våld utsatta personer och deras barn. Detta görs genom skyddat boende, stödsamtal och olika gruppverksamheter. Stadsdelsnämnderna kan vid behov av insatser för våld utsatta kvinnor och barn köpa platser från kvinnojourer. Våld utsatta kvinnor har även möjlighet att vända sig direkt till ideella kvinnojourer eller andra frivilligorganisationer för att få hjälp.

Förutom att staden köper insatser direkt från kvinnojourerna beviljar också socialnämnden bidrag till några av jourerna i Stockholm, dock endast jourer som drivs av ideella organisationer. Inriktningen är att verksamhetsbidraget ska uppfattas som långsiktigt; de kvinnojourer som har haft verksamhetsbidrag har haft det under flera år. Socialnämnden har för 2019 beviljat sammanlagt 6,5 miljoner kronor i bidrag till fem kvinnojourer med skyddat boende. Socialnämnden har även för 2019 beviljat sammanlagt 3,3 miljoner kronor i bidrag till sex kvinno- och tjejjourer som bedriver öppenvårdsinsatser för våld utsatta.

Grunden för bidraget till kvinnojourerna är densamma som för övriga bidrag till ideella föreningar, det vill säga att de lever upp till de förutsättningar och krav som ställs i nämndens riktlinjer. Kraven handlar om att jourens verksamhet ska anses komplettera och tillföra ett mervärde till den verksamhet som socialnämnden bedriver i egen regi, har upphandlat eller ger bidrag till, att verksamheten ska ha god kvalitet och att kostnaderna är rimliga. Jourerna behöver också kunna visa att verksamheten är öppen för stödsökande i hela staden och att tillräckligt många av de stödsökande kommer från Stockholms stad. Socialförvaltningen följer upp verksamheten på kvinnojourerna genom regelbundna rapporteringar av bidragen och platsbesök.

Medföljande barn

I enkäten om antal beslut om placering i skyddat boende och jourlägenhet svarar också stadsdelsförvaltningarna på följande frågor: *Hur många barn bodde på skyddat boende tillsammans med sin förälder/vårdnadshavare under 2019?* respektive *Hur många barn bodde i jourlägenhet tillsammans med sin förälder/vårdnadshavare under 2019?*

Antalet barn som följer med en förälder, oftast modern, till skyddat boende har ökat markant de senaste åren. År 2010 var antalet barn 176 och år 2019 var det 360 barn. Faktorer som skulle kunna bidra till att fler barn följer med till skyddat boende är om det idag finns fler boenden som även tar emot söner över tolv år. Har det också skett en förändring gällande att barn idag inte får bo kvar hos en våld utövande förälder i samma utsträckning som tidigare? Om så är fallet vet vi dock inte.

Sett till det totala antalet vuxna respektive barn i skyddat boende och jourlägenhet under 2019, är de nästan lika många, 436 vuxna och 408 barn.

Hösten 2019 bad socialförvaltningen återigen stadsdelsförvaltningarna att redovisa antal barn och unga som fått undervisning eller förskola senast en vecka efter placering på skyddat boende. Stadsdelsförvaltningarna redovisade även de antal barn som inte fått det. Då det finns flera individuella skäl till att skolgången inte kommer igång inom en vecka, som exempelvis barnets mående, fick stadsdelsförvaltningarna även redovisa antalet barn och unga som fått undervisning efter tre veckor. Statistiken gäller även ungdomar som är placerade i ett skyddat boende utifrån eget skyddsbehov. 12 av 14 stadsdelsförvaltningar som svarat visar resultatet att det är 37 barn som fått någon form av undervisning eller förskola senast inom en vecka efter placering på skyddat boende. Det är totalt 22 barn som inte har fått någon undervisning eller förskola inom en vecka efter att de kom till det skyddade boendet. Vidare är det sju barn som inte har fått någon undervisning eller förskola alls inom tre veckor efter att de kom till det skyddade boendet.

360

barn placerades på
skyddat boende 2019.
Motsvarande siffra
år 2018 var 347 barn.

En förklaring till att undervisningen i skola eller förskola inte kommit igång var att de berörda bytte skyddat boende innan skolgång eller förskola kom igång som planerat. Andra förklaringar kan vara att vårdnadshavaren inte vill att barnet ska börja förskolan inom en vecka eller att placeringen kommer att bli kortvarig. Då det endast var fem av 14 stadsdelsförvaltningar som redovisade resultat för 2018 går det inte att göra en jämförelse med 2019 års resultat.

Stöd till våldsutövare

Som nämndes tidigare driver staden sedan år 2018 fyra RVC som förutom att ge stöd och skydd till våldsutsatta vuxna också ger stöd till vuxna våldsutövare. Det handlar om enskilda samtal men också i grupp. Stöd till våldsutövare är ett relativt nytt område inom socialtjänsten och därför är kunskapen om evidensbaserade metoder begränsad. Det är ett område som behöver utvecklas framöver. Värt att notera är att befolkningmängden för respektive RVC och dess upptagningsområden skiljer sig åt. Nedan presenteras antal våldsutövande kvinnor och män som fått stöd av RVC under 2019.

Tabell 6:5 Antal våldsutövare, uppdelat på kön, RVC 2019.

	Våldsutövande kvinnor	Våldsutövande män
Sydväst	0	11
Väst	9	27
Sydost	4	53
Innerstad	7	32
Staden totalt	20	123

Källa: Egenrapporterade uppgifter från respektive RVC.

Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld

Staden driver i samverkan med övriga kommuner i Stockholms län, Region Stockholm och Polisen i Stockholm, Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. Till Origo kan både ungdomar som själva lever i en hederskontext och yrkesverksamma som arbetar med ungdomar vända sig. Origo erbjuder stöd och rådgivande samtal till ungdomar både via nätet och i sina lokaler för de som vill komma på besök. Förutom stöd till ungdomar erbjuder de konsultativt stöd och vägledning till yrkesverksamma som exempelvis inom polis, skola och fritid, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt till frivilliga aktörer.

Statistiken i detta stycke avser främst ungdomar respektive yrkesverksamma i Stockholms stad.

Under 2019 hade Origo kontakt med fler ungdomar som tog kontakt för första gången, jämfört med föregående år. För hela länet var det 234 stycken och av dessa hade 43 ungdomar inte uppgett geografiskt område. Under 2019 var 73 stycken ungdomar från Stockholms stad. Motsvarande siffra för Stockholms stad för år 2018 var 65 stycken. Bland de ungdomar som varit i kontakt med Origo finns alla stadsdelar representerade förutom Kungsholmen. Flest antal ungdomar inom Stockholms stad kom från Spånga-Tensta (16) samt Rinkeby-Kista (12) stadsdelsnämnder.

Det går endast att få könsuppdelad statistik för hela länet. Av de 234 ungdomar som varit i kontakt med Origo var 205 flickor och 29 pojkar. Motsvarande siffror för länet 2017 var 162 flickor, 24 pojkar och en som inte identifierade sig som pojke eller flicka.

För hela länet var det 477 yrkesverksamma personer som fick konsultativt stöd i nya ärenden. Av dessa var 154 personer från Stockholms stad. För Stockholms stad är det en ökning med 54 procent. De yrkesverksamma kom från alla stadsdelsnämnder utom en. Det var flest stödsamtal från Rinkeby-Kista (22) tätt följt av Enskede-Årsta-Vantör (20). Inga stödsamtal kom från Östermalm.

Origo hade kontakt med 73 nya ungdomar från Stockholms stad under 2019, vilket är en ökning med 8 ungdomar jämfört med 2018.

Brottsstatistik om våld i nära relationer i Stockholm

Socialnämnden har som nämndes i inledningen av detta kapitel ansvar för brottsoffer enligt Socialtjänstlagen 5 kap. 11 § och ska särskilt beakta kvinnor och barn som blivit utsatta för våld av närstående.

Antalet polisanmällda misshandelsbrott mot barn i nära relation 0–17 år har ökat med sex procent i staden mellan 2018 och 2019.

Brottsförebyggande rådet (Brå) för statistik⁶ över antal polisanmällda brott i nära relation mot vuxna respektive barn. Det finns ett stort mörkertal. Alla siffror som avser 2019 är preliminära. Antalet anmälda misshandelsbrott i nära relation ökade mellan 2018 och 2019, från 1 438 personer till 1 661 personer. Av dessa var 1 099 kvinnor och 311 män år 2018. Motsvarande siffror för 2019 var 1 339 kvinnor och 322 män. Antalet anmälda fall av grov kvinnofridskränkning minskade med 63 personer, vilket motsvarar en minskning på 24 procent.⁷ De polisanmällda brotten av misshandel av barn 0–17 år där förövaren var bekant ökade i antal mellan 2018 och 2019, från 1 026 till 1 089 barn⁸.

Syftet med tabellen nedan är att tydliggöra en jämförelse mellan stadsdelsnämnder och olika parametrar.

Tabell 6:6 Antal individer placerade i skyddat boende, anmälda misshandelsbrott mot vuxen inomhus där offer och förövare är bekanta i nära relation, antal anmälda brott grov kvinnofridskränkning samt antal anmälda misshandelsbrott mot barn, 2019.

Stadsdelsnämnd	Antal invånare 18 år och äldre, 2019	Antal individer placerade i skyddat boende	Antal anmälda miss- handelsbrott mot vuxen i nära relation**	Antal anmälda brott grov kvinnofrids- kränkning**	Antal anmälda misshandels- brott mot barn 0–17 år**
Rinkeby-Kista	38 973	62	174	15	145
Spånga-Tensta	28 856	10	99	20	65
Hässelby-Vällingby	58 514	62	221	21	157
Bromma	62 679	9	89	9	68
Kungsholmen	60 662	10	83	11	25
Norrmalm	61 573	10	77	15	42
Östermalm	66 284	8	54	15	19
Södermalm	109 764	45	201	28	82
Enskede-Årsta-Vantör	81 259	52	180	17	148
Skarpnäck	36 600	15	42	7	38
Farsta	46 554	23	150	15	113
Älvsjö	23 554	10	66	*	56
Hägersten-Liljeholmen	73 012	26	135	8	70
Skärholmen	29 118	31	90	15	61
Staden totalt	777 402	373	1 661	196	1 089

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och Brå.

*Antal under 4 redovisas ej.

**Siffror från BRÅ är preliminära för 2019.

Justerad totalt antal misshandelsbrott mot barn 0–17 år.

6 Statistiken om anmälda brott som redovisas i denna rapport avser Stockholms stad.

7 Brå:s statistikdatabas, <http://statistik.bra.se/solwebb/action/index>.

8 Brå:s statistikdatabas, <http://statistik.bra.se/solwebb/action/index>.

Forskning visar att det finns en viss överlappning mellan att våld utövas av en vuxen mot en annan vuxen i familjen, och våld som utövas av en vuxen mot ett barn. Det vill säga att om en vuxen är utsatt för våld är barnen i samma familj i vissa fall också det⁹. Av de fem stadsdelsnämnder med flest antal anmälda misshandelsbrott mot vuxen, ligger fem också i topp avseende antal anmälda misshandelsbrott mot barn (Enskede-Årsta-Vantör, Farsta Hässelby-Vällingby, Rinkeby-Kista och Södermalm). De nämnda stadsdelsnämnderna var också de som hade flest anmälda misshandelsbrott år 2018. Siffrorna säger dock inte något om de våldsutsatta vuxna respektive barnen ingår i samma familjer. Det är viktigt att också ha i åtanke att Enskede-Årsta-Vantör och Södermalm är de två stadsdelsområden med störst befolkning.

Som framgår av tabellen har en stadsdel som har höga eller låga siffror på en parameter ofta det även på övriga parametrar. Det är genomgående samma stadsdelar som ligger högst avseende antal placeringar i skyddat boende och antal polisanmälda misshandelsbrott mot vuxen i nära relation, sett till andelen av befolkningen i stadsdelen.

Enligt Nationella trygghetsundersökningen¹⁰ från BRÅ var närmare en femtedel av de anmälda misshandelsbrotten under 2019 misshandel av en närstående med vilken offret hade eller hade haft en parrelation. Anmäld misshandel av andra närstående genom släktskap eller familj stod för 15 procent av samtliga misshandelsbrott. Vidare rapporterar undersökningen att gärningspersonen är en närstående i 40 procent av fallen då en kvinna blir misshandlad, medan motsvarande siffra för män är tre procent. För män är gärningspersonen i drygt 70 procent av fallen helt okänd.

Den nationella kartläggningen av brott i nära relationer från BRÅ år 2015¹¹ visar att ålder, familjerelation, utbildning, boendeform och ekonomiska förutsättningar är de bakgrundsfaktorer som har starkast relevans. Utsattheten är enligt kartläggningen högst bland yngre personer (16–34 år), ensamstående föräldrar, personer med högst gymnasial utbildning och personer boende i flerfamiljshus. Utsatta kvinnor har ofta sämre ekonomiska förutsättningar än andra.

Stadsdelar med flest polisanmälda misshandelsbrott mot barn har också flest polisanmälda misshandelsbrott mot vuxen i nära relation.

9 Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.) Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar.

10 <https://www.bra.se/brott-och-statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>.

11 Brå, (2014) Brott i nära relationer. En nationell kartläggning.

Missbruk och beroende

Kommunen har det yttersta ansvaret för att personer med missbruksproblem får den hjälp och vård som de behöver för att komma ifrån missbruket. Det innebär ett aktivt ansvar inkluderat information om skadeverkan och uppsökande verksamhet. Sedan första januari 2018 är missbruk av spel om pengar likställt med missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel enligt *socialtjänstlagen* (SoL). Utgångspunkten för den hjälp som erbjuds är att den planeras och sker i samförstånd med den enskilde. I de fall nödvändig vård inte kan tillgodoses på frivillig väg kan tvångsvård bli aktuellt. Arbetet med missbruk och beroende regleras främst i SoL, *lagen om vård av missbrukare i vissa fall* (LVM) och *offentlighets- och sekretesslagen* (OSL).

Ansvar för missbruks- och beroendevården är fördelat mellan kommun och region. Av *hälso- och sjukvårdslagen* (HSL) framgår regionens ansvar för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador, i vilket missbruk och beroende är inkluderat. Kommunens yttersta ansvar inskränker inte det ansvar som åvilar andra huvudmän. Det delade huvudmannaskapet ställer höga krav på samverkan och enligt lag ska kommun och region ingå överenskommelse om samarbete kring personer med missbruk och beroende.

Utgångspunkterna för stadens arbete med målgruppen fastställs av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Dessa anges i *Program för alkohol- narkotika- dopings och tobakspolitiken* (ANDT) i *Stockholms stad* som gäller mellan 2018 och 2021 och utgår från Regeringens strategi för ANDT-politiken. Utgångspunkterna anges även i överenskommelsen *Samverkan kring personer med missbruk/beroende*, mellan kommunerna i länet och Region Stockholm samt i tilläggsöverenskommelsen *Samverkan kring personer med missbruk/beroende av spel om pengar*.

Personer med missbruk och beroende kan, utöver behandling och stöd för missbruket, vara i behov av stöd inom flera livsområden. Insatser som erbjuds inom staden ska utgå från Socialstyrelsens *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk- och beroende*, som bygger på evidens. Vid bedömning av stödbehov, planering och val av insatser bör hänsyn tas till den enskildes särskilda behov och omständigheter. Det är viktigt att kartlägga personens missbruks- och beroendeproblematik och livssituation i övrigt för att kunna bistå med adekvat stöd och behandling. Enligt Socialstyrelsens rekommendation använder Stockholms stads missbruksenheter bedömningsmetoden *Addiction Severity Index* (ASI) samt strukturerade bedömningsmetoder kopplat till missbruk av spel om pengar. *Motiverande samtal* (MI) används som samtalsmetod för att främja motivation och beteendeförändring.

Ansvar för missbruks- och beroendevården är fördelat mellan kommun och region.

Av de personer som har kontakt med missbruksenheterna beskriver stadsdelsnämnderna att många har en samsjuklighet. För att möta målgruppens behov av stöd och behandling är en fungerande intern samverkan inom socialtjänsten och extern samverkan med Region Stockholm nödvändig.

Inom verksamhetsområdet missbruk och beroende ingår anhöriga som målgrupp. Även barn som anhöriga utgör en viktig målgrupp för stadens missbruksenheter och barnrättsperspektivet är ett prioriterat område.

Målgruppsbeskrivning

Merparten av socialtjänstens missbruksenheter inom staden tar emot personer från 20 år och uppåt med en missbruks- och beroendeproblematik, men det förekommer även att vissa tar emot personer från 18 år. Av de personer som har kontakt med missbruksenheterna beskriver stadsdelsnämnderna att många har en samsjuklighet, det vill säga en kombination av missbruk och samtidig psykisk ohälsa. Därtill är personerna inte sällan hemlösa och står långt ifrån arbetsmarknaden.

Studier visar att personer med missbruk och beroende löper dubbelt så stor risk att drabbas av psykisk sjukdom jämfört med personer utan missbruk och beroende. Bland personer som vårdas för missbruk har 30 till 50 procent en samtidig psykisk sjukdom. I jämförelse med befolkningen i övrigt är missbruk och beroende vanligare bland personer med psykisk ohälsa. Bland de personer som är aktuella i vården på grund av psykisk ohälsa har omkring 20 till 30 procent ett samtidigt missbruk och beroende¹. På uppdrag av socialnämnden genomför socialförvaltningen vartannat år en kartläggning kallad *missbruksräkningen*. Kartläggningen fångar upp personer, 20 år och äldre, som har kontakt med socialtjänsten och som har eller bedöms ha ett missbruk eller beroende. Den senaste missbruksräkningen genomfördes i oktober 2018 och i denna bedömdes 43 procent lida av samtidig psykisk sjukdom och 40 procent bedömdes leva i hemlöshet². Den komplexa problematiken innebär att en kombination av olika insatser kan behövas från socialtjänsten och andra huvudmän. För att möta målgruppens behov av stöd och behandling är en fungerande intern samverkan inom socialtjänsten och extern samverkan med Region Stockholm nödvändig.

Inom verksamhetsområdet missbruk och beroende ingår anhöriga som målgrupp. I SoL framgår socialnämndens ansvar att erbjuda stöd till personer som vårdar en närstående, i vilket anhöriga till personer med missbruk och beroende inkluderas. Anhöriga kan ansöka om biståndsbedömt stöd och flera stadsdelsnämnder erbjuder stöd i form av service via öppenvård och anhängkonsulenter. Även barn som anhöriga utgör en viktig målgrupp för stadens missbruksenheter och barnrättsperspektivet är ett prioriterat område. Att uppmärksamma barn är en viktig uppgift för stadens missbruksenheter i syfte att säkerställa att barns rättigheter och behov av information, råd och stöd beaktas.

¹ Socialstyrelsen (2019). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende – Stöd för styrning och ledning*. Art.nr. 2019-1-16.

² Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2018. Stockholms stad 2019.

Under 2019 genomfördes inte missbruksräkningen varpå den statistik som redovisas i detta kapitel är hämtad ur stadens verksamhetssystem Sociala system och från andra huvudmän. Som grund i nedanstående statistik redovisas antal unika personer som varit aktuella för utredning eller insats inom stadens missbruksenheter under 2019. Antal mellan 1–3 redovisas i regel inte. Statistik om personer med missbruk om spel om pengar ingår i övrig statistik.

Tabell 7:1 Antal unika personer aktuella för utredning eller insats registrerad med utredningstyp Vuxna missbruk, 2015–2019, fördelat per nämnd och totalt.

Nämnd	2015	2016	2017	2018	2019
Rinkeby-Kista	248	250	254	288	292
Spånga-Tensta	213	201	201	219	236
Hässelby-Vällingby	285	277	276	303	315
Bromma	163	171	188	179	181
Kungsholmen	142	154	154	112	117
Norrmalm	138	119	119	119	129
Östermalm	132	113	100	113	117
Södermalm	460	453	437	379	414
Enskede-Årsta-Vantör	371	356	343	377	366
Skarpnäck	194	156	167	193	192
Farsta	309	297	255	211	196
Älvsjö	90	92	78	92	99
Hägersten-Liljeholmen	271	263	275	281	280
Skärholmen	170	168	183	237	287
Enheten för hemlösa	465	446	452	405	340
Staden totalt	3 651	3 516	3 482	3 508	3 561

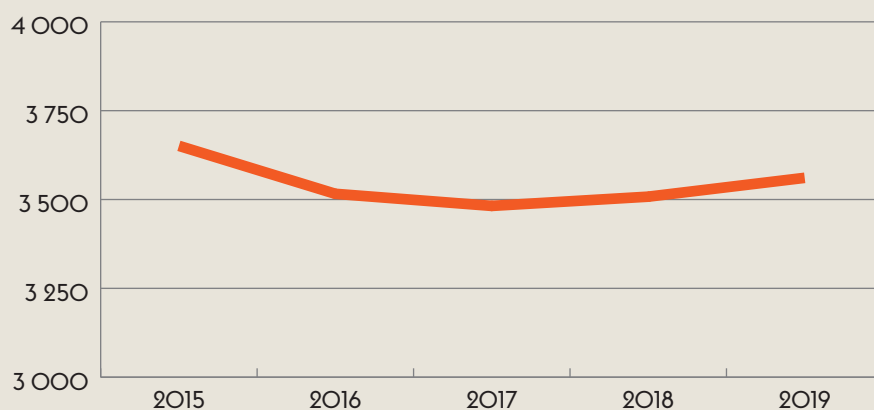
Källa: Sociala System.

Tabellen ovan visar att 3 561 personer varit aktuella för utredning eller insats inom stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa kopplat till missbruk och beroende under 2019. Mellan 2015 och 2017 förelåg en successiv minskning av antalet aktuella personer, medan en mindre ökning, med 26 personer, skedde under 2018. Även under 2019 har det skett en mindre ökning av antalet aktuella personer, med 53 personer. Den tidigare minskningen av målgruppen mellan åren 2015–2017 har bland annat förklarats genom ett förändrat arbetssätt, med snabbare avslut av ärenden som varken har pågående utredning eller insats i enlighet med lagstiftningens intentioner. Beskrivningen borde fortsatt vara relevant för stadens arbetssätt, däremot tycks 2018 och 2019 års siffror indikera en stabilisering av målgruppens storlek.

Under 2018 och 2019 har det skett en ökning av antalet aktuella personer med ett missbruk och beroende, vilket tycks indikera en stabilisering av målgruppens storlek.

Figur 7:1 Antal unika personer aktuella för utredning eller insats registrerad med utredningstyp Vuxna missbruk, 2015–2019.

Källa: Sociala System.

Enligt Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) har konsumtionen av alkohol i den svenska befolkningen minskat sedan mitten av 2000-talet. Bland tonåringar är dagens konsumtionsnivåer historiskt låga medan personer 65 år och äldre dricker mer än tidigare. Män dricker mer alkohol än kvinnor men över tid har könsskillnaderna minskat.

Jämfört med 1990-talet är användningen av narkotika högre under 2000-talet och under den senaste femårsperioden har narkotikaanvändningen ökat ytterligare. Främst rör ökningarna användning av cannabis och narkotikaklassade läkemedel. När det gäller mer problematisk narkotikaanvändning är män i majoritet. Även sjuklighet och dödsfall relaterad till narkotikaanvändning är vanligare bland män, där könsskillnaderna har ökat ytterligare under 2000-talet. Inrapporteringen av nya fall gällande HIV och hepatit-C som är skador relaterade till injektionsanvändning har minskat³.

Beroendecentrum Stockholm som är regionens beroendevård ökade sitt unika besökarantal från 19 937 personer (6 608 kvinnor och 13 329 män) 2014 till 22 642 personer (7 184 kvinnor och 15 458 män) 2018. Det ökande besökarantalet har fortsatt även 2019, då Beroendecentrum Stockholm tog emot 23 808 personer (7 506 kvinnor och 16 302 män)⁴. Utöver Beroendecentrum Stockholm finns det mottagningar i privat regi, men i detta kapitel redovisas enbart siffror från Beroendecentrum Stockholm. Hur trenderna gällande antalet aktuella personer inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten hör ihop är svårt att säga. Socialtjänsten utgör samhällets yttersta skyddsnät, vilket innebär att andra möjligheter till stöd ska uttömmas innan insats beviljas av socialtjänsten. Personer kan därför välja att vända sig till regionen i första hand.

23 808

patienter besökte
Beroendecentrum
Stockholm under 2019.

³ Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, *Drogutvecklingen i Sverige 2019*, CAN rapport 180. Stockholm: 2019.

⁴ Beroendecentrum Stockholm. Stockholm: 2020.

Tabell 7:2 Unika personer aktuella för utredning eller insats registrerad med utredningstyp Vuxna missbruk, 2015–2019, fördelat på kön.

Kön	2015		2016		2017		2018		2019	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Kvinnor	928	25	886	25	866	25	877	25	887	25
Män	2 723	75	2 630	75	2 616	75	2 631	75	2 674	75
Staden totalt	3 651	100	3 516	100	3 482	100	3 508	100	3 561	100

Källa: Sociala System.

Av de 3 561 personer som var aktuella inom stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa under 2019 i och med missbruk och beroende var 887 kvinnor och 2 674 män. Män utgör en tydlig majoritet av målgruppen och fördelningen mellan könen har varit tämligen stabil de senaste åren.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

För att möta målgruppens behov av stöd krävs ett varierat utbud av insatser inom socialtjänsten. Förutom psykosociala stödinsatser likt behandling av missbruket, motivationshöjande och återfallspreventiva insatser finns behov av sociala stödinsatser likt boende, stöd i boende, samordningsfunktioner och arbetsinriktade insatser. Samtliga insatser utgör en viktig del i att öka målgruppens autonomi och möjlighet till återhämtning. Insatserna kan ges i öppen- och heldygnsvård och kombineras som delar av en vårdkedja. Majoriteten insatser beviljas enligt SoL, medan en del insatser ges som service, vilket inte är biståndsbedömt, eller som tvångsvård enligt LVM. Staden upphandlar både öppen- och heldygnsvård. Statistiken för insatser redovisas i regel för personer från 21 år och äldre, då det i Sociala System inte går att urskilja om personer med beslut om insats tillhör en missbruks- eller barn- och ungdomsenhet vilket kan vara fallet för dem mellan 18 och 20 år.

Icke biståndsbedömda insatser

Icke biståndsbedömda insatser utgör en viktig del av stadens stödutbud men ingår inte i statistiken nedan. Flera stadsdelsnämnder bedriver denna form av service genom träfflokaler, skapande verksamhet, friskvård, anhörigstöd via öppenvård och anhörigkonsulenter samt olika former av samtalsgrupper med fokus på ökad motivation eller som eftervård.

Biståndsbedömda insatser i öppenvård

Många stadsdelsnämnder erbjuder biståndsbedömda insatser via intern öppenvård och sedan 2018 även riktat till personer med missbruk av spel om pengar. Därtill finns stadsövergripande biståndsbedömda insatser och externa vårdgivare. Exempel på öppenvård är återfallsprevention, motiverande samtal (MI) och strukturerade och manualbaserade program som bygger på kognitiv beteendeterapi (KBT) eller 12-stegsbaserad behandling. Stödinsatser likt arbetsinriktad rehabilitering via Jobbtorg Stockholm⁵ ingår inte i statistiken.

Stadsövergripande stöd

Behandlingsenheten inom socialförvaltningen är ett komplement till stadsdelsnämndernas öppenvård och erbjuder samtalsbehandling, konsultation och rådgivning för vuxna med missbruks- och beroendeproblem (inklusive spel om pengar) och deras anhöriga. Behandling sker individuellt, med par och familjer. Alla kontakter är frivilliga och kostnadsfria förutom individuell behandling avseende spelmissbruk som behöver föregås av ett biståndsbeslut från aktuell stadsdelsnämnd. Under 2019 har Behandlingsenheten bistått 27 par och familjer med icke biståndsbedömt stöd, varav 15 avslutats under året. Personer med individuellt biståndsbedömt stöd är för få att redovisa.

⁵ Arbetsmarknadsförvaltningen och Jobbtorg Stockholm är Stockholms stads gemensamma ingång till stadens olika arbetsmarknadsinsatser.

Tabell 7:3 Antal unika personer med beslut om individuellt behovsprövade öppna insatser i egen eller extern regi, 2019.

Nämnd	Totalt
Rinkeby-Kista	48
Spånga-Tensta	62
Hässelby-Vällingby	70
Bromma	22
Kungsholmen	29
Norrmalm	27
Östermalm	25
Södermalm	95
Enskede-Årsta-Vantör	82
Skarpnäck	42
Farsta	29
Älvsjö	16
Hägersten-Liljeholmen	85
Skärholmen	58
Enheten för hemlösa	14
Staden totalt	704

Källa: Sociala system. Korrigerad av stadsdelsnämnderna.

Tabell 7:4 Antal unika personer med beslut om individuellt behovsprövade öppna insatser under 2019 i egen eller extern regi, fördelat på ålder och kön.

Födelseår	Kvinnor	Män	Totalt
–1954	21	37	58
1955–1969	71	200	271
1970–1984	61	147	208
1985–1994	43	93	136
1995–1998	14	17	31
Totalt antal	210	494	704

Källa: Sociala system. Korrigerad av stadsdelsnämnderna.

704

personer har beviljats öppenvård under 2019. Det är en ökning med 51 personer jämfört med 2018.

Under 2019 har 704 personer, 21 år och äldre, beviljats biståndsbedömda insatser i öppenvård. Siffrorna innebär en ökning med 51 personer jämfört med år 2018 då 653 personer beviljats biståndsbedömda insatser i öppenvård. Fler män än kvinnor har beviljats öppenvård, de flesta av dem var födda mellan åren 1955–1969. Av personerna som erhöll öppenvård under 2019 var 210 kvinnor och 494 män. Sätts siffrorna i relation till tabell 7:2 som redovisade att 887 kvinnor och 2 674 män var aktuella för utredning eller beviljad insats under 2019 framkommer det att en högre andel kvinnor än män mottagit öppenvård, men skillnaden är liten. Ett stabilt boende är ofta en förutsättning för tillgodogörande av en behandling i öppenvård. När förutsättningarna för öppenvård finns är det i regel en resurseffektiv vårdform och stadsdelsnämnderna med intern öppenvård arbetar målinriktat för att erbjuda tillgängliga insatser av hög kvalitet.

Biståndsbedömda boendeinsatser

Inom missbruksenheter beviljas boenden primärt för att öka personens möjlighet att ta emot stöd för att komma ifrån missbruket. För att möta målgruppens stödbehov erbjuder staden olika boendeformer, med både drogtolerans och krav på drogfrihet. I statistiken nedan ingår inte hem för vård eller boende (HVB). Exempel på boendeformer som ingår i statistiken är övriga placeringar vid institution (ej HVB), försöks- och träningslägenheter inklusive Bostad först och akutboenden.

Tabell 7:5 Antal personer med beslut om bistånd som avser boende någon gång under 2019, fördelat på födelseår och kön.

Födelseår	Kvinnor	Män	Totalt
–1954	13	61	74
1955–1969	69	316	385
1970–1984	81	292	373
1985–1994	69	217	286
1995–1998	22	52	74
Totalt antal	254	938	1 192

Källa: Sociala system.

Tabell 7:6 Antal personer som beviljats boendedygn och antal beviljade boendedygn, 2015–2019.

År	Antal personer	Antal boendedygn
2015	1 091	200 655
2016	1 274	196 601
2017	1 264	193 075
2018	1 052	174 675
2019	1 192	195 805

Källa: Sociala system.

Under 2019 har 1 192 personer, 254 kvinnor och 938 män, beviljats 195 805 boendedygn. Antalet personer med beslut om boende och antalet beviljade boendedygn har ökat mellan åren 2018 och 2019, med 140 personer respektive 21 130 boendedygn. Betydligt fler män än kvinnor har bedömts vara i behov av biståndsbedömt boende under 2019 och flest av dessa, oberoende kön, är födda mellan åren 1955–1969.

1 192

personer har beviljats 195 805 boendedygn under 2019. Antalet personer med beslut om boende och antalet beviljade boendedygn har ökat mellan åren 2018 och 2019.

Samtidigt som antalet personer aktuella för missbruk och beroende har ökat under 2019 har antalet personer som beviljats institutionsvård minskat.

Institutionsvård

Institutionsvård inbegriper vård eller rehabiliteringsinsatser som sker dygnet runt på någon institution med stöd av SoL eller LVM. I insatsen HVB ingår såväl behandlingshem som stöd- och omvårdnadsboende med HVB-tillstånd. De HVB-hem som är upphandlade av staden återfinns både inom Stockholms län och i landet i övrigt.

Tabell 7:7 Antal personer med beslut om frivillig institutionsvård år 2019.

Nämnd	Totalt
Rinkeby-Kista	54
Spånga-Tensta	54
Hässelby-Vällingby	47
Bromma	32
Kungsholmen	27
Norrmalm	37
Östermalm	30
Södermalm	97
Enskede-Årsta-Vantör	82
Skarpnäck	42
Farsta	38
Älvsjö	19
Hägersten-Liljeholmen	66
Skärholmen	33
Enheten för hemlösa	88
Staden totalt	746

Källa: Sociala system. Korrigerad av stadsdelsnämnderna.

Utifrån uppgifter från Sociala system har 674 personer, 145 kvinnor och 529 män, haft ett beslut om frivillig institutionsvård under 2019 jämfört med 834 personer, 154 kvinnor och 680 män, under 2018. Efter korrigering från några stadsdelsnämnder har 72 placeringar tillkommit till statistiken vilket resulterar i totalt 746 personer som haft beslut om frivillig institutionsvård under 2019. Betydligt fler män än kvinnor har beviljats frivillig institutionsvård. Samtidigt som antalet personer aktuella för missbruk och beroende har ökat under 2019 har antalet personer som beviljats institutionsvård minskat.

Då siffrorna för frivillig institutionsvård innefattar både placering vid behandlingshem och placering vid stöd- och omvårdnadsboende, och det inte går att utläsa hur många personer som beviljats respektive insats, är det svårt att dra några generella slutsatser kring siffrorna. En del stadsdelsnämnder beskriver att majoriteten av placeringarna har varit på stöd- och omvårdnadsboenden. Vidare beskriver en del stadsdelsnämnder att personer som ansöker om behandling på behandlingshem är ganska få och att personerna beviljas insatser i öppenvård.

Anmälningar enligt LVM

Förutsättningen för att en utredning enligt LVM ska inledas är att socialnämnden får kännedom om att sådant behov föreligger. Myndigheter som i sin verksamhet regelbundet kommer i kontakt med personer i missbruk och beroende har en lagstadgad skyldighet att anmäla till socialnämnden om de får kännedom om att personen kan antas vara i behov av vård enligt LVM. Reglerna för hälso- och sjukvården ser något annorlunda ut. Läkare ska göra en anmälan till socialnämnden om hon eller han i sin verksamhet kommer i kontakt med någon som kan antas vara i behov av omedelbart omhändertagande enligt LVM eller vård enligt samma lag och behovet inte bedöms kunna tillgodoses genom hälso- och sjukvård. Anhöriga och allmänheten kan göra orosanmälningar till socialnämnden. Orosanmälningar ingår inte i tabellen nedan men kan leda till att utredning enligt LVM inleds.

Tabell 7:8 Antal anmälningar enligt LVM som inkommit under 2019.

Nämnd	Totalt
Rinkeby-Kista	35
Spånga-Tensta	42
Hässelby-Vällingby	74
Bromma	53
Kungsholmen	33
Norrmalm	38
Östermalm	44
Södermalm	86
Enskede-Årsta-Vantör	128
Skarpnäck	35
Farsta	41
Älvsjö	27
Hägersten-Liljeholmen	65
Skärholmen	28
Enheten för hemlösa	131
Staden totalt	860

Källa: Sociala system. Korrigerad av stadsdelsnämnderna.

Stadsdelsnämnderna har fått möjlighet att korrigera siffrorna i tabellen ovan då det kan finnas olika rutiner vid registrering av anmälningar enligt LVM. Under 2019 har totalt 836 anmälningar enligt LVM registrerats av stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa i Sociala system. Av dessa gällde 242 kvinnor och 594 män och flest av dessa, oberoende av kön, 276 stycken är mellan 30–44 år och 308 stycken är mellan 45–64 år. Antalet anmälningar som registrerats i Sociala system har ökat med 153 stycken jämfört med 2018, då 192 anmälningar rörde kvinnor och 491 män. Ökningen i antalet personer är störst bland männen. Efter korrigering från några stadsdelsnämnder har 24 anmälningar tillkommit till statistiken vilket resulterar i totalt 860 anmälningar under 2019. En förklaring till det ökade antalet inkomna anmälningar kan vara ett ökat komplext vårdbehov bland personerna.

Vård enligt LVM

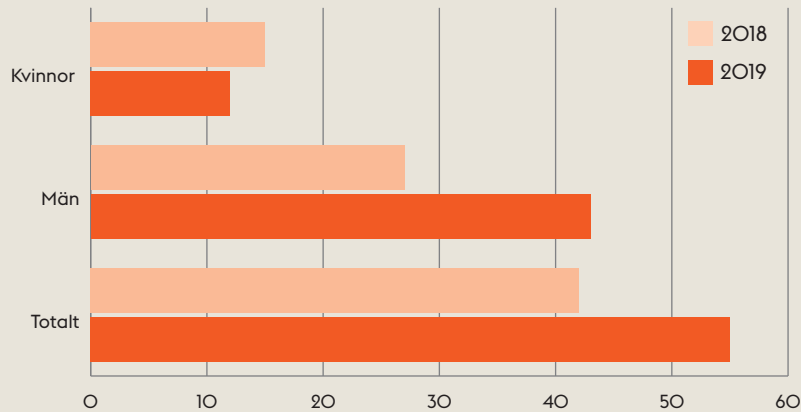
Tvångsvård ska beslutas om när en person till följd av ett fortlöpande missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara, löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv och/eller kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller en närstående. Tvångsvård kan enbart ske när vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt SoL eller på något annat sätt. Spelmissbruk omfattas inte av LVM. Utöver missbrukets omfattning vägs personens situation in i beslutet.

836

LVM-anmälningar har registrerats i Sociala system under 2019, vilket är en ökning med 153 stycken jämfört med 2018. Efter korrigering från stadsdelsnämnderna har 24 anmälningar tillkommit till statistiken.

Vården inleds ofta på sjukhus och övergår därefter till en institution inom Statens institutionsstyrelse (SiS). SiS har elva LVM-hem med 400 platser. Sammanlagt för hela landet har SiS under 2019 haft 927 intagna.⁶ Syftet är att avbryta ett destruktivt missbruk och genom behövliga insatser motivera personen till att frivilligt medverka till fortsatt behandling och stöd för att komma ifrån missbruket. Vården får högst pågå i sex månader och så snart det bedöms möjligt ska personen beredas vård inom mer öppna former enligt 27 § LVM. Vården kan exempelvis fortsätta på ett behandlingshem, familjehem eller i öppenvård.

Figur 7:2 Antal intagningar i LVM-vård 2018 och 2019, redovisat per kön och totalt.

Källa: Statens institutionsstyrelse (SiS).

55

personer har varit intagna för vård enligt LVM inom SiS-institutioner under 2019. Antalet intagningar 2019 har ökat mot åren 2015–2018.

Under 2019 har 55 personer, 12 kvinnor och 43 män, varit intagna för vård enligt LVM inom SiS-institutioner. Av dessa 55 intagningar har 40 intagningar skett enligt 13 § LVM⁷ och 15 enligt 4 § LVM⁸. Av de 40 intagningar som skedde enligt 13 § LVM har 24 stycken blivit intagningar enligt 4 § LVM. Antalet intagningar 2019 har ökat mot de senaste åren, och visar det högsta antalet intagna jämfört med åren 2015–2018. Under 2018 var det 42 intagningar, 2017 och 2016 var det 44 intagningar per år och 2015 var det 49 intagningar. Mellan 2018 och 2019 har antalet intagna kvinnor minskat medan antalet intagna män ökat.

Ett missbruk kan föranleda flera negativa konsekvenser likt bostadslöshet, ekonomiska problem och fysisk och psykisk ohälsa. Kvinnor i missbruk löper även ökad risk för övergrepp genom fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Frivillighet är en viktig grundpelare i socialtjänstens arbete och stadens missbruksenheter arbetar aktivt för att motivera personer med missbruk och beroende att ta emot nödvändigt stöd på frivillig väg. Inom Stockholms stad finns ett brett utbud av insatser och en geografisk närhet till regionens hälso- och sjukvård med en välutvecklad beroendevård. Därtill finns närheten till andra huvudmän och civilsamhället med brukar- och intresseorganisationer som erbjuder stöd till målgruppen. Samtidigt som frivillig vård i regel är att föredra är det angeläget att tvångsvård används när så är nödvändigt. Insatsen kan utgöra en livräddande funktion, bistå med drogfri tid och på så vis möjliggöra en positiv utveckling som genom frivillig vård inte varit möjligt.

Om vård enligt LVM blir aktuellt är det väsentligt att vården som ges är av god kvalitet och så även efterföljande vård. Stockholms stad har en referensgrupp tillsammans med SiS i syfte att förbättra rutiner och samverkan mellan huvudmännen och på så vis öka förutsättningarna för en lyckad LVM-vård samt övergång till frivilliga insatser.

⁶ Statens institutionsstyrelse (SiS), Stockholm: 2020.

⁷ Omedelbart omhändertagande enligt 13 § lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

⁸ Vård enligt 4 § lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

Sammanfattningsvis fordrar målgruppens komplexa problematik ett varierat utbud av insatser, med allt ifrån heldygnsvård enligt LVM till öppenvård och sociala insatser.

Tabell 7:9 Antal beviljade biståndsbedömda insatser till personer 21 år och äldre under 2019, redovisat per kön och summerat i unika personer.

Insatser	Kvinnor	Män	Totalt
Placering vid behandlingshem HVB	66	163	229
Placering vid LVM-hem*	21	46	67
Placering vid stödboende/omvårdnadsboende på institution (HVB)	141	568	709
Träningsboende	24	93	117
Placering på härbärgen	79	309	388
Placering för stöd-/omvårdnadsboende i familjehem	8	9	17
Hotellboende	8	13	21
Individuellt behovsprövad öppen vård inkl. provtagning	297	720	1 017
Boendestöd	104	263	367
Case Manager Missbruk	67	169	236
Försöks-, tränings- och jourlägenheter	128	401	529
Andra boendeformer (t.ex.kollektivboende)	173	749	922
Övriga insatser**	15	13	28
Totalt	1 131	3 516	4 647
Unika personer	614	1 843	2 457

Källa: Sociala System.

*Omhändertagande enligt 13§ LVM och placering vid LVM-hem, vilket nödvändigtvis inte föranlett vård inom SiS LVM-hem. Siffrorna för intagningar inom SiS LVM-vård återfinns i figur 7.11.

**Övriga insatser är Skyddat boende, Övriga placeringar vid institution (ej HVB), Placering för vård i familjehem, Vandrarsboställe och Kontaktperson.

Siffrorna i tabellen ovan skiljer sig åt i jämförelse med övriga tabeller rörande insatser. Det beror bland annat på att aktuell tabell visar antal insatser och inte insats per unik person. Totalt har 2 457 personer beviljats 4 647 biståndsbedömda insatser. Detta jämfört med 2 435 personer som beviljades 4 655 biståndsbedömda insatser 2018. Det har således skett en marginell ökning mellan 2018 och 2019. Siffrorna för både 2018 och 2019 innebär att varje person i regel mottagit cirka två insatser. Inte sällan krävs ett långtgående stöd och samtidiga insatser för att möta individens behov av stöd inom flera livsområden. Öppenvård har beviljats i störst utsträckning medan någon form av boendeinsats är vanligast. Män och kvinnor har beviljats ungefär lika många insatser baserat på antal personer som beviljats insats. Bland kvinnor är individuellt behovsprövad öppen vård inklusive provtagning den vanligaste insatsen medan andra boendeformer är vanligast bland män.

Brukardelaktighet

Stockholms stad har en stadsövergripande brukarreferensgrupp inom verksamhetsområdet missbruk och beroende. Sju brukar- och intresseorganisationer ingår i referensgruppen. Stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa representeras i referensgruppen av enhetschefer från chefsnätverket inom missbruk och beroende. Forumet utgör en viktig kommunikationskanal mellan socialförvaltningen, stadens missbruksenheter och brukarrepresentanter. Forumet utgör därtill en plattform för möten med relevanta aktörer inom socialtjänsten i övrigt.

Hemlöshet

Personer som lever i hemlöshet utgör en heterogen grupp och mekanismerna bakom hemlöshet ser olika ut för olika personer och grupper av personer som befinner sig i hemlöshet. Arbetet för att motverka hemlöshet är en prioriterad fråga i Stockholms stad och nya åtgärder vidtas kontinuerligt bland annat utifrån att gruppen av hemlösa personer förändras. Hemlöshet är inget eget verksamhetsområde, utan en fråga som berör samtliga verksamhetsområden inom socialtjänsten, inklusive äldreomsorgen.

Stockholms stads program för att motverka hemlöshet

Stockholms stads program mot hemlöshet 2014–2019 har löpt ut och under 2019 har ett nytt program för att motverka hemlöshet arbetats fram för programperioden 2020–2025. Det nya programmet har tagits fram utifrån utvärderingar av arbetet under föregående programperiod samt utifrån erfarenhetsutbyte med representanter från socialtjänsten, ideella organisationer samt stadens bostadsbolag. Programmet beskriver hur stadens socialtjänst ska arbeta för att motverka hemlöshet, dels vilka insatser och verktyg som stadens socialtjänst kan använda till stöd för personer i processer ur hemlöshet, dels de förhållningssätt som ska prägla socialtjänstens arbete med att motverka hemlöshet. Programmet innehåller sex mål samt tre strategier för socialtjänstens arbete med att motverka hemlöshet. Programmet belyser också vikten av löpande kunskapsutveckling i syfte att säkerställa att det stöd som erbjuds personer som befinner sig i hemlöshet utgår från evidensbaserade metoder.

Stockholms stad använder följande definition av hemlöshet:

- Som personer i hemlöshet räknas de som saknar egen eller förhyrd bostad och som inte bor i något stadigvarande inneboendeförhållande samt är hänvisade till tillfälliga boendelalternativ eller som sover utomhus.
- Personer som bor på institutioner, i familjehem, annan vårdinrättning eller akuta boendelösningar och som inte har någon bostad ordnad vid en eventuell utskrivning räknas också som levande i hemlöshet.
- Som personer i hemlöshet räknas också de som tillfälligt bor hos olika kamrater eller bekanta (max tre månader).

Däremot räknas inte de som bor i andra hand eller hos någon anhörig som personer i hemlöshet. Inte heller personer som bor i en försökslägenhet, i Bostad först eller inom Stiftelsen Hotellhem i Stockholm (SHIS) med tidsbegränsat andrahandskontrakt.

För personer med hemmavarande barn under 18 år räknas däremot boende i försökslägenhet eller inom SHIS som en hemlöshetssituation. Anledningen till att en bredare definition används för barnfamiljer är att de aktuella boendelösningarna inte är permanenta, samtidigt som de berör barn. Eftersom staden använder en bredare definition av hemlöshet för hushåll med hemmavarande barn under 18 år används begreppet *barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden* för att beskriva målgruppen.

Målgruppsbeskrivning

För att kunna följa utvecklingen av hemlösheten i staden och utarbeta adekvata insatser genomför socialförvaltningen regelbundet kartläggningar av antalet personer som lever i hemlöshet i Stockholms stad. Vartannat år sker en totalundersökning av antalet personer från 20 år och uppåt som lever i hemlöshet under ett specifikt dygn i september. Senaste kartläggningen ägde rum i september 2018 och omfattade sammanlagt 2 439 inrapporterade personer i hemlöshet.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Barnfamiljer med socialtjänstkontakt som lever under osäkra boendeförhållanden

Vartannat år sker en enkätundersökning riktad till socialtjänsten i Stockholms stadsdelsnämnder, som syftar till att kartlägga antalet barnfamiljer med socialtjänstkontakt som lever under osäkra boendeförhållanden. Den senaste kartläggningen av barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden ägde rum i april 2019.

Kartläggningen genomfördes som en webbenkät till handläggare i stadsdelsnämnderna som fick fylla i en enkät för varje familj som var aktuell hos dem för ansökan, utredning eller insats under april månad.

Tabell 8:1 Antal Barnfamiljer som lever i osäkra boendeförhållanden och hushållssammansättning i april 2019, totalt och efter familjekonstellation.

Familjekonstellation	Antal	Andel (%)
Ensamstående kvinna med barn	236	65
Ensamstående man med barn	17	5
Sammanboende par med barn	85	23
Kvinna med växelvis boende barn	15	4
Man med växelvis boende barn	11	3
Total	364	100%

Källa: Socialförvaltningen, tjänsteutlåtande dnr. 3.1.1-213/2019.

Kartläggningen visade att socialtjänsten under den aktuella perioden april 2019 hade kontakt med 364 barnfamiljer i osäkra boendeförhållanden. Det var en ökning med 22 familjer jämfört med kartläggningen 2017, då antalet familjer var 342. 65 procent av de inrapporterade familjerna bestod av en ensamstående kvinna med barn, vilket var den vanligaste hushållssammansättningen.

Tabell 8:2 Antal barn per familj i osäkra boendeförhållanden i april 2019.

Antal barn per familj i april 2019	Antal familjer	Andel familjer (%)	Antal barn
1	159	44	159
2	103	28	206
3	60	16	180
4	20	15	80
5	10	3	50
6	9	2	54
7	1	0	7
8	2	1	16
Total	364	100%	752

Källa: Socialförvaltningen, tjänsteutlåtande dnr. 3.1.1-213/2019.

65 %

av de inrapporterade familjerna i osäkra boendeförhållanden år 2019 bestod av en ensamstående kvinna med barn, vilket var den vanligaste familjekonstellationen.

barnfamiljer med sammanlagt 752 barn rapporterades i april 2019 bo i osäkra boendeförhållanden.

Totalt har socialtjänsten rapporterat in 752 barn, vilket är en ökning med 34 barn jämfört med 2017 då antalet inrapporterade barn var 718. Majoriteten av de inrapporterade familjerna hade ett eller två barn.

Tabell 8:3 Föräldrars födelseland i familjer i osäkra boendeförhållanden i april 2019.

Föräldrars födelseland i april 2019	Antal	Andel (%)
Ensamstående förälder född i Sverige	48	13
Ensamstående förälder född utomlands	183	50
Sammanboende par/växelvis boende en av föräldrarna född i Sverige	2	1
Sammanboende par/växelvis boende par båda föräldrarna födda utomlands	104	29
Föräldrars födelseland okänt	27	7
Total	364	100%

Källa: Socialförvaltningen, tjänsteutlåtande dnr. 3.1.1-213/2019.

Av de inrapporterade barnfamiljerna bestod 79 procent av familjer där minst en av föräldrarna var födda utomlands.

Tabell 8:4 Period som familjen i osäkra boendeförhållanden bott i Sverige i april 2019.

Hur länge har familjen varit i Sverige?	Antal	Andel (%)
Upp till två år	58	21
2-5 år	86	31
5-8 år	35	13
8 år eller längre	66	24
Vet ej	31	11
Total	276	100%

Källa: Socialförvaltningen, tjänsteutlåtande dnr. 3.1.1-213/2019.

I de familjer där föräldrarna är födda utomlands har 31 procent varit i Sverige mellan två till fem år. 24 procent av familjerna har varit i Sverige i åtta år eller längre.

Tabell 8:5 Familjens aktuella boendesituation april 2019.

Aktuell boendesituation april 2019	Antal	Andel (%)
SHIS för barnfamiljer	152	42
Hotellrum	37	10
Tillfälligt inneboende/andrahandsboende	28	8
Försökslägenhet	14	4
Jourlägenhet	18	5
Träningslägenhet	24	7
Vandrarhem	15	4
Lägenhetshotell	14	4
Skyddat boende (VINR)	18	5
Behandlingshem/familjehem/stödboende	7	2
Genomgångsbostad SHIS	28	8
Vet ej	9	2
Total	364	100%

Källa: Socialförvaltningen, tjänsteutlåtande dnr. 3.1.1-213/2019.

50%

av de totalt inrapporterade barnfamiljerna bodde i april 2019 i någon form av genomgångsbostad inom SHIS.

180 barnfamiljer, sammanlagt 50 procent av de totalt inrapporterade barnfamiljerna bodde i april 2019 antingen i boende för familj eller i genomgångsbostad på SHIS. Den näst vanligaste boendesituationen var hotellrum följt av tillfälligt inneboende/andrahandsboende.

Stiftelsen Hotellhem i Stockholm (SHIS) Bostäders uppdrag kring barnfamiljer
SHIS Bostäder är Stockholms stads bostadssociala resurs. SHIS tillhandahåller socialtjänsten i Stockholms stad olika boendelösningar med eller utan kompletterande biståndsbedömd stödinsats, vilket möjliggör för socialtjänsten att remittera hushåll som inte uppfyller kriterierna för rätt till bistånd enligt SoL till bostadsanskaffning. SHIS har sedan 2009 ett särskilt uppdrag att ta fram och hyra ut lägenheter till familjer. Boendetiden kan som längst vara fem år, vilket hänger samman med gränsen för avstående från besittningsskydd enligt hyresnämndens bestämmelser.

För att få en genomgångsbostad via SHIS krävs en remiss från en stadsdelsförvaltning. Grundkraven är att familjen ska vara folkbokförd i Stockholms stad, vara aktuell inom stadens socialtjänst samt ha uppehållstillstånd. Under boendetiden har barnfamiljen möjlighet att samla kötid hos Bostadsförmedlingen. Kommunfullmäktige beslutade i budget för 2018 att årligen avsätta 100 lägenheter ur Bostadsförmedlingens årliga kvot för försöks- och träningslägenheter till genomgångslägenheter för barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden. Målgruppen för dessa lägenheter är barnfamiljer som under lång tid levt i osäkra boendeförhållanden och som varit folkbokförda i Stockholms stad två år eller längre. Familjerna kan under boendetiden på SHIS bli självförsörjande, vilket kan medföra att deras socialtjänstkontakt avslutas. I kartläggningen har stadsdelsförvaltningarna rapporterat in 180 barnfamiljer som bor inom SHIS. Enligt uppgifter från SHIS hade ytterligare 234 barnfamiljer kontrakt via dem per den sista mars 2019.

Tabell 8:6 Huvudsaklig orsak till familjens aktuella boendesituation i april 2019.

Huvudsaklig orsak till nuvarande boendesituation	Antal	Andel (%)
Inneboendekontrakt upphört	49	13
Andrahandskontrakt upphört	33	9
Anknytning som kommit till flykting som saknat boende	62	17
Separation/skilsmässa	37	10
Våld i nära relation (VINR)	79	22
Oplanerad inflyttning till staden	43	12
EBO (eget boende under asyltiden) som inte lett till eget boende	23	6
Lämnat/tackat nej till boende på annan ort	7	2
Avhyst från förstahandskontrakt i Stockholms stad	18	5
Avhyst från försöks/träningslägenhet	13	4
Total	364	100%

Källa: Socialförvaltningen, tjänsteutlåtande dnr. 3.1.1-213/2019.

Våld i nära relation uppgavs vara anledningen till att 22 procent, 79 familjer, befann sig i en osäker boendesituation. Den näst vanligaste orsaken uppgavs vara att en familj kommit som anknytning till flykting som saknar boende.

Våld i nära relation uppgavs vara anledningen till att 22 procent av barnfamiljerna i kartläggningen befann sig i en osäker boendesituation.

Period utan stadigvarande boende och huvudsaklig inkomstkälla

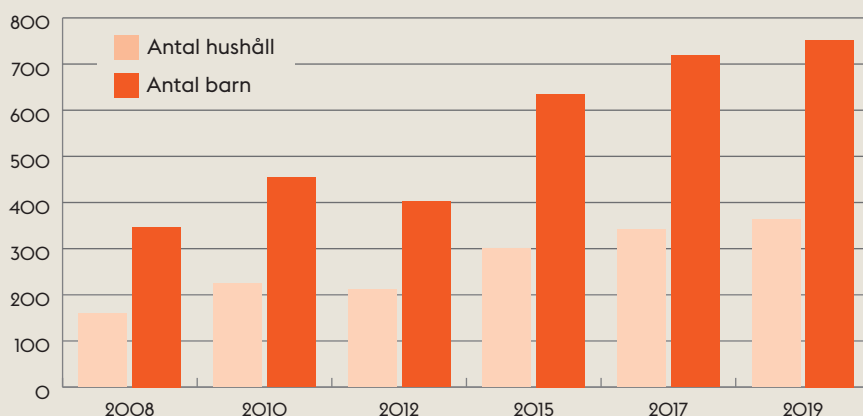
I kartläggningen uppgavs att 243 familjer, 67 procent av alla inrapporterade familjer, i april 2019 hade saknat stadigvarande boende längre än i ett år.

För 47 procent av familjerna uppgavs i kartläggningen att den huvudsakliga inkomstkällan var ekonomiskt bistånd. Ekonomiskt bistånd var den vanligaste inkomstkällan, följt av ersättning från Försäkringskassan som var huvudsaklig inkomstkälla för 31 procent av familjerna i kartläggningen i april 2019.

67%

av familjerna som ingick i 2019 års kartläggning uppgavs ha saknat stadigvarande boende i mer än ett år.

Figur 8:1 Antal barnfamiljer familjer hushåll respektive totalt antal barn i osäkra boendeförhållanden åren 2008–2019.

Källa: Socialförvaltningen, tjänsteutlåtande dnr. 3.1.1-213/2019.

Figur 8.1 beskriver utvecklingen av antalet inrapporterade barnfamiljer i osäkra boendeförhållanden åren 2008 till 2019. Sedan kartläggningen 2012 har antalet inrapporterade familjer och barn successivt ökat.

Socialtjänstens ansvar för bostadsanskaffning

Situationen på bostadsmarknaden är i de flesta av Sveriges kommuner mycket ansträngd och många människor, framförallt personer utan fast arbete, med låg inkomst och avsaknad av boendereferenser, har svårt att hitta en bostad. Enligt lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383) ska varje kommun planera för bostadsförsörjningen i syfte att skapa förutsättningar för alla kommuninvånare att leva i goda bostäder.

Socialtjänstlagen¹, fortsättningsvis kallad SoL, saknar däremot bestämmelser som ger bostadslösa en allmän rätt att få en bostad av socialtjänsten. Av praxis från Högsta förvaltningsdomstolen² framgår att två kriterier ska vara uppfyllda för att rätt till bistånd till stadigvarande självständigt boende ska föreligga, dels ska den enskilde vara helt bostadslös och dels ska hon eller han ha speciella svårigheter att på egen hand skaffa en bostad. Det är inte tillräckligt att man har allmänna svårigheter, exempelvis på grund av en ansträngd situation på den lokala bostadsmarknaden, utan det ska vara fråga om sådana speciella svårigheter som följer av att man tillhör en socialt utsatt grupp.

¹ Socialtjänstlag (2001:453).

² RA 1990 ref. 119 och RA 2004 ref. 130.

Något förenklat kan detta förstås som att de personer som kan komma ifråga för bistånd i form av en fast bostad är personer som skulle behöva bistånd från socialtjänsten för att tillgodose sitt behov av bostad även om tillgången på prisöverkomliga bostäder var god. De personer som då skulle komma ifråga är personer som till följd av missbruk/beroende och/eller psykisk ohälsa har behov av individuellt stöd för att såväl få som att behålla en bostad samt personer som till följd av exempelvis en vräkningshistorik har svårt att bli godkända som hyresgäster. Utifrån aktuell rättspraxis krävs i allmänhet att en person har såväl stödbehov för att behålla en bostad som behov av stöd för att bli godkänd som hyresgäst för att rätt till bistånd till egen fast bostad ska föreligga.

Det är alltså inte socialtjänstens skyldighet att tillgodose behovet av bostad i allmänhet. I akuta situationer träder dock socialtjänstens yttersta ansvar in. Högsta förvaltningsdomstolen har i RÅ 1990 ref 119 uttryckt att: *”I sådana fall, där den biståndssökande står helt utan tak över huvudet och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt, är socialnämnden skyldig att ordna logi. Detta kan innebära att socialnämnden försäkras sig om att den enskilde verkligen blir inhytt någonstans och/eller bistår med kostnaden.”*

Medan rätten till bistånd till stadigvarande bostad enligt rättspraxis endast omfattar personer som hör till särskilt utsatta grupper gäller rätten till akut bistånd alla personer som bor eller vistas i en kommun som står utan tak över huvudet och som inte själva kan tillgodose sitt behov. Stadens ställningstagande kring rätten till akut bistånd till tak över huvudet uttrycks genom Tak över huvudet-garantin.

Tak över huvudet-garantin

Tak över huvudet-garantin (TÖG) har funnits i Stockholms stad sedan 1999 och innebär att kommuninvånare i Stockholms stad som lever i akut hemlöshet alltid ska kunna erbjudas tak över huvudet. TÖG utgår ifrån följande:

- TÖG kan förstås som en lokal tillämpning i Stockholms stad för nödprövning av akut bistånd enligt SoL till tak över huvudet utanför kontorstid.
- TÖG ersätter inte sedvanlig nödprövning enligt SoL som görs av respektive stadsdelsnämnd under dagtid.
- Eftersom TÖG till sin utformning är en akut insats i syfte att avvärja nöd kan logi enligt TÖG endast beviljas för en eller maximalt några enstaka nätter i taget. Det är inte möjligt att bevilja mer stadigvarande boendeformer inom ramen för TÖG.

I dokumentet *Tak över huvudet-garantin i Stockholms stad. Stöd för tillämpning*³ beskrivs vilka insatser som inom ramen för garantin är tillgängliga för olika grupper av personer som kan befinna sig i akut hemlöshet.

Beläggning på stadens akutboenden

För vuxna personer över 20 år med missbruks/beroendeproblematik som inte har medföljande barn förverkligas tak över huvudet-garantin oftast på något av stadens akutboenden. Stadsdelsnämnder och socialförvaltningens enhet för hemlösa kan bevilja personer bistånd i form av placering på akutboende utan att det sker inom ramen för TÖG. I december 2019 fanns totalt sex akutboenden varav tre drivs av staden. Två verksamheter får bidrag från staden och ytterligare en verksamhet är upphandlad.

³ Socialförvaltningen, dnr: 3.1.1-528/2019.

Aspuddens akutboende med 30 platser tar emot både ensamstående kvinnor och män samt par. Aspuddens akutboende har under 2019 haft en genomsnittlig beläggning om 89 procent. Då boendet inte har några fasta platser reserverade för varken kvinnor eller män utan anpassar utbud efter efterfrågan så redovisas inte boendet i tabeller nedan över genomsnittlig årsbeläggning av övriga akutboendeplatser.

Akutboendet H-huset, som drivs av Nytida, tar sedan 1 mars 2019 även emot kvinnor. Det finns inget fast antal platser reserverade för kvinnor, utan utbudet anpassas efter efterfrågan precis som på Aspuddens akutboende. Då kvinnor i realiteten endast kunnat beviljas boende på H-huset sedan i somras redovisas dock H-husets årsbeläggning för 2019 i tabell över genomsnittlig årsbeläggning av övriga akutboendeplatser.

Tabell 8:7 Beläggning på akutboenden för kvinnor fördelat på verksamhet åren 2017–2019, andel.

Verksamhet	Platsantal	Belägg- ning 2017 (%)	Belägg- ning 2018 (%)	Belägg- ning 2019 (%)
Hvilan	21	89	91	94
BoKlara	10	91	94	88

Källa: egenrapporterade uppgifter.

Tabell 8:8 Beläggning på akutboenden för män fördelat på verksamhet åren 2017–2019, andel.

Verksamhet	Platsantal	Belägg- ning 2017 (%)	Belägg- ning 2018 (%)	Belägg- ning 2019 (%)
Grimman	30	99	94	99
BoCenter	20	96	95	100
Frälsningsarmén	30	75	75	88
Nytida H-huset	55	87	75	86

Källa: egenrapporterade uppgifter.

Socialförvaltningens stadsövergripande verksamheter för personer som lever i hemlöshet

Socialförvaltningen bedriver ett stort antal stadsövergripande verksamheter. I det följande redogörs för de verksamheter som riktar sig till personer som lever i hemlöshet.

Enheten för hemlösa

Personer som lever i hemlöshet och som inte har haft kontakt med en stadsdelsnämnd under de senaste två åren ska vända sig till socialförvaltningens enhet för hemlösa. Enheten ger stöd i frågor som rör logi och olika former av boendestöd och behandling. Uppdraget är att tillhandahålla olika former av insatser som syftar till ett varaktigt boende och medverka i klientens process ut ur hemlöshet. Enheten för hemlösa är organiserad i sektioner; en hemlöshetsmottagning med hemlöshetsjour där det också finns budget och skuldrådgivare, en försörjningsstödssektion, en sektion för vuxna, en sektion för vård och omsorg samt en administrativ sektion.

Hemlöshetsmottagningen (HLM) på enheten för hemlösa fattar beslut om TÖG för hemlösa personer som fyllt 20 år, som har missbruk/beroende eller långvarig psykisk ohälsa och som är aktuella i stadens digitala stöd. Den boendeform som HLM har mandat att fatta beslut om är logi på akutboende. I vissa situationer handläggs ansökan om logi enligt TÖG av socialjouren. Exempel på sådana situationer är om ansökan rör vuxna personer med medföljande barn, unga vuxna personer 18–20 år i behov av särskilda boendelösningar, personer 65 år och äldre som inte själva väljer att ansöka om logi på akutboende.

I slutet av året var 597 personer (501 män och 96 kvinnor) aktuella på enheten för hemlösa.

Medborgarkontoret för hemlösa

På Medborgarkontoret för hemlösa kan den som lever i akut hemlöshet träffa handläggare för information och råd och stöd i sociala frågor och i kontakt med andra myndigheter. Medborgarkontoret hjälper till med att länka vidare till ordinarie hjälpsystem som exempelvis socialtjänstens myndighetsutövande funktioner, Försäkringskassan eller Migrationsverket.

Medborgarkontoret har under 2019 arbetat med 140 ärenden, varav kvinnor utgjort 26 procent, där personen behövt ett mer omfattande stöd i länkningen till ordinarie hjälpsystem. Arbetet har inneburit bland annat att ge stöd i socialtjänstkontakten, formulera ansökan, lyfta fram stödbehov och hjälp att förklara beslut eller formulera överklagan. Utöver dessa 140 ärenden har medborgarkontoret haft cirka 1600 besök av enklare karaktär. Det kan gälla till exempel hjälp att skaffa ett e-postkonto, hjälp att ställa sig i bostadskön, skriva ut kontoutdrag eller hitta kontaktuppgifter.

Boende- och behandlingsenheten

Boende- och behandlingsenhetens huvuduppgift är att medverka i brukarens process ur hemlöshet. Enhetens verksamheter vänder sig till kvinnor och män som till följd av hemlöshet, missbruk, psykisk ohälsa eller andra svårigheter behöver stöd från socialtjänsten. Stödet som enheten erbjuder utgår från beställarens uppgift och består av boende- och behandlingsinsatser som baseras på evidensbaserade metoder. Insatserna är individuellt anpassade efter den enskildes målsättningar och behov och syftar till att möjliggöra för brukaren att kunna leva ett så självständigt liv som möjligt utifrån sina egna förutsättningar.

Boende- och behandlingsenheten tillhandahåller totalt 584 platser fördelade på följande boendeformer:

- Akut- och planeringsboenden
- Stödboenden med och utan drogtolerans
- Omvårdnadsboenden
- Vård- och omsorgsboende

I slutet av året var 494 av 584 platser belagda, vilket motsvarar en belägningsgrad om nära 85 procent. Under år 2019 som helhet var belägningsgraden 94 procent.

Boende- och behandlingsenheten har en placeringssamordnare som kan medverka vid utskrivning från slutenvård, såväl psykiatrisk, somatisk som beroendevård. Målgruppen är hemlösa eller personer med ostabil/icke fungerande boendesituation, eller personer som riskerar att vräkas. Placeringssamordnaren är även behjälplig med förfrågningar gällande andra placeringar inom enhetens boenden.

Äldre personer som lever i hemlöshet

Från maj 2018 har ett projekt pågått inom socialtjänstavdelningens boende- och behandlingsenhet som riktar sig till äldre personer som lever i hemlöshet. I projektet ingår subventionerade utredningsplatser för äldre i hemlöshet. Under 2019 har det genererat totalt 424 dygn för 24 personer, varav 21 män och tre kvinnor.

Den uppsökande funktionen som äldrelots, vilken är organiserad under socialjourens uppsökarenhet, har under 2019 arbetat aktivt med 51 personer i hemlöshet över 65 år som vistas i Stockholms stad. Av dessa var 41 personer män och 10 personer var kvinnor. Totalt 40 personer har kunnat länkas vidare till en stadsdelsnämnd. Äldrelotsen har kommit i kontakt med personerna bland annat genom uppsökarna, Centralen-projektet⁴, Medborgarkontoret för hemlösa, Catio Pelarbacken men också via olika frivilligorganisationer. Det vanligaste stödet från äldrelotsen är stöd i att kontakta stadsdel, formulera ansökan, kontakta sjukvård, informera om socialtjänst, pensionsmyndighet och bostadssökande.

Inom ramen för projektet har stödboendet Monumentet successivt ställts om till ett seniorboende för personer över 55 år som lever i hemlöshet. Under 2019 blev den omvandlingen klar. Monumentets seniorboende har 18 lägenheter.

Seniorlägenheter inom Micasa

I juni 2018 fick Micasa i uppdrag att, i samarbete med SHIS, hyra ut 25 lägenheter årligen för målgruppen äldre hemlösa som har svårt att komma in på den ordinarie bostadsmarknaden på grund av till exempel låg pension och skulder och som har bott den maximala boendetiden om fem år inom SHIS. Under 2019 fick 19 personer en sådan seniorlägenhet, 16 män och tre kvinnor. Under 2019 var det också fyra personer som fick lägenhet i Micasa 2018 som har tagit över kontraktet.

Vräkningsförebyggande arbete

Personer som en gång har blivit vräkta har som regel svårt att återinträda på bostadsmarknaden, varför det är angeläget att i möjligaste mån förebygga och förhindra att personer blir vräkta. Flertalet stadsdelsnämnder bedriver ett aktivt och strukturerat vräkningsförebyggande arbete och har avsatt särskilda resurser för detta. Barnfamiljer är en prioriterad målgrupp i samtliga stadsdelsnämnders vräkningsförebyggande arbete.

Kronofogdemyndigheten rapporterade in 371 registrerade ansökningar om vräkning för personer med tillhörighet i Stockholms stad år 2019, varav 215 (58 procent) verkställdes. Motsvarande siffror för hela landet var 5 262 registrerade ansökningar och 2 355 (45 procent) verkställda avhysningar. Det innebär att personer med tillhörighet i Stockholms stad stod för nio procent av Sveriges samtliga verkställda avhysningar under året.

Avhysningar där barn är berörda i Stockholms stad

Sedan 2008 tar Kronofogdemyndigheten fram statistik över antalet verkställda avhysningar där barn berörs.⁵ I hela landet påverkades totalt 467 barn av en verkställd avhysning 2019. I Stockholms stad påverkades 18 barn av en verkställd avhysning, vilket motsvarar fyra procent av alla barn som berörts av en verkställd avhysning i hela landet. Stadens andel av vräkningar som berörde barn har minskat sedan 2018, då Stockholms stad stod för fem procent (24 barn) av avhysningarna som berörde barn i förhållande till hela landet.

Den uppsökande funktionen som äldrelots har under 2019 arbetat aktivt med 51 personer i hemlöshet över 65 år som vistas i Stockholms stad.

I Stockholms stad påverkades 18 barn av en verkställd avhysning, vilket motsvarar fyra procent av alla barn som berörts av en verkställd avhysning i hela landet.

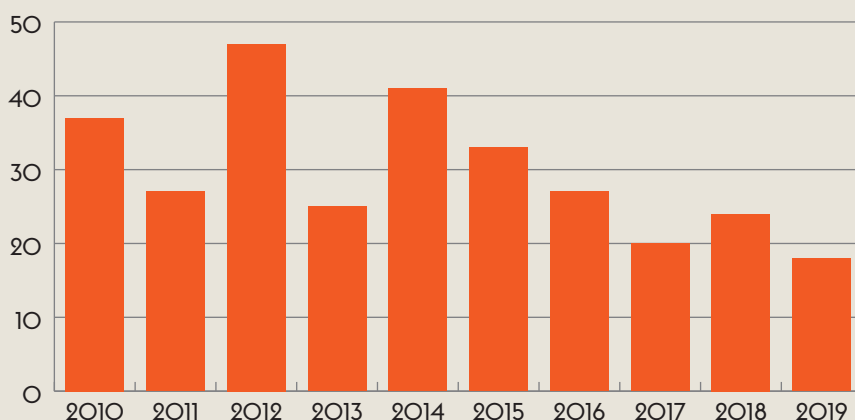
⁴ Sedan augusti 2019 har förvaltningen ett särskilt uppdrag att arbeta med hemlösa och utsatta människor som vistas större delen av dygnet på Cityterminalen, Centralstationen och vid Arlanda express. Uppdraget sker i samverkan med Jernhusen, Norrmalms stadsdelsnämnd, Catio Vård för hemlösa och andra aktörer som arbetar i området med trygghetsskapande arbete såsom väktare, polis och frivilliga organisationer.

⁵ Med berörd avses att barnet bor stadigvarande, bor växelvis eller har umgänge med en vräkt förälder eller vräkta föräldrar mer än 30 dagar per år.

Inför denna rapports framtagande gick socialförvaltningen ut med en förfrågan till stadsdelsnämnderna kring hur många barn de kände till som under 2019 berörts av avhysning, samt hur många barn som berörts av en avhysning från ett oriktigt hyresförhållande. Elva av fjorton stadsdelsnämnder inkom med uppgifter om totalt 24 barn, varav sju barn uppgavs ha berörts av avhysning från ett oriktigt hyresförhållande. Av de 24 inrapporterade barnen fick två barn återflytta till bostaden efter att den hyresskuld som låg till grund för avhysningen hade reglerats.

Socialförvaltningen har i dagsläget ingen förklaring till vad skillnaderna i antalet av Kronofogdemyndigheten respektive Stockholms stadsdelsnämnder inrapporterade barn som berörts av avhysning kan bero på.

Figur 8:2 Antal berörda barn i verkställda beslut om avhysning i Stockholms stad, 2010–2019.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Under 2019 har ny skärpt lagstiftning om oriktiga hyresförhållanden trätt i kraft.⁶ Lagen tillkom genom regeringens proposition 2018/19:107 "*Åtgärder mot handel med hyreskontrakt*". Syftet med ändringarna anges i propositionen vara att få en bättre fungerande hyresbostadsmarknad genom åtgärder mot svarthandel med hyreskontrakt och annat missbruk av hyresrätter.

Barnfamiljer som bor otillåtet i andra hand berörs när förstahandshyresgästen blir vräkt. Stadens inriktning är att en barnfamilj som hamnar utan bostad till följd av otillåten andrahandsuthyrning ska följas upp på samma sätt som familjer som blir vräkt från ett förstahandskontrakt. En förutsättning för att detta stöd ska kunna ges är dock att socialtjänsten får kännedom om den aktuella familjen. Då bostadsbolagen saknar avtal med personer som hyr olovligt i andra hand är de enligt Dataskyddsförordningen (GDPR, The General Data Protection Regulation) förhindrade att dela den informationen med socialtjänsten. I de fall bostadsbolagen känner till att det är en barnfamilj som hyr olovligt kan de dock bryta sekretessen om de gör en orosanmälan gällande barnet/barnen.

⁶ SFS 2019:523 Lag om ändring i jordabalken.

Försöks- och träningslägenheter (FoT)

Målgruppen för insatsen försöks- och träningslägenhet är personer som på grund av missbruks-, psykiatriska, och/eller allvarliga sociala problem behöver stöd från socialtjänsten för att kunna få, klara och behålla ett eget boende och som på egen hand inte blir godkända som förstahandshyresgäster. Lägenheterna förmedlas av Bostadsförmedlingen i Stockholm AB efter förfrågan från stadsdelsnämnder eller socialförvaltningens enhet för hemlösa som hyr lägenheterna av bostadsbolagen med förstahandskontrakt och i sin tur hyr ut lägenheterna med andrahandskontrakt till enskilda i målgruppen.

Syftet med försökslägenhet är att förstahandskontraktet, under förutsättning att boendet har fungerat, ska kunna överlåtas på den boende efter tidigast ett år. Träningslägenhet är i första hand tänkt att vara en förberedelse inför boende i försökslägenhet eller någon annan mer permanent form av boende.

Antalet lägenheter som Bostadsförmedlingen i Stockholm ska förmedla beslutas i budget varje år. Målet för 2019 var 500 lägenheter till försöks- och träningslägenheter inklusive Bostad först, varav 100 var avsedda som genomgångsbostäder för barnfamiljer som långvarigt levt under osäkra boendeförhållanden. Under året förmedlade Bostadsförmedlingen sammanlagt 459 lägenheter till ändamålen försöks- och träningslägenheter inklusive Bostad först, samt ytterligare 38 lägenheter som genomgångsbostäder för barnfamiljer i osäkra boendeförhållanden.

Boendeformen genomgångsbostad för barnfamilj innebär ett tidsbegränsat kontrakt om maximalt fem år. Målgruppen för dessa lägenheter är barnfamiljer som under lång tid levt i osäkra boendeförhållanden och som varit folkbokförda i Stockholms stad två år eller längre. Genomgångsbostad förmedlas av Bostadsförmedlingen efter framställan från SHIS, som ansvarar för administrationen av och stödet kopplat till denna boendeform. Stadsdelsnämnderna remitterar barnfamiljer till genomgångsbostad och ansvarar för uppföljning under boendetiden.

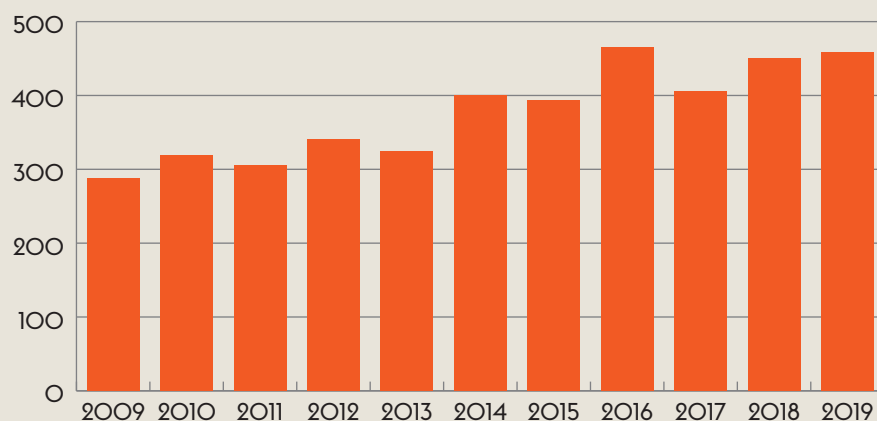
Tabell 8:9 Antal av Bostadsförmedlingen förmedlade försöks- och träningslägenheter inklusive Bostad Först-lägenheter 2019.

Typ av lägenhet	Antal
Försöks- och träningslägenhet	412
Bostad först	47
Total	459

Källa: Bostadsförmedlingen i Stockholm AB.

Figur 8:3 Antal förmedlade försöks- och träningslägenheter, 2009–2019.

Källa: Bostadsförmedlingen i Stockholm AB.

I samband med att socialförvaltningen bistod exploateringskontoret med att besvara Boverkets årliga bostadsmarknadsenkät samlades uppgifter om pågående försöks- och tränings- samt jourlägenhetskontrakt in.

Tabell 8:10 Antal aktuella försöks- och träningslägenheter i december 2019.

Nämnd	Försöks-lägenhet	Tränings-lägenhet	Jour-lägenhet	Bostad Först	Total
Rinkeby-Kista	14	64	5		
Spånga-Tensta	31	26	*		
Hässelby-Vällingby	73	37	10		
Bromma	16	52	7		
Kungsholmen	13	33	*		
Norrmalm	12	5	0		
Östermalm	9	14	*		
Södermalm	24	54	18		
Enskede-Årsta-Vantör	43	95	35		
Skarpnäck	16	55	3		
Farsta	29	11	0		
Älvsjö	12	6	*		
Hägersten-Liljeholmen	32	94	*		
Skärholmen	23	53	0		
SOF	56	48	0	84	
Total	403	647	78	84	1 219

Källa: Socialförvaltningen.

* Uppgift om antal under tre redovisas ej.

403

insatser i form av försökslägenhet respektive 647 insatser i form av träningslägenhet pågick i slutet av år 2019.

Totalt i staden fanns i slutet av 2019 sammanlagt 403 pågående insatser i form av försökslägenhet respektive 647 pågående insatser i form av träningslägenhet. Det är en minskning jämfört med 2018 då det var 440 pågående insatser i form av försökslägenhet och 793 pågående insatser i form av träningslägenhet. Utöver dessa insatser använder flera stadsdelsnämnder insatsen jourlägenhet. Insatsen utgör en form av träningslägenhet som används för särskilda grupper, främst familjer men även ensamstående vuxna, som behöver ett kortvarigt boende för att lösa en akut social situation. Per den sista december 2019 fanns totalt 85 jourlägenhetskontrakt i staden.

Personer som beviljas bistånd till boende i försöks- eller i Bostad Först-lägenhet räknas inte som att de lever i hemlöshet enligt stadens definition, och ingår därför inte i stadens kartläggningar av antalet personer som lever i hemlöshet. Detta då biståndet syftar till att den enskilde ska överta förstahandskontrakt på lägenheten och därigenom utträda ur hemlöshet. Boende i träningslägenhet samt i varianten jourlägenhet definieras dock som hemlöshetssituationer, eftersom dessa kontrakt inte kan övertas av den boende.

Antalet försöks- och träningslägenheter som årligen förmedlas av Bostadsförmedlingen har ökat under den senaste tioårsperioden. I slutet av 2019 fanns sammanlagt i staden 403 pågående insatser i form av försökslägenhet respektive 647 pågående insatser i form av träningslägenhet. Att insatsen träningslägenhet är vanligare förekommande än insatsen försökslägenhet kan ha flera orsaker. En orsak kan exempelvis vara att den enskilde som beviljas insatsen har så omfattande skulder att denne inte bedöms kunna kvalificera sig för övertagande av förstahandskontraktet inom ramen för den period inom vilken avstående från besittningsskydd som längst kan medges av hyresnämnden, varför insatsen träningslägenhet kan bedömas vara mer lämplig. En konsekvens av att insatsen träningslägenhet används i större utsträckning än insatsen försökslägenhet är att antalet personer som genom biståndet får möjlighet att utträda ur hemlöshet blir färre.

Bostad Först

Insatsen Bostad Först har ingått i socialförvaltningens boende- och behandlingsenhets ordinarie utbud sedan 2016⁷. Bostad Först riktar sig till personer med svår psykiatrisk problematik och missbruk som långvarigt levt i hemlöshet, och syftar till att ge denna målgrupp möjlighet till förbättrad livskvalitet genom ökad boendestabilitet. Bostad Först innebär ett andrahandskontrakt på en lägenhet i ordinarie bostadsbestånd samt tillgång till en case manager som såväl samordnar som ger stödinsatser. Andrahandskontraktet kan övergå till ett förstahandskontrakt om hyresgästen under försöksperioden uppfyllt hyreslagens villkor.

Verksamheten är intäktsfinansierad och har sedan år 2017 haft i uppdrag att utöka antalet platser i syfte att kunna erbjuda insatsen till fler personer i målgruppen. Utökning av verksamheten och utveckling av stödet i Bostad Först har under 2019 avlöpt planenligt. Bostadsbolagen har anvisat 47 lägenheter och 35 personer har skrivits in i verksamheten. Beläggningen i Bostad Först uppgår till 84 lägenheter vid årets slut, vilket är en ökning med totalt 58 lägenheter sedan verksamhetsövergången sommaren 2016. Kvinnor utgör 33 procent av de personer som är inskrivna i verksamheten.

En kartläggning av de inskrivna som genomfördes under våren 2019 visade på att det finns en utbredd psykisk och fysisk ohälsa i målgruppen men att det är svårt att få till stånd fungerande vårdkontakter. Ett förstärkt samarbete har inletts med Pelarbackens öppenvårdsmottagning för personer som lever i hemlöshet, vilket bland annat innebär att alla som skrivs in i Bostad Först ska erbjudas en hälsoundersökning.

Under året har nya rutiner för såväl fördelning av platser mellan stadsdelsnämnderna som hantering av remisser införts i syfte att säkerställa att alla stadsdelsnämnder får tillgång till insatsen och att antalet inskrivningar ska öka så effektivt som möjligt.

Antalet utskrivna är lågt vilket är ett önskvärt resultat då kvarboende är målet med insatsen. Av de som flyttade in under perioden 2016 till september 2018 har närmare 80 procent bott kvar i samma lägenhet i ett år eller mer. Detta är ett resultat som är i nivå med den forskning som finns på området. Brukarenkät har genomförts två gånger under året och visar att i stort sett alla brukare som svarar på enkäten är nöjda med det stöd de får och att deras upplevelse av delaktighet är hög.

Vid 2019 års slut fanns totalt 84 Bostad Först-lägenheter.

⁷ Bostad först bedrevs under åren 2010 till juni 2016 som ett metodutvecklingsprojekt mellan socialförvaltningen, Stockholms stadsmmission och Svenska Bostäder och övergick i permanent drift i socialförvaltningens regi i juni 2016.

Brukardelaktighet

Brukarskola i socialförvaltningens boende- och behandlingsenhet

Socialförvaltningens boende- och behandlingsenhet beviljades för 2019 fortsatta medel för projektet Brukarskola som syftar till att genom ökat brukarinflytande och minskad passivisering bidra till en ökad självständighet. En projektsamordnare med egen erfarenhet av hemlöshet organiserar studiecirklar i dialog med brukarna och aktiviteterna har utgått från brukarnas egna behov och önskemål. Brukarskolan har en egen lokal där studiecirklar och aktiviteter anordnas.

Två brukarrevisioner har genomförts under året, där det bland annat har undersökts vilka aktiviteter som önskas, vilka hinder som finns för att delta i brukarskolan och även frågor om hur deltagarna upplever sina möjligheter till delaktighet och inflytande. Arbetet är nu implementerat i ordinarie verksamhet med ett utbud av studiecirklar och föreläsningar.

Peer Support-projekt i Bostad först och socialförvaltningens försöks- och träningslägenhetsverksamhet

Sedan 2017 finns två peer support i Bostad Först och i socialförvaltningens försöks- och träningslägenhetsverksamhet. Peer support är en yrkesgrupp vars kompetens bygger på egen erfarenhet av återhämtning från psykisk ohälsa. Peer Support-projektet är ett samarbete mellan socialförvaltningen, Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH) och stadsdelsnämnderna och syftar till ökad brukardelaktighet genom att implementera peer support i olika verksamheter.

Projektet utvärderas i samverkan med Centrum för evidensbaserade psykosociala insatser (CEPI). Två av totalt tre planerade utvärderingar har genomförts under året. Utvärderingarna visar att peer support ses som ett värdefullt komplement till ordinarie verksamhet genom ökat brukarperspektiv och ökade kunskaper om återhämtning. Utvärderingarna visar också att det finns en rad utmaningar i implementeringen av peer support och att yrkesgruppen sannolikt behöver få tid att etablera sig. I Bostad Först och i socialförvaltningens försöks- och träningslägenhetsverksamhet har peer support kompletterat funktionerna case manager och boendestödare främst inom områden som handlar om sysselsättning och att bryta social isolering.

EU-medborgare som lever i social eller ekonomisk utsatthet

Begreppet avser utländska EU-medborgare och tredjelandsmedborgare med permanent uppehållstillstånd i annat EU-land, som lever i fattigdom, hemlöshet och/eller arbetslöshet i Stockholm och inte uppfyller villkoren för uppehållsrätt. Då de inte uppfyller villkoren för uppehållsrätt är de endast berättigade akut bistånd som syftar till att avvärja nödsituationer. Målgruppen omfattas inte av stadens program för att motverka hemlöshet.

Socialförvaltningens EU-team hade vid årsslutet 2019 kännedom om 68 boplatser med sammanlagt cirka 700 boende, vilket ligger i linje med tidigare års siffror. Antalet individer bedöms ha varit relativt konstant de senaste åren men kan variera över året, exempelvis vid högtider som jul och nyår.

Sedan 1 maj 2017 ingår socialnämnden i ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) med fem frivilliga organisationer som tillhandahåller stöd för målgruppen i form av natt-härbärgen och dagverksamheter. Inom ramen för partnerskapets nattverksamheter har 115 platser per natt erbjudits, varav 20 platser specifikt avsedda för kvinnor. Inskrivning till nattverksamheterna sker genom ett gemensamt kösystem. Under verksamhetsåret 2019 genomfördes sammanlagt 34 781 övernattningar, varav 36 procent gjordes av kvinnor.

Partnerskapets dagverksamheter erbjuder enklare måltider, möjlighet till dusch och tvätt av kläder samt visst stöd och rådgivning. Dagverksamhet har under år 2019 bedrivits vid fem olika verksamheter som sammanlagt tagit emot 71 715 besök, varav 14 procent gjordes av kvinnor.

Exakta uppgifter om besökarnas ursprungsländer saknas. En generell uppskattning inom partnerskapets verksamheter är att majoriteten av EU-medborgarna kommer från Rumänien och Polen. Bland tredjelandsmedborgarna uppskattas majoriteten komma från Marocko och Nigeria.

Socialpsykiatri

En person har enligt nationell psykiatrisamordning en psykisk funktionsnedsättning om ”han eller hon har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter inom viktiga livsområden och dessa begränsningar har funnits eller kan antas komma att bestå under en längre tid. Svårigheterna ska vara en konsekvens av psykisk störning”.

Inom socialpsykiatrin kan personer mellan 20 till 64 år med psykisk funktionsnedsättning få stöd med att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. I socialnämndens ansvar för målgruppen ingår att medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd. Den vanligaste insatsen är boendestöd följt av sysselsättning. Nämnderna samverkar med psykiatrin för att på bästa sätt tillgodose den enskildes behov av stöd och insatser. Majoriteten av personerna som är aktuella inom socialpsykiatrin får stöd enligt socialtjänstlagen.

Det finns även en mindre grupp som för stöd enligt *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade* (LSS). Dessa tillhör som regel personkrets tre, vilket innebär att de har andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar¹ som uppenbart inte beror på normalt åldrande, är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed har ett omfattande behov av stöd eller service.

Målgruppsbeskrivning

Målgruppen för socialpsykiatrin inom Stockholms stad består av kvinnor och män som är i åldern 20 till 64 år och har en psykisk funktionsnedsättning. När en brukare fyller 65 år övergår ansvaret för utredning och beviljande av insatser till äldreförvaltningen. Därför är redovisningen i kapitlet avgränsad till personer som är i åldern 20 till och med 64 år.

Under 2019 hade 4 142 personer mellan 20 till 64 år med psykisk funktionsnedsättning någon form av socialpsykiatrisk insats. De som erhöll en socialpsykiatrisk insats utgör 0,7 procent av befolkningen mellan 20 och 64 år i Stockholms stad.

Flest aktuella personer inom socialpsykiatrin under 2019 hade stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Hässelby-Vällingby. I förhållande till befolkningens mängd inom respektive stadsdelsnämnd hade Rinkeby-Kista och Skärholmen flest aktuella personer inom socialpsykiatrin.

¹ Med andra avses funktionsnedsättningar som inte omfattas av personkrets ett eller två, det vill säga utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd eller förvärvade hjärnskador.

Tabell 9:1 Antal och andel personer mellan 20 till 64 år per nämnd som är aktuella inom socialpsykiatrin, samt uppdelat på kvinnor och män 2019.

Nämnd	Antal total	Andel total	Andel kvinnor	Andel män
Rinkeby-Kista	364	1,1	54	46
Spånga-Tensta	184	0,8	55	45
Hässelby-Vällingby	424	0,9	55	45
Bromma	266	0,5	55	45
Kungsholmen	163	0,3	50	50
Norrmalm	188	0,3	56	44
Östermalm	209	0,4	59	41
Södermalm	415	0,5	53	47
Enskede-Årsta-Vantör	526	0,7	58	42
Skarpnäck	287	0,9	62	38
Farsta	324	0,9	53	47
Älvsjö	127	0,6	49	51
Hägersten-Liljeholmen	336	0,5	57	43
Skärholmen	251	1	57	43
Enheten för hemlösa	120	*	20	80
Totalt staden**	4 142	0,7	55	45

Källa: Sociala System.

* För få svarande för att redovisa

** De personer som har kontakt med Enheten för hemlösa är medräknade i den totala andelen personer.

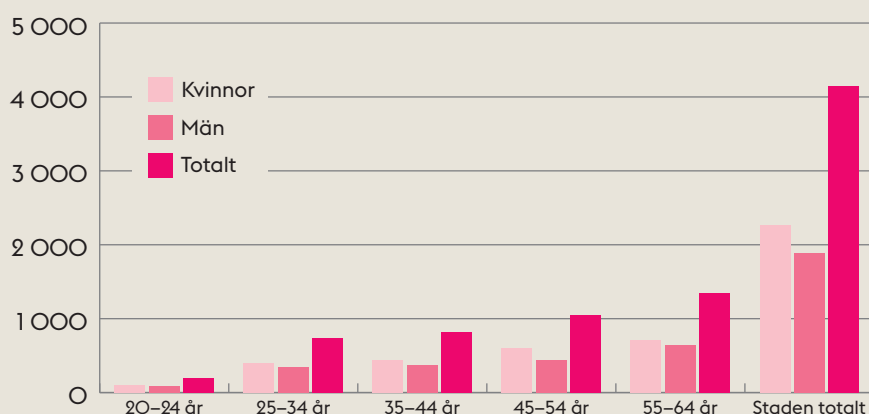
Av de som var aktuella inom socialpsykiatrin 2019 var 55 procent kvinnor och 45 procent män.

Av de personer som var aktuella inom socialpsykiatrin 2019 var 55 procent kvinnor och 45 procent män. De senaste åren är trenden att fler kvinnor än män erhåller insatser. Av stadsdelsnämnderna var det enbart Kungsholmen som hade en jämn fördelning. Vid Enheten för hemlösa var 80 procent av de aktuella ärendena inom socialpsykiatrin män. Enheten för hemlösas målgrupp är inte representativ för hur staden ser ut i helhet, då majoriteten av aktuella ärenden är män. Enhetens statistik presenteras men jämförelser med stadsdelsnämnderna är svåra att göra.

De personer som har socialpsykiatriska insatser befinner sig främst i den övre delen av åldersspannet för målgruppen. Andelen personer mellan 20 och 24 år var ca fem procent. Andelen mellan 25 och 44 år var 38 procent. Av personerna som hade en insats inom socialpsykiatrin 2019 var 58 procent mellan 45 och 64 år gamla.

Den psykiska ohälsan bland unga ökar i samhället samtidigt som socialpsykiatrins målgrupp är relativt åldrad. Att få unga personer har en socialpsykiatrisk insats kan bero på flera olika faktorer. En utgångspunkt är att psykisk ohälsa inte är detsamma som långvarig psykisk funktionsnedsättning. En annan förklaring kan vara att den medicinska och terapeutiska behandlingen som ges inom hälso- och sjukvården har förbättrats för vissa målgrupper. Tidiga insatser vid schizofreni kan vara avgörande för hur sjukdomen utvecklas över tid. Socialtjänsten fokuserar allt mer på samhällsbaserade rehabiliterande insatser där färdighetsträning och normalisering är ledord. Det är svårt att avgöra insatserns effekt, men med ökad betoning på motiverande arbete i kombination med rehabiliterande synsätt kan det leda till att individer hittar strategier för ett mer självständigt liv. En persons återhämtningsprocess är individuell och beroende av en rad faktorer som inte alla rymms inom socialtjänstens insatser. Målet med de insatser socialtjänsten tillhandahåller är att stärka individens egenmakt och självständighet.

Figur 9:1 Antal personer mellan 20–64 år med insats inom socialpsykiatri, uppdelat på kön och åldersgrupp, 2019.

Källa: Sociala System.

När en person som har en socialpsykiatrisk insats fyller 65 år förs handläggningen över till äldreomsorgen. Då många personer med långvariga psykiska funktionsnedsättningar är i det äldre åldersspannet behöver äldreomsorgen i Stockholms stad säkerställa att det finns rätt kompetens och kunskap om psykiatriska diagnoser samt att målgruppen erhåller insatser som motsvarar behoven.

Uppföljning av målgruppen

I november 2016 infördes ett nytt dokument i Paraplysystemet, *Utredning och uppföljning av insats PS*. I dokumentet registreras några av frågorna i DUR² digitalt, vilket innebär att staden har möjlighet att följa utvalda frågor för verksamhetsområdet och målgruppen. Uppgifterna är aidentifierade och grundar sig på vad personer själva redogör för under DUR-utredningen och under de uppföljningar av insatsen som görs. Implementeringen av *Uppföljning och utredning av insats PS* pågår fortfarande i staden. Då stadsdelsnämnderna registrerar DUR-statistik i olika utsträckning redovisas uppgifterna på stadsövergripande nivå. Siffrorna är därmed inte representativa för målgruppen i stort då det inte finns registrerad DUR-statistik för samtliga individer.

Under 2019 registrerades DUR-statistik för 2 247 personer, cirka 54 procent av den totala andelen personer med en socialpsykiatrisk insats. Av dessa var 1 241 kvinnor och 1 006 män. Utredning och uppföljning av DUR PS är ett komplement till den ordinarie utredning och uppföljning som dokumenteras i löpande text.

Hemmaboende barn

Under 2019 bodde elva procent av kvinnorna och fyra procent av männen tillsammans med hemmaboende barn under 18 år, umgängesbarn inräknat. Totalt sett utgjorde de 15 procent av individerna med registrerad DUR-statistik. Det finns med stor sannolikhet fler individer inom socialpsykiatri som har hemmaboende barn, men då det är ett stort bortfall av registrerad DUR-statistik är det inte möjligt att veta exakt antal. Under 2018 var motsvarande siffror 13 procent. Att antalet individer med hemmaboende barn ökar ställer krav på en utveckling av barnperspektivet i både handläggning av ärenden samt vid utförande av insatser.

Då många personer med långvariga psykiska funktionsnedsättningar är i det äldre åldersspannet behöver äldreomsorgen i Stockholms stad säkerställa att det finns rätt kompetens och kunskap om psykiatriska diagnoser samt att målgruppen erhåller insatser som motsvarar behoven.

² DUR står för dokumentation, utredning och resultat och är det metodstöd som handläggarna inom socialpsykiatri använder i samband med att de utreder rätten till bistånd.

35 %

av individerna uppgav att de hade stöd från anhöriga under 2019.

Stöd från anhöriga

Totalt sett uppgav 35 procent av individerna med registrerad DUR-statistik att de hade stöd från anhöriga på grund av svårigheter som deras funktionsnedsättning medför. Av dessa var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Det finns anledning att tro att det finns fler individer med insats inom socialpsykiatri som har stöd från anhöriga då statistiken inte är registrerad för samtliga av de aktuella ärendena inom socialpsykiatri.

Arbete och försörjning

Under 2019 har handläggarna följt upp och redovisat graden av sysselsättning i form av lönearbete, pågående utbildning eller arbetslivsinriktad rehabilitering. Majoriteten av de personer som som en registrerad DUR-statistik deltar i sysselsättning och utgör 37 procent av målgruppen. Personer som studerar eller arbetar utgör 5 procent respektive 9 procent av målgruppen med registrerad DUR-statistik. Andelen personer som deltar i arbetsinriktad rehabilitering med registrerad DUR-statistik utgör 7 procent.

Samverkan

Om en person är i behov av insatser från både hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan en samordnad individuell plan (SIP) upprättas. Planen ska upprättas om regionen eller kommunen bedömer att den behövs för att personen ska få sina behov tillgodosedda. Även den enskilde eller dess anhöriga kan begära att en SIP upprättas.

Under 2019 har handläggarna uppgett att 25 procent av målgruppen med registrerad DUR-statistik har en upprättad SIP. Detta är en ökning med två procentenheter från 2018. Fördelningen av antalet upprättade planer är relativt jämn mellan könen, med 13 procent för kvinnor och 12 procent för män. Då samtliga ärenden inom socialpsykiatri inte har registrerad DUR-statistik, är det stor sannolikhet att det finns ett större antal SIP än de som framgår i redovisningen ovan.

Valfrihet

Valfrihet för insatserna bostad med särskild service, stödboende, boendestöd och sysselsättning trädde i kraft 1 januari 2010 för kommunala verksamheter. Den 1 oktober 2011 tecknades de första avtalen med privata utförare enligt lagen om valfrihet. Fyra upphandlingar har gjorts årligen sedan dess och i december 2018 var, förutom kommunala verksamheter, elva utförare av sysselsättning och 30 utförare av boendestöd upphandlade. Under 2019 fanns det två privata utförare av stödboende, utöver de stödboenden som drivs i egen regi. Det fanns ingen privat utförare av bostad med särskild service under 2019.

Utskrivning från slutenvård

Socialtjänsten har ett ansvar att samverka med hälso- och sjukvården och se till så att personer som skrivs ut från slutenvård och behöver insatser från socialtjänsten får en trygg och samordnad utskrivningsprocess och ett gott stöd efter utskrivning. *Lag (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutenvård och sjukvård* omfattar individer i alla åldrar och berör flertalet av socialtjänstens verksamhetsområden. I enlighet med lagen finns ett kommunalt betalningsansvar kopplat till utskrivningsprocessen³ och ett antal villkor för att betalningsansvaret ska gälla: att inskrivningsmeddelandet har skickats i rätt tid, att den regionfinansierade öppenvården har utsett en fast vårdkontakt, att berörda parter är informerade om att den enskilde är utskrivningsklar och att den regionfinansierade öppenvården har kallat till SIP om behov finns.

³ Antalet fristdagar, alltså dagar från utskrivningsklar fram till att kommunens betalningsansvar inträder, regleras i en regional överenskommelse. Från och med januari 2020 gäller 5 kalenderdagar för den psykiatriska slutenvården och 2 kalenderdagar för den somatiska slutenvården.

För att följa utskrivningsprocessen och identifiera utvecklingsområden ombads stadsdelsnämnderna fylla i ett uppföljningsformulär för personer som skrevs ut från slutenvård under perioden februari till september 2019. Uppföljningen avsåg utskrivning från psykiatrisk slutenvård, somatisk slutenvård samt slutenvård inom verksamhetsområdena socialpsykiatri, vuxen/missbruk samt funktionsnedsättning⁴. Totalt rapporterades 993 slutenvårdstillfällen in från de 14 stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa. Vald metod tillåter inte kontroll för dubletter och inte en bedömning av storleken på bortfallet. I statistiken som redovisas nedan har kolumnen *ej svar* plockats bort som andel av totalen.

Typ av vård

För personer aktuella inom *socialpsykiatri* är det vanligast att de varit inskrivna i psykiatrisk heldygnsvård (92 procent) därefter somatisk slutenvård (5 procent) och därpå slutenvård (4 procent). För personer aktuella inom *missbruk* är det vanligast att de varit inskrivna i slutenvård (83 procent), därefter psykiatrisk heldygnsvård (13 procent) därpå somatisk slutenvård (4 procent). För personer aktuella inom *funktionsnedsättning* är det vanligast att de varit inskrivna i somatisk slutenvård (91 procent), därefter psykiatrisk heldygnsvård (7 procent) och därpå slutenvård (2 procent).

In- och utskrivningsmeddelande, fast vårdkontakt och SIP

Slutenvården ska skicka inskrivningsmeddelande till berörda enheter senast 24 timmar efter inskrivning på slutenvårdsavdelning. Stadsdelsnämnden ska kvittera mottaget inskrivningsmeddelande inom 24 timmar. I uppföljningen framkommer utvecklingspotential för både hälso- och sjukvården och stadsdelsnämnderna i att skicka och kvittera inskrivningsmeddelanden.

En fast vårdkontakt med ett samordningsansvar för den enskildes fortsatta vård och omsorgsinsatser ska utses i den regionfinansierade öppenvården innan den enskilde skrivs ut. Uppdelat efter typ av vård och andelen utsedda fasta vårdkontakter gäller följande: somatisk vård 69 procent, psykiatrisk vård 65 procent och beroendevård 43 procent. Kopplat till verksamhetsområde i stadsdelsnämnderna är det vanligast att personer som tillhör funktionsnedsättning fått en fast vårdkontakt.

Slutenvården ska meddela berörda enheter om att den enskilde är utskrivningsklar och ansvarig handläggare ska kvittera meddelandet samt informera berörda enheter inom stadsdelsnämnden. Resultaten är relativt lika oavsett vårdgren och verksamhetsområde, för mellan 46 till 64 procent har utskrivningsmeddelande mottagits.

Öppenvården ska via den fasta vårdkontakten kalla berörda aktörer till en SIP senast tre dagar efter slutenvården har meddelat att den enskilde är utskrivningsklar. I uppföljningen framgår att vårdgrenarna skiljer sig markant åt i andelen kallade SIP. För psykiatrisk vård är andelen kallade till SIP 43 procent, för somatisk vård 26 procent och för beroendevården 6 procent.

Hemlöshet

I 85 procent av de inkomna ärendena finns svar på om den enskilde var hemlös vid inskrivningstillfället. Uppdelat efter verksamhetsområde i stadsdelsnämnderna bedömdes 42 procent av de som uppgavs som hemlösa tillhöra vuxen/missbruk, 17 procent tillhörande socialpsykiatri och 6 procent tillhörande funktionsnedsättning. För de personer som är hemlösa och som varit inskrivna i psykiatrisk heldygnsvård är det relativt vanligt att stadsdelsnämnden blivit kallade till SIP, 63 procent. När det gäller slutenvård är det inte vanligt, endast 8 procent hade blivit kallade.

⁴ Uppföljning av konsekvenser av nya utskrivningsregler. Dnr 3.1.1-610/2019.

1 188

personer hade någon form av biståndsbedömd sysselsättning inom socialpsykiatri under 2019.

Antal dagar personen stannade efter utskrivningsmeddelande

Det finns ett stort internt bortfall när det gäller variabeln antal dagar personen stannade i heldygnsvård efter utskrivningsmeddelande. Av de 993 inkomna slutenvårdstillfällena saknas uppgift om antal dagar för 531 ärenden. Utifrån befintlig data kan ett medel på 4 dagar räknas ut för psykiatrisk slutenvård och 3 dagar för utskrivning från somatisk slutenvård. För beroendevården är ifyllda ärenden för få för att ange ett medel.

Följsamheten till utskrivningsprocessen har under 2019 varit relativt låg och betalningsansvaret ringa, nästintill noll i stadsdelsnämnderna. Då rutinerna sitter bättre och samtliga fyra villkor uppfylls i fler ärenden får stadsdelsnämnderna räkna med fler ärenden där kommunens betalningsansvar föreligger. Därmed är det viktigt att påbörja planeringen inför den enskildes utskrivning i ett tidigt skede, likaså utveckling internt samt i samverkan med regionen kring hemlösa personer som varit inskrivna i slutenvård.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Sysselsättning

Under 2019 hade 1 188 personer någon form av biståndsbedömd sysselsättning inom socialpsykiatri, vilket är nästan 29 procent av målgruppen. Motsvarande siffra för 2018 var 1 249 personer. Det ser således ut som att antal deltagare i sysselsättning minskat från 2018 till 2019. En anledning till detta kan vara det nya ersättningssystemet som trädde i kraft juli 2019. Det går med säkerhet inte att fastslå att så är fallet, utan staden avvaktar pågående uppföljning. Sysselsättning för personer med psykisk funktionsnedsättning har varit och är ett fortsatt prioriterat område i budgeten för Stockholms stad.

Biståndsbedömd sysselsättning

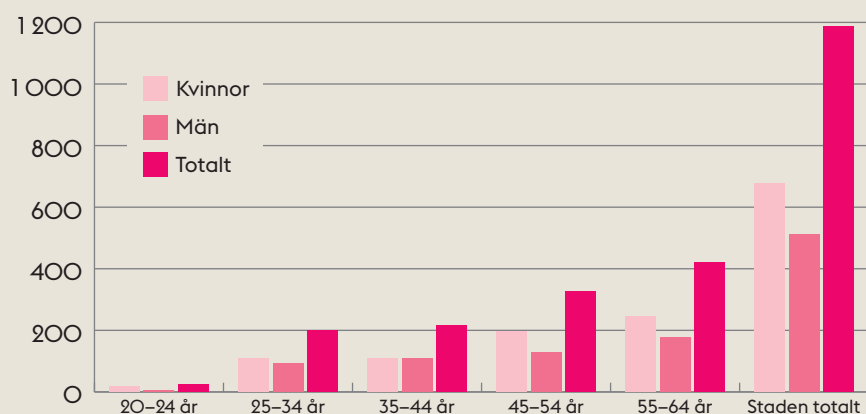
I juli 2019 infördes ett nytt ersättningssystem för sysselsättning inom socialpsykiatri. Staden frångick då bedömningen av pass på sysselsättning, och ersatte dessa med tre olika tidsintervaller. Tidsintervallernas syfte var att öka flexibiliteten för deltagarna och på så sätt ge dem större utrymme att själva bestämma hur mycket de vill delta i sin sysselsättningsverksamhet.

Tidsintervallerna är uppdelade enligt följande: 1–12 timmar per vecka, 10–24 timmar per vecka samt 22–40 timmar per vecka. Biståndshandläggaren beslutar om ett tidsintervall efter behovsprövning och utredning, vilket ger den enskilde rätten att delta så mycket eller så lite hen vill inom det beslutade tidsintervallet. Ersättningen utgår med en fast månadskostnad och påverkas inte av hur mycket den enskilde deltar i sin sysselsättning. Om den enskilde önskar utöka sitt deltagande på sysselsättning utöver beslutat tidsintervall krävs en ny ansökan och tillhörande biståndsbedömning.

I samband med förändringen av ersättningssystemet upphörde utförarna att rapportera frånvaro för deltagarna, och rapporterar istället närvaro. Detta för att kunna följa hur mycket varje person deltar på sin sysselsättningsverksamhet. Då ersättningssystemet fortfarande är relativt nytt och utförarna behöver tid på sig att implementera rutiner för närvarorapporteringen, innebär det att närvarorapporteringen ännu inte skett för samtliga av stadens deltagare i sysselsättning.

Av de som hade biståndsbedömd sysselsättning under 2019 var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Majoriteten av deltagarna på sysselsättning är mellan 55 och 64 år. Detta kan bero på att denna åldersgrupp i större utsträckning har varaktig sjukersättning och är beviljad sysselsättning för att ges möjlighet att ingå i ett socialt sammanhang. Det finns anledning att tro att den yngre målgruppen i högre omfattning har arbetsmarknadsinsatser via exempelvis Arbetsförmedlingen hellre än beviljad sysselsättning inom socialpsykiatri, och att man i bedömningen väger in om behovet kan tillgodoses på annat sätt och om andra möjligheter till sysselsättning är uttömda. Ett exempel är att personer som har försörjningsstöd i första hand hänvisas till stadens Jobbtorg, vilka är stadens arbetssökarverksamheter. Det behöver dock säkerställas att det finns tillgängliga sysselsättningar inom socialpsykiatri även för den yngre målgruppen med exempelvis tydligare inriktning mot arbetsmarknaden än vad det gör i dagsläget. Det kan konstateras att det finns vad som upplevs som ett glapp mellan Arbetsförmedlingens insatser och sysselsättningsinsatsen inom socialpsykiatri.

Figur 9:2 Antal personer mellan 20–64 år med biståndsbedömd sysselsättning inom valfriheten (LOV), uppdelat på kön och åldersgrupp, 2019.

Källa: Sociala System.

Forskning tyder på att sysselsättning främjar egenmakt, engagemang i aktivitet och socialt nätverk bland deltagarna⁵. Dessutom har antalet timmar som tillbringas i sysselsättningsverksamhet visat sig ha betydelse för engagemang i sysselsättningsverksamhetens aktiviteter⁶. Sedan valfriheten infördes 2010 har deltagandet på sysselsättning minskat. Dock visar inte statistiken om personer utöver den biståndsbedömda tiden deltar i till exempel öppen verksamhet eller studiecirkel.

⁵ Eklund och Markström. Outcomes of a Freedom och Choice reform in Community Mental Health Day Center Services, Vol. 4, Nr 6, Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research, 2015.

⁶ Ibid.

Tabell 9:2 Antal personer 20–64 år med biståndsbedömd sysselsättning inom valfriheten (LOV) per nämnd och genomsnittligt antal beviljade sysselsättningsstimmar per månad, samt fördelning över tidsintervall. Juli–december 2019.

Nämnd	Antal		Andel		
	Total	Sysselsättning h/m (Mv)	Tidsintervall 1–12 h/v	Tidsintervall 10–24 h/v	Tidsintervall 22–40 h/v
Rinkeby-Kista	60	20	78	22	0
Spånga-Tensta	32	15	84	16	0
Hässelby-Vällingby	142	15	94	6	0
Bromma	95	15	87	13	0
Kungsholmen	57	16	90	11	0
Norrmalm	64	16	100	0	0
Östermalm	73	13	99	1	0
Södermalm	99	13	93	7	0
Enskede-Årsta-Vantör	103	14	91	9	0
Skarpnäck	76	15	86	15	0
Farsta	56	17	93	*	*
Älvsjö	38	16	92	8	0
Hägersten-Liljeholmen	76	13	86	*	*
Skärholmen	48	14	83	17	0
Enheten för hemlösa	6	10	100	0	0
Staden totalt	1 021	15	91	*	*

Källa: Sociala System.

* Antal under fyra redovisas ej.

15

timmar per månad avser det genomsnittliga antalet sysselsättningsstimmar i staden totalt.

I tabellen ovan ingår enbart beslut där utföraren är ansluten till stadens valfrihetssystem. Valfrihetssystemet innebär att brukaren själv väljer någon av de utförare som finns inom valfriheten. Ytterligare sysselsättningsbeslut finns där beställaren har tecknat individuella avtal med utföraren. Snittdeltagandet i sysselsättning över staden är 15 timmar per månad. Majoriteten av deltagarna i sysselsättning deltar någonstans mellan 1–12 timmar/vecka. Ett fåtal individer befinner sig i tidsintervallet 22–40 timmar/vecka. Observera att siffran noll är avrundad, vilket kan innebära att det eventuellt finns en liten andel personer som har detta tidsintervall beviljat i stadsdelsnämnderna trots att det i tabellen är redovisat som noll.

Alfa och IPS-programmet

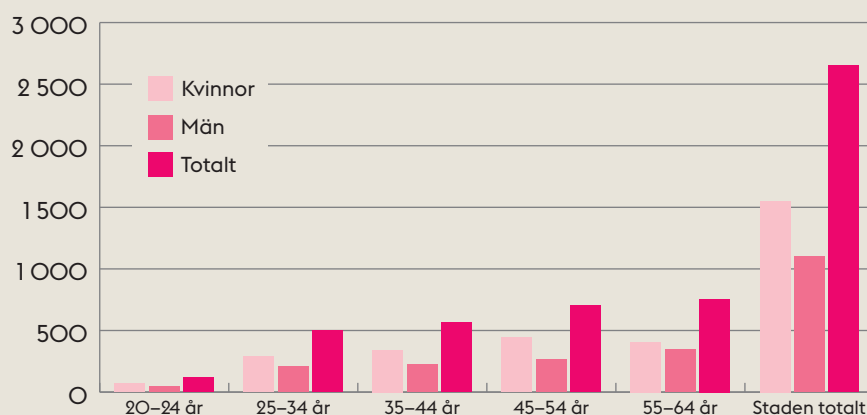
Inom Arbetsmarknadsförvaltningen finns verksamheten Alfa, som är en förkortning av *Alternativ förmedling av sysselsättning, studier, praktik och arbete för personer med psykisk funktionsnedsättning*. Alfa är en resurs för socialpsykiatrins målgrupp och är en icke biståndsbedömd insats. Detta innebär att personer inte behöver ha kontakt med handläggare inom socialpsykiatri för att ges möjlighet att delta i Alfas verksamhet. Alfars vägledare ger information om vägar till sysselsättning, studier, praktik eller arbete till personer som vill hitta en sysselsättning och som kan behöva stöd att välja bland de utförare som finns inom valfriheten. Vägledningen underlättar både för brukare och professionella och ger snabb och aktuell information om den enskildes möjligheter att hitta önskad form av sysselsättning utifrån olika myndigheters uppdrag.

Under 2019 deltog totalt 96 personer i någon av Alfars verksamheter. Antal nya deltagare var 26 personer. Inom Alfa finns ett IPS-program. IPS står för *Individual placement and support* och är en evidensbaserad metod som innebär att individer inom socialpsykiatrins målgrupp får stöd att hitta, få och behålla ett arbete eller studier. Metoden rekommenderas i de nationella riktlinjerna för psykosocialt stöd till personer vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd.

Boendestöd

Boendestöd är den vanligaste insatsen inom socialpsykiatri. Under 2019 var det 2 650 personer som hade boendestöd, vilket motsvarar 64 procent av målgruppen. Av personerna med boendestöd under 2019 var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Antal personer som har boendestöd som insats inom socialpsykiatri har ökat med 1 procentenhet sedan 2018.

Figur 9:3 Antal personer mellan 20–64 år med boendestöd inom valfrihetssystemet (LOV), uppdelat på kön och åldersgrupp, 2019.

Källa: Sociala System.

Boendestöd beviljas i antal timmar per månad och ersättning utgår till utförare per timme. Det finns tre olika tidsspann som kan beviljas: 1–7 timmar, 8–18 timmar och 19 timmar och uppåt.

Tabell 9:3 Andel personer 20–64 år med boendestöd inom valfrihetssystemet (LOV) per nämnd, fördelat på tidsintervallet 2019.

Nämnd	Tidsintervall		
	1–7 timmar	8–18 timmar	>19 timmar
Rinkeby-Kista	46	49	5
Spånga-Tensta	84	16	0
Hässelby-Vällingby	66	33	2
Bromma	54	46	0
Kungsholmen	63	37	0
Norrmalm	64	36	0
Östermalm	47	50	3
Södermalm	55	44	2
Enskede-Årsta-Vantör	59	41	1
Skarpnäck	50	47	2
Farsta	66	33	1
Älvsjö	41	59	0
Hägersten-Liljeholmen	57	42	1
Skärholmen	43	53	4
Enheten för hemlösa	57	43	0
Staden totalt	57	42	2

Källa: Sociala System.

Stadsdelsnämndernas beslut avseende omfattning av boendestöd skiljer sig åt. Spånga-Tensta har bedömt att 84 procent av boendestödsärendena ligger i spannet 1–7 timmar per månad. Älvsjö och Skärholmen har bedömt att 41 procent respektive 43 procent ligger i spannet 1–7 timmar per månad. Enheten för hemlösa har bedömt att 57 procent av ärendena ingår i ovan nämnda spann. Eftersom socialnämnden endast har 14 ärenden med boendestöd påverkar enstaka ärenden kraftigt och det är i det här sammanhanget en enhet som är svår att jämföra med stadsdelsnämnderna. Det är också av vikt att poängtera att personer med boendestöd även kan ha andra samtidigt pågående insatser vilket kan påverka bedömningen av omfattning.

Tabell 9:4 Antal boendestödstimmar inom valfriheten (LOV) per månad och nämnd i genomsnitt, totalt och uppdelat på kvinnor och män 2019.

Nämnd	Boendestöd h/m (mv)		
	Totalt	Kvinnor	Män
Rinkeby-Kista	9	9	9
Spånga-Tensta	5	6	5
Hässelby-Vällingby	7	7	7
Bromma	8	9	7
Kungsholmen	7	7	6
Norrmalm	7	7	6
Östermalm	9	9	9
Södermalm	8	8	8
Enskede-Årsta-Vantör	8	8	7
Skarpnäck	8	8	8
Farsta	7	8	7
Älvsjö	8	8	8
Hägersten-Liljeholmen	8	8	8
Skärholmen	9	9	8
Enheten för hemlösa	7	6	7
Staden totalt	8	8	8

Källa: Sociala System.

I genomsnitt beviljas en person som ansöker om boendestöd i Skärholmen nio timmar boendestöd per månad, medan Spånga-Tensta i genomsnitt beviljar ca fem timmar boendestöd per månad. De olika stadsdelarnas demografi spelar med stor sannolikhet roll när det kommer till hur många som beviljas boendestöd och i vilken omfattning, samt hur varje stadsdelsförvaltning gör sina individuella bedömningar. Det lyfter frågan kring likställighet i staden och vikten av att klargöra vad boendestöd är för typ av insats och dess innehåll. Tabellen visar enbart klienter mellan 20 till 64 år som har boendestöd inom valfriheten, vilket innebär att det finns boendestödsärenden inom äldreomsorgen som inte redovisas i denna tabell.

Boendeformer

Tabell 9:5 Antal personer 20–64 år boende i respektive boendeform inom socialpsykiatri 2016–2019.

Boendeformer	2016	2017	2018	2019
HVB	177	209	213	200
Stödboende	381	401	403	389
Bostad med särskild service SoL och LSS	174	169	173	177
Försöks-/träninglägenheter	425	434	412	399

Källa: Sociala System.

Genomgående för boendeinsatser är att fler män än kvinnor beviljas insats i form av boende medan kvinnor i högre utsträckning beviljas insatser i hemmet, exempelvis boendestöd och sysselsättning. Särskilt tydlig är tendensen vad gäller insatsen stöd-boende. En förklaring kan vara att fler män än kvinnor är hemlösa. I stadens räkning av hemlöshet den 26 september 2018 framgår att 67 procent av de hemlösa är män och 33 procent är kvinnor⁷. Det finns dock anledning att, tillsammans med stadsdelsnämnderna, undersöka mer djupgående vad denna könsfördelning inom socialpsykiatriens boenden beror på.

8

timmar boendestöd beviljas i snitt per person och månad.

De olika stadsdelarnas demografi spelar med stor sannolikhet roll när det kommer till hur många som beviljas boendestöd och i vilken omfattning.

Genomgående för boendeinsatser är att fler män än kvinnor beviljas insats i form av boende medan kvinnor i högre utsträckning beviljas insatser i hemmet, exempelvis boendestöd och sysselsättning.

⁷ Hemlösa personer i Stockholms stad 26 september 2018, Dnr 3.1.1-263/2018, s. 9.

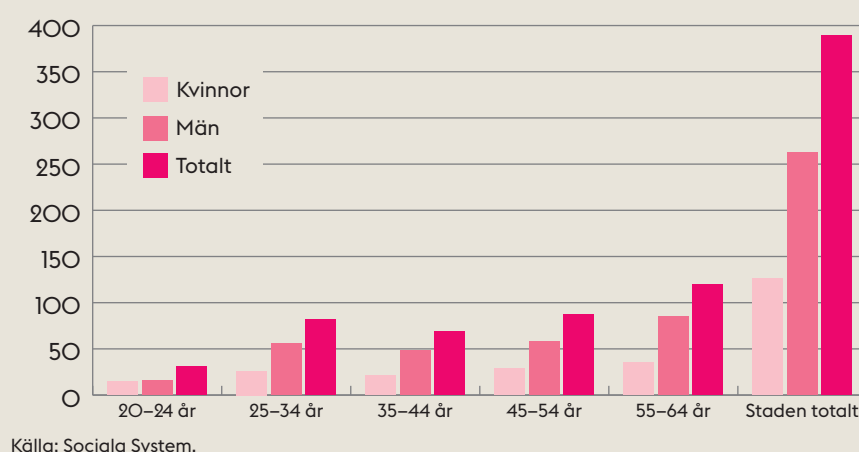
Hem för vård och boende (HVB) och hem för viss annan heldygnsvård (HVV)⁸

Under 2019 bodde 200 personer mellan 20–64 år på HVB eller HVH. Av de som bodde på HVB och HVH 2019 var 46 procent kvinnor och 54 procent män. Nästan hälften av de boende var mellan 55 och 64 år (46 procent) och knappt nio procent var mellan 20 och 24 år.

Stödboende

Under 2019 hade 389 personer mellan 20 och 64 år insatsen stödboende. Av de som bodde på stödboende var 32 procent kvinnor och 68 procent män. Av dessa 389 personer var 31 procent mellan 55 och 64 år och åtta procent var mellan 20 och 24 år. En möjlig förklaring till att det i större utsträckning är äldre boenden på stödboende kan vara att yngre personer i större utsträckning placeras i boendeformer utanför stadens egna samt i de privata som är upphandlade av staden. De kan vara placerade både i andra former av stödboende utanför valfrihetssystemet eller andra boendeformer. Även placeringar inom SHIS (Stiftelsen hotellhem i Stockholm) är vanligt förekommande. SHIS Bostäder är Stockholms stads bostadssociala resurs med stadens uppdrag att tillhandahålla genomgångsbostäder för personer som av sociala och/eller ekonomiska skäl är i behov av tillfällig bostad, samt mer varaktiga bostäder för personer som är i behov av utökat boendestöd. Dessa boendeformer är inte redovisade i tabell 9:6.

Figur 9:4 Antal personer mellan 20–64 år på stödboende inom socialpsykiatri, uppdelat på kön och åldersgrupp, 2019.

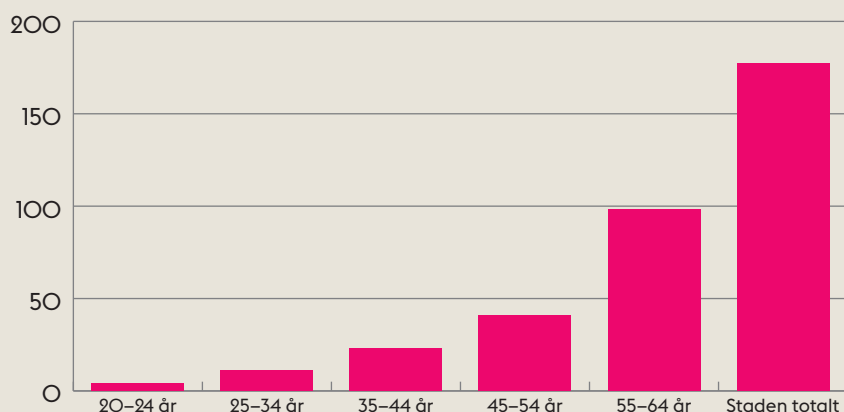

⁸ HVH är ett tillfälligt boende för till exempel äldre eller psykiskt funktionshindrade som ger möjlighet till avlastning för anhöriga eller rehabilitering för individen.

Bostad med särskild service

Under 2019 bodde 177 personer i en bostad med särskild service (både enligt SoL och LSS), varav 42 procent var kvinnor och 58 procent var män. Av de som bodde i bostad med särskild service under 2019 var 55 procent i åldern 55–64 år. För flertalet av verksamheterna som erbjuder bostad med särskild service till personer med psykisk funktionsnedsättning gäller att majoriteten av de boende redan är eller närmar sig 65 år. Det innebär bland annat krav på högre omvårdnad och att annan kompetens hos personalen efterfrågas. Då bostad med särskild service ses som en permanent boendeform är det av stor vikt att planering för nya bostäder av denna typ görs. Detta för att kunna tillgodose målgruppens behov av denna insats.

Figur 9:5 Antal personer mellan 20–64 år i bostad med särskild service (SoL*), uppdelat på åldersgrupp samt totalt, 2019.

Källa: Sociala System.

*Även personer med beslut enligt LSS personkrets tre ingår.

Försöks- och träningslägenheter

Under 2019 hade 399 personer försöks- eller träningslägenhet via socialpsykiatri. Då några stadsdelsnämnder har registrerat besluten för försöks- och träningslägenheter som övrigt beslut går insatsen inte att redovisa utifrån ålder och kön.

Förmedling av boenden

Under 2019 fanns tio utförare för bostad med särskild service och 18 utförare för stödboende inom valfriheten. I slutet av 2019 stod 55 personer på kö till bostad med särskild service, jämfört med 2017 då 33 personer stod i kö. För stödboende stod 17 personer i kö under slutet av 2019, jämfört med 33 personer året innan. Under 2019 har 62 lägenheter förmedlats, vilket är ungefär samma antal som föregående år då antalet var 63. Av dessa bostäder var 6 lägenheter i form av gruppboenden och övriga var stödboenden. Detta är en minskning från föregående år då 19 lägenheter i form av gruppboende förmedlades.

Anhörigstöd

Stöd till anhöriga kan utformas på olika sätt. Ett sätt är att anhöriga beviljas bistånd som avlastning i syfte att förebygga ohälsa. Det kallas för direkt stöd och kan exempelvis innebära hemtjänst i form av städning eller tvätt. Under 2019 har inga beslut om direkt biståndsbedömt anhörigstöd registrerats i Paraplysystemet.

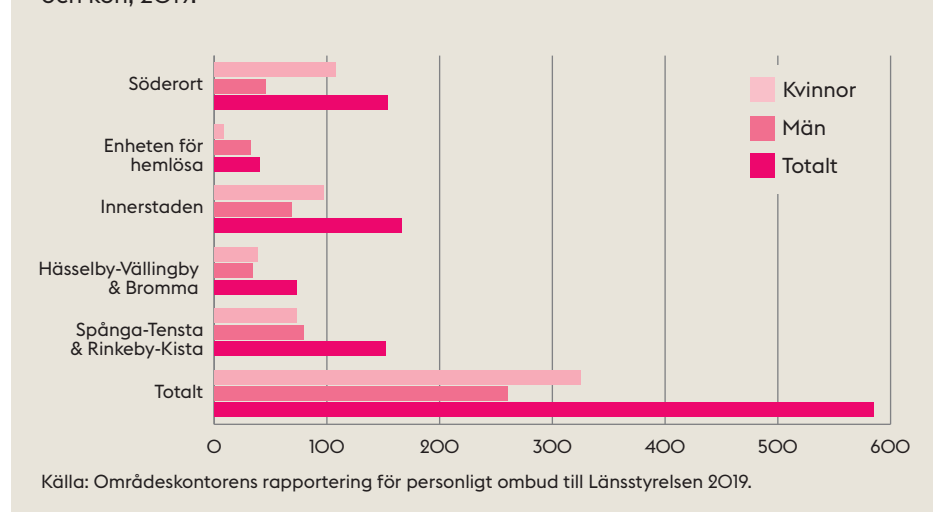

Personligt ombud

Verksamheten med personligt ombud riktar sig till personer med långvariga och omfattande psykiska funktionsnedsättningar som har behov av särskilt stöd för att kunna tillvarata sina rättigheter i samhället. Ett personligt ombud arbetar på uppdrag av den enskilde och fungerar som ett redskap för att stärka dennes tillit till sig själv och få bättre kontroll och makt över sin egen vardag. Insatsen är inte biståndsbedömd.

I Stockholms stad bedriver stadsdelsnämnderna verksamheten i kommunal regi och har organiserat ombuden i fyra områdeskontor som ger stöd till medborgare. Socialförvaltningens enhet för hemlösa har en egen verksamhet. Totalt hade 585 personer stöd av personligt ombud under 2019.

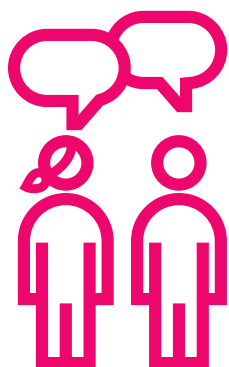
Figur 9:6 Antal personer med stöd av personligt ombud, uppdelat på område och kön, 2019.

De vanligaste anledningarna till kontakt med personligt ombud var att personer önskade stöd i frågor som rörde kontakt med myndigheter eller frågor som rörde ekonomi.

Systemfelsrapportering

Det ingår i ombudens arbete att identifiera och rapportera brister av serviceutbudet, som gör att enskildas behov inte blir tillgodosedda fullt ut. Exempel på brister är bland annat bristande samverkan med psykiatri och svårigheter i kontakt med Försäkringskassan. Andra exempel på brister är svårigheter att navigera i de olika socialförsäkringssystemen samt Arbetsförmedlingens omorganisering som lett till att målgruppen inte får det stöd de behöver. Rapporteringen görs till ombudens ledningsgrupp och till Länsstyrelsen. Ombuden deltar därmed indirekt i strukturpåverkan genom att vara katalysatorer för brister och fel i välfärdssystemet⁹. Socialförvaltningen sammanställer årligen en rapport för personligt ombud där systemfelen sammanställs.

⁹ Socialstyrelsen meddelandeblad, nr 5/2011.

Brukardelaktighet

Stadsledningskontoret har genomfört brukarundersökningar för insatserna boendestöd, stödboende, bostad med särskild service enligt SoL, HVB och sysselsättning varje år sedan 2011.

Frågorna i brukarundersökningen är utformade som påståenden, som exempelvis *Jag blir bemött med respekt av personalen*. Brukarna svarar på enkäten genom att instämma i eller ta avstånd från olika påståenden. För att öka svarsfrekvensen har stadsledningskontoret anlitat oberoende brukarstödare på sysselsättningar, bostad med särskild service enligt SoL, stödboenden och vissa HVB. Brukarstödjarna stöttar enskilda i att fylla i enkäten. Svarsfrekvensen på enkäten varierar och är som högst på bostad med särskild service och som lägst på HVB och stödboende.

Tabell 9:6 Andel svarande brukare på stadsövergripande brukarundersökningen inom socialpsykiatrin, per insats 2014–2019.

Insats	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Boendestöd	46	43	44	45	40	40
Sysselsättning	54	47	52	49	40	45
HVB	36	28	31	31	31	37
Bostad med särskild service	35	45	37	58	48	55
Stödboende	42	36	39	46	38	37

Källa: Brukarundersökning 2019 inom socialpsykiatrin i Stockholms stad.

I brukarundersökningen frågas brukaren om hur nöjd denne är med sin insats. Nedan redovisas andelen som är nöjda, uppdelat per insats.

Tabell 9:7 Andel personer som är nöjda med sin insats 2014–2019.*

Insats	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Boendestöd	91	91	88	91	91	91
Sysselsättning	89	89	89	91	93	95
HVB	81	64	76	84	73	70
Bostad med särskild service	77	74	83	82	80	82
Stödboende	75	85	85	81	87	86

Källa: Brukarundersökning 2019 inom socialpsykiatrin i Stockholms stad.

* Nöjd definieras som de brukare som svarat "Stämmer mycket bra" eller "Stämmer bra" på respektive insats.

Diskriminering

Frågan om diskriminering tillkom i enkäten år 2016. Frågan som ställs är om den enskilde upplever sig diskriminerad av sina boendestödare, av någon på sin sysselsättning eller sitt boende. Den enskilt vanligaste diskrimineringsgrunden är *för att jag har en funktionsnedsättning samt på grund av min ålder*.

Tabell 9:8 Andel brukare som uppger att de har blivit diskriminerade, per insats 2016–2019.

Insats	2016	2017	2018	2019
Boendestöd	4	4	3	3
Sysselsättning	9	8	5	5
HVB	11	10	12	11
Bostad med särskild service	30	18	16	16
Stödboende	9	9	7	4

Källa: Brukarundersökning 2019 inom socialpsykiatrin i Stockholms stad.

Delaktighet

Ett flertal påståenden i enkäten tar sikte på om den enskilde känner sig delaktig. Dessa varierar mellan enkäterna för olika insatser. Exempel på påståenden är: *jag har inflytande över hur det stöd jag får utförs, jag vet vart jag ska vända mig om jag vill lämna synpunkter och klagomål på mitt boende/min sysselsättning/mina boendestödjare, jag är nöjd med hur många timmar boendestöd jag får per månad*. De insatser där de svarande är mest nöjda med möjligheterna att påverka sitt stöd är inom insatserna boendestöd och sysselsättning. Flera verksamheter inom staden har anställt peer supportrar (även kallade brukarspecialister), som är ett sätt att adressera problematiken med bristande delaktighet. Peer support innebär att personer med egen erfarenhet av psykisk ohälsa anställs inom socialpsykiatrins verksamheter.

Tabell 9:9 Andel brukare som uppger att de är nöjda med möjligheterna att påverka sitt stöd, uppdelat på kvinnor och män samt insatser 2018–2019.*

Insats	2018			2019		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Boendestöd	87	88	86	87	88	86
Sysselsättning	85	84	87	88	89	88
HVB	71	72	70	65	72	61
Bostad med särskild service	68	65	71	76	71	81
Stödboende	82	79	83	77	83	74

Källa: Brukarundersökning 2019 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

* Nöjd definieras som de brukare som svarat "Stämmer mycket bra" eller "Stämmer bra" på respektive insats.

Bemötande

I varje enkät finns ett påstående som lyder *jag är nöjd med min handläggares bemötande*. Svaren på frågan är en sammanvägning av samtliga insatser och resultatet är uppdelat på insats, stadsdel och kön. Majoriteten av de svarande instämmer med påståendet och menar att det stämmer bra eller ganska bra. Den största förändringen finns att hitta bland personer som bor på HVB. Andel personer med HVB som insats som är nöjda med sin handläggares bemötande har sjunkit med 14 procentenheter sedan 2018.

Tabell 9:10 Andel brukare som uppger att de är nöjda med sin handläggares bemötande, uppdelat på kvinnor och män samt insatser. 2018–2019.*

Insats	2018			2019		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Boendestöd	82	81	84	82	81	82
Sysselsättning	87	88	87	86	86	86
HVB	72	84	64	58	59	58
Bostad med särskild service	72	64	78	78	74	82
Stödboende	84	88	82	77	73	79

Källa: Brukarundersökning 2019 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

* Nöjd definieras som de brukare som svarat "Stämmer mycket bra" eller "Stämmer bra" på respektive insats.

Andel brukare som uppger att de är nöjda med möjligheterna att påverka sitt stöd samt nöjda med sin handläggares bemötande har sjunkit mest inom HVB och stödboende sedan 2018. I en analys av detta kan konstateras att både HVB och stödboende ses som tillfälliga boenden, och den enskilde får ofta information om att denne ska flytta vidare framöver. Det är viktigt att handläggare i beslutande av dessa insatser och i vidare boendeplanering använder verktyg för att främja brukardeltagandet och gör den enskilde och dess nätverk involverade i processerna. Det kan också finnas anledning att förstärka introduktionsutbildningarna inom socialpsykiatri med ytterligare information om vad som är ett gott bemötande.

86 %

av de personer som deltar i sysselsättning är nöjda med sin handläggares bemötande.

Funktionsnedsättning

Det nationella målet, som har sin utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för målgruppen. Ett övergripande styrdokument för arbetet är stadens program för tillgänglighet och delaktighet som bygger på konventionen.

Stockholms stad ger individuellt stöd och service till barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning genom bistånd enligt *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)* och bistånd enligt *socialtjänstlagen (SoL)*. Staden har även ett basansvar för personlig assistans till personer som av Försäkringskassan beviljats statlig assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB).

LSS är en utpräglad rättighetslag som har tillkommit som ett komplement till socialtjänstlagen och annan lagstiftning. Det övergripande syftet med insatser enligt LSS är att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Målet är att människor med stora och varaktiga funktionsnedsättningar ska kunna leva som andra och genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Enskilda ska ges största möjliga inflytande över hur insatserna ges.

Stöd enligt LSS ges till personer som omfattas av LSS personkrets 1, 2 eller 3 och som har behov av lagens insatser som inte är tillgodosedda på annat sätt. De tre personkretsarna enligt 1 § LSS är följande:

- Personkrets 1: utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd.
- Personkrets 2: betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.
- Personkrets 3: andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Lagen omfattar tio insatser. Andra individuella behov provas med stöd av SoL, även om personen omfattas av LSS.

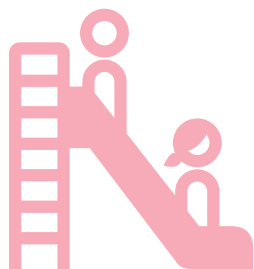
Enligt SoL ska socialtjänsten verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Socialtjänsten ska även medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter sina behov av särskilt stöd. SoL är en ramlag och genom bistånd enligt lagen ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet har också en rehabiliterande komponent genom att de insatser som ges ska stärka den enskildes möjligheter till att leva ett självständigt liv.

Målgruppsbeskrivning

Målgruppen omfattar barn, unga och vuxna personer med funktionsnedsättning som har insatser enligt LSS och/eller SoL.

I detta kapitel redovisas alla LSS-insatser som ges i staden oavsett personens ålder eller verksamhetsområde där personen är aktuell. Insatser enligt LSS ges inom verksamhetsområdena funktionsnedsättning, socialpsykiatri och äldreomsorg och samtliga dessa redovisas i denna rapport under rubriken LSS insatser.

Insatser enligt SoL som redovisas i kapitlet avser insatser för personer med funktionsnedsättning. Personer med psykisk funktionsnedsättning betraktas i staden som en egen målgrupp och redovisas i kapitlet som rör socialpsykiatri i denna rapport.

Siffrorna i kapitlet har med något undantag mät datumet 1 oktober 2019 med anledning av att Socialstyrelsen använder datumet vid insamling och sammanställning av nationell LSS-statistik. Så långt det är möjligt återanvänds Stockholms stads underlag till Socialstyrelsens LSS-statistik då dessa siffror har granskats på individnivå av varje stadsdelsnämnd. Om ett annat datum har använts än den 1 oktober eller om en annan källa använts än stadens verksamhetssystem *Sociala system*, anges detta för respektive tabell.

Antalet unika individer med insats enligt LSS var 2019 totalt 5 129 personer (exklusive insatsen råd och stöd som landstinget ansvarar för), vilket innebär en minskning med 12 personer från året innan. Antalet personer med bistånd 2019 enligt SoL var 3 193 personer, vilket innebär en ökning med 60 personer.

Totalt antal personer med beslut om assistansersättning enligt Socialförsäkringsbalken (SFB) från Försäkringskassan var 1 111 personer, vilket är en minskning med 20 personer på ett år. Kommunen är kostnadsansvarig för de 20 första timmarna per vecka för varje enskild person som har beslut om assistansersättning. Fördelningen mellan män och kvinnor samt totalt antal för respektive lagrum de senaste tre åren redovisas i kommande tabell.

Tabell 10:1 Antal personer med insats enligt LSS, SoL respektive SFB per lagrum, samt fördelning mellan kvinnor och män, 2017–2019.

Lagrum	2017			2018			2019		
	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)
LSS	4 825	40	60	5 141	40	60	5 129	40	60
SoL	3 195	52	48	3 135	52	48	3 193	51	49
SFB*	1 167	44	56	1 131	44	56	1 111	44	56

Källa: Sociala System samt underlag till Socialstyrelsen (LSS).
2017–2018 uppgifter i tabellen är hämtade från tidigare socialtjänst rapport.
* Källa: Försäkringskassans årliga statistik.

Av de personer som var aktuella inom de olika lagrummen är fördelningen mellan könen densamma som föregående år. Kvinnor erhåller i mindre utsträckning insatser enligt LSS samt socialförsäkringsbalken (SBF) än män. Vid insatser enligt SoL är skillnaden mellan könen mindre men något fler kvinnor erhåller insatser enligt SoL i förhållande till män.

I staden erhåller under 2019 totalt 5 129 personer insatser enligt LSS och 3 193 personer insatser enligt SoL i staden. I kommande tabeller redovisas fördelningen av dessa ärenden utifrån respektive lagstiftning fördelat på kön och nämnd för 2019.

Tabell 10:2 Antal personer med insats enligt LSS och SoL per nämnd, samt fördelning mellan kvinnor och män, 2019.

I staden erhåller under 2019 totalt 5 129 personer insatser enligt LSS och 3 193 personer erhåller insatser enligt SoL.

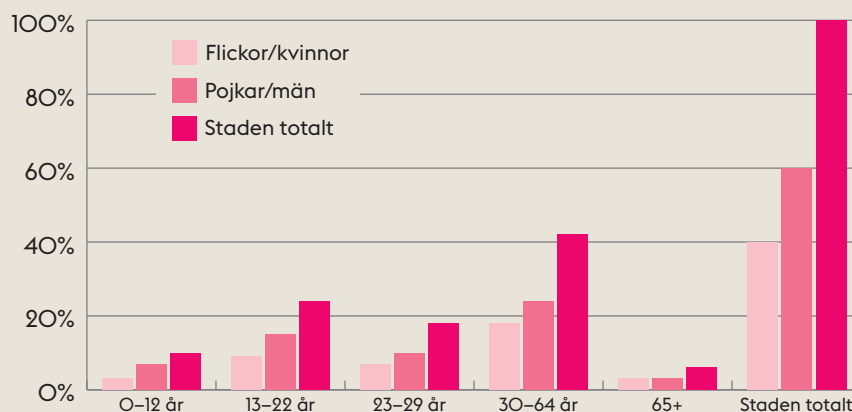
Nämnd	LSS			SoL		
	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)
Rinkeby-Kista	385	42	58	240	56	44
Spånga-Tensta	294	36	64	151	53	47
Hässelby-Vällingby	547	39	61	340	53	47
Bromma	370	42	58	216	55	45
Kungsholmen	225	42	58	195	53	47
Norrmalm	239	41	59	127	51	49
Östermalm	199	47	53	128	46	54
Södermalm	503	44	56	422	51	49
Enskede-Årsta-Vantör	567	42	58	332	49	51
Skarpnäck	298	38	62	206	51	49
Farsta	433	39	61	263	50	50
Älvsjö	184	42	58	83	53	47
Hägersten-Liljeholmen	450	40	60	246	50	50
Skärholmen	386	35	65	226	47	53
Socialnämnden	49	33	67	18	11	89
Staden totalt	5 129	40	60	3 193	51	49

Källa: Sociala System samt underlag till Socialstyrelsen (LSS).

Socialnämnden är den nämnd som har minst antal personer med beviljad insats inom lagrummen. Med socialnämnden avses här personer med insats beviljad via gruppen för bedömning och förmedling (avser främst boenden enligt LSS) samt Enheten för hemlösa (insatser enligt SoL).

I följande två figurer redovisas andelen personer med beslut enligt LSS och SoL fördelat på åldersgrupp och kön.

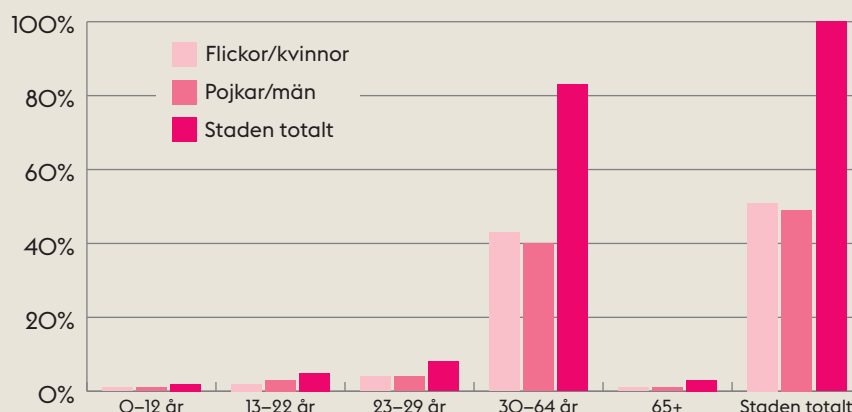
Figur 10:1 Andel personer med insats enligt LSS, fördelat på åldersgrupp och kön, 2019.

Källa: Sociala System.

En sammanslagning av åldersgrupperna mellan 0–29 år visar att 52 procent av de som har beslut enligt LSS från staden befinner sig i det åldersspannet. Det är en ålder då grunden till den enskildes personliga utveckling formas¹ och stödet i insatserna är en del i detta. Andelen män som fick stöd enligt LSS var betydligt högre än andelen kvinnor. Störst skillnad mellan flickor/kvinnor och pojkar/män fanns i de yngre åldersspannen. En förklaring kan vara att fler pojkar får en diagnos inom personkrets 1, det vill säga personer med utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd samt att det är vanligare att flickor i mindre utsträckning erhåller en diagnos. Skillnaden mellan könen är jämnare i de högre åldrarna.

Figur 10:2 Andel personer med insats enligt SoL, fördelat på åldersgrupp och kön, 2019.

Källa: Sociala System.

¹ Bedöma barns mognad för delaktighet – Socialstyrelsen.

Insatser enligt SoL ges under 2019 främst till vuxna personer med funktionsnedsättning.

De allra flesta som erhöll insatser enligt SoL befann sig inom åldersspannet 30–64 år (83 procent) vilket motsvarar 2 650 personer. I åldersspannet 65 år och över utgör endast två procent vilket motsvarar 64 personer. Anledningen till att få finns i det högsta åldersspannet är att många ärenden inom lagrummet överlämnas till äldreomsorgen i samband med att den enskilde fyller 65 år. De ärenden som fortsatt handläggs inom funktionsnedsättning rör oftast om insatser till personer som sedan tidigare erhåller insatsen personlig assistans, en insats som inte kan utökas efter 65 år och där behovet av stöd kan tillgodoses med insatser enligt SoL, ofta i form av hemtjänst.

När det gäller insatser enligt SoL är fördelningen jämn mellan könen. En viss skillnad kan ses mellan de olika åldersgrupperna och insatser ges främst till vuxna personer med funktionsnedsättning.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Insatser enligt LSS

LSS har tio definierade insatser, av vilka landstinget ansvarar för den första insatsen (rådgivning och annat personligt stöd) och kommunen för de nio övriga insatserna. Stockholms stad anordnar även korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9 § 6 LSS i form av kolloverksamhet för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning som omfattas av personkrets 1.

Inom staden handläggs ärenden i de 14 stadsdelsnämnderna, samt inom socialnämnden. Inom socialnämnden avses gruppen för bedömning och förmedling (BoF) samt Enheten för hemlösa. BoF ansvarar för central förmedling av boende inom LOV samt för placeringar utanför länet. Enheten för hemlösa vänder sig till hemlösa personer i Stockholms stad som inte har haft kontakt med socialtjänsten vid någon stadsdelsförvaltning under de senaste två åren.

Tabellen nedan visar verkställda beslut enligt LSS uppdelade på respektive insats. Under 2019 hade 7 554 individer verkställda beslut enligt LSS varav 3 085 var kvinnor och 4 469 var män. En individ kan ha beslut om flera insatser samtidigt.

Tabell 10:3 Antal verkställda beslut enligt LSS per insats, totalt och uppdelat på kön, 2018–2019.

Insats	2018			2019		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Personlig assistans	268	119	149	270	125	145
Ledsagarservice	678	303	375	706	305	401
Kontaktperson	659	300	359	502	240	262
Avlösarservice	441	128	313	447	123	324
Korttidsvistelse	688	252	436	666	258	408
Korttidstillsyn	386	152	234	429	158	271
Bostad med särskild service för barn/ungdomar*	72	24	48	72	26	46
Bostad med särskild service för vuxna	1 580	650	930	1 621	663	958
Daglig verksamhet	2 802	1 171	1 631	2 841	1 187	1 654
Staden totalt	7 574	3 099	4 475	7 554	3 085	4 469

Källa: Sociala System.

* Barn och unga definieras som personer upp till och med 23 år.
2018 siffror i tabellen är hämtade från tidigare socialtjänstrapport.

Alla insatser enligt LSS visar på en ökning i antal verkställda beslut 2019 förutom kontaktperson och korttidsvistelse som minskar.

På ett år minskade antalet verkställda beslut enligt LSS med 20 beslut. Alla insatser visar på en ökning i antal verkställda beslut förutom kontaktperson och korttidsvistelse som minskar.

Insatserna kontaktperson enligt 9 § 7 LSS och korttidsvistelse enligt 9 § 6 LSS minskar mest 2019. Inom alla andra insatser enligt LSS ökar antal verkställda beslut.

Den största ökningen i antal verkställda beslut finns inom korttidstillsyn enligt 9 § 7 LSS (en ökning med 43 beslut), bostad med särskild service 9 § 9 LSS (en ökning med 41 beslut) och daglig verksamhet 9 § 10 LSS (en ökning med 39 beslut).

Fördelningen mellan könen skiljer sig åt, sett till verkställda insatser. Skillnaderna i fördelning är som störst i insatserna daglig verksamhet och bostad med särskild service, men man kan också se stora skillnader i fördelningen mellan flickor och pojkar som hade insatser som främst riktar sig till barn. I insatsen avlösarservice verkställdes 2019 till 201 fler pojkar än till flickor och insatsen korttidsvistelse verkställdes till 190 fler pojkar än flickor.

Exempelvis avlösarservice som 2019 verkställdes till 201 fler pojkar än flickor.

Bostad med särskild service

Bostad med särskild service enligt LSS kan verkställas i två huvudformer, gruppboendestad och serviceboendestad.

Boende i gruppboendestad är till för vuxna personer som har ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att mer eller mindre kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig. I gruppboendestaden ska det finnas en tillräcklig fast kollektiv bemanning som i huvudsak ska vara tillräcklig för att täcka den enskildes hela stödbehov. Antalet boende i en gruppboendestad bör vara litet.

En serviceboendestad består av fullvärdiga lägenheter som är geografiskt samlade i samma bostadsområde. De boende har tillgång till gemensamhetsutrymmen där serviceboendestaden erbjuder samvaro om man så vill. Dygnet-runt-stöd med en fast personalgrupp finns och den enskilde ska erbjudas stöd i den egna lägenheten utifrån sitt behov. Lägenheterna är ofta anpassade efter den enskildes behov och samlade i samma hus eller i kringliggande hus.

Stadsdelsförvaltningarna uttrycker att det finns behov av gruppboendestäder för målgrupper med specifika behov.

Behovet av bostad med särskild service har inte kunnat tillgodoses inom stadens befintliga verksamheter på flera år och anledningarna till detta är flera. Långa byggprocesser och svårighet att matcha behov med utbyggnadstakt är några förklaringar. Stadsdelsförvaltningen uttrycker att det finns behov av gruppboendestäder för målgrupper med specifika behov så som yngre med demenssjukdom, unga med omfattande neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och för individer i behov av teckenspråkig miljö. Stadsdelsförvaltningarna ser svårigheter med att matcha boenden med rätt personalstöd inom befintligt ersättningssystem.

Tabellen nedan beskriver fördelningen av antal verkställda beslut med bostad med särskild service uppdelat på gruppbofastad eller servicebofastad fördelat på kön.

Tabell 10:4a Antal personer som bor på bostad med särskild service för vuxna enligt LSS, uppdelat på typ av bostad samt kvinnor och män, 2019.

	Grupp- bostad	Service- bostad	Totalt
Kvinnor	453	203	656
Män	657	279	936
Totalt	1 110	482	1 592

Källa: Sociala System.

Tabell 10:4b Antal personer som är beviljade insats enligt LSS bland de som bor på bostad med särskild service för vuxna, redovisat per insats och uppdelat på kvinnor och män, 2017–2019.

Insats		2017	2018	2019
Ledsagarservice	Kvinnor	93	100	97
	Män	123	128	129
Kontaktperson	Kvinnor	16	16	16
	Män	17	17	17
Daglig verksamhet	Kvinnor	521	533	532
	Män	772	767	786
	Totalt	1 500	1 521	1 538

Källa: Sociala System.

Tabellen ovan visar antal personer som har insatserna ledsagarservice, kontaktperson och dagligverksamhet samtidigt som bostad med särskild service. Tabellen visar att det totala antalet att antal beviljade beslut skiljer sig med 38 beslut mellan åren 2017–2019.

Ledsagarservice och kontaktperson kan beviljas som komplement till personer som bor på bostad med särskild service. 2019 har 226 beslut om ledsagarservice verkställt och 33 beslut om kontaktperson verkställt till individer som bor på bostad med särskild service.

Enligt Prop. 1992/93:159 s. 92 I insatsen bostad med särskild service för vuxna ingår fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Den som är huvudman för boendet måste ta hänsyn till vad detta innebär i det enskilda fallet. Personer som råkar bo i samma gruppbofastad behöver inte ha likartade intressen och önskemål för sin fritid. Personalen har som en viktig uppgift att ge den enskilde stöd att utveckla sina egna fritidsintressen.

Tabell 10:5 Antal verkställda beslut för utvalda insatser enligt LSS, per nämnd, 2019.

Nämnd	Personlig assistans	Daglig verksamhet	Avlösarservice
Rinkeby-Kista	43	197	16
Spånga-Tensta	26	156	27
Hässelby-Vällingby	17	318	49
Bromma	16	225	28
Kungsholmen	14	147	14
Norrmalm	12	131	22
Östermalm	10	111	15
Södermalm	20	274	63
Enskede-Årsta-Vantör	30	329	46
Skarpnäck	20	156	17
Farsta	15	233	51
Älvsjö	5	104	21
Hägersten-Liljeholmen	10	233	42
Skärholmen	32	207	36
Socialnämnden	0	20	0
Staden totalt	270	2 841	447

Källa: Sociala System.

Tabellen visar hur antal verkställda beslut för insatserna personlig assistans, daglig verksamhet och avlösarservice är fördelat över staden.

Antal verkställda beslut om personlig assistans varierar mycket mellan stadsdelsförvaltningarna. Flest verkställda beslut finns i Rinkeby-Kista med 43 beslut och lägst antal verkställda beslut finns i Älvsjö med 5 beslut följt av Östermalm och Hägersten-Liljeholmen med 10 verkställda beslut vardera.

Antal verkställda beslut för daglig verksamhet är flest i stadsdelarna Enskede-Årsta-Vantör och Hässelby-Vällingby och lägst i de mindre stadsdelarna Älvsjö, Östermalm och Norrmalm.

För insatsen avlösarservice står Södermalm för flest antal verkställda beslut, 63 stycken, medan Rinkeby-Kista har näst lägst antal verkställda beslut om avlösarservice, 16 stycken.

Ledsagarservice och ledsagning

Ledsagning är en insats som syftar till att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att vara delaktiga i samhällslivet och beviljas enligt LSS (ledsagarservice) eller enligt SoL (ledsagning).

I stadens riktlinjer framgår vad insatsen kan omfatta med utgångspunkt i den enskildes behov och önskemål. Riktlinjerna omfattar även en modell som ger möjlighet till flexibelt användande av insatsen och möjlighet att utföra aktiviteter som medför omkostnader för ledsagaren samt möjligheten att ansöka om omkostnadsersättning för en mer kostsam aktivitet 1–2 gånger per år.

Fler personer har beviljats insatsen enligt LSS (706 personer) än enligt SoL (440 personer) år 2019. Antal personer per stadsdel som beviljats insatsen enligt LSS eller SoL varierar. Inom ledsagarservice (LSS) var spannet i stadsdelarna från 15 till 87 personer och inom ledsagning (SoL) var spannet från 6 till 104 personer. Genomsnittligt antal beviljade timmar är något högre inom ledsagarservice enligt LSS i förhållande till ledsagning enligt SoL.

Antal verkställda beslut om personlig assistans varierar mycket mellan stadsdelsförvaltningarna.

Fler personer har beviljats insatsen enligt LSS (706 personer) än enligt SoL (440 personer) år 2019.

Tabell 10:6 Antal personer med beslut om ledsagarservice enligt LSS och SoL per nämnd, samt genomsnittligt antal beviljade timmar uppdelat på kvinnor och män, 2019.

Nämnd	LSS			SoL		
	Antal personer Totalt	Antal timmar		Antal personer Totalt	Antal timmar	
		Kvinnor (Mv)	Män (Mv)		Kvinnor (Mv)	Män (Mv)
Rinkeby-Kista	87	14	16	68	6	7
Spånga-Tensta	33	13	13	6	8	8
Hässelby-Vällingby	64	10	10	25	10	7
Bromma	32	14	11	11	12	17
Kungsholmen	20	26	16	20	14	16
Norrmalm	16	15	16	14	19	21
Östermalm	22	15	13	13	14	13
Södermalm	83	15	16	104	12	11
Enskede-Årsta-Vantör	83	14	13	33	11	12
Skarpnäck	45	13	13	13	14	11
Farsta	83	15	14	63	16	15
Älvsjö	15	20	15	7	20	12
Hägersten-Liljeholmen	49	13	14	29	11	14
Skärholmen	74	16	15	34	13	12
Socialnämnden	0	0	0	0	0	0
Staden totalt	706	14	14	440	12	12

Källa: Sociala System samt uppgifter till Socialstyrelsen (LSS).

Daglig verksamhet

Utifrån en dom i Högsta förvaltningsdomstolen² fastställdes att yrkesverksam ålder för daglig verksamhet enligt LSS är 67 år, har det förts en diskussion i staden kring insatsen. Diskussionen har bland annat handlat om hur många personer som kan komma att beröras om insatsen daglig verksamhet avslutas för samtliga som fyllt 67 år och vad som skulle kunna ersätta insatsen så att personerna som berörs fortsatt får en meningsfull tillvaro.

I domen fastslår HFD att yrkesverksam ålder i bestämmelsen om daglig verksamhet motsvarar arbetsliv fram till normal pensionsålder. Beträffande vad som är normal pensionsålder utgick HDF år 2014 från att pensionssystemet då byggde på en rätt att kvarstå i anställning till 67 ålder. Yrkesverksam ålder motsvarar enligt HFD därmed tiden för rätt att kvarstå i anställning.

² HFD 2014 ref 41.

Höjd pensionsålder till 68 år

Från 1 januari 2020 höjdes pensionsåldern till 68 år. Ändringen betyder att rätten att kvarstå i anställning höjs till 68 år. Från 1 januari 2021 sker ytterligare höjning till 69 år. HFD:s prejudikat att vad som avses med yrkesverksam ålder höjs därmed också.

Från 2017 till 2019 har antal personer med verkställda beslut om daglig verksamhet för gruppen äldre än 67 år minskat med totalt 37 beslut.

I tabellen nedan redovisas antal individer från 67 år med beslut om daglig verksamhet med eller utan beslut om bostad med särskild service uppdelat på kvinnor och män för åren 2017–2019. De flesta individer som är 67 år och äldre och har minst ett verkställt beslut bor på bostad med särskild service. Tabellen visar att beslut om daglig verksamhet har minskat för individer äldre än 67 år både för gruppen som bor på bostad med särskild service och de som bor i andra bostadsalternativ. Från 2017 till 2019 har verkställda beslut om daglig verksamhet för gruppen äldre än 67 år minskat med totalt 37 beslut.

Tabell 10:7 Antal personer från 67 år med verkställt beslut om daglig verksamhet (LSS), uppdelat på med eller utan beslut om bostad med särskild service, totalt samt uppdelat på kvinnor och män, 2017–2019.

	2017			2018			2019		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Med beslut om bostad med särskild service	91	34	57	74	27	47	59	17	42
Utan beslut om bostad med särskild service	31	13	18	31	12	19	26	11	15

Källa: Sociala System.

Insatser enligt SoL inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning

Socialtjänstlagens mål är att främja en utveckling som syftar till jämlikhet i levnadsvillkor, solidaritet och trygghet. Verksamheten ska syfta till att öka den enskildes möjligheter att ta del av samhällets gemenskap och förebygga uppkomsten av social ohälsa och begränsa den enskildes behov av stöd och hjälp. Socialtjänsten ska särskilt inrikta sig på att frigöra och utveckla enskildas egna resurser utan att ta över den enskildes eget ansvar. Självbestämmande och integritet betonas.

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning.

Inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning beviljas bland annat insatserna avlösning, boendestöd, bostad med särskild service, dagverksamhet, hemtjänst, kontaktperson, korttidsboende för barn/unga, korttidsboende för vuxna, ledsagning och trygghetslarm enligt SoL.

Under 2019 hade 4 175 individer verkställda beslut enligt SoL varav 2 165 var kvinnor och 2 010 var män. Kontaktperson ej inräknad 2019.

På ett år har antalet verkställda beslut enligt SoL ökat med 53 beslut (4 122 individer med beslut 2018 till 4 175 individer med beslut 2019). Flest verkställda beslut finns inom insatserna hemtjänst (1 401 beslut) och boendestöd (1 267 beslut)

På ett år har antalet beslut enligt SoL ökat med 53 beslut.

Boendestöd är den insats enligt SoL som ökar mest med 94 fler antal verkställda beslut än 2018 följt av ledsagning (ökning med 21 beslut) och avlösning (ökning med 17 beslut).

Korttidsboende för vuxna minskar med 12 verkställda beslut, vilket är en halvering från 2018.

Medan korttidsvistelse barn/unga ökar med 5 verkställda beslut 2018 till 21 verkställda beslut 2019.

Till skillnad från verkställda beslut enligt LSS, där män har fler verkställda beslut än kvinnor inom alla insatser, har kvinnor fler verkställda beslut än män om hemtjänst, ledsagning och trygghetslarm enligt SoL.

Tabell 10:8 Antal verkställda beslut enligt SoL per insats, totalt och uppdelat på kön, 2018–2019.

Insats	2018			2019		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Avlösning	69	33	36	86	41	45
Boendestöd	1 173	568	605	1 267	599	668
Bostad med särskild service	91	40	51	95	36	59
Dagverksamhet	37	13	24	30	8	22
Hemtjänst	1 403	776	627	1 401	783	618
Kontaktperson	82	46	36	***	***	***
Korttidsvistelse barn/unga**	5	*	*	21	0	21
Korttidsboende vuxna	24	*	*	12	4	8
Ledsagning	419	228	191	440	235	205
Trygghetslarm	819	439	380	823	459	364
Staden totalt	4 122	2 146	1 976	4 175	2 165	2 010

Källa: Sociala System.

* Motsatsgrupp för få för att redovisas.

** Barn och unga definieras som personer upp till och med 17 år.

*** Ingen uppgift.

Kvinnor har fler verkställda beslut än män om hemtjänst, ledsagning och trygghetslarm enligt SoL.

Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning – KBF

I Stockholms stad finns ett kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning (KBF). Bidraget ska utgöra ett komplement till de bostadsbidrag och bostadstillägg som söks hos Försäkringskassan. Syftet är att underlätta för personer med funktionsnedsättning att få en bostad som är ändamålsenlig med hänsyn till funktionsnedsättningen.

En förutsättning för att KBF ska kunna beviljas är att den enskilde är folkbokförd och bosatt i Stockholms stad och kan påvisa en merkostnad för bostaden. Med merkostnad avses att behovet av bostaden ska vara föranlett av den enskildes funktionsnedsättning och att kostnaden för bostaden överskrider aktuella gränsvärden. Handläggning och beslut om KBF sköts av stadsdelsnämnderna.

KBF har beviljats för sammanlagt 764 personer under 2019. Från att tidigare ökat i antal minskar antalet personer som erhåller bidraget under de senaste två åren, för 2019 med 37 personer. Fördelningen över staden varierar mellan 10 personer (Spånga-Tensta) och 120 personer (Södermalm). Av de som erhöll bidraget under året var 46 procent kvinnor och 54 procent män.

764

personer har beviljats KBF under 2019.

12

miljoner kronor var stadens kostnader för KBF 2019.

Tabell 10:9 Antal personer med kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning (KBF) per nämnd, totalt samt uppdelat på kvinnor och män, 2019.

Nämnd	Totalt	Kvinnor	Män
Rinkeby-Kista	43	18	25
Spånga-Tensta	10	*	**
Hässelby-Vällingby	61	30	31
Bromma	60	27	33
Kungsholmen	77	32	45
Norrmalm	76	36	40
Östermalm	51	29	22
Södermalm	120	59	61
Enskede-Årsta-Vantör	62	29	33
Skarpnäck	41	18	23
Farsta	30	*	**
Älvsjö	37	20	17
Hägersten-Liljeholmen	61	26	35
Skärholmen	35	12	23
Socialnämnden	0	0	0
Staden totalt	764	352	412

Källa: Sociala System.

* Antal under 4 redovisas ej.

** Motsatsgrupp för få för att redovisas

Totalt redovisar staden något mer än tolv miljoner för kostnader för KBF och 2019 var den genomsnittliga årskostnaden för KBF 15 892 kronor per person och år. Antal personer som beviljats bidraget har minskat men kostnaderna har ökat mot föregående år.

Tabell 10:10 Antal kronor i kostnad för kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning (KBF) per nämnd, 2017–2019.

Nämnd	2017	2018	2019
Rinkeby-Kista	484 471	513 716	555 188
Spånga-Tensta	228 765	155 297	124 208
Hässelby-Vällingby	601 089	580 039	569 987
Bromma	1 012 623	921 837	886 216
Kungsholmen	1 485 465	1 385 465	1 373 326
Norrmalm	1 207 504	1 296 354	1 642 973
Östermalm	1 409 997	1 408 716	1 278 638
Södermalm	2 445 879	2 380 517	2 321 321
Enskede-Årsta-Vantör	1 114 461	887 584	795 713
Skarpnäck	370 260	320 765	300 605
Farsta	390 840	360 634	410 871
Älvsjö	415 704	410 246	429 661
Hägersten-Liljeholmen	1 122 060	1 073 675	1 124 710
Skärholmen	557 924	343 565	323 332
Socialnämnden	0	0	4 836
Staden totalt	12 847 042	12 038 410	12 141 585

Källa: Stadsledningskontoret.

För att skapa ytterligare incitament för stadsdelsnämnderna att bygga grupp- och servicebostäder, vilka berättigar till KBF, ges stadsdelsnämnderna möjlighet att söka ersättning från kommunfullmäktige för de kostnader de har för KBF. Möjlighet till ersättning omfattar samtliga boenden, både befintliga och nybyggnation.

Valfrihetssystem

Stockholms stad tillämpar valfrihet enligt lagen om valfrihetssystem (LOV) vilket ger den enskilde möjlighet att välja vilken utförare som ska utföra vissa insatser enligt SoL och LSS. De verksamheter som ingår i valfrihetssystemet är utförare i stadens egen regi, upphandlade entreprenader samt de som ansökt och slutit avtal med socialförvaltningen enligt LOV. Verksamheterna presenteras på stadens hemsida, Hitta service. Här kan den enskilde läsa om verksamheternas inriktning, profil och presentation av verksamheternas kvalitet genom resultat från brukarenkäter. Ovanstående är olika faktorer som kan vara till hjälp för den enskilde i valet av utförare.

Tabell 10:11 Antal verksamheter med LOV-avtal per insats, 2017–2019.

Insats	2017	2018	2019
Ledsagar-/avlösarservice (SoL och LSS)	87	88	69
Korttidshem	42	43	43
Korttidstillsyn	10	9	9
Bostad med särskild service för barn och unga	9	9	9
Bostad med särskild service vuxna	1	2	2
Daglig verksamhet	111	122	131
Totalt antal	260	273	263

Källa: Juridik och upphandling, socialförvaltningen.

Antalet utförare inom daglig verksamhet fortsätter att öka. För insatsen bostad med särskild service för vuxna finns en utförare med två olika verksamheter ansluten via LOV-avtal. Staden har under 2019 arbetat aktivt med att kartlägga behovet, samordna och planera för att möjliggöra fler platser i bostäder med särskild service. Antalet utförare inom ledsagar-/avlösarservice (SoL och LSS) har minskat. Den främsta orsaken till minskningen är att avtal har sagts upp/hävts med anledning av att insatserna sedan januari 2019 omfattas av tillståndsplikt.

Nedan redovisas antal verkställda beslut fördelat per insats och regiform. Ett individuellt avtal innebär att handläggaren behövt verkställa insatsen hos en verksamhet som inte är med i valfrihetssystemet. Orsaken till det kan bland annat vara att den enskildes behov inte kan uppfyllas hos någon av verksamheterna eller att det inte finns tillräckligt med platser inom valfrihetssystemet. Handläggaren behöver då förhandla med verksamheten om kraven och priset för insatsen. Individuella avtal förekommer i stor utsträckning inom insatsen bostad med särskild service för vuxna.

Tabell 10:12 Antal och andel verkställda beslut för vuxna per insats (LSS och SoL), uppdelat på regi samt kvinnor och män, 2019.

Regi		Ledsagning (SoL)/ Ledsagarservice (LSS)		Avlösning (SoL)/ Avlösarservice (LSS)		Korttidsvistelse (LSS)		Bostad med särskild service (LSS)		Daglig verksamhet (LSS)**	
		Antal	Total (%)	Antal	Total (%)	Antal	Total (%)	Antal	Total (%)	Antal	Total (%)
Egen regi	Kvinnor	103		*		18		362		379	
	Män	107	22%	*	26%	27	37%	452	51%	452	29%
Entreprenad	Kvinnor	32		*		17		161		81	
	Män	24	6%	*	*	21	31%	190	22%	87	6%
Privat regi (LOV)	Kvinnor	366		11		15		5		680	
	Män	329	72%	19	65%	14	24%	7	1%	952	57%
Individuella avtal	Kvinnor	*		*		*		130		60	
	Män	*	1%	0	*	*	7%	302	27%	169	8%
Total		969	100%	46	100%	121	100%	1 609	100%	2 860	100%

Källa: Sociala System.

* För få svarande för att redovisa.

** Daglig verksamhet kan beviljas från 16 år.

Antal utförare inom daglig verksamhet fortsätter att öka.

Antal utförare inom Ledsagar-/avlösarservice (SoL och LSS) har minskat efter att insatserna blev tillståndspliktiga.

Nedan redovisas insatser som riktar sig till barn och unga. Här kan man se att det förekommer flest individuella avtal för insatsen bostad med särskild service.

Tabell 10:13 Antal och andel verkställda beslut för barn/ungdomar per insats (LSS och SoL), uppdelat på regi samt flickor och pojkar, 2019.

Regi		Avlösning (SoL)/ Avlösarservice (LSS)		Korttidsvistelse (LSS)		Korttidstillsyn (LSS)**		Bostad med särskild service (LSS) ***	
		Antal	Total (%)	Antal	Total (%)	Antal	Total (%)	Antal	Total (%)
Egen regi	Flickor	43	27%	9	6%	81	46%	0	0%
	Pojkar	80		21		119		0	
Entreprenad	Flickor	*	*	22	9%	0	0%	0	0%
	Pojkar	*		24		0		0	
Privat regi (LOV)	Flickor	84	70%	155	80%	43	31%	10	38%
	Pojkar	237		273		92		18	
Individuella avtal	Flickor	*	*	10	6%	34	22%	16	62%
	Pojkar	*		23		63		29	
Total		461	100%	537	100%	432	100%	73	100%

Källa: Sociala System.

* För få svarande för att redovisa.

** Korttidstillsyn kan beviljas för 13–23 år.

*** Bostad med särskild service kan beviljas upp till 23 år.

För att främja likvärdiga insatser, bidra till ökad kvalitet samt förtydliga att samma krav gäller för stadens egen regi som för de med LOV-avtal finns uppdragsbeskrivningar inom verksamhetsområdena funktionsnedsättning och socialpsykiatri. I uppdragsbeskrivningarna beskrivs kraven som staden har på verksamheter i stadens egen regi för respektive insats.

Brukardelaktighet

Varje vår genomför stadsledningskontoret en brukarundersökning där resultatet presenteras på stadens hemsida. Svaren i brukarenkäterna utgör mått på hur väl indikatorerna för verksamhetsområdet uppfylls.

Resultatindikatorer

I tabellen nedan visas resultat som är kopplade till några av de indikatorer som finns för verksamhetsområdet funktionsnedsättning. Insatsen daglig verksamhet ingick 2019 i den nationella brukarundersökningen där brukaren fick svara på påståendet *Jag trivs på min dagliga verksamhet*. I stadens brukarundersökning för korttidsboende fick brukaren svara på påståendet *Jag är nöjd med mitt korttidsboende*. Resultatet i den indikator nedan som handlar om *andelen personer med funktionsnedsättning som upplever att de kan påverka insatsens utformning* är en sammanslagning av flera insatser och viktas med hänsyn till hur könsfördelningen, stadsdelsfördelningen och insatsfördelningen såg ut i urvalet. Resultatet bygger på svar från insatserna grupp-bostad, daglig verksamhet och korttidstillsyn.

Tabell 10:14 Andel nöjda brukare per indikator, uppdelat på kvinnor och män, 2019.

Indikator	Kvinnor	Män	Totalt
Jag är nöjd med mitt korttidsboende*	85	91	89
Jag trivs på min dagliga verksamhet	84	86	85
Jag kan påverka insatsens utformning	78	80	78

Källa: Brukarundersökning 2019 inom funktionsnedsättning i Stockholms stad, SLK.

* Mycket/ganska nöjd ihopslaget.

Under 2019 medverkade staden i den nationella brukarundersökningen för insatserna Daglig verksamhet samt Bostad med särskild service för vuxna, LSS.

Nationell brukarundersökning, daglig verksamhet samt vuxna med boende enligt LSS

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har tillsammans med Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) utvecklat nationella brukarundersökningar för flera verksamhetsområden inom socialtjänsten. Enkäten genomförs med webbenkätverktyget Pict-O-Stat som är ett verktyg anpassat för personer med kognitiv funktionsnedsättning genom att med både bild- och ljudstöd underlätta för brukaren att svara på enkäten. Under 2019 medverkade staden i den nationella brukarundersökningen för insatserna daglig verksamhet samt bostad med särskild service för vuxna enligt LSS. Staden erbjöd alla verksamheter i LOV att delta, oavsett regiform. Syftet med undersökningen var att få kunskap om hur brukarna upplever kvaliteten i verksamheterna, för att tillsammans med brukarna sedan kunna utveckla och förbättra verksamheterna. Frågorna i undersökningen avsåg att mäta fyra kvalitetsområden: självbestämmande, bemötande, trygghet och trivsel.

1 077 brukare anmälades till undersökningen för gruppbostad, av dessa svarade 591 stycken vilket ger en svarsfrekvens på 55 procent. 466 stycken brukare anmälades till undersökningen för servicebostad, av dessa svarade 203 stycken vilket ger en svarsfrekvens på 55 procent. 2 251 personer anmälades till undersökningen för daglig verksamhet, av dessa svarade 1 596 vilket ger en svarsfrekvens på 71 procent.

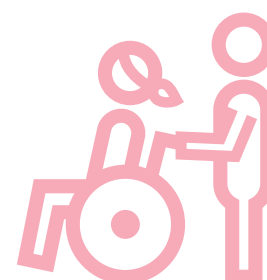
Nedan presenteras andelen som trivs i sitt boende totalt sett per stadsdel. Frågan som ställdes i enkäten för gruppbostad var *Trivs du hemma*, och i enkäten för servicebostad ställdes frågan *Trivs du med boendepersonalen*. Resultaten redovisas under förutsättning att minst fem per enhet har besvarat enkäten då det vid färre än fem svar finns risk att de enskildas identitet röjs. I tabellen nedan anges *inget resultat finns att redovisa* i de fall där någon verksamhet, med minst fem brukare, inte har besvarat enkäten.

Tabell 10:15 Andel brukare som trivs i sitt boende per nämnd, uppdelat på grupp- och servicebostad, 2019.

Stadsdelsnämnd	Gruppbostad	Servicebostad
Rinkeby-Kista	75	87
Spånga-Tensta	90	50
Hässelby-Vällingby	88	88
Bromma	75	57
Kungsholmen	93	67
Norrmalm	73	83
Östermalm	85	67
Södermalm	74	79
Enskede-Årsta-Vantör	73	64
Skarpnäck	92	100
Farsta	92	*
Älvsjö	88	82
Hägersten-Liljeholmen	85	76
Skärholmen	84	65
Staden totalt	82	77

Källa: Brukarundersökning 2019 inom funktionsnedsättning i Stockholms stad, SLK.

* Ingen uppgift

Diskriminering

I brukarenkäten mäts andel brukare som uppger att de blivit diskriminerade. Frågan är tillagd i enkäten sedan 2016 och nedan redovisas resultaten per insats och år. Insatserna bostad med särskild service samt daglig verksamhet ingick år 2019 i den nationella brukarundersökningen där denna fråga inte ingick, därav finns insatserna inte med i tabellen nedan.

Nytt för i år är att undersökningen för korttidstillsyn genomfördes i enkätverktyget Pict-O-Stat som också används i de nationella mätningarna inom området funktionsnedsättning som Sveriges kommuner och Regioner genomför för flera insatser. Syftet med att använda Pict-o-stat vid genomförandet av undersökningen är att deltagarnas delaktighet och inflytande i verksamheten ökar då de i större utsträckning självständigt kan besvara frågorna. I årets enkät ställdes frågan ”Känner du dig diskriminerad av personalen?” Motsvarande fråga tidigare år löd ”Upplever du att du under det senaste året har blivit diskriminerad när du varit i din korttidstillsyn?” Resultaten för frågan har legat runt 5 procent som har angivit att de upplevt sig diskriminerade och 15 procent har svarat att de inte vet om de upplevt diskriminering. I årets enkät har 20 procent svarat jakande.

Tabell 10:16 Andel brukare som uppger att de blivit diskriminerade, per insats, 2016–2019.

Insats	2016	2017	2018	2019
Korttidshem	4	3	4	3
Korttidstillsyn	2	5	5	20

Källa: Brukarundersökning 2019 inom funktionsnedsättning i Stockholms stad, SLK.

Stockholms stads alla stadsdelar

Staden är indelad i 14 stadsdelsområden (svarta linjer) och 133 stadsdelar.
Stadsdelarnas namn framgår av kartan.

